

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03660

OYFN MAYREV - NISHTO KAYN
NAYES

Erich Maria Remarque

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עריק מאריא רעמארק

אויפן מערב — נישטאָ קיין נייעס

יידיש: פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי

רעמארקס בוך איז די מצבה
פאר אונזער אומבאקאנטן זעל-
נער, געשריבן פון אלע טויטע.
וואַלטער פאָן מאַלע

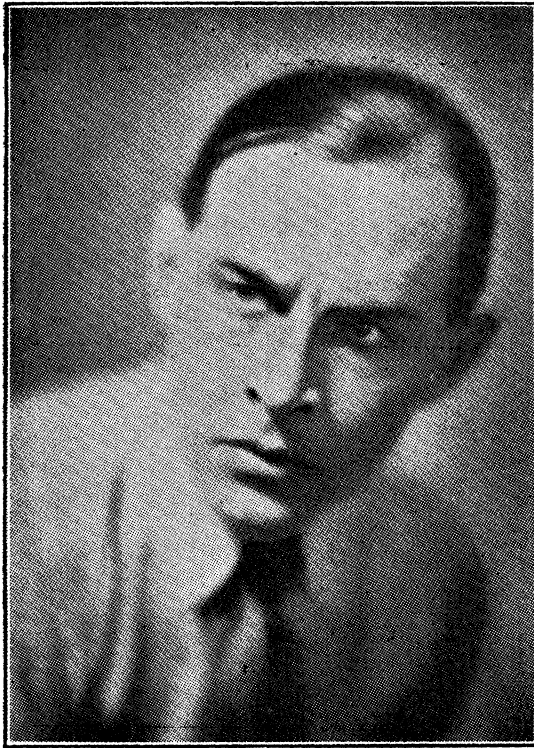
פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי
פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי
פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי
פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי

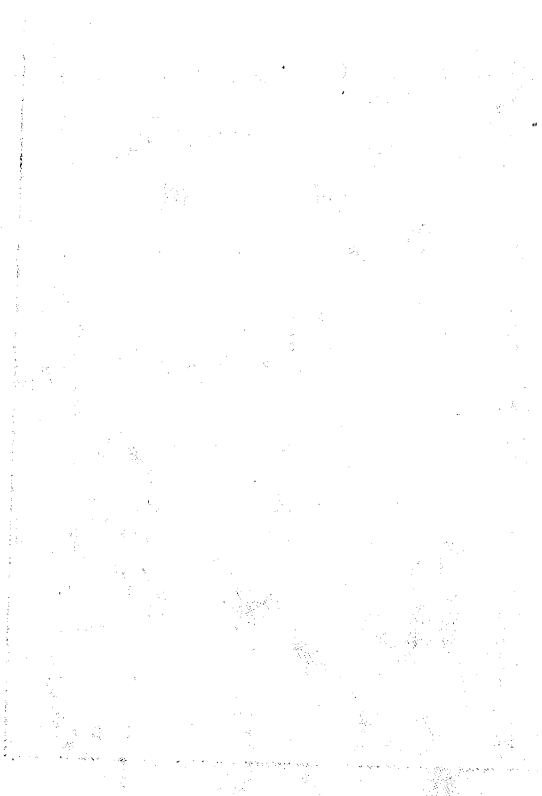
פּוּעֶרֶר ראַקאַזוּסטי: י. א. צוקער, ווארשע

1 9 2 9

NA ZACHODZIE—
NIC NOWEGO
Eric Marja Remark
Wyd. : Sz. Cukier
Warszawa 1929

Drukarnia „Di Welt“ Nowolipie 7.

דאָסדאָזיקע בוך איז ניש קיין באַשילדיקונג און נישט
קיין חדוץ, ס'איז בלויז אַ פרוו צו אינפאָרמירן דעם
א דור, וואָס איז חרוב געוואָרן דורכן קריג - אפילו
ווען ער איז נצול געוואָרן פון זייגע גראַנאַטן.

מיר ליגן ניין קילאָמער הינטערן פראָנט. נעכטן האָט
 מען אונז אָפגעלאָזן; איצט זענען אונזערע מאָגנס פיל מיט ווייסע
 בעבלעך און רינדפלייש און מיר זענען זאָט און צופרידן. אפילו
 אויף אַהונט-עסן האָט זיך יעדערער געקאָנט מיטנעמען אַ פולן
 טעפל; דערצו פאַרמאָגט מען נאָך טאַפלטע ווורשט — און ברויט
 פאַראַ צופייס, — דאָס האָט אַ סך צו זאָגן. אַזוינס האָט שוין
 לאַנג נישט פאַסירט: דער קך-יינגל מיטן רויטן פאַמידאָרן-קאַפּ,
 בעט זיך ממש ביי יעדערן מיטן עסן; יעדן, ווער ס'גייט פאַר-
 ביי, וווקט ער מיטן לעפל און גיט אים אַ ריכטיקע פאַרציע.
 ער איז פשוט פאַרצווייפלט, ווייל ער קאָן זיך קיין עצה
 נישט געבן מיט זיין פולער גולאש-קאנאנע און וויסטן נישט ווי אזוי זי
 אויסצוליידיקן. טיאָדען און מילער האָבן געבראַכט צו שלעפן פון
 ערגעץ אַ פאַר וואַש-שיסלען, אָנגעפולט זיי ביזן ראַנד, אַלס רע-
 זערוו. טיאָדען טוט דאָס ווייל ער איז בכלל אַ פרעסער — ביי
 מילערן איז עס בלויו דער ווילן זיך צו פאַרזאָרגן אויף שפע-
 טער. ווי ס'קומט ביי טיאָדענען אַהין, איז פאַר אונז אַלע אַ
 רעטעניש. ער איז געווען אין געבליבן אַן אויסגעדאַרטער
 הערינג.

ס'וויכטיקסטע אָבער איז דאָס, וואָס ס'איז אויך פאַראַן
 סאַפעלע רויך-פאַרציעס. פאַר יעטוועדן צען ציגארן, צוואנציק
 פאַפיראַסן און צוויי שטיק קיי-טאַבאַק, דאָס איז שוין טאַקע נאָר
 אַנשטענדיק. איך האָב מיי טאַבאַק אָפגעגעבן קאַטשינסקין פאַר

צען פאפיראסן, האָב איך שוין טאַקע רייניגע פערציק שטיק.
איבערן טאָג איז עס שוין גענוג.

דידאָויקע שיינע מתנה איז אונדז ווי פון הימל אַראָפּגעפאלן.
די פרייסן זענען גאַרנישט אַזוי מילד. מיר האָבן עס בלויו גע-
האַט צו פאַרדאַנקען אַ געמיסן טעות.

מיט פערצן טעג פריער האָט מען אונז געשיקט אויף די
פאָדערשטע פּאָזיציעס פאַרבייטן אַנדערע. אויף אינווער פּראָגנאָ-
טייל איז געווען גענוג רוּק אין דעריבער האָט אונזער פּורזוש-
מייסטער פאַקומען אויפן טאָג פון אינווער צוריקקומען דעם נאָר-
מאַלן קוואַנטום לעפּנסמיטל פאַר גאַנצע הונדערט פּונפציק מאָן.
דעם לעצטן טאָג האָט אָבער די ענגלישע אַרטיילעריע — וואָס
האַט פּסדר געצילט אין אינווער פּראָגנאָ-טייל — אונז מכבד גע-
ווען מיט אַ היבש ביסל פאַרשידנפאַרמיקע קוילן, מיר האָבן
דעריבער געהאַט גרויסע פאַרלוסטן און זענען צוריקגעקומען בלויו
מיט אַכציק מאָן.

אַנגעקומען זענען מיר אינמיטן נאַכט, תיכף זיך איינגע-
הויקערט, פּדי קודם-פל כאַטש ווי געהעריק זיך אויסצושלאָפּן;
ווייך קאַטשינסקי איז באַמת גערעכט, מיטן קריג וואָלט נאָך נישט
געווען אַזוי שלעכט, ווען מיזאַל האָבן די מעגלעכקייט מער צו
שלאָפּן. אויף די פאָדערשטע פּאָזיציעס קאָן דאָך אָבער דערפון
נאָר קיין רייד נישט זיין, און יעדעס מאָל פערצען טעג
איז אַ גענוג לאַנגע צייט.

ס'איז שוין געווען מיטאַג-צייט, בעת די ערשטע פון אונז
האַבן אנגעהויבן אַרויסצוקריכן פון די באַראַקן. אַ האַלבע שעה שפּעטער
האַבן מיר זיך אַלע, מיטן קאָך-געשיר אין די הענט, פאַרזאַמלט
אַרום דער גולאַש-קאַנאַנע, פון וואָנען ס'האַט זיך געטראָגן אַ
פעטער און געשמאַקער ריח. אָן דער שפיץ, נאַטירלעך, די סאַ-
מע הונגעריקע: דער קליינער אַלבערט קראָפּ, וואָס טראַכט לאָ-
גישער פון אונז אַלע און איז דעריבער טאַקע עד-היום נישט
מער ווי אַ פשוטער זעלנער; — מילער, וואָס שלעפט זיך נאָך
אַלץ אַרום מיט זיינע שול-ביכער און חלומות וועגן עקזאַמענס;
אונטערן קאַנאַנען-פייער חורט ער פיזיקאַלישע לער-זאַצן; — שעער,

וואָס טראָגט אַ באַרד און האָט שטאַרקע סימפּאַטיעס פאַר די מייד-
 לעך פון אָפּיצירן-קלוב; ער שווערט, אַז דורך אַן אַרמיי-באַפּעיל,
 זענען זיי מחויב צו טראָגן זיידענע העמדער און פאַר געסט —
 אָנהויבנדיק פון קאַמאַנדיר — פּריהער זיך אויסצובאַדן; — דער
 פּערטער בין איך, באַזיר בוימער. אַלע פיר זענען מיר ניינצן ים
 ריקע יינגלעך פון שול-באַנק אין דערזעלבער קלאַס אַוועק אין קריי-
 האַרט הינטער אונז-אונזערע פריינט. טיאָדען, אַ מאַגערע
 שלאַסער, אַזוי אַלט ווי מיר, דער גרעסטער פּרעסער אין אונזער
 קאַמפּאַניע. שלאַנק זעצט ער זיך אַוועק צום עסן און שטייט אויף
 דיק ווי אַ מערבּרתע וואַנץ; האַיע וועסטוהוו, די זעלבע יאָרן,
 א טאַרפּשטעכער, וואָס קאָן אַ נעם טאָן אין האַנט א זעלנעריש
 ברויטל און תּמעוואַטע פּרעגן: טרעפט, חברים, וואָס האָב איך
 אין האַנט? — דעטערינג אַ פּויער, וואָס קלערט נאָר וועגן זיין
 ווייב און זיין בעל-בתישקייט; — און ענדלעך סטאַניסלאָו קאַט-
 שינסקי, דער ראש פון אונזער גרופּע, פּעסט, כיטרע, דורכגע-
 טריבן, פּערציק יאָר אַלט, מיט א פנים פון ערד. מיט בלויע
 אויגן, אַראָפּהענגענדיקע אַקסלען און אַ וונדערבאַרן חוש פאַר גע-
 דיכטע לופּט, גוט עסן און שיינע דרוקזאַכן. —

אונזער גרופּע האָט סאַרגעשטעלט מיט זיך דעם שפיץ
 פון דער שלאַנג אַרום דער גולאַש-קאַנאנע. מיר זענען געוואָרן
 אומגעוולדיק, ווייל דער נאַ?ווער קאָך-מייסטער איז כּסדר גע-
 שטאַנען און האָט געוואַרט.

ענדלעך האָט קאַטשינסקי צו אים אַ געשריי געטאן:

— נו, עפּן שוין אַמאָל דיין וואַפּקעלער, היינריך! מ'זעט
 דאָך, אַז די בעבלעך זענען שוין צעקאַכט.

יענער האָט שלאַפּעריק אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ.

— פריער דאַרפט איר אַלע זיין דאָ אויפן אָרט.

טיאָדען האָט זיך געבייזערט:

— מיר זענען דאָך אַלע דאָ.

דער אונטעראַפּיציר האָט זיך נאָך אַלץ נישט געכאַפּט.

— ס'וילט זיך אייך חווקן! וווּ זענען די איבעריקע?

— יענע וועסטו שוין היינט מער נישט זען פערדשפיטעלער
און מאסן-קברים.

דער קוך-יינגל איז געווען א דערשלאגענער, זיך דערוויסנ-
דיק די פאקטן. ער האט זיך קיים געהאלטן אויף די פיס.

און איך האב געקאכט פאר הונדערט פופציק מאן.

קראפ האט אים דערלאנגט א רוק אין זייט.

— ענדלעך וועלן מיר זיך אמאל זאט אָנעסן. געשווינט!

הייב אָן צו טיילן!

פלוצלינג איז טיארען עפעס ווי באגייסטערט געוואָרן. זיין

שפיציקער מויו-פנים האט אָנגעהויבן שימערירן. די אויגן זענען

קליין געוואָרן פון גיריקייט. די באַקן האָבן געציטערט:

— כענטשן-קינד, אויב אַזוי, האָסטו דאָך אויך באַקומען

ברויט פאַר הונדערט פופציק מאן. וואָס?

דער אונטעראַפיציר האט תמעותאטע און פארושט גע-

שאַקלט מיטן קאַפּ. טיארען האָס אים אַ כאַפּ געטאָן פאַרן ראָק.

— און וורשט אויך?

דער פאַמידאַרן-קאַפּ האט זיך ווידער געשאַקלט.

טיארענס קינבאַקן האָבן געציטערט.

— טאַבאַק אויך?

— יא, אַלץ.

אַ שטראַלנדיקער האט זיך טיארען אַרומגעקוקט אויף אַלע

זייטן.

— אַט אַ ביסל אַן הצלחה! און גאָר אומגעריכט! אַלץ,

הייסט עס, איז דאָן פאַר אונז! אויב אַזוי קריגט דאָך יעדערער—

וואָרט נאָר — פאַקטיש טאַקע טאַפלטע פאַרציעס!

איצט ערשט איז אבער דער פאַמידאַרן-קאַפּ אויפגעשטאַנען תחית

המתים און האט דערקלערט:

— ניין, דאָס גייט נישט.

מיר זענען אָבער איצט אויך געוואָרן מונטערער אין אָנ-
געהויבן זיך אונטערצורוקן.

— פאַר וואָס, למשל, גייט עס נישט, בעלער מייער, דו

איינער? האט אַ פרעג געטאָן קאַטשינסקי.

— דאָס וואָס איז אָנגעגרייט פאַר הונדערט פופציק מאָן.
קאָן דאָך נישט זיין פאַר אַכציק.

— דאָס וועלן מיר דיר שוין ווייזן, האָט מילער געברומט.
— ס'געקעכץ אפשר יאָ, אָבער פאַרציעס קאָן איך אויס-
טיילן נאָר פאַר אַכציק מאָן, האָט זיך געקשנט דער פּאַמידאָר.
קאַטשינסקי איז אין כּעס געוואָרן.

— דורך וועט תּיכּף פאַרבייטן אָן אַנדערער. וואָס, ניין? דו
האָסט באַקומען פּוראזש נישט פאַר אַכציק מאָן, נאָר פאַר דער
צווייטער קאָמפּאַניע, די זאך איז קלאָר. דו האָסט צעטיילט! די
צווייטע קאָמפּאַניע, דאָס זענען מיר.

מיר האָבן זיך צום בחור אַ נעם געטאָן. קיינער פּוין אונז
האָט אים נישט שטאַרק ליב געהאַט. שוין עטלעכע מאָל איז ער
געווען שולדיק אין דעם, וואָס מיר האָבן באַקומען דאָס עסן
אין די גרובנס צו שפעט און אינגאַנצן קאַלט, ווייל ביים
קלענסטן גראַנאַטן-פייער פלעגט ער זיך גלייך אָפּטראָגן מיט זיין
קעסל, אַזוי, אַז אונזערע עסנטרעגער האָבן געמוזט מאַכן אַ סך
ווייטערן וועג ווי די שיק-יינגען פון די איבעריקע קאָמפּאַניעס.
פּוילקע, למשל, פון דער ערשטער קאָמפּאַניע, איז טאַקע געווען
אַ סך אַ בעסערער בחור. ער איז, אמת, געווען פעט ווי אַן אָפּ-
געפרעסענער חויר, פלעגט אָבער שלעפּן די טעפּ, בעת מ'האָט
געדאַרפט, ביז צו די פּאָדערשטע רייען.

מיר זענען גראַד אַלע געווען אין דער ריכטיקער שטימונג,
און דער ענין וואָלט זיך זיכער געווען פאַרשאַרפט, ווען ס'זאָל
זיך נישט באַווייזן אונזער קאָמפּאַניע-פירער. ער האָט זיך
אינפאַרמירט וועגן אונזער מחלוקת און האָט פּאַרלויפיק בלוז אַ
פּאַג געטאָן:

— יאָ, מיר האָבן געכטן געליטן שטאַרקע פאַרלוסטן —
דערנאָך האָט ער אַריינגעקוקט אין קעסל:
די בעבלעך זעען אויס צו זיין גאַנץ גוט.
דער פּאַמידאָר האָט צוגעשאַקלט:
— געקאַכט מיט פעטס אין פלייש.
דער לייטענאַנט האָט אונז אָנגעקוקט. ער האָט געוויסט

וואָס מיר קלערן. אויסער דעם האָט ער נאָך אַ סך זאָכן געוואָסט,
ווייל ער איז צווישן אונז גרויס געוואָרן און דערגאָנגען ביי
צום אונטערזאָפּיר פון דער קאָמפּאָניע. נאָכאַמאָל האָט ער אַ
הויב געטאָן דעם קעסל-דעקל און אונטערגעשמעקט. אַוועקגייענ-
דיק, האָט ער געזאָגט:

— ברענגט מיר אויך אַ טעלער עסן. און די פּאַרציעס
וועט מען אַלע אויסטיילן. מיר קאָנען זיי פאַרנוצן.
דער פּאַמידאָר האָט געמאַכט אַ נאָרישע מינע. טייערן
האַט אַרום אים געטאַנצט.

— דו האָסט דערפון קיין שום הויזק נישט. ער מאַכט דעם
אַנשטעל פּונקט ווי דער גאַנצער פּראָוויאַנט-אַמט זאָל אים גע-
ווערן. און איצט צו דער אַרבעט, דו אַלטער הינער-פרעסער,
גיב אַכטונג זאָלסט זיך נישט פאַרטיילן!

— הענג זיך אויף — האָט זיך דער פּאַמידאָר געכעסט.
ער איז צעפלאַצט געוואָרן, זיין מוח האָט עס נישט געכאַפט, די
גאַנצע וועלט איז עפעס אין דעם מאָמענט משוגע געוואָרן און
פּדי צו ווייזן, אַז איצט איז אים שוין אַלץ איינס, האָט ער נאָך
פּרייוויליק צוגעגעבן יעדערן אַ האַלב פונט קינסטלעכן-האַניק.

דער טאָג איז היינט, באַמת, זייער אַ גוטער. אפילו די
פּאָסט איז געקומען; כמעט יעדער איינער האָט אַ פּאַר בריוו
און צייטונגען. און אַט שלעפּן מיר זיך אריבער דער לאַנקע
הינטער די באַראַקן. קראַפּ האָט אונטערן אַרעם אַ קיילעכדיקן
דעקל פון אַ מאַרגאָרין-פּאַס.

אויפן רעכטן ברעג פון דער לאַנקע איז אויסגעבויט אַ
גרויסע מאַסן-לאַטרינע, אַ סטאַבילער בנין מיט אַ דאַך. דאָס איז
דאָך שוין עפעס פאַר רעקרוטן, וואָס האָבן זיך נאָך נישט
אויסגעלערנט צו ציען נוצן פון יעדער זאַך. מיר זוכן עפעס
בעסערס. אומעטום שטייען טאַקע פּאַנאָנדערגעוואָרן נאָך קליינע

איינצל-קעסטלעך פארן זעלבן צוועק. זיי זענען פירקאנטיק, זוי-
בער, אינגאנצן סגן האַלץ, רונדאָרום פאַרמאַכט, מיט אַן אַרנט-
לעכן באַקוועמען זיץ-פלאַץ. ביי די זייטנפלאַכן געפינען זיך
הענטלעך, אַזוי, אַז מ'קאָן זיי טראַנספּאָרטירן פון איין אָרט
אויפן צווייטן.

מיר שלעפן צו דריי שטיק איינעם נעבן אַנדערן און זענן
זיך געמיטלעך אַוועק. פאַר צוויי שעה וועלן מיר זיך פונדאָנען
נישט רירן פון אָרט.

איך ווייס נאָך ווי מיר האָבן זיך אָנפאַנגט זשענירט, בעת
מיר האָבן אַלס זעלנער אין קאַזאַרמע געמוזט זיך באַנוצן מיט
געמיינשאַפטס-לאַטרינעס. קיין טירן זענען דאָ נישטאָ, ס'זיצן
צוואַנציק מאָן איינער נעבן צווייטן ווי אין אַ באַן-וואַגאָן. מיט
איין בליק זעט מען זיי אַלע; — דער זעלנער מוז זיך געפונען
אונטער אַ שטענדיקער אויפזיכט.

מיר האָבן פאַר דער צייט אַ סך מער געלערנט, ווי די
קוינסט גובר צו זיין דאָס ביסעלע בושע. מיר זענען געוואָרן
גרויסע מומחים אין פיל וויכטיקערע זאַכן.

דאָ אָבער אויף דער פריי, איז דערדאָזיקער ענין דווקא
אַ בענוס. איך ווייס טאַקע נישט פאַרוואָס פלעגן מיר פריהער
פחדנותדיק אויסמיידן אַזעלכע זאַכן, זיי זענען דאָך פונקט אַזוי
נאַטירלעך, ווי עסן און טרינקען. און מ'וואָלט אפשר גאַרנישט
געדאַרפט ספעציעל וועגן דעם ריידן, ווען זיי זאָלן ביי אונדז
נישט האָבן געשפילט אַזאַ וויכטיקע ראָל, זייענדיק גראַד פאַר
אונדז אַזוי ניי — פאַר די איבעריקע זענען זיי שוין לאַנג גע-
ווען זעלבסטפאַרשטענדלעך.

פאַרן זעלנער איז זיין מאָגן און זיין פאַרדייען אַ פיל
בענטערער געביט, ווי פאַר יעדן אַנדערן מענטשן. דריי פערטל
פון זיין וואָרט-אוצר שטאַמען אָפּ פון אים, דער אויסדרוק פון
העכסטער פרייד ווי פון טיפסטן לייד געפינט דאָ זיין קערנדיקן
אונטערשלאַק. ס'איז אוממעגלעך אויף אַן אַנדערן אויפן זיך אַזוי
קורץ און דייטלעך אויסצודריקן. אונדזערע מאַמיליעס און אונדזערע

דערער וועלן זיך נישט ווייניק ווונדערן. אז מיר וועלן אַ היים קומען — אָבער דאָ איז עס די אוניווערסאַלע שפּראַך.

פאַר אונדז האָבן דידאַויקע אַלע געשעענישן, דורך זייער צוואַנגמאַסיקער עפנטלעכקייט, באַקומען צוריק דעם כאַראַקטער פון אומשוילד. מער נאָך: זיי זענען פאַר אונדז אַזוי זעלבסטפאַר-שטענדלעך, אַז זייער געמיטלעכע דערליידיקונג ווערט פּונקט אַזוי אָפגעשאַצט ווי, לאַמיר זאָגן, אַ שיין דורכגעפירטער, באַמבן-זיכערער גראַנד-שפּיל נישט זעלבעפערט. נישט אומזיסט איז פאַר יעדער אַרט פּלאַנלעך אַנטשטאַנען דאָס וואָרט „לאַטרינען-פאַראַל“; דידאַויקע ערטער זענען פאַר די האַנדעלס-געהילפן די באַקוועמ-סטע ווינקעלעך צום פּלוידערן און פאַרבייטן זיי דעם היימישן טיש. דאָס זענען ווונדערבאַרע געדאַנקלאַזע שעהן. איבער אונדז הערעט זיך דער פּלויער הימל. אויפן האַריוואָנט הענגען העל-באַשטראַלעטע געלע קייטן-באלאַנען און די ווייסע וואַלק:דלעך פון לופט-געווער. אָפּטמאַל, בעת זיי פאַרפּאָלגן אַ פּליער, ציען זיי זיך אינדערהויך פּונקט ווי גאַרפן.

בלויז וווּ אַ זייער ווייטן שטורם הערן מיר טוילדע ברע-מען פון פּראָנט. די פאַרבייטאַנצנדיקע ביגען פאַרהילכן אים מיט זייער זשומען.

און ווייט אַרום אונז ציט זיך די בליענדיקע לאַנקע. די באַרטע גראַז-שטענגלעך שאַקלען זיך, זומערפייגעלעך טראָגן זיך אינדערלופט, זיי שוועבן אין ווייכן, וואַרעמען ווינט פון שפעט-זומער. מיר פיינען בריוו, צייטונגען און רויכערן. מיר נעמען אראָפּ די היטלען און פייגן זיי אוועק נעבן אונדז. דער ווינט שפילט זיך מיט אונדזערע האַר, ער שפילט מיט אונדזערע ווער-טער און געדאַנקען.

די דריי קעסטלעך שטייען אין רעכטן מיטן פון לייכטנדי-קע, רויטע מאַן-בלומען. —

מיר פייגן אַוועק אויף אונזערע קני דעם דעקל פון מאַר-גאַרין-פּאַס. אויף דעם אופן האָבן מיר אַ גוטע אונטערלאַגע צום סקאַט-שפּילן. קראַפּ האַט ביי זיך די קאַרטן. מיוואַלט דאָ גע-קאַנט אַזוי אָפּזיצן אייביק.

פון די באראקן טראָגן זיך אַהער די טענער פון אַ צי-
 האַרמאָניק. אָפּטמאָל לייגן מיר אַוועק די קארטן און קוקן איינער
 אויפן צווייטן. איינער טוט דאָן אַ זאָג: „קינדער, קינדער“ —
 אַדער: „וויפל האָט געפּעלט מיר זאָלן דאָ איצט נישט זיין —“
 אין אַ מאָמענט פּאַרטיפּן מיר זיך אַלע און שווייגן. אין אונדז
 איז אַ שטאַרקער, איינגעהאַלטענער געפיל, יעדער איינער שפּירט
 עס. דערצו דאַרף מען נישט קיין סך ווערטער. גאַנץ לייכט האָט
 עס געקאָנט געשען, אַז מיר זאָלן היינט נישט זיין אויף אונדזערע
 קעסטלעך, ס'איז געווען גאַנץ נאָענט דערפון. און דעריבער איז
 אַלץ ניי און שטאַרק — דער רויטער מאָן און ס'גוטע עסן, די
 פּאַפּיראַסן און דער זומער-ווינט.

קראָפּ פרענט: „האָט אימיצער פון אייך געזען קעמערדיקן
 נאָך אַמאָל ?“

— ער ליגט אין סען-יאָזעף-שפיטאַל, טו איך אַ זאָג.
 מילער מיינט, אַז ער האָט באַקומען אַ קויל אין קני, אַ
 גוטער היים-פּאַס.

מיר באַשליסן נאָכמיטאָג צו גיין אים מבקר חולה זיין.
 קראָפּ נעמט אַרויס אַ בריוו.
 איך וויל אייך איבערגעבן אַ גרויס פון קאַנטאַרעקן.
 מיר לאָכן. מילער וואַרפט אַוועק זיין פּאַפּיראַס און זאָגט:
 „איך וואָלט וועלן ער זאָל דאָ זיין.“

קאַנטאַרעק איז געווען אונדזער קלאַסן-לערער, אַ שטרענגער
 קליינער מאָן אין אַ גרויען אויבערמאַגטל, מיט אַ שפּיציקן מויו-
 פנים. ער האָט אומגעפער געהאַט אַזאַ פיגור ווי דער אונטער-
 אַפיציר הימלשטאַם, דער „שרעק פון קלויסטערבורג“. ס'איז אי-
 בעריגענס קאָמיש, וואָס דאָס אומגליק פון דער וועלט שטאַמט גאַנץ
 אָפּט פון קליינע מענטשן, זיי זענען אַ סך ענערגישער און אומ-
 פאַרטעגלעכער ווי די הויכגעוויקסיקע. איך האָב זיך תמיד גע-
 היט נישט אַריינצופאַלן אין קיין אָפּטיילונג מיט קליינע קאָמפּאַ-
 ניע-פירער זיי זענען ס'רוב פאַרשאַלטענע הויט-שינדער.

קאנטארעק האָט. בעת די ספּאַרט-שעהן, אויך לאנג גע-
האַלטן פאר אונדז רעפּערעאַטן, ביז אונזער קלאַס איז, געשלאָסן,
אונטער זיין אָנפירונג, אַוועק צום באצירק-קאָמפּאָנדר און זיך
געמאַלדן. איך זע אים נאָך איצט ווי ער האָט אונדז פּייערלעך
אַנגעקוקט דורך זיינע ברילנגלעזער און מיט אַ געריטער שטימ
געפּרעגט:

— איר גייט דאָך מיט, חברים?

דידאָזיקע דערציער האָבן זייערע געפילן גאַנץ אָפט גרייט
אין וועסטל-קעשענע, פּונדאָנען זיי גיבן עס ארויס בלויז שעהנ-
ווייז. אָבער וועגן דעם האָבן מיר דעמאָלט לגמרי נישט גע-
קלערט.

בלויז איינער פון אונדז האָט זיך דאָן געוואַקלט און נישט
געוואָלט מיטגיין. דאָס איז געווען יאָזעף בעהם, אַ דיקער גע-
מיטלעכער בחור. ער האָט זיך אָבער געלאָזט איבערריידן, ווייל
ווי וואָלט ער דעמאָלט אויסגעזען? מעגלעך, אַז אַ סך האָבן גע-
טראַכט פונקט ווי ער, קיינער האָט אָבער נישט געוואָגט זיך אויסצו-
שליסן, ווייל מיטן וואָרט „פּחדן“, האָבן זיך אין יענער צייט
באנוצט אפילו אייגענע טאַטע-מאַמע. די מענטשן, אַלע ווי איי-
נער האָבן נישט געהאַט די קלענסטע פּאַרשטעלונג וועגן דעם,
וואָס אויף זיי קומט. די קלוגסטע זענען איינגעלעך געווען דער
אַרעמער און פשוטער עולם; זיי האָבן תּיכּף באַטראַכט דעם
קריג אַלס אַן אומגליק. בעת די פּאַרמעגלעכע, די בעסער גע-
שטעלטע האָבן פון שמחה נישט געוויסט וווּ איין וווּ אויס, כאַטש
דווקא זיי האָבן אַ סך פּריהער געקאָנט פּאַרויסזען זיינע
פּאַליגן.

קאָטשינסקי פּאַרויכערט, און דאָס קומט פון דער בילדונג,
זי פּאַרשטעלט דעם מוח. און אַז קאָט זאָגט, האָט ער שוין אין
דעם אריינגעטראַכט.
מערקווירדיק איז דער פּאַקט, אַז בעהם איז געפאלן איי-
נער פון די ערשטע.

בעת אַ שטורם האָט ער באקומען אַ שאַס אין די אויגן,
און מינענדיק, אַז ער איז טויט, האָבן מיר אים געלאָזן ליגן.

מיטנעמען אים מיט זיך האָבן מיר נישט געקאָנט, ווייל געיאָגט פון שונא, האָבן מיר זיך געמוזט געשווינט אָפּטראָגן. נאָכמי-טאָג האָבן מיר פּלוצלינג דערהערט זיין קול און באַלד דערוען ווי ער קריכט אַרום. ער האָט בלויו געהאַט פארלעָרן דאָס בא-וויסזיין. אינגאַנצן בלינד און ווילד פון יסורים, האָט ער זיך נישט אויסבאַהאַלטן, אַזוי, אז פון יענער זייט האָט מען אים דערשאַטן, נאָך איידער אימיצער פון אונדו האָט באוויזן אים אַריבערצוכאַפּן.

קאַנטארעק האָט נאַטירלעך, מיטן דאָזיקן צופאַל קיין שום שייכות נישט; ווייל ווי וואָלט דאן אויסגעזען די וועלט ווען מען זאָל דאָס באטראַכטן אַלט חטא. טוינטער קאַנטארעקס זענען דאָך דעמאָלט געווען פעסט איבערצייגט, אז זיי טוען אויף אַ באַקוועמען אופן ס'פעסטע וואָס זיי קאָנען.

דווקא אין דעם ליגט אָבער פאַר אונדו זייער באַנקראַט. זיי האָבן געזאָלט פאַר אונדו, אַכצניעריקע, ווערן די פאַר-מיטלער און פירער צו אַ וועלט פון באוויסזיין און אויסוואַקסן צו אַ וועלט פון אַרבעט, פליכט, קוילטור און פּראָגרעס, צו דער צוקונפּט. מיר פלעגן פון זיי אָפטמאָל חזק מאַכן, אָפטון פאַר-שידענע קינזשטיקלעך. אין גרונט גענומען האָבן מיר זיי אבער גע-גלויבט. מיטן באַגריף פון אויטאָריטעט, פון וועלכן זיי זענען געווען די טרענער, האָט זיך אין אונדזערע געדאַנקן צוגויפּ-געבוונדן גרעסערער פאַרשטאַנד און מער מענטשליכער וויסן. אָבער דער ערשטער טויטער, וועלכן מיר האָבן דערוען, האָט צעשמעטערט אונדזער איבערצייגונג. מיר האָבן געמוזט אָנערקע-נען, אז אונדזער עלטער איז געווען ערקעכער פון זייערן; זיי האָבן זיך בלויו אויסגעצייכנט קעגן אונדו מיט דער פּראָזע און געשיקטקייט. דער ערשטער קאַנאַנען-פייער האָט אונדו באוויזן אונדזער פּעלער און האָט צעבראַכן אויף שטיקלעך די וועלטאנ-שויאונג, וועלכע זיי האָבן ביי אונדו אַנטוויקלט.

בעת זיי האָבן נאָך געשריבן און גערעדט, האָבן מיר גע-זען שפּיטעלער און שטאַרבנדיקע — בעת זיי האָבן געשילדערט אַלט ס'גרעסטע דעם דינסט ביי דער מלוכה, האָבן מיר שוין

געוואסט, אז די טויטאנגסט, דער אימת-מות איז א סך שטארקער.
 דעריבער זענען מיר נישט געוואָרן קיין אויפשטענדיקע, קיין
 דעזערטירן, קיין פחדנים — די דאָזיקע אַלע אויסדרוקן זענען ביי
 זיי שטענדיק געלעגן אויפן צונג — מיר האָבן ליב געהאַט
 אונדזער היימלאַנד פונקט אזוי ווי זיי, און מוטיק האָבן מיר ביי
 יעדן אַנגריף מאַרשירט פאַראַויס; — אָבער איצט האָבן מיר זיך
 אַריענטירט, מיטאַמאָל זיך אויסגעלערנט זען. און מיר האָבן גע-
 זען, אַזאַ פּאָפּן זייער וועלט איז קיין זכר נישט געבליבן. מיר זע-
 נען פּלוצלינג אויף אַ שרעקלעכן אופן געבליבן אַייני; — און
 אַליין, מיט אייגענע קרעפטן האָבן מיר זיך געמוזט אַן עצה
 געבן.

איידער מיר גייען צו קעמעריכן, פאַקן מיר צונויף זיינע
 זאַכן, אין וועג ווילן זיי אים זיכער צונויך קומען.
 אין פעלדלאָזאַרעט גייט אַן אינטענסיווע אַרבעט; ס'הערן
 זיך, ווי תמיד, די ריחות פון קאַרבאָל, ראָפּע און שווייס. אין
 די פאַרצאָן האָט מען זיך שוין צוגעווינט צו אַ סך זאַכן, אָבער
 דאָ ווערט עפּעס קאַלעמיוטנע אויפן האַרצן. מיר דערפרעגן זיך
 צו קעמעריכן; ער ליגט אין אַ זאָל און נעמט אונדז אויף מיט
 אַ שוואַכן אויסדרוק פון פרייד און הילפלאָזער אויפּרעגונג. בעת
 ער האָט פאַרלאָרן ס'באַוויסטוויין האָט מען אים אַוועקגעגנבעט
 זיין זייגער.

מילער שאַקלט מיטן קאָפּ:

— איך האָב דיר נישט איינמאָל געזאָגט, אז אזא גיטן
 זייגער דאַרף מען נישט מיטנעמען.
 מילער נעמט זיך אָן מיט מוט און מאַכט זיך תּמּעוואַטע.
 ווען נישט וואָלט ער האַלטן ס'מילד, ווייל יעדערער פון אונדז
 זעט, אז קעמעריך וועט שוין מער פון דאָזיקן זאָל נישט אַרויס-
 גיין. צי וועט ער זיין זייגער געפינען צי נישט, איז שוין פאַר
 אים לגמרי אַלץ איינס, העכסטנס וועט מען אים קאָנען אָפּשיקן
 אַ היים.

- ווי פילסטו זיך, פראנק? - פרעג קרעם.

קעמערך לעזט אראפ דעם קאפ.

- גישקשה - איך האב בלויז שטארקע שמערצן אין פוס:

מיר ווארפן א בליק אויף זיין דעקע. זיין פוס ליגט אונ-
טער א דראט-קארק, און די דעקע וועלפט זיך איבער אים. איך
טרעט אָן מילערן אויפן פוס, ווייל ער האָט בדעה געהאַט דער-
צוילן קעמערין, וואָס די סאַניטאַרן האָבן אונדז איבערגעגעבן
אין קאַרידאָר: אז קעמערך האָט שוין נאָר איין פוס, דער
צווייטער איז אַמפּוטירט.

ער זעט אויס שרעקלעך, געז און אש-פאַרביק, אויפן גע-
זיכט מערקן זיך שוין די פרעמדע ליניעס, וואָס זענען אונדז
אַזוי גוט באַקאַנט, ווייל מיר האָבן זיי שוין הונדערטער מאל
געזען. אייגנטלעך זענען עס נישט קיין ליניעס, נאָר צייכנס.
אונטערן הויט פּוילסירט שוין נישט מער קיין לעבן; ס'איז שוין
אַרויסגעדורנגען ביזן ראַנד פון קערפער, פון אינעווייניק אַרבעט
זיך דורך דער טויט, די אויגן האָט ער שוין באַגעהערשט. דאָרט
ליגט אונדזער חבר קעמערך, וואָס האָט ערשט דאָ נישט לאַנג מיט
אונדז צוזאַמען געבראַטן פּערד-פלייש און געזעסן אויפן קעסטל-
ער איז נאָך דאָ, עקוויטירט שוין אַבער נישט מער, פאַרוואַקסן,
אומבאַשטימט איז געוואָרן זיין צורה, הי אַ פּאַטאַגראַפישע קלי-
שע אויף וועלכער מ'האָט געמאַכט צוויי אויפנאַמען. אַפילו זיין
שטים קלינגט ווי אַש.

איך דערמאָן זיך אָן יענער צייט, ווען מיר זענען אָפּגע-
פּאָרן אויפן פּראָנט. זיין מוטער, אַ גוטע, דיקע פרוי האָט אים
געבראַכט צום וואַקואַל. זי האָט געוויינט אָן אויפהער, איר גע-
זיכט איז פון וויינען געוואָרן אַנגעבלאַזן און געשוואַלן. קעמערך
האָט זיך שטאַרק זשענירט. ווייל זי האָט זיך געהאַלטן ערגער
פון אלע, איז ממש צערונגען געוואָרן אין פעץ אין וואַסער -
דערצו האָט זי שטאַרק אויסגערעכנט אויף מיר, פּסדר מיר גע-
כאַפט פּאָרן האַנט און געבעטן רחמים איך זאָל דאָרט, אויף די
פּאָזיציעס, אויף אים אַכטונג געבן. ער האָט, באַמת, אויסגעזען

ליגמרי ווי א קינוד. זייגט ביינער זענען געווען אַזעלכע חייבת, אז נאך פיר וואָכן טראָגן דעם טאַרניטטער האָט ער באַקומען פּלאַטפּוס. אָבער ווי אזוי קאָן מען אויפן שלאַכטפּעלד אויף עמעצן אַכטונג געבן!

— איצט וועסטו דאָך פאַרן אַ היים-האַט געזאָגט קראָפּ - אויף אַן אורלויב האַלסטו נאָך געמוזט וואַרטן ווייניקסטענס אַ דריי, פיר חדשים.

קעמעריך שאַקלט צו מיטן קאַפּ. מיר איז שווער צו קוקן אויף זיינע הענט, זיי זענען געל ווי וואַקס. אונטער די בעגל זיצט דער שמוץ פון שוצגראַבנס, ער זעט אויס בלוי, שוואַרץ ווי גיפּט. מיר פּאַלט איין, אז די דאָזיקע בעגל וועלן נאָך וואַקסן ווייטער, נאָך גאַנץ לאַנג, משונהדיקע קעלערגעוויקסן, בעת קעמעריך וועט שוין לאַנג נישט אַטעמען. פאַר מיינע אויגן שטייט ס'דאָזיקע בילד: זיי קרומען זיך און ווערן פונקט ווי פּראָפּאָציערס אין וואַקסן און וואַקסן, און מיט זיי ציוועמען די האַר אויפן אויטגעטריקענטן מוח ווי גראַז אויף אַ גוטן באַדן. פּינקט ווי גראַז. ווי איז עס אָבער מעגלעך? —

מילער בויגט זיך אַריבער צו אים איבערן בעט.

— מיר האָבן מיטגעבראַכט דיינע זאַכן, פּראָפּ.

קעמעריך ווייזט אַן מיטן האַנט:

— לייגט זיי אַוועק אינטערן בעט.

מילער טוט וואָס ער הייסט. קעמעריך הויבט ווידער אַן

וועגן זייגער. ווי אזוי באַרויקט מען אים, אז ער זאָל זיך נישט אַנשטויסן!

מילער באַחייזט זיך ווידער מיט אַ פּאַר פּליער-שטיוול.

ס'זענען הונדער-שיינע ענגלישע שיך פון ווייכן, געלן לעדער,

לאַנג ביז צו די קני און גאַר אויבן געשנורעוועט, ס'נעמט אַן

אַ חשק. מילער איז פון זיי ממש באַגייסטערט, כאַפּט התפעלות;

ער פאַרגלייכט זייערע פּאָדעשוועס מיט זיינע אייגענע גראַפּע

שיך און פרעגט:

— צו ווילסטו די שטיוול מיטגעבען, פּראָפּ?

מיר טראכטן אלע דריי דאָזעלבע: אפילו ער זאל גע-
זונט ווערן קאָן ער דערפון בלוזן איינעם, און דעריבער האָבן
זיי טאקע פאַר אים קיין שום ווערט נישט. אָבער ווי די מעשה
זאל נישט זיין, איז אַ גרויסער שאַד, אַז זיי זאָלן בלייבן דאָ—
ווייל די סאניטאַרן וועלן זיי תימף צונעמען, מיטן מאַמענט וואָס
ער וועט אויסהויכן זיין נשמה.

מילער חורט איבער:

— צו ווילסטו זיי דאָ נישט איבערלאָזן?

קעמערין וויל נישט. ס'איז איינס פון זיינע בעסטע זאָכן.
— מיר קאָנען זיי דאָך אויסבייטן, — שלאָגט מילער פאַר,
דאָ אונטן קאָנען זיי צונאָך קומען. אָבער קעמערין לאָזט זיך
נישט איינרעדן.

איך טרעט מילערן אויפן פוס; ער לייגט אַוועק די שיי-
צע שטיחל צוריק אונטערן בעט.

מיר רעדן נאָך אַביסל און געזעגען זיך אָפּ:

— זיי געזונט, פראַנק.

איך זאָג אים צו מאַרן ווידער צו קומען; מילער זאָגט
אויך דאָס זעלבע; ער קלערט וועגן די געשנורעוועטע שיד און
וויל דעריבער שטיין אויף דער וואַך.

קעמערין קרעכצט. ער פיבערט. מיר שטעלן אָפּ אין
קאָרידאָר אַ סאַניטאַר אין ווילן ביי אים פועלן ער זאָל מאַכן
קעמערין אָן איינשפריצונג. ער אַנטזאָגט זיך.

— ווען מיר זאל יעדערן מאַכן טאַרפיוס-איינשפריצונגען,

זואַלטן מיר געדאַרפט האָבן גאַנצע פעסער. —

— דו באַדינסט, ווי ס'שיינט נאָר אַפיצירן, — זאָגט קראַפּ
מיט פאַרביטערונג.

איך לייג זיך געשווינט אַריין אין שלום און גיב דעם סאַ-
ניטאַר קודם פּל אַ פאַפּיראַס. ער נעמט. דערנאָך טו איך אַ
פּרעג:

— צו וואָסטו בכלל רעכט צו מאַכן אָן איינשפריצונג?

ער פילט זיך באַליידיקט:

- אויב איר גלויבט נישט, היינט וואָס פרעגט איר מיין?
 איך רוק אים אַריין אין האַנט נאָך אַ פּאַר פּאַפּיראַסן:
 - טו אונדז צוליב. -
 - נו, גוט - זאָגט ער.
 קראָפּ גייט מיט אים אַריין, ער געטרויט אים נישט און
 זיין דערביי. מיר וואַרטן אין דרויסן.
 מילער הויבט ווידער אָן צו רעדן וועגן די שטיוול.
 - אויף מיר וואָלטן זיי געווען ווי אויסגעגאַסן. פון מיינע
 שיד האב איך אויף די פיס פיל ווונדן. צו גלויבסטו, אז ער
 וועט אַנציען ביז מאַרגן נאָכן דינסט? אויב ער וועט שטאַרבן
 אינמיטן נאַכט, מעגן מיר שוין אָן די שטיוול פאַרגעסן. -
 אַלבערט קומט צוריק.
 - ווי מיינט איר? - טוט ער אַ פרעג.
 - דערליידיקט - זאָגט מילער קאַטעגאָריש.
 מיר גייען צוריק צו אונדזערע באַראַקן. איך קלער וועגן
 בריוו, וואָס איך וועל מאַרגן מוזן אָנשרייבן צו קעמערליכס מין-
 טער. מיך טרייסלט פון קעלט, איך וואָלט וועלן מאַכן אַ שגאַפּס.
 מילער רייסט גראָז און קייט אויטאָמאַטיש. פּרוּצלינג טוט דער
 קליינער קראָפּ אַ שליידער זיין פּאַפּיראַס, טרעט אים ווילד
 מיט זיינע פיס און שטאַמלט מיט אַ צעטראַגענעם, אויפגערעגטן
 קול:
 - פאַרפּלוצטער שייט, דערדאָזיקער פאַרפּלוצטער שייט.
 מיר גייען ווייטער, אַ לאַנגע צייט. קראָפּ האָט זיך באַ-
 רויקט, מיר קענען דעמאָזיקן ווילדן פּראָנט-פעס, יעדער איינער
 מאַכט אים דורך.
 מילער פרעגט אים:
 - וואָס האָט דיר דער קאַנטאַרעק אייגנטלעך געשרינגן?
 ער לאַכט:
 - מיר זענען פּלומרשט די אייזערנע ייגנט.
 מיר לאַכן אַלע דריי מיט יאַשטשערקעס. קראָפּ נייעט זיך
 ער איז צומרידן וואָס ער קאָן רעדן. -

יא, אזוי טראכטן זיי, אזוי טראכטן זיי, די הונדערט
טויזנט קאנטאָרעקס! אייזערנע ייגנט. ייגנט! מיר זענען אלע
נישט עלטער פון צוואַנציק יאָר. אָבער יינג? ס'איז שוין לאַנג
קאָפּט. מיר זענען אלע אַלטע לייט.

עפעס קומט מיר אויס משונה ווילד צו קלערן דיין דעם.
 אז אין דערהיים, אין א שופלאַד פון שרייבטיש ליגט אן אַנגע-
 הויבענע דראַמע „שאויל“ און אַ גאַנצער באַרג שירים. נישט איין
 אַזונט האָב איך אויף דעם אָפגעגעבן, כמעט אַלע האָבן מיר
 זיך דאָך פארנומען מיט אַזעלכע זאַכן; אָבער ס'איז מיר געוואָרן
 צוזי פּרעמד, אז איך קאָן זיך עס מיר בשום אופן נישט פאַר-
 שטעלן.

זינט מיר זענען דאָ, איז אונדזער פּריערדיק לעבן
 לגמרי אָפגעשניטן. כאָטש מיר האָבן דערצו גאַרנישט געטאן.
 מיר פרווון אָפטמאָל וואַרפן דערויף אן איבערבליק, געמינען אן
 ערקלערונג, אָבער עס געלונגט אונדז נישט. דווקא פאר אונדז
 צוואנציקיעריקע איז אלץ באַזונדערס נישט קלאָר, פאר קראַפן.
 מילערן, לעערן, פאר מיר, פאר אונדז, וואָס קאַנטאַרעק באַטראַכט
 זיי אלס אייזערנע יוגנט. די עלטערע לייט זענען אַלע פעסט
 צעוויפגעבונדן מיטן פּריערדיקן, זיי האָבן באַדן, זיי האָבן פרוי-
 ען, קינדער, באַרופן און אינטערעסן, וועלכע זענען שוין אזוי
 שטאַרק, אַז דער קריג האט זיי נישט געקענט צערייסן. מיר
 צוואנציקיעריקע האָבן אָבער נאָר אונדזערע עלטערן און עלטער-
 כע-א מיידל. דאס איז נישט פיל — ווייל אין אונדזערע יאָרן
 איז די קראַפט פון די עלטערן אַמסוואַכסטן, און די מיידלעך
 האָבן נאָך נישט איבער אונדז די שליטה. אויסער דעמדאָויקן
 איז דאָך ביי אונדז כמעט מער גאַרנישט געווען; א ביסל סאַט-
 טעלען.

טאזיע, עטלעכע ליבעס-געשיכטן אין דער שולע. היימער האט
אונדזער לעבן גישט דערגרייכט. און דער פון איז גאָרנישט גע-
בליבן.

קאנטארעק האָט געזאָגט, אז מיר זענען טאקע גראָד גע-
שטאנען אויף דער שוועל פון דער עקזיסטענץ. אזוי איז עס
אינגעפער. מיר זענען נאָך גישט געווען איינגעוואַרצלט. דער
קריג האָט אונדז אָפגעשווענקט. פאר די אנדערע, די עלטערע,
איז ער אַן הפסקה. זיי קאָנען איבער אים אריבערטראכטן. מיר
אַבער זענען פון אים פארכאפט געוואָרן און ווייסן גישט, ווי
ט'דארף זיך ענדיקן. וואָס מיר ווייסן איז פאַרלויפיק נאָר דאָס.
אז מיר זענען אויף א משוגהדיקן און שווער-מוטיקן אופן פאַר-
גרעבט געוואָרן, כאַטש מיר זענען זיך אפילו וועגן דעם גישט
שטאַרק מצער.

אויב מילערן ווילט זיך אזוי שטאַרק האָבן קעמעריכס
שטיוול, פילט ער אים אַבער גישט ווייניקער מיט ווי יעדער
אייגער פון אונדז, וואָס וואָגט גישט, דורכגעדרוינגען מיטן טיפן
שמערץ, וועגן דעם צו טראכטן. ער אַריענטירט זיך בלויז בע-
טער פון אונדז. ווען די שטיוול וואָלטן נאָך קעמעריכן עפעס
נוצן, וואָלט מילער בעסער געלאָפן א באַרוועסער איבער שטע-
כעדיקע דראַט, איידער זיך קליגן ווי אזוי זיי צו באקומען. איצט
אַבער האָבן דאָך די שטיוול מיט קעמעריכס צושטאַנד קיין שום
שייכות גישט, בעת מילערן קאָנען זיי זייער גוט צוננץ קומען.
פארוואָס זאָל זיך טאקע דעריבער מילער מיט דעם גישט אינ-
טערעסירן, לכל הדעות האָט ער דאָך אויף זיי מער רעכט ווי
עפעס א סאניטאַר! אז קעמערין וועט שוין זיין טויט, וועט דאָך
שוין זיין צו שפעט. דעריבער גיט טאקע מילער איצט דערויף
אַכטונג.

מיר האָבן גמיר פאַרלאָרן דעם חוש פאר וועלכע גישט
איז אנדערע צוזאמענהאַנגען, ווייל זיי זענען קינסטלעך. נאָר די

פאקטן זענען פאר אינדז ריכטיק און היכטיק. און גוטע שטימע
זענען א זעלטענע זאך.

פריער איז דאס גומא אויף געווען אנדערש. בעת מיר
זענען אהעק אין באצירקס-קאמאנדע, זענען מיר נאך געווען א
קלאס פון צוואנציק יונגע מענטשן, וועלכע האבן זיך, עטלעכע
צום ערשטן מאל, האפערדיק געלאזן געמיינואם רעזירן, איינער
זיי האבן איבערגעטרעטן דעם קאזארמע-הויף. מיר האבן נישט
געהאט קיין שום פעסטע פלענער פאר דער צוקונפט, טון גע-
דאנקען וועגן קאריערע און בארוף, וואס שאפן פראקטישע, בא-
שטימטע עקזיסטענץ-פארמען - זענען מיר מיט קליינע אויסנא-
מען, געווען באנץ ווייט; - דערפאר זענען מיר אבער געווען אן-
געפאקט מיט פארנעפלטע אומקלארע אידעען, וואס האבן אין
אינדזערע אויגן צוגעגעבן דעם לעבן און אפילו דעם קריג עפעס
א מין אידעאלאזירנדיקן און פמעט ראמאנטישן כאראקטער.
בלויז צען וואכן האט מען אונדז אויסגעבילדעט מיליטע-
ריש, אבער אין דערדאזיקער קורצער צייט האבן מיר זיך פאק-
טיש פיל מער אומגעביטן ווי אין משך פון די גאנצע צען יאר
שיל-צייט. מיר האבן געלערנט, אז א געפויגטער קנאפ איז א סך
וויכטיקער ווי פיר בענדער שאפענהויער. לכתחילה דערשטויגט,
שפעטער פארביטערט און ענדלעך גלייכגילטיק, זענען מיר גע-
וואר געווארן, אז דעצידירן דעצירירט נישט דער גייסט, נאר
די פוזבארשט, נישט דער געדאנק, נאר דער סיסטעם, נישט די
פרייהייט, נאר די מיליטערישע איפונגען. מיט באגייסטערונג און
גוטן ווילן זענען מיר זעלנער געווארן; מ'האט אבער געטאן אלץ,
פדי דאס אין אונדז צו פארניכטן. נאך די ערשטע דריי יארן
האבן מיר שוין באגריפן, אז א בריוו-טרענער מיט שליפעס האט
איבער אונדז א גרעסערע מאכט ווי אינדזערע עלטערן, אונדזערע
דערציער און אלע קולטור-קרייזן פון פלאטאנען ביז געטלע צו-
זאמענגענומען. מיט אינדזערע יונגע, וואכעדיקע אויגן האבן מיר
געזען, אז דער קלאסישער פאטערלאנדס-באגריף פון אינדזערע

לערער, האָט זיך דאָ פאַרלויפיק רעפּליצירט אין אַ מינ אַנולירן
 יעדע פּערזענלעכקייט, וואָס אַזוינס האָט מען נישט געפאַדערט
 אפילו פון דער דינערשאפט. גריסן, גדייכשטיין, פאַראדמאַרשן,
 צעווער-פּרעזענטירן, רעכטס, לינקס, פאַרמאכטע רייען, זענען
 און טויזנטער שיקאַנעס: מיר האָבן זיך פאַרגעשטעלט אונדזער
 אויפגאַבע לגמרי אויף אַן אַנדערן אופן און באַלד האָבן מיר
 דערשפּירט, אַז צום העלדנשאַף גרייט מען אונדז נישט מער ווי
 פשוטע צירק-פּערד. מיר האָבן זיך אָבער דערצו גיך צוגעוויינט.
 מיר האָבן אפילו פאַרשטאַנען, אַז אַ טייל פון דידאַזיקע מעשים
 זענען זאַגאַר נויטוענדיק, א סך אָבער לחלוטין איבעריק
 דער זעלנער האָט פאַר אַלץ אַ גוטן חוש.

צו זיי און צו פיר האָט מען אונדזער קלאַס פאַנאַנדער-
 געשיקט אין פאַרשידענע אָפּטיילונגען, צוזאַמען מיט פּרויזשע
 פּיערס, פּויעריס, אַרבעטער און האַנטווערקער, מיט וועלכע מיר
 זענען גאַנץ גיך געוואָרן גוטע פּריינט. קאַפּ, מילער, קעמערין
 זענען אריין אין דער ניינטער אָפּטיילונג, מיט וועלכער ס'האַט
 אָנגעפירט דער אינטערנאַציאָנאַלער הימלשטאַם.

ער איז געווען באווסט אלס דער ערגסטער שינדער פון
 קאָזאַרמע-הויף און דערמיט האָט ער שטאַלצירט. א קליינער די-
 קער יאַט, וואָס האָט צוועלף יאָר געדינט, מיט פּוקטיגע שטע-
 כעדיקע וואָנסן, אין ציוויל-פאַרוף א ברייטערעגער. אויף קראָפּן,
 טראַדענען, וועסטרוז און מיר, האָט ער ספּעציעל געהאַט אַן
 אויג, ווייל ער האָט געשפּירט אונדזער שוילן חווק.

איין פרימאַרן האָב איך גאַנצע פּערצן מאָל איבערגעבעט
 זיין געלעגער. ס'איז אים פּסדר נישט געפּעלן געוואָרן און ער
 האָט עס צעוואָרפן. אין משך פון צוואַנציק שעה אַרבעט-נאַטיר-
 לעך מיט הפּסקות — האָב איך א פאַר אוראַלטע שטיינהאַרטע
 שטיינער אַזוי לאַנג געשמירט און געריבן ביז זיי זענען געוואָרן
 ווייך ווי פּויער, אַז אפילו הימלשטאַס גופאַ האָט שוין נישט
 געהאַט אויף זיי וואָס אויסצושטעלן; — איך האָב לויט זיין באַ-

פעל, מיט א צאָן-בערשטל ריין געשיערט די אונטער-אָפּצירנסט
שטוב; — קראָפּ און איך האָבן זיך אונטערגענומען מיט
א האנטבאַרשט און א קער-בלעך אָפּצורייניקן דעם קאָזארמע-הויף-
פון שניי, און מיר וואָלטן דורכגעהאַלטן ביז געפרוירן צו ווערן.
ווען נישט אַ לייטענאַנט, וואָס איז צופעליק פאַרבייגעגאַנגן, האָט
אונדז משלח געווען און געגעבן הימלשטאסן א געהעריקן חלק.
די קאָנסענקווענצן דערפון האָבן מיר, נאַטירלעך, געטראָגן. הימל-
שטאס האָט אונדז איצט נאָך שטאַרקער פאַרפּאָלט. איך בין
פיר וואָכן נאָכאַנאַנד יעדן זונטיק געשטאַנען אויף דער וואַך
און דערצו נאָך געטון אַלע שטוב-אַרבעטן; — איך האָב אין
פולער אָמוניציע מיט געווער אין האנט, זיך געמוזט איבן אויף
א נאַסן, ווייכן באַדן אין „שפּרינג אויף, מאַרש, מאַרש, און
אַוועקלייגן, ביז איך האָב זיך פאַרוואַנדלט אין א שטיק בלאַ-
טע און בין אַנידערגעפאַלן. — אין פיר שעה שפּעטער האָב איך
אַבער הימלשטאסן געווינן מיינע זויבער גערייניקטע זאַכן, אמת
מיט שטאַק צעבלויטיקטע הענט;—איך האָב צוזאַמען מיט קראָפּ,
וועסטטהווען און טיאָדען אין א שטאַרקן פּראָסט, אָן הענטשקעס,
געאיבט „שטילגעשטאַנען“ די בלויע פינגער אויפן געווער, אונ-
טער דער לוייערנדיקער שמירה פון הימלשטאסן, וואָס האָט גע-
וואַרט אויף דער קלענסטער באַוועגונג פּדי צו געפינען עפעס א
חטא; — איך בין צוויי אַ זייגער ביינאַכט, אין איין העמד,
אַראָפּגעלאָפּן אַכטמאַל נאָכאַנאַנד פון אויבערשטן שטאַק אויפן
הויף, ווייל מיינע אינטערהויזן האָבן אַריבערגעהאַנגען אויף איין
סענטימעטער איבערן ראַנד פון בענקל, וווּ יעדער איינער האָט
געמוזט איינלייגן זיינע זאַכן. נעבן מיר איז געלאָפּן דער אונ-
טעראַפיציר אין דינסט, הימלשטאסן, און האָט מיר געטרעטן אויף
די שפיץ פינגער. ביים באַיאָנעטירן, האָב איך שטענדיק גע-
מוזט פעכטן מיט הימלשטאסן, דערביי האָב איך געהאַט א
שווערן איינגעשטעל און ער-אַ הילצערנעם האַנטגעווער, צווי
אַז ער האָט מיר נישט איינמאַל געמאַכט די הענט ברוין און
בלוי. איינמאַל בין איך פון דאָזיקן שפּיל געוואָרן צווי צעקאַכט,
אַז איך האָב מיט אַ פיוון איבערגעיאָגט און דערלענגט אים אזא זען

אין בויך, עס פיל איז אומגעפאלן. עו ער איז אנוועק זיך בא-
 קלאַגן אויף מיר פארן קאָמפּאַניע-פירער, האָט זיך יענער פון
 אים אויסגעלאַכט און אים געראַטן ער זאָל זיין פאַרויכטיקער;
 ער האָט הימלשטאסן גוט געקענט און האָט הנאה געהאַט פון
 זיין מפלה. — איך האָב זיך אויסגעאַרבעט אַלס אן אויסגעצייכנ-
 טער קלעטצערער אויף שטריק; — ביטלעכווייז בין איך אויך גע-
 וואָרן אַ גרויסער זומחה אין קני-בויגן. פאר הימלשטאסן האָבן
 מיר געציטערט, דערהערנדיק בלויז זיין קול; פאָקן אונדז איז
 אָבער דעמדאָזיקן ווילד געוואָרענעם פאָסט-פערד נישט געלונגען.
 איינמאָל, אין א זונטיק, האָב איך און קראָפּ געשלאָפט אין
 גראַקן-לאַגער אויף אַ שטעקן איבערן היי דעם לאַטרינען-עמער,
 הימלשטאס, אויסגעפּוצט אין עטיק און האָניק איז גראָד פאַר-
 בייגעגאַנגען, איז שטיין געבליבן און א פרעג געטאָן, ווי ס'ג-
 פעלט אונדז די אַרבעט.

מיר האָבן דערשפירט א ציטער אין גאַנצן קערפער און
 אויסגעגאַסן אים דעם עמער אויף די פיס. ער איז אַריינגע-
 פאַלן אין אַ ווילדן צאָרן, אָבער די מאָס איז געווען פול.
 — דאָס שמעקט מיט תפיסה, האָט ער געדונערט. פאר קראָפּן
 איז עס געווען גענוג.

— די זאך מוז אָבער קודם-כל אויסגעפאַרשט ווערן און
 דאָן וועלן מיר אַלץ אויפדעקן, האָט ער געזאָגט.
 — ווי אזוי רעדט איר מיט אן אונטער-אַפיציר! האָט הימל-
 שטאס געליאַרמט, צי זענט איר פון זינען אַראָפּ? וואָרט ביז
 מ'וועט אייך פרעגן! וואָס ווילט איר טאָן?
 — אָנהויבן דערציילן וועגן הער אונטער-אַפיציר, האָט א
 זאָג געטאָן קראָפּ, מיט א חוצפהדיקן זשעסט.

הימלשטאס האָט פארשטאנען, אז ער האָט איבערגעכאפט
 די מאָס, און האָט זיך גלייך אָפגעטראָגן, איידער ער איז פאר-
 שוונדן געוואָרן האָט ער נאָך אפילו געברומט: „איך וועל זיך
 מיט אייך אָפּרעכענען, — אָבער זיין מאַכט איז שוין געווען קא-
 פוט. ער האָט זיך נאָך געפרוּווט בעת די איבונגען מיט „אנוועק-
 לייגן“ „אפרינג אויף, מאַרש, מאַרש“, מיר האָבן אפילו אויסגע-

פירט יעדן באפעל; ווייל באפעל איז באפעל, און מוז אויס-
געפירט ווערן. מיר האָבן אים אָבער אַזוי פאַמעלעך אויסגעפירט,
אַז הימלשטאס פֿלעגט ארויס פון די פֿליים. געמיטלעך זענען מיר
נעקראַכן אויף די קני, דערנאָך אויף די הענט; מיטאַמאָל גיט
ער פֿלוצלינג אַן אַנדער קאָמאַנדע. איידער מיר האָבן געשוויצט,
איז ער שוין געוואָרן הייזעריק.

ערשט דאָן האָט ער אונדז אָפגעלאָזן. אמת, ער האָט
אונז נישט גערופן אַנדערש ווי פֿליים. אָבער דערין איז געלעגן
אַכטונג.

ס'זענען געווען א סך אנשטענדיקע אונטעראַפיצירן, און
קליגערע פון אים; די אנשטענדיקע זענען אפילו געווען אין דער
מערהייט. אָבער קודם-כל האָט יעדער איינער געשטרעבט צו
בלייבן אויף זיין פּאָסטן דאָ אינדערהיים, אַזוי לענג ווי מעגלעך,
און דאָס האָט ער געקאָנט דערגרייכן גאָר אין דעם פּאַר, אויב
ער איז געווען שטרענג צו די רעקרוטן.

דעריבער האָבן מיר טאַקע געמוזט אויספירן אַלע מעגלעכע
אַרבעטן ביזן רייניקן דעם קאָזאַרמע-הויף, און גאַנץ אָפט פֿלעגן
מיר טאַקע קריצן מיט די ציין פאַר פעס און פאַרביטערונג.
עטלעכע פון אונדז זענען דערפון קראַנק געוואָרן, וואָלף איז
זאָגאַר געשטאָרבן פון אַ לונגען-אַנצינדונג. מיר זענען געוואָרן
האַרט, אומצוטרוילעך, אומברחמנותדיק, נקמה-דורשטיק, גראָב, — און
דאָס איז טאַקע געווען גוט, ווייל דווקא דידאָזיקע אייגנשאַפטן
האָבן אונדז געפעלט. ווען מ'זאָל אונדז האָבן געשיקט אין די
שוץ-גראָבנס אן דערדאָזיקער פּאַרבערייטונג, וואָלטן זיכער ס'רוב
פון אונדז משוגע געוואָרן. אַזוי זענען מיר אָבער געווען צוגע-
גרייט צו דעם, וואָס ס'האָט אויף אונדז געוואָרט.

מיר האָבן זיך נישט געבראַכן, מיר האָבן זיך צוגעפּאַסט;
אונזערע צוואַנציק יאָר, וואָס האָבן אונדז א סך זאַכן שווער
געמאַכט, האָבן אונדז דערצי שטאַרק צוגעהאַלפן. ס'וויכטיקסטע
איז אָבער געווען דאָס, וואָס אין אונדז האָט אויפגעוואַכט א
פעסטער, פּראַקטישער געפיל פון סאַלידאַריטעט, וועלכער איז

איפן שלצכטפעלד דערגאנגען צו זיין העכסטער מדרגה, — צו
דער בעסטער זאך, וואָס די קריג האָט געשאַפן — צו חברשאַפּט.

איך זיך נעבן קעמערניכס בעט. ער גייט אויס פון מינוט
צו מינוט. אַרום אונדז איז א שטארקער טומל. א לאַזאַרעט-צוג
איז אָנגעקומען און מ'זוכט אויס די טראַנספּארט-פעיקע פאַרווונ-
דעטע. דער דאָקטאָר גייט פאַרביי פאַר קעמערניכס בעט און טוט
אפילו אויף אים קיין קוק נישט.

— ס'צווייטע מאָל, פּראַנץ, זאָג איך.

ער הויבט זיך העכער אויף די עלנבויגנס.

— זיי האָבן מיך אַמפּוטירט.

איצט ווייסט ער עס שוין. איך שאַקל צו מיטן קאָפּ און
ענטפער.

— זיי צופרידן, וואָס דו האָסט יוצא געווען דערמיט.

ער שווייגט.

איך רעד ווייטער.

— פריי זיך וואָס נישט ביידע פיס, פּראַנץ. וועגעלער האט

פאַרלאָרן די רעכטע האַנט. דאָס איז א סך ערגער. איצט העסטו
דאָך אַהיים גיין.

ער קוקט מיר אָן.

— דו מיינסט עס ערנסט ?

— פאַרשטייט זיך.

ער חזרט איבער:

— דו מיינסט עס באַמת ?

— גאנץ זיכער, פּראַנץ. קודם-כל מוזטו אָבער קומען צו זיך

נאָך דער אָפּעראַציע.

ער ווינקט מיר איך זאָל צוגיין נענטער. איך בייג זיך צו

צו אים און ער פליסטערט:

— אין דעם בין איך שטארק מסופק.

— רייד נישט קיין נאַרישקייט, פּראַנץ, אין א פאָר טעג

ארום וועסטו זיך אליין איבערצייגן. א גרויסע זאך, אן אמפוטיר-
טער פוס. דאָ ווערן וויכטיקערע זאכן צונויפגעשטוקעוועט.

ער הויבט אויף זיין האַנט.

— גאָ, קוק זיך נאָר צו צו מיינע פינגער.

— דאָס קומט פון דער אַפּעראַציע. דו דארפסט נאָר גוט
עסן, וועסטו גיך קומען צו זיך. זעט מען אייך דאָ צו ווי גע-
העריק?

ער ווייזט אָן אויף א שיסל, וואָס שטייט נאָך כמעט אַ
פילע. איך ווער אויפגערעגט.

— פראַנק, דו מוזט עסן. עסן איז דער עיקר. דאָ איז
דאָך גאָנץ גוט.

ער פראָטעסטירט. אין א מינוט ארום זאָגט ער גאַנץ
שטיל:

— איך האָב אַמאָל פאַנטאַזירט צו ווערן אַ הויכער וואַלד-
בעאַמטער.

— דאָס קאָנסטו נאָך ווערן. — טרייסט איך אים. — איצט
זענען פאראן גרויסארטיקע פראַטעזן, דו שפירסט לגמרי נישט,
אז דיר פעלט עפעס. זיי ווערן צוגעפעסטטיקט צו די מוסקלן. ביי
האַנטפראַטעזן קאָן מען באוועגן די פינגער, אַרבעטן, אפילו
שרייבן. אויסערדעם מאַכט דאָך די טעכניק טאָג-טעגלעך נייע
דערפינדונגען.

א צייט לאַנג ליגט ער שטיל, דערנאָך זאָגט ער.

— „דו קאָנסט מיינע געשנורעוועטע שטיוול מיטנעמען פאַר

מילערן.“

איך שאַקל צו מיטן קאָפּ און קלער, ווי געפינט מען עפעס
אַ פאַר ווערטער, וואָס זאָלן אים קאָנען אויפמונטערן. זיינע
ליפּן זענען פארברענט, דאָס מויל איז גרעסער געוואָרן, די ציין
שטאַרצן אַרויס ווי זיי זאָלן זיין פון קרייד. ס'פלייש ווערט פאַר-
ניכטעט, דער שטערן וועלכט זיך שטאַרקער, די באַקן-בייגער
זענען משונהדיק פארשפיצט. ס'ארבעט זיך דורך דער סקעלעט.
די אויגן זענען שוין אַיינגעפאַלן. אין א פאַר שעה אַרום וועט
שוין זיין נאָך אַלעמען.

ער איז נישט דער ערשטער, וועלכן איך זע אין און צו
 שטאנד; מיט אים זענען פיר דאך אבער צוזאמען אויסגעוואקסן,
 און דער איינדרוק איז דעריבער לגמרי אן אנדערער. איך פלעג
 איבערשרייבן זיינע אויפזאצן. ער האט אין שולע מיסטנס גע-
 טראגן א ברוינעם אנצוג מיט א פאסעק, די ארבל שטארק אויס-
 געריבן. ער איז אויך געווען דער איינציקער פון אונדו, וואס
 האט זייער גוט געקענט די גרויסע ריון — וועל ביים רעקט
 בעת ער פלעגט זיך פארקעמען, האבן זיך אים די האר געשאטן
 איבערן געזיכט ווי זייד. קאנטארעק האט דעריבער מיט אים
 שטארק שטאלצירט. קיין פאפיראסן האט ער אפער נישט געקאנט
 פארטראגן. זיין הויט איז געווען זייער ווייס. ער האט געהאט
 אין זיך עפעס מיידלשעס.

איך ווארף א קוק אויף מיין שטייול. זיי זענען גרויס און
 אומגעלומפערט, די הויזן זענען אריינגערוקט, און מיטשעלט זיך
 אויף, זעט מען אויס אין דידאזיקע רערן דיק און קרעפטיק.
 אבער קוים גייען מיר זיך באדן, באקומען מיר פלוצלינג צוריק
 דינע פיס און שמאלע פלייצעס. דאן זענען מיר מער נישט קיין
 זעלנער, נאר כמעט יינגלעך. ס'איז ממש שווער צו גלויבן, און
 מיר זאלן קאנען שלעפן דעם ראניעץ, ס'איז באמת א זונדער-
 בארער אייגנבליק בעת מיר זענען נאקעט; דעמאלט זענען מיר
 ציהילסטן און פילן זיך כמעט ווי אזעלכע.

פראנץ קעמערין פלעגט ביים באדן אויסזען קליין און
 שמאל פונקט ווי א קינד. און אט ליגט ער איצט דא, און פאר-
 וואס און פאר ווען? די געזעצ וועלט וואלט מען באדארפט
 פארבייפירן פאר זיין בעט און זאגן: דאס איז פראנץ קעמערין,
 א יינגל פון ניינצן און א האלב יאר, ער וויל נישט שטארבן,
 לאזט אים נישט שטארבן!

מיין בעדאנקען ווערן צוטומעלט. דידאזיקע לופט פון קאר-
 באל און בראנד פארסט די לונגען, זי איז א געדיכטע קאשע,
 וואס שטיקט אין האלדו.

ס'ווערט טונקעל. קעמעריןס געזיכט איז טויט-בלויך, ס'הייבט
 זיך פון קישן און איז אזוי ווייס, און עס שימערירט. דאס

(* וועל ביים רעקט — א געשטעל צו פאָרט-אייבונגען.

מיל באזעגט זיך שטיל. איך בויג זיך צו אים אריבער, ער
פליסטערט :

— עז איר וועט געפונען מיין זייגער, שיקט אים אָפּ אַ
היים.

איך פראָטעסטיר נישט. ס'האָט נישט מער קיין זין. טראָגן
אים נישט אַ באַצייגן. איך פיל זיך עלנט ביים געדאנק וועגן
מיין הילפלאָזיקייט. דער דאָזיקער שטערן מיט די איינגעפאלענע
שלייפן, דאָסדאָזיקע מויל, וואָס איז נישט מער ווי אַ זעביס,
דערדאָזיקער שפיציקער נאָז און די דיקע וויינענדיקע פרוי אינדער-
היים, וועלכער איך מוז שרייבן. ווי ווער איך שוין פטור פון
דעמדאָזיקן בריוו.

לוצאָרעט-געהילפן גייען אַרום מיט פלעשער און עמערס.
איבער גייט צו גענטער, וואַרפט אויף קעמעריכן אַ פאַרשנדיקן
בליק אין טראָגט זיך אָפּ. מיזעט, אַז ער ווארט, וואַרשיינלעך,
דארף ער דאָס בעט.

איך רוק זיך צו נאָנט צו פראַנצן, הויב אָן ריידן, פונקט
ווי דאָס זאָל אים פלומרשט קאָנען ראטעווען :

— אפשר וועסטו זיך איבערטראָגן אין דער האַלונגס-היים
ביים קלויסטער-באָרג, פראַנק, צווישן די וויליעס. דאָרט דורכן
פענצטער זעען זיך די ווייטע פעלדער פון צו די הויכע ביימער
ביים האַריוואַנט. דאָרט איז איצט די שענסטע צייט, בעת עס
צייטיקט די תבואה; אין אָונט, ביים זונאָנטערגאָנג, זעען אויס
די פעלדער ווי פון פעלמוטער. און די טאָפּאָלן-אלעע ביים
קלויסטער-טייכל, וווּ מיר פלעגן כאַפן פישלעך, דאָרט קאָנסט
וידער איינאַרדענען אַן אַקוואַריום און האַדעווען פיש, קאָנסט
שפּאַצירן, דאַרפסט זיך ביי קיינעם נישט פּרעגן, און אפילו
שפּילן אויפן קלאַוויר ווען און וויפל דו ווילסט.

איך בייג זיך אַריבער איבער זיין געזיכט וואָס ליגט אין
שאַטן. ער אָטעמט נאָך, אָבער גאַנץ שוואַך. זיין געזיכט איז
נאַס. ער הייבט. אָט וואָס איך האָב אָנגעמאַכט מיט מיינע קלוגע
דבורים!

- אָבער פראַנץ - איך נעם אים אַרום און לייג צו
מיין געזיכט צו זיינעם, אפשר ווילסטו איצט אביסל שלאַפן?
ער ענטפערט נישט. די טרערן שטרוימען איבער די באַקן.
איך וויל זיי אָפּהוישן, אָבער מיין נאָזטיכל איז צו שמוציק.
ס'גייט אַוועק א שעה, איך זיך געשפּאַנט און באַטראַכט
גענוי יעדע מינע, אפשר וויל ער מיר נאָך עפעס זאָגן, ווען
ער זאָל ווייניקסטענס וועלן עפענען ס'מויל און שרייען! אָבער
ער וויינט נאָר, דעם קאָפּ אויסגעדרייט אָן אַ זייט, ער רעדט
נישט, נישט פון זיין מאַמען נישט פון זיין שוועסטער און ברוי-
דער, ער זאָגט גאַרנישט, אַלץ ליגט שוין, ווי ס'ווייזט אויס,
הינטער אים. -- ער איז איצט אַליין מיט זיין ניינצינערדיק לעבן
און וויינט, וויל ס'פאַרלאָזט אים.

דאָס איז דער שרעקלעכסטער אין שווערסטער אָפּשייד,
וואָס איך האָב ווען ס'איז געווען, כאַטש ביי טייערען איז אויך
געווען גענוג שלעכט, ער האָט אויפן קול געקלאָגט נאָך זיין
מאַמען, דער דאָזיקער בערן-שטאַרקער יאַט און האָט מיט אויסגע-
בלאַצטע אויגן אַוועקגעיאָגט פון זיין בעט מיט אַ זייטיק געווער-
דעם דאָקטאָר, אים נישט צוגעלאָזן צו זיך ביז ער איז אַוועק-
געפאַלן.

פּלוצלינג קרעכצט קעמערין און הויבט אָן צו גוססן.
איך שפּרינג אויף, לויף אַרויס און פרעג:

- וווּ איז דער דאָקטאָר? וווּ איז דער דאָקטאָר?

דערווענדיק דעם ווייסן קיטל, כאַפּ איך אים און לאָז
אים נישט אָפּ.

קומט געשווינט, פראַנץ קעמערין שטארבט.

ער רייסט זיך אַרויס אין פרעגט ביי א דערביישטייענדיקן

פּאַזאַרעט-געהילף:

- וואָס איז עס אַזוינס?

יענער טוט אַ זאָג:

- „ס'בעט נומער 26, אמפּוטירט א פּויט“.

פר פּעסט זיך:

— „פונדוואנען זאָל איך וועגן דעם עפעס וויסן? איך האָב
היינט אמפּוטירט פינף פּיס“.

ער שטופט מיך אָפּ, זאָגט צום לאַזאַרעט-געהילף:
— „גייט, זעט, וואָס דאָרט איז“.

זאָל.

איך ציטער אינגאַנצן פון ווילדן צאָרן, בעת איך גיי מיטן
טאַניטאַר. דער מענטש קיקט מיך אָן און זאָגט:
— איין אָפּעראַציע נאָך דער אנדערער פון פינף א זייגער
ווידער גאַנצע זעכצן טויטפאַלן — דיינער איז דער זיבעצענטער.
ביז צוואנציק וועט זיכער דער זיין. —

מיר ווערט נישט גוט, איך שפיר אַז לענגער וועל איך
נישט אויסהאַלטן. איך וויל זיך שוין מער נישט זידלען, ס'האַט
נישט קיין זין, איך וואָלט געוואָלט אַנידערפאַלן און מער נישט
אויפשטיין.

מיר גייען צו צו קעמערליכס בעט — ער איז טויט. דאס
פנים איז נאָך נאָס פון טרערן. די אויגן זענען האַלב אָפּן. זיי
זענען געל ווי אַלטע ביינערנע קנעפּ. —

דער סאַניטאַר האַקט מיר אין די זייטן:

— זיינע זאַכן נעמסטו צו?

איך שאַקל מיטן קאַפּ.

ער רעדט ווייטער:

— מיר מוזן אים שוין צונעמען, מיר דארפן ס'בעט. אין

דרויסן וואַלבערן זיי זיך פשוט אויף דער ערד.

איך נעם צו די זאַכן און קנעפל אָפּ קעמערליכן די דער-
קפּונגס-מאַרקע. דער סאַניטאַר פּרעגט וועגן לוינ-בוך. ס'איז
נישטאָ. איך זאָג, עס געפינט זיך זיכער אין שרייב-טיש, און גיי
אַוועק. הינטער מיר שלעפּן זיי שוין פּראַנצן אויף אַ וועגל.

פאר דער טיר פיל איך שוין ווי א דערלייזונג די טונ-
קעלקייט און דעם ווינט. איך אָטעם מיט אַלע כּחות און שפיר,
ווי נאָך קיינמאָל נישט, די ווארעמע, ווייכע לופט אויף מיין
געזיכט. געדאַנקען וועגן מיידלעך, וועגן בליענדיקע לאַנקעס

און וויסע וואָלקנס פליען פּלוצלינג דורך מיין קאָפּ. מיינע פּיט
אין די שטיוול באוועגן זיך פאַרויס, איך גיי גיכער, איך לויף.
זעלנער גייען פאר מיר פארביי זייערע שמועסן דענערווירן מיך, כאָטש
איך ווייס אפילו נישט וואָס זיי ריידן. די ערד איז דורכגעגוי-
מען מיט קרעפטן, וואָס גיסן זיך אריין אין מיר דורך מיינע
פאָדעשוועס. די נאַכט קנאַקט עלעקטריש, דער פראָנט שטורעמט
טעמפּ ווי א טרומייטער-קאָנצערט. מיינע גלידער באוועגן זיך
בויגנאָם. איך שפיר מיינע שטארקע ביינער, איך אָטעם האַסטיק
און אויפן קול. די נאַכט לעבט, איך לעב. איך שפיר הונגער,
אַ גרעסערן ווי בלויז זון מאָגן. —

מילער שטייט נעפן באַראַק און וואַרט מיך אָפּ. איך דער-
לאַנג אים די שך. מיר גייען אריין און ער מעסט זיי אָן. זיי
פאַסן אים אויסגעצייכנט.

ער זוכט אין זיין עסנוואַרג און דערלאַנגט מיר אַ היב-
שע שטיק וואַרשט. דערצו האָבן מיר הייסן טיי פּיט ראָם.

III

מיר באקומען ערוואַץ. די ליידיקע ערטער ווערן גיך באַזעצט,
און די שטרוי-זעק אין די באַראַקן זענען באַלד ווידער פול.
ס'רוב זענען עס אַלטע לייט, מ'שיקט אונדז אָבער אויך אַרײַן
פּינפּאָונצוואַנציק מאַן יונגן ערוואַץ פּון לאַגער פאַר פעלד-רעקרוטן.
זיי זענען פּמעט מיט אַ יאָר יינגער פּון אונדז.

קראַפּ שטעלט מיך אָפּ.

— צי האַסטו געזען די קינדער?

איך שאַקל צו מיטן קאָפּ. מיר טוען זיך אַ לאַנג ראַוירן זיך
געשווינט אָפּ, שטעקן אַרײַן די הענט אין די הויזן-קעשענעס
און גייען אָנקיקן די רעקרוטן; מיר פּילן זיך ווי שטיינאַלטע מי-
ליטער.

קאָטשינסקי גייט מיט אונדז מיט. מיר שפּאַצירן דורך די
פּערד-שטאַלן און קומען צו די ערוואַץ-לייט, וואָס קריגן גראַד
גאַז-מאַסקן און קאווע. קאָט פּרעגט אײנעם פּון די יונגסטע: „איר
האַט שוין געוויס גאַנץ לאַנג גישט באַקומען ווי געהעריק אָפּצו-
עסן, וואָס ?

יענער מאַכט עפעס אַ משוּנהדיקע מינע.

— אינדערשט שטעקריבן-ברויט, צו מיטאַג שטעקריבן-גע-
קעבן, אין אַונט שטעקריבן-קאַטלעטן און שטעקריבן-סאַלאַטע.
קאָטשינסקי פּייפט פּאַכמעניש.

— ברויט פּון שטעקריבן? האַט איר נאָך געהאַט גליק.

זיי באקען עס זיך פון זיגעכץ. וואָס האַלטסטו אָבער וועגן וויי-
סע בעבלעך, ווילסטו א פאַרציע?
דאָס יינגל ווערט רויט: „חוזק מאַכן פון מיר דאַרפסטו
נישט“.

קאטשינסקי טוט גלויז א זאָג:

— נעם דיין קאָך-געשיר.

נייגעריק גייען מיר אים נאָך. ער פירט אונדז צו צו א
פעסל נעבן אַ שטרוי-זאַק. עס איז פאַקטיש פול מיט ווייסע בעבלעך
און רינד-פלייש. קאטשינסקי שטייט פאַר אים ווי אַ גענעראַל און
זאָגט:

— ס'איז אָפן, די פינגער לאַנג! דאָס איז דער לאַזונג פון
די פרייסן.

מיר זענען איבערראַשט. איך פרעג:

— קאט, דו פרעסער איינער, ווו האַסטו עס געפאַקט?

דער פאַמידאַר איז געווען צופרידן, אַז איך האָב אים באַ-
פרייט. איך האָב דערפאַר געגעבן דריי שטיק זיידנס אויף פאַל-
שירעמס. יא, ווייסע בעבלעך זענען קאַלטע אויך זייער געשמאַק.
ער דערלאַנגט דעם יינגל א פאַרציע און זאָגט:

— אַז דו וועסט נאַכאַמאַל קומען אַהער מיט דיין קאָך-גע-
שיר, זאָלטו האָבן אין דער לינקער האַנט אַ ציגאַר. פאַרשטייסט
צי נישט?

דערנאָך ווענדט ער זיך צו אונדז:

— איר קריגט אַזוי.

אַן קאטשינסקין קאָן מען זיך פשוט נישט באגיין, ווייל ער
האַט דעם זעקסטן הוש. אומעטום זענען דאָ אַזעלכע מענטשן,
אָבער קיינער זעט נישט לכתחילה, אַז ס'איז אַזוי. יעדע קאַמפאַ-
ניע פאַרמאָגט אַזוינע איינעם אַדער צוויי. פון פאַך איז ער, שיינט
מיר, אַ שוסטער, אָבער דאָס האַט מיטן ענין קיין שייכות נישט.
ער פאַרשטייט יעדע מלאכה. ס'איז גוט מיט אים צו זיין נאָנט,
מיר זענען עס, קראַפ און איך, אויך האַיע וועסטוהו געהערט

האלב און האלב דערצו. ער איז שוין לכל הדעות א מער אויס-
פירנדיקער אָרגאַן, ווייל ער אַרבעט אונטער קאָסט קאַמאַנדע,
איבערהויפט ווען ס'האַנדלט זיך וועגן אַן ענין, וווּ מ'דאַרף האָבן
פּויסטן.

מיר קומען, למשל, ביינאַכט אין אַ לגמרי אומבאַקאַנטן אָרט,
אַ פינצטער לאַך, וווּ מ'זעט גלייך, אַז מ'האַט עס אויסגעליידיקט,
אויסגערויבט ביז צו די ווענט. די קוואַרטיר איז אַ קליינער, טונ-
קעלער פאַבריק-בנין, ערשט איצט צו דעם צוועק איינגעאַרדנט.
ס'שטייען בעטן, ריכטיקער נאָר בעט-געשטעלן, אַ פּאַר הילצערנע
סטאָליגעס, אויף וועלכע ס'לייגן דראַט-מאַטראַצן.

דער דראַט-מאַטראַץ איז האַרט. קיין דעקע אויף אונטער-
לייגן האָבן מיר נישט, מיט אונזערע מוזן מיר זיך צודעקן, דאָס
געצעלט-לייוונט איז צו דיין.

קאָט באַטראַכט די געלעגערס און זאָגט צו וועסטוויזן:
„קום נאָר מיט מיר“.

זיי לאַזן זיך אַוועק אין דעם לחלוטין אומבאַקאַנטן אָרט.
אין אַ האַלבע שעה אַרום זענען זיי דאָ צוריק פּויל אָנגעלאָדן מיט
שטרוי. קאָט האָט געפונען אַ פּערד-שטאַל פּויל שטרוי. איצט וואָלטן
מיר געקאַנט גאַנץ גוט זיך אויסשלאָפּן, ווען נישט דער קוילן-דאַמף.
קראַפּ פרעגט אַן אַרטילעריסט, וואָס געפינט זיך שוין אַ
לענגערע צייט אין דערדאָזיקער געגנט:

— צי איז דאָ פאַראַן ערגעץ וווּ אַ קאַנטינע ?
יענער צוילאַכט זיך:

— יא, ס'איז פאַראַן ! אָבער מיט ליידיקע פּאַליצעס, קיין
פּיצל ברויט וועסטו דאָ נישט קריגן.

— צי דען זענען דאָ גאָר קיין איינוווינער מער נישטאָ ?
ער שפּייט אויס:

„יא, פאַראַן עטלעכע, אָבער זיי דרייען זיך אליין אַרום
יעדן קאָך-קעסל און בעטלעך“.

— דאָס איז אַ שלעכטע מעשה. אויב אַזוי מוזן מיר, הייסט
עס, פּעסטער צושנאָלן דעם לעדערנעם פּאַסעק אין וואַרטן ביז מאַרגן,
ביז מ'וועט ברענגען פּוראָזש.

— איך זע אָבער ווי קאט טוט אָן אַ היטל און פרעג:
— ווהיזן קלויבטטו זיך, קאט?
— מען מוז דאָך אָבער עפעס געפינען. — און ער שלעפט
זיך אַוועק.

דער אַרטילעריסט ברומט איראָניש:
— גיי זיך, וועסט אַ סך געפונען! גיב אַכטונג זאָלסט זיך
נישט איבערעסן.

אַנטוישטע לייגן מיר זיך אַוועק און ישובן זיך צי זאָלן מיר
אַגירן די אייזערנע פּאַרציעס צי נישט. ס'איז אָבער צו ריזיקאָס
זיין. און מיר פרווון זיך איינצושלאָפן.

קראפּ ברעכט איבער אַ פּאַפּיראַס און גיט מיר אַ האַלבן.
טיאָדען דערציילט וועגן זיין נאַציאָנאַלן געריכט, גרויסע באַבעס
מיט פעטס. אים געפעלן נישט די בעבלעך און קרויט. קורדס-פּל,
מיינט ער, דאַרף מען שטעלן קאַכן אַלץ צוזאַמען, נישט חס-וחלילה
די קארטאָפּל, די בעבלעך און דאָס פעטס באַזונדער. אימצער ברומט,
אַז ער וועט תּיכף צובראַקן טיאָדיגען אויף קרויט, אויב ער וועט
נישט אויפהערן ריידן, באַלד ווערט אין גרויסן צימער לגמרי רויק,
בלויז אַ פּאַר לייכטלעך פּלאַקערן אין די פּלעשער-העלדזלעך, און
דער אַרטילעריסט האַלט פּסדר אין איין שפּייען.

מיר דרימלען שוין, ווי ס'טוט זיך פּלוצלינג אָן עפּן די טיר און
ס'באַווייזט זיך קאט. מיר דוכט זיך, אַז איך זע עס אין חלום.
ער טראָגט אונטערן אַרעם צוויי ברויטן און אין האַנט אַ פּאַר-
בלויטיקט זאַמדזעקל מיט פּלייש.

ביים אַרטילעריסט פּאַלט אַרויס די פיפקע פּון מיל. ער
טאַפט ס'ברויט.

— פּאַקטיש, אַכטע ברויט, און אפילו נאָך וואַרעם.
קאט רעדט נישט קיין וואָרט. ער האָט דאָך ברויט, און
ס'איבעריקע איז שוין נישט וויכטיק. איך בין איבערצייגט, אַז ווען ער
פּאַלט אַריין אין אַ מדבר, וואָלט ער אין משך פּון איין שעה צו-
נויפגעשטעלט אַן אַוונט-עסן פּון טייטלעך, געבראַטנס און וויין.
קורץ טוט ער אַ זאַג צו האַיען:

— האַק האַלץ!

דערנאך שלעפט ער ארויס פון אונטערן ראק א בראטמאן
און פון קעשענע א פולע האנט זאלץ און אפילו א היבש שטיקל
חזיר פעטס; אלץ האט ער געדענקט. האיע מאכט פייער אויף דער
פאדלאגע. ס'קנאקט אין דער ליידיקער פאבריק-האליע. מיר קרייכן
ארויס פון די בעטן.

דער ארטילעריסט וואקלט זיך. ער ישובט זיך צי זאל ער
דערלויבן פדי אויך עפעס צו באקומען... אבער קאט זעט אים גאר-
נישט, ער איז פאר אים נישט מער ווי לופט. פלוצנדיק, טראגט
ער זיך אָפּ.

קאט ווייסט דעם כווד. ווי צו בראטן פערד-פלייש, ס'זאל
ווערן ווייך. מ'דארף עס נישט אריינלייגן גלייך אין פענדל אריין,
ווייל דעמאלט ווערט עס הארט ווי שטיין. לכתחילה מוז מען עס
אונטערקאכן אין אביסל וואסער. מיר צוזעצן זיך אין א קרייז
מיט די מעסערס אין די הענט און פאקן אָן אונדזערע מאַגנט.

דאָס איז קאט. ווען ס'זאל בלויו אין איין יאָר אין אַן איינ-
איינזיקער גענוג, נאָר אין א באשטימטער שעה מעגלעך זיין צו
געפינען עפעס עסנווארג. וועט ער פינקט אין יענער שעה — ווי
געטריבן דורך א מין נביאה-געפיל — אַנטאָן דאָס היטל, אוועק
גיין מיט א גלייכן וועג, ווי נאָך א קאָמפּאָס, און עס געפונען.

ער געפינט אלץ; — בעת ס'איז קאלט, קליינע אויוועלעך
און האַלץ, היי און שטרוי, טישן, שטולן—קודם-כל אבער פרעסן.
ס'איז ממש אומפארשטענדלעך, צייטנווייז דוכט זיך, אָ עפעס
פשוט ער עס ארויס פון דער לופט.

זיין גרעסטער אויפטו איז געווען — פיר פושקעס גרויסע
ים-ראקעס. מיר, פארשטייט זיך, וואָלטן צופרידענער געווען, ווען
ער ברענגט אונדז אנשטאט דעם שמאלץ.

מיר האָבן זיך צעלייגט אויף דער זונען-זייט פון די באַראַקן.
ס'שמעקט מיט שמיראיי, זומער און פוס-שווייס.
קאט זיצט נעבן מיר, ווייל ער האָט ליב צו כאפן אַ שמועס.
היינט נאָכמיטאָג האָבן מיר זיך אַ שעה נאָכאָנאַנד געאיבט אין

ערן-באצייכנונגען, ווייל טיאָדען האָט נאָכלעסיק באַגריסט אַ מאַ-
יאָר. דאָס גייט קאטן פשוט פון זינען נישט אַרויס. ער פאַר-
זיכערט:

— וועסט זען, מיר וועלן פאַרלירן דעם קריג, ווייל מיר
קאָנען צו גוט גריסן.

קראַפּ שפּרינגט צונטער נענטער אַ באַרוועסער, די הויזן
אויפגעקנעפלט. ער לייגט אַוועק זיינע אויסגעוואַשענע זאַקן אויפן
גראַז טרוקענען. קאט קוקט צום הימל אַרויף, לאַזט אַרויס אַ
שטאַרקן טאָן און זאָגט פאַרטראַכט:

סיקלענסטע קערנדל גיט אַרויס אַ טאָן.

ביידע הייבן אָן צו דיספּוטירן. גלייכצייטיק וועטן זיי זיך
אין אַ פּלאַש ביר, אַז ס'גרייט זיך אויף אונדז אַ העפטיקער פּלי-
ער-קאמף.

קאט האַלט זיך שטאַרק ביי זיין מיינונג, און אַלס אַלטער
פּראָנט-חזיר, גיט ער זי תיכף איבער אין פּערוז:

גלייכע באַלוינונג, גלייכעס עסן;

וואָלט שוין דער קריג געווען לאַנג פאַרגעסן. —

קראַפּ, להיפּיך, איז אַ דענקער. ער שלאַגט פאַר, אַז אַ קריגס-
דערקלערונג זאָל ווערן אָן אַרט פּאַלקס-יום-טוב מיט איינטריטס-
קארטן, און מוזיק ווי ביי אַקסן-קאמפן. דאָן וואָלטן די מיניסטאַרן
און גענעראַלער פון ביידע לענדער געמוזט אַרויסטרעטן אויף דער
אַרענע אין באַד-הויזן און באַוואָפנט מיט גראַבע שטעקנס זיך
וואַרפן איינער אויפן צווייטן. ווער ס'בלייבט גאַנץ, יענעמס לאַנד
האַט מנצח געווען. דאָס וואָלט געווען אַ סך פשוטער און בעסער
ווי איצט דאָ, וווּ דער פאַלשער עולם באַקעממט איינער דעם
אַנדערן.

דער פאַרשלאַג געפּעלט. באַלד גייט איבער דאָס געשפרעך
אויפן קאָזארמע-לייוונט.

דאָ דערמאָן איך זיך פּרובירונג אָן אַזא בילד: אַ ברענע-
דיק הייסער נאָכמיטאַג אויפן קאָזארמע-הויף. די היץ שטייט שטיל
איבערן פּלאַץ. די קאָזארמעס מאַכן אַן איינדרוק פון אויסגעשטאַר-

בענע. אַרץ שלאַפט. מ'הערט נאָר די איבונגען פון פויקערס. זיי
 האָבן זיך ערגעץ וווּ פאַרקליבן און איבן אומגעשיקט, מאָגאַטאָן.
 טעמפּ. ס'אַראַ משונהדיקע דרייקלאַנגען! נאָכמיטאָג —
 היץ, קאָזאַרמע-הויף און פויקן-איבונגען!
 די פענצער פון דער קאָזאַרמע זענען לידיק און טונקל.
 אויף עטלעכע הענגען פייכטעדרייך-וויזן מיט בענקשעפט קוקט
 מען אַהין אַריבער. אין די שטיבן איז קיל. —
 אַ, איר טונקלע, פאַרשימלטע אונטעראַפּיציר-שטובן מיט
 די אייזערנע בעטגעשטעלן, מיט די קאַנטיקע בעטן און וועש-
 שטוב מיט פיסבענקעלעך נעבן זיי! אפילו איר קאַנט ווערן דער
 ציל פון פאַרלאַנגען; דאָ אויפן פראַנט זענט איר פשוט אַ לע-
 בענדאַרער אָפּלאַנג פון דער היים, איר ירושה פול מיט ריחות
 פון איבערגעשטאַנענע שפּיזן, שלאַף, רויך און קליידער.
 קאטשינסקי באַשרייבט זיי מיט פּרעכטיקע פאַרבן אין גרוי-
 סער אויפּרעגונג. וואָס וואָלטן מיר נישט אָפּגעגעבן, פּדי קאַנען
 צו זיי צוריק קומען! ווייל ווייטער גרייכן שוין גאַרנישט אונ-
 זערע געדאַנקען —
 איר, אינטרוקציע-שעהן באַגינען — „אויף וואָס פאַר
 אַ חלקים מיילן זיך די זכּט און גיינציקער? — איר — ספּאַרט-
 שעהן נאָכמיטאָג — „קלאַווירשפּילער פאַרויס. רעכטס, פאַרווערטס
 געשווינד אין קיך אַריין, צום קאַרטאַפּל-שיילן.“
 מיר צונגיסן זיך פון שמחה ביי די דאָזיקע דערינערונגען.
 קראַפּ צולאָכט זיך פּלוצלונג און זאָגט: „אין לאַהנען זיך איבערזעצן.“
 דאָס איז געווען ס'ליבסטע שפּיל ביי אונדזער קאַפּראַל.
 לאַהנע איז אַ באַן-סטאַציע, וווּ מ'דאַרף זיך איבערזעצן. פּדי אונ-
 דזערע חברים, וואָס גייען אין אורלוויב, זאָלן זיך דאָרט נישט
 טועה זיין, האָט הימלשטאַס אונדז געלערנט איבערזעצן אין קאַ-
 זאַרמע-שטוב. מיר האָבן געדאַרפט איינחורן, אַז אין לאַהנע קומט
 מען צום צווייטן צוג דורך אַן אונטערשטן גאַנג. די בעטן האָבן
 מיט זיך פאַרגעשטעלט דעם אריבערגאַנג און יעדערער האָט זיך
 פאַרפּעסטיקט אויף זייער לינקער זייט. דערנאָך איז געקומען די
 קאַמנדע: „אין לאַהנע זיך איבערזעצן!“ און ווי דער בליץ זענען

אלע דורך אונטער זיי העטן, אריבערגעקראכן אויף דער אנדער-
רער זייט. דאָס האָט מען געאיבט שעהן נאָכאנאָר.

בנו לבינו איז די דייטשע לופט-שיף אָפגעשאָסן געוואָרן.
ווי אַ קאָמעט איז זי אין אַ געדיכטן רויך-זאל אַראָפגעפאלן אָן
אַ זייט. קראַפּ האָט צויליב דעם פאַרשפילט אַ פלאַש ביר אין
צײלט אין אַ שלעכטער שטימונג זיין געלט.

— הימלשטאַס איז אלס ברייטערעגער זיכער אַ באַשיידענער
מענטש — האָב איך אַ זאָג געטון, נאָכדעם ווי ס'איז אַריבער
אַלבערטס אַנטווישונג, היינט ווי קומט עס, וואָס ער איז אלס
אונטעראַפיציר אַזאַ מין שינדער ?

דידאָזיקע פראַגע מאַכט קראַפּן ווידער באַווענדלעך.

— דאָס איז נישט בלויז הימלשטאַס אַליין, אַזוינע ווי ער
זענען דאָ זייער אַ סך. קוים באַקומען זיי נאָר שליפעס אַדער
אַ שווערד, ווערן זיי לגברי אַנדערע מענטשן, ווי זיי וואָלטן זיך
אַנפּרעסן מיט בעטאָן.

— דאָס מאַכט דער מונדיר, גיב איך צו.

— אַזוי איז עס אומגעפער, זאָגט קאַט און גרייט זיך צו
אַ גרויסער רעדע; דער גרונט לייגט אָבער גאָר אַנדערשוו, מיינט
ער. קיך זיך, למשל, צו, אַז דו פאַרמשפטסט אַ הונט אויף קאַר-
טאָפּל-פּרעסן און דערנאָך ליינסטו אים אַוועק אַ שטיק פלייש,
וועט ער זיך דווקא וואַרפן דערויף, ווייל דאָס לייגט אין זיין נאָ-
טור. און גיבסטו אַ מענטשן אַ שטיקל מאַכט, געשעט מיט אים
פונקט דאָס זעלבע: ער וואַרפט זיך דערויף מיט אלע פיר. דאָס
קימט אויטאָמאטיש, פון זיך אַליין, ווייל דער מענטש, אן און
פאַר זיך, איז קודם כל אַ חיה, אפשר שפּעטער, מיט דער צייט
ווערט ער ביסלעכווייז אַנשטענדיקער, געשליפענער. די גאַנצע
קונץ לייגט אין דעם, וואָס שטענדיק האָט איינער איבערן אַנ-
דערן די מאַכט. ס'ערגסטע איז אָבער, וואָס יעדער איינער האָט
צופיל מאַכט; דער אונטעראַפיציר מעג מאַטערן צום טויט דעם
פשוטן זעלנער, דער לייטענאַנט ווידער-דעם אונטעראַפיציר, און
דער הויפטמאַן-דעם לייטענאַנט. און ווייל ער ווייסט עס, דערי-
בײַ איז אים גאַנץ לייכט דערצו זיך צוצוגעוויינען, נעם, למשל,

פשוטע זאך, מיר קומען פון איבונגס פלאץ אין זיצן טויט-
 מיד. ס'קומט א באפעל: זינגען. נו, ס'איז, פארשטייט זיך, א
 שוואכער געזאנג, ווייל יעדער איז צופרידן וואָס ער קאָן נאָך
 שלעפן זיין געזעל. די גאַנצע קאָמפּאָניע ווערט אָבער דערפאַר
 באַשטראַפּט, מוז זיך גלייך אומקערן און אַ גאַנצע שעה מאַכן
 איבונגען. ביים צוריקמאַרש באַפעלט מען ווידער „זינגען“, און איצט
 ווערט געזונגען. וואָס האָט די גאַנצע מעשה פאַר אַ זין? דער
 קאָמפּאָניע-פירער האָט דורכגעפירט זיין עקשנות, ווייל ער האָט
 דערויף די מאַכט. קיינער וועט אים קיין וואָרט נישט זאָגן,
 פונקט פאַרקערט, ער גילט אַלס פעסטער כאַראַקטער. און דאָס
 זענען דאָך, אייגנטלעך, קלייניקייטן, ס'זענען פאַראַן אַ סך אַנ-
 דערע זאַכן, מיט וועלכע זיי שינדן די הויט. און דעריבער פּרעג
 איך אייך: זאָל דער מאַן אין ציוויל זיין וואָס ער וויל, און
 וואָס פאַר אַ באַרוף קאָן ער זיך אַזוינס דערלויבן און נישט
 כאַפּן דערפאַר אַ ביטערן פּסק? דאָס קאָן ער נאָר אויספירן מיטן
 זעלבער! און דעריבער טאַקע יאָגן זיי זיך אַזוי נאָכן מיליטער-
 דינסט! און וואָס ווייניקער ער האָט צו זאָגן אַלס ציוויליסט,
 אַלץ שטאַרקער איז אין אים דער דראַנג צום מיליטער.

— ס'הייסט דעריבער, אַז דיציפּלין מוז זיין אומבאַדינגט
 באַמערקט קראַפּ אונטערטעניק.

— מאַטיוון — פעסט זיך קאָז — האָבן זיי שטענדיק, זאָל
 זיך אַזוי. קיין שיקאַנעס דאַרפן דאָך אָבער נישט זיין. און
 היינט גיי דערקלער עס אַ שלאָסער אַ קנעכט אָדער אַן אַרבע-
 טער, אָדער אפילו אַ פרייסישן אינפאַנטעריסט, און זיי זענען דאָך
 דאָ די מערהייט; ער זעט נאָר, אַז ער ווערט געשינדן, געשיקט
 אויפן פּראָנט, און ער ווייסט גאַנץ גענוי, וואָס ס'איז נויטווענד-
 דיק און וואָס נישט. איך זאָג אייך דעריבער, אַז דאָס, וואָס
 דער פשוטער זעלבער האַלט אויס דאָ, פאַרנט, דאָס איז דער
 עיקר! טאַקע נאָר דאָ איז דער עיקר!

יעדערער איז דערמיט מספּים, ווייל יעדער איינער ווייס,
 אַז נאָר אין שוץ-גראַפּן הערט אויף ס'פייניקן, אָבער בלוז עס-
 לעכע קילאַטעטער הינטערן פּראָנט — וויבט זיך עס ווידער אָן.

אין מיטן גרעסטן צבסורד, מיט גריסן און פאראדמארשן; ווייל
ס'איז אן אייזערנער געזעץ: דער זעלנער מוז אויף יעדן אופן
זיין באשעפטיקט.

אָבער אַט באַווייזט זיך טיאָדען מיט רויטע פֿלעקן אויפן
פנים. ער איז אַזוי אויפגערעגט, אַז ער שטאַמלט. שטראַלנדיק
אַקצענטירט ער אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט:

— הימלשטאס איז אונטערוועגס אַ הער. ער קומט אויפן
פראַנט.

טיאָדען ברענט אויף הימלשטאס פֿי פֿייער, ווייל אין
באַראַקן-לאַגערן האָט ער אים דערציילט. זיין שטייגער. טיאָדען
איז אַ בעטנעצער, ביינאכט, בעתן שלאָף פאַסירט עס מיט אים.
הימלשטאס איז פעסט איבערצייגט, אַז דאָס איז נישט מער ווי
פּוילקייט און זוכט אויס אַ מיטל פאַר אים, זייער אַ כאַראַקטע-
ריסטישן. טיאָדען צו היילן.

ער האָט געבראַכט צו פירן פון די שכנישע באַראַקן אַ
צווייטן בעטנעצער, וואָס האָט געהייסן קינדערפאַטער, און האָט
אים איינגעקוואַרטירט מיט טיאָדען צוזאַמען. אין די באַראַקן
זענען די טיפישע בעטגעשטעלן געשטאַנען צוויי בעטן איינע
איבער דעם אַנדערן, די מאַטראַצן דראַטענע. הימלשטאָס האָט
ביידע אַוועקגעלייגט אויף אַזאַ אופן, אַז איינער האָט פאַרנומען
ס'אויבערשטע, דער צווייטער ס'אונטערשטע בעט. דער אונטער-
שטער. פאַרשטייט זיך, האָט זיך געפונען אין אַ ביטערער לאַגע.
אויפן צווייטן אָונט אָבער האָט ער געביטן דעם סדר, דער אונט-
טערשטער איז אַרויף אויבן, און האָט באַקומען זיין קאָמפּענסאַ-
טע. אַט אַזוי האָט אויסגעזען הימלשטאס דערציונג.

דער איינפאַל איז געווען געמיין, און די אידעע אָבער
גוט. ליידער האָט ער נישט געבראַכט דעם געהעריקן רעזולטאַט, ווייל די
השערה איז געווען אַ פאַלשע: ביי בידן איז עס נישט געווען
קיין פּוילקייט. דאָס האָט געקאָנט באַמערקן יעדערער, ווער ס'האָט
זיך צוגעקוקט צו זייער אַש-פאַרביקער הויט. געענדיקט האָט זיך

דער איינפאל דערמיט, וואָס איינער פון זיי פלעגט שלאָפן אויף
דער פאָדלאָגע. פארשטייט זיך, אז ער האָט זיך לייכט געקאָנט פאר-
קלין. —

האיע האָט זיך אויך דערווייַל אוועקגעזעצט נעבן אונדז. ער
ווינקט מיר צו און רייבט שטארק די הענט. מיר האָבן צוזאמען
איבערגעלעבט דעם שענסטן טאָג פון אונדזער זעלנער-לעבן.
ס'איז געווען דער אָונט איידער מיר זענען אַוועק אויפן שלאַכט-
פערד. אונדז האָט מען טראַנספּאָרטירט אין איינעם פון די רע-
גימענטן מיט אַ הויכן הויז-נומער פריער האָט מען אונדז
אַבער משלח געווען אין אַ גארניזאָן זיך באַקליידן, נישט חלילה
אין קיין רערווטן-דעפּאָ, נאָר אין אַן אַנדער קאָזארמע. אויפן
צווייטן טאָג באַגינען האָבן מיר געזאָרט אָפּפּאַרן. אין אָונט
האָבן מיר געשלאָסן זיך אָפּצורעכענען מיט הימלשטאָסן. נאָך
מיט וואָסן צוריק האָבן מיר דערויף געשוואָרן. קראַפּ איז אפילו
אַוועק אַזוי ווייט, אז ער האָט זיך פאַרגענומען נאָכן קריג צו
לערנען ס'פּאַסט-פּאַך, פּדי שפּעטער, ווען הימלשטאָס וועט צוריק
זיין אַ בריוו-טרעגער, צו ווערן זיין עלטסטער. ער האט אָנ-
געקוואַלן פון נחת זיך פאַרשטעלנדיק ווי ער וועט מיט אים לער-
נען בייק. דאָס איז טאַקע געווען די מעשה, וואָס ער האָט אונדז
נישט געקאָנט פּאַקן; מיר האָבן זיך תמיד גערעכנט דערמיט, אז
פון אונדזערע הענט וועט ער זיך שוין נישט אַרויסדרייען, אויב
נישט איצט, איז שפּעטסטענס ביים סוף פון קריג.

דערווייַל האָט זיך אונדז געגלוסט ווי געהעריק אים אָנ-
בויקערן די ביינער. וואָס אזוינס קאָן דען מיט אונדז פּאַסירן,
אויב ער וועט אונדז נאָר נישט דעריקענען, און סיי-ווי-סיי פּאַרן
מיר דאָך שוין מאַרגן אַוועק.

מיר האָבן געוואָלט אין וועלכער קנייפע ער זיצט יעדן
אָונט. פון דאָרט אין קאָזארמע האָט ער געמוזט דורכגיין דורך
אַ פינצטערע נישט פּאַרבויעטע גאַס. דאָרט האָבן מיר אויף אים
געלויפערט פון אונטער אַ באַרג שטיינער. איך האָב געהאַט ביי
זיך אַ בעטצייך. מיד האָבן געציטערט ביים געדאַנק טאַמער גייט
ער נישט אַליין. ענדלעך האָבן מיר דערהערש זיין גאַנג, וועלכען

מיר האָבן גוט געקענט, ווייל מיר פלעגן אים הערן יעדן פרי-
מאָרגן, ווי נאָר ס'פלעגט זיך אָן עפן טאָן די טיר מיטן ווילדן
געשריי: „אויפשטיין“.

— אַליין? — האָט קראָפּ געפליסטערט.
אַליין!

מיר זענען מיט טיאָדען אַרויסגעקראָכן פון אונטערן שטיין-
בערער פּערגל.

באלד האָט אַ בליץ געטאָן דער שלאָס פון זיין לעדער-
גאַרטל. הימלשטאָס איז געווען גוט געשטימט; ער האָט אונטערגע-
זונגען. נישט ריכטענדיק זיך אויף קיין זאך, איז ער רויק פאַר-
פייגענאָגען.

מיר האָבן אַ נעם געטאָן ס'בעט-צייך, געמאַכט אַ שטיין
שפּרונג, אַ וואָרף געטאָן עס פון הינטן אים איבערן קאָפּ, אַ
ריס אויף אונטן, אזוי אז ער איז שטיין געבליבן ווי אָנגעטאָן
אין אַ ווייסן זאק, נישט קאָנענדיק רירן מיט קיין האַנט. ס'זינגען
איז אָפּגעשטאַרבן.

אין זעלבן מאָמענט האָט זיך באַוויזן האַיע וועסטעווי. מיט
אויסגעשטרעקטע אַרעמס האָט ער אונדז אַ שליידער געטאָן
אויף צוריק, וועלנדיק דוקא זיין דער ערשטער. אַ שטאַרק צו-
פרידנער האָט ער זיך אַ שטעל געטאָן הינטער אים, אַ הויב
געטאָן דעם אַרעם ווי אַ סיגנאַל-שטעקן, די האַנט ווי אַ קוילן-
שופלע און דערלאָנגט אַ קנאַל אין ווייסן זאק מיט אזא האַסט,
אז ער וואָלט געקאָנט אַוועקלייגן אויפן אָרט אַן אָקס.

הימלשטאָס האָט זיך געריסן. איז אָפּגעלאָפּן אַ פינף מע-
טער ווייטער און אָנגעהויבן שרייען. אָבער אויך דערויף האָבן
מיר זיך געריכט און געהאַט גרייט אַ קישן. האַיע האָט זיך אַוועק-
געזעצט. אַ לייג געטאָן דאָס קישן אויף די קני, אַ נעם געטאָן
הימלשטאָסן ביים קאָפּ און אַ וואָרף געטאָן אויפן קישן. זיין
קול איז תיכף געוואָרן פאַרשטיקטער. האַיע האָט אים פון צייט
צו צייט געלאָזן אָפּכאַפּן דעם אָטעם. באלד האָט זיך דעהערט
אַ פּראַכטפולער הילכיקער געשריי, וואָס איז אָבער גלייך ווידער
געוואָרן צאַרט.

איבט האָט טיפּדען אָפּגעשפּילעט ביי הימלשטאסן זי שעלע
קעס אין אַראָפּגעצויגן די הויזן. דעם קאַנטשיק האָט ער בעזע
מעשה געהאַלטן מיט די ציין. דערנאָך איז ער אויפגעשטאַנען
און האָט זיך אָנגעהויבן באַוועגן.

ס'איז געווען אַ ווונדערבאַר בילד: הימלשטאַס אויף דר'ערד
איבער אים אַריבערגעבויגן, יענעמס קאַפּ אויף זיינע קני, האיע מיט אַ
טייולאַניש פאַרקרימטן פנים און פון גרויס הנאה מיט אן אָפּענעם מויל,
דאן הימלשטאַסנס ציטערנדיקע, געשטרייפטע אונטערהויזן מיט די פאַר-
לייגטע פיס, וואָס האָבן, אין די אַראָפּגערוקטע הויזן, ביי יעדן
קלאַפּ געמאַכט אַריגינעלע באוועגונגען, און איבער זיי ווי אַ
האַלצהעקער דער אומדערמידלעכער טיפּדען. מיר האָבן אים סוף-
כל-סוף געמוזט מיט געוואָלד אַפּרייסן, פּרי קאַטש אויך צו גע-
מען ווערען נישט איז אָנטייל.

ענדלעך האָט אים האיע אַוועקגעשטעלט צוריק אויף די
פיס און צום שלום געגעבן אַ פּריוואַט-פאַרשטעלונג, ווי ער זאָל
וועלן כאַפּן שטערן, אַזוי האָט ער אויפגעהויבן זיין רעכטע האַנט
צו אַ פאַטש. הימלשטאַס איז אומגעפאלן. האיע האָט אים ווידער
אויפגעהויבן, אַוועגעשטעלט גלייך און האָט אים דערלאנגט אַ
צווייטן, מיט דער לינקער האַנט און ערשטקלאַסיק געציילטן
פּליאַסק.

הימלשטאַס האָט געוואָיעט און איז אַנטלאָפּן אויף אלע
פיר. זיין געשטרייפטער פּריוואַטער-הינטן האָט געלויכטן אין
לכנא-שיין.

מיר זענען אין גאַלאַפּ פאַרשוונדן.

האיע האָט זיך נאך אַ מאָל אומגעקוקט און אַ פאַרצאָרן-
מער, אַ געזעטיקטער, אַ זאָג געטאָן: „נקמה איז בלוטדורשט“.
אייגנטלעך האָט הימלשטאַס געקאַנט זיין צופרידן; ווייל
זיין וואָרט, אַז איינער דעם אנדערן מוז תמיד ערציען, האָט פאַר אים
גופא געבראַכט נוצן. מיר זענען געוואָרן פעיקע תלמידים פון
זיינע טעאָריעס.

ער איז בשום אופן נישט דערגאנגען ווער ס'איז געווען
דער אינציאַטאָר פון דערדאָזיקער עקזעקוציע. לכל הדעות האָט

ער אָבער דערביי פאַרדינט אַ בעט-דעקע; אַז מיר האָבן איר
אין עטלעכע שעה שפּעטער געזוכט, איז זי טאַקע נישט געווען.
דערדאָזיקער אָונט האָט געבראַכט דערצו, אַז מיר זענען
אויפן צווייטן טאַג אין אַ געוויסער מאַס רויק אָפּגעטאַרן. אַ לאַנגע, זיך
שאַקלענדיקע באַרד האָט אונדז דעריבער, זייער גערירט, געשיל-
דערט אַלס העלדן-יונגט.

מיר מוזן זיך איבערטראָגן פּאַרנט צו, צום שווערזעל. טאָר-
 נאַכט פּאַרן אָן די משא-וועגענטער. מיר קלעטערן צרויף. ט'איז
 אַ האַרעמער אָונט, און דער בין-השמשות זעט אונדז אויס ווי
 אַ טור, וואָס אונטער איר שוץ פילן מיר זיך אויסגעצייכנט. זי
 בינדט אונדז צונויף; אפילו דער גייציקער טיגדען שענקט מיר
 אַ פּאַפּיראַס און גיט מיר פייער.

מיר שטייען איינער נעבן אנדערן הי צוגעשמידט. זעבן
 זיך קאָן מען נישט. דערצו זענען מיר שוין געווינט. מילער
 איז סוף-פל-סוף גיט געשטימט, ער טראָגט זיינע נייע שטיחל.

די מאַטאַרן הויבן אָן ברוימען, די וועגענער האַקן און
 טראַסקען. די שאַסעען זענען אויסגעפּאַרן און פול מיט לעכער.
 מיטאַר נישט מאַכן ליכטיק, דעריבער פּאַרט מען אַרײַן אין די
 גריבער און יעדן מאָמענט דראַט אַראָפּצושעדיקן זיך פון וואָגן.
 אָבער דאָס באַאומרוקט אונדז שוין נישט. וואָס קאָן דען געשען;
 אַ צעבראַכענע האַנט איז דאָך נאָך אַלץ בעסער ווי אַ לַאָך אין
 בויך, און נישט איינער ווינטשט זיך צו באַקומען אויף אַזאַ
 אומן די מעגלעכקייט אַוועק צו גיין אַ היים.

נעבן אונדז פּאַרן אין אַ לאַנגער רײע די מוניציע-קאַלאָ-
 נעס. זיי איילן זיך שטאַרק און יאָגן אונדז פּסדר איבער. מיר
 וואַרפן פון ווייטנס מיט וויצן, און זיי ענטפערן.

פון ווייטנס דערזעט זיך עפעס אַ וואַנט פון אַן איינגע-
 פּאַלענעם הויז, וואָס שטייט אָן אַ זײַט פון עפּאָסע. אַיך שפּעל

פלוצלינג אן די אויערן. צו בין איך זיך טועה? איך הער נאך
א מאָל גאנץ דייטלעך קולות פון גענו. א בליק צו קאטשיג-
סקען — א בליק פון אים צו מיר; מיר פארשטייען זיך.
— קאט, איך הער דאָ עפעס אן אַספיראַנט פון קאַנגעשיר.
ער שאַקלט צו מיטן קאַפּ.
— ס'וועט זיין געמאַכט, צוריקוועגס. איך אַריענטיר זיך
דאָ גענוי.

פאַרשטייט זיך, אַז קאט אַריענטירט זיך. ער קען באַ-
שטימט יעדעס גענון-פיסל אויף אַ שטח פון 20 קילאָמעטער אַרום.
די וועגענער דערגרייכן דעם געביט פון דער אַרטיילעריע.
די קאַנאָנען-געשטעלן זענען קעגן די פליער-אויגן אַרומגעדעקט
פון אַלע זייטן מיט גרינע צווייגן ווי בעת אַ מיליטערישן יום-
טוב-סכות. דידאָזיקע גרינע בוימצלאַך וואָלטן אויסגעזען לוסטיק
און פרידלעך, ווען אונטער זיי זאָלן זיך נישט בעהאַלטן קיין
קאַנאָנען.

די לופט ווערט געדיכט פון קאַנאָנען-רויך און נעפל. אויפן
צונג שפירט זיך דער ביטערער פולווער-רויך. די שאַסן קנאַקן,
אזוי, אַז אונדזער וואָגן טרייסלט זיך, דער ווידערקויל פאַר-
הילכט די לופט, אַלץ וואַקלט זיך.

אומבאַמערקט פאַרענדערן זיך אונדזערע געזיכטער. מיר
גייען, אמת, נישט אין די גראַבנס, נאָר צו די שאַנצן. אָבער
אויף יעדן פנים איז איצט אויסגעשריבן: דאָ איז דער פראַגמט,
מיר געפיינען זיך אויף זיינע גרענעצן.

דאָך האָבן מיר נאָך נישט טטאַרק מורא. ווער ס'פאַרט,
אזוי אָפט ווי מיר, צו די פאַדערשטע פּאָזיציעס, דער ווערט
גראַבבוויטיק. נאָר די יונגע רעקרוטן זענען אויפגערעגט. קאט
גיט זיי אַ לעקציע, איז זיי מחנך אין הלכות קאַמפן:

— דאָס איז געווען אַ 30,5, איר הערט עס לויטן שאַס; —
באַלד קומט דער קלאָפּ.

דער פאַרטויבטער הילך פון די קלעפּ דרינגט אָבער נישט
אַריבער. ער ווערט דערטרונקען אין ליאַרם פון פראַגמט. קאט
הערט זיך צו:

- היינטיקע נאכט וועט זיין שטורעמדיק.
 מיר הערן זיך אלע צו דער פראָנט איז אומרויק, קראַפֿ-
 זאָגט: „די טאַממס“ שיסן שוין.“
 די שאַסן הערן זיך דייטלעך. דאס זענען די ענגלישע פּאָ-
 טעריעס, האַרט נעבן אונדזער פּראָנט-טייל. זיי הויבן אָן מיט אַ
 גאַנצער שעה פּריער. ביי אונדז פּלעגט מען געוויינלעך אָנהייבן
 פּונקט צען אַ זייגער.
 - וואָס איז מיט זיי געשען - שרייט מילער - זיי צו
 זייגערס לויפן, וואַרשיינלעך. ס'ווערט פּריילעך, זאָג איד איך,
 איך שפיר עס אין די ביינער.
 קאט קוועטשט מיט די פלייצעס.
 נעבן אונדז הילכן דריי שאַסן. דער פּייערשטראַל שיסט
 קרום אין נעפל אַריין, די קאַנאַנען ברומען און ווילדעווען. מיר
 סרייסלען זיך און זענען צופּרידן, וואָס מאַרגן פּריי וועלן מיר
 זיין צוריק אין די באַראַקן.
 אונדזערע פּנימער זענען נישט בלייכער און נישט רויטער
 ווי תּמיד; זיי זענען אויך נישט געשפּאַנטער אָדער רויקער און
 דאָך זענען זיי לגמרי אַנדערש. מיר שפּירן, אַז אין אונדזער
 בלוט וועבט זיך אַ קאַנטאַקט. ס'זענען נישט קיין פּראָן, ס'איז
 אַ פּאַקט. דער פּראָנט איז עס, ס'באַוווס-זיין פּון פּראָנט, וואָס
 רופט אַרויס דעמדאָויקן קאַנטאַקט. אין מאַמענט, ווען ס'פּייפּן די
 ערשטע גראַנאַטן, ווען די לופט צערייסט זיך אונטערן קלאַנג
 פּון די שאַסן, כאַפט זיך פּלוצלונג אַריין אין אונדזערע אָדערן.
 אין אונדזערע הענט, אין אונדזערע אויגן אַ מין געשפּאַנט
 וואַרטן, אַ לויערן, אַ שטאַרקער וואַכזיין, אַ מאַדנע עלאַסטיש-
 קייט פּון די חושים. דער קערפּער איז מיט איין קלאַפּ פּול גרייטקייט.
 אַפּטמאָל דוכט זיך מיר, אַז ס'איז די דערשיטערטע, וויב-
 רירנדיקע לופט, וואָס שפּרינגט אַריבער אויף אונדז מיט שטי-
 דע פּלייגלעך, אָדער גאָר דער פּראָנט גופּא, פּון וועלכן ס'שטראַלט
 אויס אַן עלעקטריציטעט, וואָס טאַפּיליזירט די אומבאַקאַנטע
 גערון-שפיצן.

* די טאַממס - די ענגלענדער.

יעדעס מאָל קומט פאַרן דיזעלבע זאָך: מיר פארן אַוועק און
 זענען אנמצופרידענע אָדער גוטגעשטימטע זעלנער; — דערנאָך
 קומען די ערשטע קאַנאָנען-געשטעלן, און יעדעס וואָרט פון אונדזער
 שמועס האָט אַ פאַרענדערטן קלאַנג. —
 בעת קאט שטייט פאַר די באַראַקן און זאָגט: „ס'ווערט שטורם-
 דיק" — איז עס פלוז זיין מיינונג, נישט מער; ווען ער זאָגט
 עס אָבער דאָ, באַקומט דערדאָזיקער זאָך אַ שאַרפּקייט פון אַ
 באיאנעט אין דער גאַכט ביים לבנה-שיין, ער שניידט גלאַט דורך
 די געדאַנקען, ער איז נענטער און רעדט צום דאָזיקן אומבאַ-
 ווסטן, וואָס האָט אויפגעוואַכט אין אונדז מיט אַ פאַרנעפּלעטער
 באַדייטונג, „ס'ווערט שטורמדיק" — אפשר איז עס אונדזער
 אינערסטע און געהיימסטע לעבן, וואָס ווערט פאַרציטערט און
 שטעלט זיך אַנטקעגן.

פאַר מיר איז דער פראַנט אַ מוראדיקער וואַסער-שטראָם.
 ווען מ'איז נאָך גאַנץ חייט פון זיין צענטער אין שטילן וואַסער,
 שפירט מען שוין די קראַפט, מיט וועלכער ער ציט צו זיך,
 לאַנגזאַם, אומפאַרמיידלעך, אָן אַ שטאַרקן הידערשטאַנד.
 פון דער ערד אָבער, פון דער ליפט שטראַמען אונדז
 אַנטקעגן פאַרשידענע ווידערשטאַנדס-קרעפטן, — אַממיינסטן פון
 דער ערד, פאַר קיינעם איז די ערד נישט דאָס, וואָס פאַרן זעל-
 בער. בעת ער דריקט זיך צו איר צו, לאַנג, העפטיק, בעת ער
 גראַבט זיך איין אין איר טיף מיטן פנים אין טויטאַנגסט פאַרן
 פיער, דאַמאָלט איז זי זיין איינציקער פריינד, זיין ברודער, זיין
 מוטער; ער היינט אַריין זיין מורא און זיינע קולות אין איר
 שווינגן, אין איר באַהעלטעניש, זי נעמט זיי אויף און לאָזט
 אים ווידער אָפּ אויף נייע צען סעקונדן-לויף אין לעבן, טוט
 אים צוריק אַ נעם, און אַפטמאָל אויף שטענדיק.
 ערד — ערד — ערד — !
 דו ערד, מיט דייןע באַדן-קנייטשן און לעכער און פאַר-
 מיפונגען, ווהיין מ'קאָן זיך אַריינזאָרפן, זיך איינהויקען!

ערד, אין קראמף פון חילדן גרויל, אין אויסשפרייזן פון דער
פארניכטונג, אין טויטלייארם פון די עקספליאָזיעס, האָסטו אינדע
געגעבן די אומגעווענע חידושים-וועלן פון געווענענעם
לעבן! דער פארבלאָנדשעטער שטראָם פון כמעט צעמליקטן לעבן
איז אין צוריק-שטראָם פון דיר געמלאָסן דורך אונדזערע הענט, צוויי
אז מיר האָבן די געראַטעוועטע אין דיר פארבראָכן און אין שטוי-
מען אַנגסטגליק פון די איבערגעקומענע מינוטן האָבן מיר דיר
געביטן מיט אונדזערע ליפן! —

ביים ערשטן קנצל פון די גראַנאַטן שפרינגען מיר אַס
מיט איין רוק אין אַ טייל פון אונדזער זיין אויף טוינטער יאָרן
צוריק. ס'איז דער אינסטינקט פון דער חיה, וואָס כאַפט זיך
אין אונדז אויף, וואָס פירט און באַשיצט אונדז. ער איז נישט
באַווסטזיניק, איז אָבער אַ סך געשווינטער, זיכערער, אומפּעל-
באַרער הי ס'באַווסטזיין. ס'לאָזט זיך נישט דערקלערן. מיגייט
און מ'קלערט נישט וועגן קיין שום זאך — פּלוצלינג ליגט מען
אין אַ לאַך און איבערן קאַפּ שפּריצן די קוילן-שטיקלעך; —
מ'קאָן זיך אָבער נישט דערמאַנען, צי האָט מען זיך אַוועקגע-
לייגט, הערנדיק דעם פּייף פון די קוילן, אָדער שוין פריער וועגן דעם
געטראַכט. ווען מ'זאָל זיך פארלאָזן אויף דעם, וואָלט מען שוין
זיכער געווען אַ הויפּן צעריבן פלייש. ס'איז טאַקע געווען דער צוויי-
טער געפיל, דערדאָזיקער נבואה-חוש אין אונדז, וואָס האָט אונדז אַ
שלידער געטון און געראַטעוועט, מיר האָבן אַליין נישט געוואוסט
זיי צוויי. ווען נישט דידאָזיקע אינטואיציע, וואָלט פון פּלאַנדריען
פיו צו די וואַגעזן שוין לאַנג נישט געווען קיין איינציקער
מענטש.

מיר פאָרן אַוועק זיי זע אָדער גוטגעשטימטע זעלנער —
מיר קומען אויפן שטח. זיי ס'הויבט זיך אָן דער פראַנט און זע-
פיר געוואָרן מענטשן-חיות.

זי פארקלויבן זיך אין אַ שיטערן וואַלד און גייען פאר-
ביי די בולאַש-קאַנאַנען. הינטערן וואַלד גייען מיר אַראָפּ, די

וועגענער פאָרן צוויי. מאָרגן באַזינען דאָרפן זיי אונדז קומען
אַפּגעמען.

בעפל אָן קאַנאַנען-רויך באַדעקן די לאַנקעס ביז דער הויך
פון אַ מענטשן. די לבנה באַשיינט זיי. איבערן שאַסיי ציען זיך
צורטיי-טרופן. די קעפּ און סיגנעווער שטאַרן צוויי דורכן ווייסן בעפל.
די קעפּ שאַקלען זיך, סיגנעווער האַקלט זיך.

ווייטער פאָרנט פאַרשווינדט דער בעפל. די קעפּ פאַרוואַנדלען
זיך אין געשטאַלטן: - רעק, הויז און שטיוול קריכן צוויי פון
בעפל ווי פון אַ מילך-טייך. זיי פאַרמירן זיך אין אַ קאַלאַנע. די
קאַלאַנע טאַרשירט פאַראויס, די געשטאַלטן שליסן זיך אין אַ
האַלבקרין. קיין איינצעלנע זעט מען נישט מער. בלויז אַ טונק-
יער האַלבקרין רוקט זיך פאַרויס, משונהדיק דערגענצט דורך
אַ קעפּ און סיגנעווער, וואָס שווימען בסדר צוויי פון בעפל-טייך.

אויף אַ קווערגאַס פאָרן לייכטע קאַנאַנען און אַמוניצייע-
וועגענער. די פּערד האַבן, אונטערן לבנה-שיין, גלאַנצנדיקע
רוקס, זייערע באַוועגונגען זענען שיין. זיי וואַרפן מיט די קעפּ,
מ'זעט ווי ס'בליצן זייערע אויגן. די קאַנאַנען און וועגענער לויפן
פאַרביי דעם פאַרשווימענדיקן הינטערגרונט פון דער לבנה-לאַנד-
שאַפט, די רייטער מיט זייערע שטאַלהיטלען זענען אויס ווי ריי-
טער פון אַ פאַרגאַנגענער צייט, וואָפעס איו עס גאָר שיין און
ריינד.

מיר ציען זיך צום פאַרצוואַרט. אַ טייל פון אונדזערע
לאַדעווען אָן אויף די אַקסלען געבויענע, שפיציקע אייזן-שטאַ-
בעס, די איבעריקע שטעקן אַריין גלאַטע אייזן-שטאַבעס אין די
ראַלקעס דראַקט און מאַרשירן דערמיט ווייטער. די משאות זענען
אומבאַקוועם און שווער.

דער שטח ווערט צעריסענער - פון פאַרנט רייסן זיך
אדורך מעלדונגען: „פאַרויכטיק, לינקס אַ טיפּער גראַנאַט-גראַבן“
אונדזערע אויגן זענען געשפּאַנט, אונדזערע סיס און שטע-
קענס שפירן פאַרויס גאָך איידער זיי דערפילן די לאַסט פון
קערפּער, מיט אַמאָל בלייבט דער צוג שטיין: מ'קאַנקט מיטן

בצויכט אָן די דראַטראַלקעס פון די פּאָדערשטע רייזען און
מיידלט זיך.

אויפן וועג ליגן עטלעכע צעשאַסענע וועגענער. אַ נייער
באַפעל: „אויס פּאַפּיראַסן און פּייקעס“. — מיר זענען האַרט
זעבן די גראַבנס:

דערווייל איז געוואָרן גאַנץ טונקל. מיר מיידן אויס אַ וועלדל
און האָבן פאַר זיך דעם גאַנצן פּראָגנט-טייל.

אַן אומזיכערע, רויטלעכע העלקייט טראַגט זיך אויפן האַ-
ריזאָנט פון איין עק ביון צווייטן. זי איז אין שטענדיקער באַ-
וועגונג, אויפגעצייטערט פון אומאויפהערלעכן באַטאָרייען-פּייער.
לייכט-קוילן שטייגן אויף אינדערהויך, זילבערנע און רויטע פּיל-
קעס, וואָס פּלאַצן אויף און גיסן זיך פּאַנאַנדער ווי אַ רעגן פון
ווייסע, גרינע און רויטע שטערנס. ס'שיסן פּראַנציוזישע ראַקעטן,
וואָס וויקלען פּאַנאַנדער אין דער לופט אַ זיידגשירעם און שוועבן
זייער פּאַמעלעך אַרוםטער. זיי באַלויכטן אַלץ ווי אין מיטן טאָג
ביו צו אונדז דרינגט זייער שיין, מיר זעען אונדזערע שאַטנס,
דייטלעך אויפן באַדן. מינוטן-לאַנג שוועבן זיי איידער זיי ווערן
אויסגעברענט. תּיכּף שטייגן אויף נייע, אומזטום, און הידעראַמאַל
די גרינע, רויטע און בלאַע.

— שליממול! — זאָגט קאַט.

דער קאַנאַנען-שטורם פאַרשטאַרקט זיך אין איין הייכליקן
ליאַרם און צעפּאַלט דערנאָך ווידער אויף גרופּן-שאַסן. די טרוי-
קענע זאָלפן פון קוילנוואַרפערס קנאַקן. די לופט איבער אונדז
איז אַנגעפּילט מיט אַן אומזיכטבאַרן יאַגן, וואַיען, פּייפן און
קוויטשען. ס'זענען קלענערע שיסערייען; — אַבער אויך די גרוי-
סע קוילן-קאַסטנס שיטן דורך דער נאַכט די גאַנץ שווערע שטי-
קער און שטייען ווייט הינטער אונדז. זיי גיבן אַרויס פון זיך
אַ פאַרשטיקטן, הייזעריקן, ווייטן געשריי, ווי הירשן אין דער
תּאווה-צייט, און פאַרהיילכן דאס וואַיען און פּייפן פון קלענערע
קוילנוואַרפערס.

די שיינוואַרפערס (רעפּלעקטאָרן) הויבן אָן אַפּצוזוכן דעם
שוואַרצן הימל. זיי רוקן זיך איבער אים ווי ריזיקע, צום סוף

דינער ווערנדיקע ליניעס. איינער שטייט שטיל און ציטערט
בלויז. היכף באווייזט זיך בעפן אים א צווייטער, זיי קרייזן זיך,
א שווארצע פליג טראגט זיך צווישן זיי ביידן און פרוווט אן-
טלויפן: דער פליער. ער איז פארבלענדט, וואקלט זיך, פאר-
לירט ס'גלייכצווייכט.

מיר האקן אריין אין דר'ערד אין רעגלמעסיקע הפסקות
אייזערנע זיילן. יעדע צוויי מאן האלטן א ראָלקע, און די
איבעריקע וויקלען פאנאנדער ס'שטעכעדיקע דראָט. ס'איז דער
עקספּערטער דראָט מיט געדיכטע, לאַנגע שטעכעדיקע שפיצן.
איך בין צו דערדאָזיקער אַרבעט נישט געווינט און צערייט זיך
די הענט ביז בלוט.

אין עטלעכע שעה זענען מיר מיט דער אַרבעט פארטיק.
מיר האָבן נאָך אָבער צייט ביז ס'וועלן קומען די משא-וועגענער,
דער גרעסטער טייל לייגט זיך אַוועק און שלאָפט. איך פרוו
עס אויך, אָבער ס'ווערט צו קיל. מ'שפירט, אַז מ'געפינט זיך
נאָענט פון ים, און פון קעלט כאַפט מען זיך פסדר אויף.
איינמאָל בין איך שטאַרק איינגעשלאָפן. אַז איך שפּרינג
פלוצלינג אויף מיט איין רוק, ווייס איך לגמרי נישט וווּ איך
בין. איך זע די שטערנס, איך זע די ראַקעטן אין אַ מאַמענט
האַב איך דעם איינדרוק, אַז איך בין איינגעשלאָפן ערגעץ אין
אַ גאַרטן בעת אַ יום-טוב. איך ווייס נישט צי איז איצט טאָג
צי נאַכט, איך ליג אין דער בלייכער וויג פון בין-השמשות און
וואַרט אויף צאַרטע ווערטער, וואָס מוון קומען, ווייך און אין דער
שטיל - צי דען וויין איך? איך טאַפּ מיינע אויגן, אַ ווונדער-
לעכע זאַך, צי בין איך אַ קינד? אַ צאַרטע הויט; בלויז איין
סעקונדע דויערט עס, און איך דערקען קאַטשינסקיס סיליעט. ער
זיצט רויק, דער אַלטער זעלנער, און רויכערט אַ פייקע, אַ דעקל-
פייקע, נאַטירלעך. באַמערקנדיק, אַז איך בין וואַך, זאָגט ער:
- די האַסט זיך גוט דערשראַקן. ס'איז געווען נישט מער
ווי אַ צינדער, וואָס איז אריינגעפאלן דאָ צווישן די קוסטעס.

איך זען זיך אויף; איך פיר זיך שרעקלעך איינזאם. גוט
נאך וואָס קאָט איז דאָ. א פאַרטראַכטער קוקט ער זיך צו צופֿ
פראַנט און זאָגט:

— „נאָניך שיינע פֿייערווערק, ווען ס'זאָל נאָר נישט זיין
אַזוי געפערלעך“.

הינטער אונדז קנאַקן שאַסן. אַ פאָר רעקרוטן שפּרינגען
אויף, צעשראַקענע, פון זייערע ערטער. אין אַ פאָר מינוט אַרום
הויבט עס ווידער אָן צו בלייצן, נענטער ווי פריער. קאָט שאַקלט
אויס זיין פייקע.

— ס'קומען אָן צינדער.

און גלייך הויבט זיך עס אָן. מיד טראַגן זיך אָפּ ווי
ס'לאָזט זיך אין גרויס איילעניש. דער נאָענטסטער שאַס פאַלט
שוין זיכער צווישן אונדז.

אַ פאָר מענטשן שרייען. אויפן האַריוואַנט הויבן זיך אויף
גרינע ראַקעטן. דער שמוץ פליט אינדערהויך, ס'רוישן די קוילן-
שטיקער. מ'הערט נאָך ווי זיי טראַסקען, חצן דער ליאָרם פון
דער שיסעריי איז שוין לאַנג שטום געוואָרן.

געבן אונדז ליגט א דערשראַקענער רעקרוט, אַ פלאַקס-
קאָפּ. ס'פנים האָט ער אַריינגערוקט אין די הענט; זיין היטל איז
אַוועקגעפלייגן. איך טו עס אַ כאַפּ און וויל עס אים אַרויפזעצן
אויפן קאָפּ, ער הויבט אויף די אויגן, טוט אַ וואָרף ס'היטל און
קריכט ווי אַ קינד מיטן קאָפּ אונטער מיין אַרעם, האַרט נעבן
מיין פרוסט. די שמאַלע פלייצעס ציטערן. פלייצעס, פונקט ווי
קעמעריכס. איך גיב אַלץ נאָך. פדי דאס היטל זאָל נאָך אַמוויי-
ניקסטנט צו עפעס נוצן, פאַק איך עס אים אַרויף אויפן הינטן.
נישט מחמת מיר ווילט זיך אַ שטיף טאָן, נאָר פראַסט פשוט מיט
דער אויסרעכנונג, אַז דאָס איז דער העכסטער אָרט. כאַטש דאָס
איז גראַבע פלייש, רופן דאָך אַרויס די קוילן אויף דעם אָרט
אוממענטשלעכע יסורים; אויסערדעם מוז מען חדשים לאַנג
ליגן אויפן בויך אין לאַזאַרעט און דערנאָך ערשט זיכער
הינקען.

פון ערגעק ווי האָט זיך נאָך אַלץ געטראָגן אַ שויסעריי.
פון צווישן די שאַסן הערן זיך געשרייען.

ענדלעך ווערט רויק. סיפייער איז איבער אונדז אַריבער-
געשפּרונגען און ליגט איצט אויף די לעצטע רעזערוו-גראַבנס,
מיר ריזיקירן מיט אַ בליק. רויטע ראַקעטן פּלאַטערן אונטערן
הימל. ווי ס'שיינט קומט אַן אַנגריף.

ביי אונדז בלייבט רויק. איך זען זיך אַזעק און טרייסל
דעם רעקרוט ביי די אַקסלען:

— ס'איז אַריבער, קליינער! האָסט נאָך גוט אָפּגעשניטן.
אַ צעטראָנענער קוקט ער זיך אַרום. איך טרייסט אים:
„דו וועסט זיך שוין צוגעווינגען“.

ער באַמערקט זיין היטל און טוט עס אָן אויפן קאָפּ. ביט-
לעכווייז קומט ער צו זיך. פּלוצלונג ווערט ער רויט ווי ס'פייער
און שטאַרק פּאַרשעמט. פּאַרזיכטיק דערלאַנגט ער מיטן האַנט
אויפן הינטן און קוקט מיך אָן שטאַרק צערודערט. איך פּאַר-
שטיי הייבן: קאַנאָנען-פייבער. דערצו האָב איך אים איינגוטלעך
דאס היטל גראַד נישט אַהין צווייגעפאַקט. — אָבער איך טרייסט
אים ווידער:

— ס'איז נישט קיין חרפה; ס'האַבן שוין גאַנץ אַנדערע
לייט, נישט בלויז אַזעלכע ווי דו, נאָכן ערשטן פייער-איבערפאַל
געהאַט פילע הויזן. גיי אַהין אונטער די קוסטעס און האַרף
צוועק דייע אונטערהויזן. דערליידיקט. —

ער טראָגט זיך אָפּ. ס'ווערט שטילער, אָבער דאס שרייען
הערט נישט אויף.

— האָס איז געשען, אַלבערט? — טו איך אַ פרעג.
— אויף יענער זייט זענען אַ פּאַר קאַלאָנעס אינגאַנצן צע-
שאַסן געוואָרן.

ס'שרייען דזיערט ווייטער. ס'זענען נישט קיין מענטשלעכע
פּוילות, מענטשן קאָנען אזוי שרעקלעך נישט שרייען
קאט טוט אַ זאָג: „פּאַרוואָדעטע פּערה“.

איך האָב נאָך קיינמאָל נישט געהערט ווי פּערד שרייען
און דעריבער קאָן איך נישט גלויבן. ס'איז דער יאָמער פון
דער וועלט, די געפייניקטע קרעאַטור, אַ ווילדער, גרוילפולער
שמערץ, וואָס קרעכצט. מיר זענען אַלע בלייך. דעטערינג טוט
זיך אַ שטעל.

— שינדער, שינדער! דערשיסט זיי ווייניקסטענס!
ער איז אַ גוטבאַזיצער און האָט אַ ידיעה אין פּערד.
ס'איז אים נאָענט. און ווי אויף להכעיס איז איצט ס'פייער
כמעט שטיל געוואָרן. און נאָך דייטלעכער הערט זיך דעריבער
ס'שרייען פון די חיות. מ'ווייסט גמרי נישט פון וואָנען קומט
עס אָהער אין דערדאָזיקער איצט אַזוי שטילער, זילבערנער לאַנד-
שאַפט. ס'איז אומזיכטבאַר, געשפענסט-אַרטיק, אומעטום, צווישן
הימל און ערד, ס'געשווילט אומגעהייער — דעטערינג פאַלסט
אַריין אין אַ ווילדן פּעס און בריילט ווי אַ לייב:
— דערשיסט זיי, רוצחים, דערשיסט זיי, פאַרפּלוקט זייט נאָך

אַ מאָל!

— זיי מוזן דאָך פריהער צונעמען די מענטשן! — זאָגט

קאט.

זיי שטייען אויף און זוכן וווּ דאס אָרט איז. אַז מ'זעט
דערזען די חיות, וועט עס זיין לייכטער אַריבער צו טראָגן. מיי-
גער האָט ביי זיך אַ פאַרגרעסער-גלאָז. מיר זעען אַ טונקעלע
גרופע סאַניטאַרן מיט טראָגבעטלעך און שוואַרצע גרעסערע קנולען,
וואָס באַזעצן זיך. דאָס זענען די פאַרווונדעטע פּערד. אָבער
נישט אַלע. עטלעכע גאַלאָפירן ווייטער פון דעם אָרט, פאַלן
אַנידער און לויפן ווייטער. ביי איינעם איז אויפגעריסן דער
בויד, די געדערם הענגען לאַנג אַרויס. עס פאַרוויקלט זיך אין
זיי איין און פאַלט, שטייט אָבער באַלד ווידער אויף.
דעטערינג טוט אַ כאַפּ ס'געווער און צילט. קאט האַקט עס
אים אַרויס פון האַנט.

— משוגע ביסטו, צי וואָס, צום טיילול?

דעטערינג ציטערט און טוט אַ וואָרף דאָס געווער אויף

דער ערד.

מיר זעצן זיך אַוועק און פאַרשטעלן די אויערן. אָבער
דידאָזיקע קלאַנגען. קרעכצן און יאַמערן רייסען זיך דורך, זיי רייסען
זיך דורך אומעטום.

מיר קאָנען אַלע עפעס פאַרטראַגן. דאָ אָבער באַגיסט אונדו
אַ קאַלטער שווייס. ס'וויקט זיך אויפשטיין און אַנטלויפן, אַלץ
איינס ווהיין, אבי נישט הערן מער דאָס דאָזיקע שרייען. דערצו
זענען עס דאָך נישט קיין מענטשן, נאָר פערד.

פון טונקעלן קנול אַרויס באַווייזן זיך ווידער טראַגבעטלעך. דער-
נאָך קנאַלן פאַראיינצלטע שאַסן. די קנולן ציטערן און ווערן
פלאַכער, ענדלעך! אָבער ס'נעמט נאָך נישט קיין סוף. די מענטשן
קימען נישט צו צו די פאַרווונדעטע חיות, וואָס טראַגן זיך אין
זייער אַנגסט ווי צעוילדעוועטע, מיטן גאַנצן שמערץ אין די
ברייט אויפגעריסענע מיילער. איינע פון די געשטאַלטן גייט אויף
די קני, א שאַס - איין פערד פאַלט - נאָך איינס דאָס
לעצטע טוט, זיך אַ שטעל אויף די פאָדערשטע פיס און דרייט
זיך אין אַ קאַראַהאַד ווי אַ קאַרוועלע. זיצנדיק דרייט עס זיך
אויף די הויך אויפגעהויבענע פאָדערשטע פיס אין אַ קרייז, ווי
ס'זעט אויס, איז ביי דעם פערד צעשמעטערט דער רוקן. דער זעלנער
לויפט צו און דערשיסט עס. פאַמעלעך, הכנעהדיק פאַלט ער
אַנידער אויף דער ערד.

מיר נעמען צו די הענט פון די אויערן. דאָס שרייען איז
פאַרשטומט. בלויז אַ לאַנגער, גוססדיקער זיפץ הענגט נאָך אין
דער לופט!

דערנאָך בלייבן בלויז ווידער די ראַקעטן, דער גראַנאַטן-
געזאַנג און די שטערנס, - און ס'זעט עפעס אויס משונהדיק.

לעטערינג גייט אַוועק און שילט:

- איך וואָלט ווייניקסטענס וועלן וויסן וואָס זענען די חיות
שולדיק?

באַלד קומט ער צוריק, זיין שטיב איז אויפגערעגט, זי
קלינגט כמעט פייערלעך בעת ער זאָגט:

- דאָס מוז איך אייך דערקלערן, זאָגט אייך וואָס איך

וויילט, ס'איז נישטאָ קיין גרעסערע געמיינהייט ווי נעמען חיות
אויפן קריג.

מיר גייען צוריק. ס'אין שוין צייט צוצוקומען צו אונדזערע
וועגענער. דער הימל איז געוואָרן מיט איין שפור העלער. דריי אַ
זיגער באַגינען. דער ווינט איז פריש און קיל, די גרויע שעה
מאכט אונדזערע פנימער אַש-פאַרביק.
מיר קריכן ווייטער, מאַרשירנדיק דורך די גראַבנס און
פאַלן אַריין אין נעפּל-שטח. קאטשינסקי איז אומרוק. דאָס איז
אַ שלעכטער סימן.

— וואָס איז - ריר, קאט! — פרעגט קראפּ.
— איך וואָלט וועלן מיר זאָלן שוין זיין אינדערהיים —
אינדערהיים — מיינט ער די באַראַקן.
— לאַנג וועט עס שוין נישט דויערן,
ער איז גערוועזן.
— „איך ווייס נישט, איך ווייס נישט“.

מיר קומען צו די לויבגראַבנס און דערנאָך אויף די לאַג-
קעס. ס'באַווייזט זיך דאָס וועלדעלע; דאָ קענען מיר גענוי יעדעס
שטיק באַדן. אָט איז שוין דער יעגער-בית-עולם מיט זיינע
קברים און די שוואַרצע צלמים.

אין דעם מאַמענט הערט זיך הינטער אונדז א פיף,
ס'געשוויילט, ס'קנאַקט, ס'דונערט. מיר האָבן זיך אַ לייג געטאָן—
הינדערט מעטער פאַר אונדז הייבט זיך אויף אַ פייער-וואַלקן.

מיט אַ מינוט שפעטער הייבט זיך לאַנגזאַם, פון א צווייטן
אַנפאַל — אַ שטיק וואַלד איבער די שפיצן, דריי, פיר בוימער
שלעפן זיך מיט און ווערן צעשעדיקט אויף שטיקלעך. און אָט
פיפן שוין ווידער, ווי קעסל-ווענטילאַציעס, נייע גראַנאַטן —
אַ שאַרפער פייער. —

— דעקונג! — זיך באַהאַלטן — בריילט אימיצער ווי אַ
לייב, דעקונג!

די לאַנקעס זענען בלאַך, דער וואַלד צו ווייט און געפער.

לעך; — ס'איז נישטאָ קיין אַנדער דעקונג ווי דער בית-עולם
און די קברים-בערגלעך. מיר קריכן אונזק אהין און צעשראָקע-
נע, פאַרקלויבט זיך תיפף יעדער איינער הינטער אַ בערגל.
מיט קיין איין מאָמענט נישט צו פרי. דער חושך ווערט משוגע.
עס שטורעמט און ווילדעוועט. שוואַרצע פינצטערניש ווי די
נאַכט שטורעמט אויף אונדז מיט ריזן הויקערס, איבער אונדז
אַריבער. דאָס פייער פון די עקספּלאָזיעס פּלאַקערט אויפן בית-
עולם.

נישטאָ אין ערגיץ קיין אויסוועג. ביים אויפבליצן פון די
גראַנאַטן וואַרף איך אַ בליק אויף די לאַנקעס. זיי זענען ווי אַ
שטורעמדיקער ים, די שטיכפּלאַמען פון די קאַנאָנען שפּרינגען
אַרויס ווי פּאַנטאַנען. ס'איז אויסגעשלאָסן, אַז אימיצער זאָל זיך
פּונדאַנען קאָנען אַרויסראַטעווען.

דער וואַלד פאַרשווינדט, ער ווערט צעטרעטן, צעברעקלט,
צעריסן. מיר מוזן בלייבן דאָ אויפן בית-הקברות.

פאַר אונדז פּלאַצט די ערד. ס'רעגנט מיט שטיקלעך ערד.
איך שפיר אַ קלאַפּ. מײן אַרבל איז דורכגעריסן פון אַ גראַנאַט-
שפּליטער. איך הויב אויף די פויסט. קיין שום שמערצן, אָבער
דאָס באַרויקט מיך נישט, אין אזעלכע פּאַרן קומען די שמערצן
געוויינלעך שפּעטער. איך טאפּ דעם אַרעם. די הויט איז אָפּ-
געריבן, אבער ער איז גאַנץ. אין אַט קנאַלט איבער מיין קאָפּ,
אַז איך פאַרליר פּמעט דאָס באַוויסטוויין. איך האָב אַ בליצאַר-
טיקן געדאַנק: נישט פאַרן אין חלשות!

איך לאָז זיך אַראָפּ אין דער געדיכטער שוואַרצער ערד-
קאַשע און טו זיך באַלד ווידער אַ שטעל אינדערהויך. אַ שפּלי-
טער האָט אַ האַק געטאָן אין מיין שטאַל היטל, ער איז געקומען
פון אַזוי ווייט, אַז ער האָט דאָס היטל נישט דורכגעהאַקט. איך
וויש אָפּ דעם שמוץ פון די אויגן. פאַר מיר איז אַן אויפגעריי-
טען לאַך. איך דערקען עס נישט דייטלעך. גראַנאַטן טרעפן
נישט לייכט אין דעם זעלבן לאַך. דעריבער וויל איך אַהין אַריין.
מיט איין שפּרונג צי איך זיך אויס אין מיין גאַנצער לענג,
פּלאַך ווי אַ פּיש, איבערן באַדן און אַט פיימט עס ווידער, גע-
שוויגט דריי איך זיך צונויף, זיך וועלכע נישט איז צודעק.

דערפיל עפעס לינקס, רוק זיך צו אהין, ס'גייט נאך, איך קרעכן
די ערד צערייסט זיך, דער לופטדרוק זונערט אין מיינע אויערן,
איך קריך אונטער דאָס נאָכגיביקע, פאַרדעק זיך דערמיט, ס'איז
האַץ, טוך, דעקונג, דעקונג, אַרימוועליקע דעקונג קעגן אַראָפּ-
פאַלנדיקע שפּליטערן!

איך עפן די אויגן; מיינע פינגער וואַלטן אַרומגענומען אַן
אַרבל, אַן אַרעם, א פאַרווונדעטער ?
איך שריי צו אים, ער ענטפערט נישט -- אַ טויטער. מײן
האַנט טאַפט ווייטער, אין הילצשפּליטער - דאָ ווייס איך ווי-
דער, אַז מיר ליגן אויפן בית-עולם.

אַבער דאָס פייער איז שטאַרקער ווי אַלץ אַרום. ס'פאַר-
גיכטעט דעם באַוווסטזיין, איך קריך בלויו נאָך טיפער אונטער דער
טרומנט, ווען אפילו דער טויט גופא זאָל אין איר ליגן.

מיטאמאָל דערזע איך אַן אָפּענעם גרוב. איך כאַפּ אים
מיט די אויגן פונקט ווי מיט פויסטן, איך מוז מיט איין שפרונג
אַהין אַריין. און אַט באַקום איך אַ האַק אין פנים, אַ האַנט
כאַפט אַרום מיינע פלייצעס, -- צי האַט זיך דער טויטער צו-
ריק אויפגעכאַפט? -- די האַנט טרייסלט מיך, איך דריי אויס
דעם קאַפּ, אין דער סעקינדן-קורצער ליכטיקייט דערזע איך קאַט-
שינסקיס געזיכט, ער האַלט אָפּן דאָס מויל און בריילט, איך הער
גאַרנישט, ער טרייסלט מיך, דערנענטערט זיך; אין אַ מאַמענט
פון שטידקייט דערגרייכט צו מיר זיין שטים:

— גאַז-גאַז-גאַז — ווייטער זאָגן! —

איך טו א ריס צו זיך דאָס גאַז-שיידל. אַ פאַר טריט פון
מיר ליגט אימיצער. איך קלער נישט מער ווי וועגן דעם: יענער
דאַרט מוז עס וויסן:

— גאַז — גאַז!

איך רוף, רוק זיך צו, האַק מיטן שיידל, ער מערקט נישט-
נאָכאמאָל, נאָכאמאָל — ער באַוועגט זיך קוים — ס'איז אַ רעק-
רוט — פאַרצווייפלט זיך איך קאַטן, ער האַלט די מאַסקע —
איך רייס מיינע אויך אַרויס, דאָס היטל פלייט אין אַ זייט, עס
באַרירט מײן געזיכט, איך דערגרייך דעם מאַן, צום נאָענטסטן

ליגט מיר זיין שיידל, איך טו א נעם די מאסקע, שאר זי
ארבער זיין קאפ, ער טוט א כאפ - איך לאז נאך - און
פלוצלונג ליג איך מיט איין שפרונג אין גראָבן.

דער טעמפער קנאל פון די גאז-גראַנאַטן מישט זיך צו-
נויף מיטן טראַסק פון די עקספּלאָרירנדיקע האַרמאַטן. אַ גלאַק היילט
צווישן די עקספּלאָזיעס, כינעזישע בעקנס (גאַנגס), מעטאַל קלאַ-
פערס זאָגן אן אומעטום - גאז-גאז-גאז.

הינטער מיר הערט זיך אַ פּלומפּען, איינמאַל, צוויימאַל.
איך וויש אויס זויבער די פּאַרצויגענע אויגן-גלעזער פון מיין
מאַסקע. ס'איז קאט, קראַפּ און נאָך אימיצער. מיר ליגן זאָל-
בעפּערט אין שווערער, דויערנדיקער שפּאַנונג און אַטעמען אַזוי
שוואַך ווי ס'איז נאָר מעגלעך.

די ראַזיקע ערשטע מינוטן מיט דער מאַסקע באשליסן אי-
בער לעבן און טויט: איז זי געדיכט? איך קען די שרעקלעכע
ביידער פון לאַזאַרעט: גאז-קראַנקע, וואָס שפּיען אויס ביסלעכ-
ווייז זייערע פּאַרברענטע לונגען דורך אומאויפהערלעכן ברעכן
טעג נאָכאַנאַנד.

פּאַרויכטיק, דאס מויל אָנגעשפּאַרט אָן פּאַטראָן, אַטעם איך.
איצט קריכט דער דאַמף איבערן באָדן און פּאַלט אַריין
אין אַלע פּאַרטיפּונגען. ווי אַ ווייכע, ברייטע פּאַרגליווערטע
חיה לייגט ער זיך אַוועק אין אונדזער שוץ-גראָבן. איך שטורכע
קאַטן:

- ס'איז בעסער אַרויסצוקריכן און ליגן אויבן, איידער דאָ,
ווי דער גאז זאַמלט זיך אַממייסטן. אָבער מיר קומען נישט
דערצו; ס'הייבט זיך אָן אַ צווייטער פייער-האַגל. ס'מאַכט דעם
איינדרוק, אַז עס קנאַקן און ברייטן נישט די האַרמאַטן, נאָר די
ערד גופא ליאַרמט און ווילדעוועט.

מיט אַ מוראדיקן קראַך לאַזט זיך אַראָפּ צו אונדז עפעס
אַ מין שוואַרצער געגנשטאַנד. האַרט נעבן אונדז פּאַלט עס אַראָפּ,
אַ טרומע אָן אַראָפּגעשליידערטע פון אַ הויכן אָרט.
איך זע ווי קאַט באַוועגט זיך און קריך אַריבער. די טרומ
נע איז דעם פּערטן אין אונדזער לאַך אַראָפּגעפּאַלן אויפן אויס-

געשטרעקטן אָרעם. דער מאן פרויזט זיך מיט דער צווייטער
האָנט אַרָאָפּצווייטן די גאַז-מאַסקעס. קראַפּ כאַפּט זיך צו דער
רעכטער צייט, דרייט אים אויס די האָנט האַרט אויפן רוקן און
האַלט זי פעסט צו.

קאָט און איך נעמען זיך געשווינט פריי מאַכן זעם פאַר-
וונדעטן אָרעם. דאָס טרומגע-דעקל איז לויז און געפלאַצט.
מיר קאָנען עס לייכט אָפּרייסן, זעם טויטן וואָרפן מיר אַרויס,
ער פאַלט אַראָפּ אונטן דערנאָך פרויזן מיר זיך לויז מאַכן דעם
אונטערשטן טייל.

צום גליק פאַרלירט דער מאַן דאָס באַחוטזיין, און אַל-
בערט קאָן אונדז העלפן. מיר דאַרפן מער נישט זיין צווי פאַר-
ליכטיק און אַרבעטן ווי מיר קאָנען, ביז די טרומע גיט נאָך,
מיט אַ שטאַרקן קרעכץ דעם אַרונטערגערוקטן רידעל.

סאיז לייכטיקער געוואָרן. קאָט נעמט אַ שטיק פון דעקל,
לייגט עס אונטערן צעשמעטערטן אָרעם, און מיר וויקלען אים
אַרום מיט אַלע אונדזערע באַנדאַזשן. מער קאָנען מיר אין איצ-
טיקן מאָמענט נישט טאָן.

מײן קאַפּ רױשט אונטע. דער גאַז-מאַסקע, ער האַלט
צײם פּלאַצן. די לונגען זענען אנגעשטרענגט, ווידער האָבן
זײ פּסדר דעמועלפן הייסן, קורצן אַטעם, די שלײפּן-אַדערן
ווערן געשוואַלן, מײהאַט דעם אײנרוק. אַז מױערט דערשטיקט.

— טראָפּנווייז פליסט צו אונדז אַרײן אַ גרויע לייכטיקייט.
איבערן בית-עולם טראָגט זיך אַ ווינט. איך רוק זיך אַרויס אײ-
בערן ראַנד פון גראָבן. אין דער שמוציקער דעמערונג לייגט פאַר
מיר אַן אויפגעריסענער פוס, דער שטײל איז לחלוטין גאַנץ,
איך זע עס אין דעם אויגנבליק גאַנץ דײטלעך, אָבער איצט

שטעלט זיך, עטלעכע מעטער ווייטער פון מיר, אימצער אויף די
פּיס, איך פּוּק די מאַסקע-גלעזער, פון אויפגענונג ווערן זײ תּיכּף ווי-
דער פּאַרצויגן, איך קוק אריבער, — דער מאַן דאַרט, טראָגט
שוין נישט מער קיין גאַז-מאַסקע.

איך וואַרט נאָך אַ פּאַר סעקונדן — ער פאַלט נישט אַני-
דער, זיכנדיק קוקט ער זיך אַרום און מאַכט עטלעכע טריט.

דער ווינט האָט צעטריבן דעם גאָז, די לופט איז פריי, - און
אַז רייט איך אויך, כאָרכלענדיק, אַראָפּ די מאַסקע, די לופט
שטראַמט אין מיר אַריין ווי קאַלט וואַסער, די אויגן ווילן פלאַצן.
אַ כּינאַלע פאַרגיסט פּיך און שווענקט מיך אָפּ.

* * *

די אָנגריפן האָבן זיך אָפּגעשטעלט. איך דריי זיך אויס
צום גראָבן און ווינק צו די איבעריקע. זיי קלעטערן אַרויף און
רייסן אַראָפּ פון זיך די מאַסקעס. מיר נעמען אַרום דעם פאַר-
וונדעטן, איינער האַלט זיין באַנדאָזשירטן אַרעם. אַזוי לויפן
מיר האַסטיק פון דאַנען אַוועק.

דער בית-עולם זעט אויס ווי אַ שלאַכט-פעלד. אומעטום
וואַלגערן זיך טרומבעס און טויטע קערפערס. זיי זענען נאָכאַמאָל
געטויט געוואָרן; אָבער יעדער איינער פון זיי, וואָס איז צעריסן
געוואָרן אויף שטיקלעך, האָט געראַטעוועט איינעם פון אונדז.
דער פאַרקאָן איז צעבראַכן, די שינעס אויף דער פעלד-באַן
זענען אַרויסגעריסן, שטאַרן אין דער לופט. אויפן וועג ליגט
אַימיצער. מיר שטעלן זיך אָפּ, נאָר קראַפּ גייט מיטן פאַרוואַנ-
דעטן ווייטער.

דער, וואָס ליגט אויף דער ערד איז אַ רעקרוט. זיינע
היפטן זענען פאַרשמירט מיט בלוט; ער איז אַזוי שוואַך, אַז
איך כאַפּ גלייך אַרויס מיין פעלד-פלאַש, וווּ איך האָב טיי מיט
ראָם. קאט ריקט אָפּ מיין האַנט און בויגט זיך איבער אים
אַריבער:

- וווּ האָט עס דיך געטראָפּן, חבר ?
ער באַוועגט די אויגן; ער איז אַזוי שוואַך, אז ער קאן
נישט ענטפערן.

פאַרזיכטיק שניידן מיר אים אויף די הויזן. ער קרעכצט.
- רויק, רויק, ס'ווערט דאָך בעסער - אויב ער האָט
אַ בויך-שאַס, טאָר ער קיין זאך נישט טרינקען. ער האָט נישט
געבראַכן, דאָס איז גוט. פיר דעקן אויף די היפטן, אן אמתע

קאַשע פון פלייש מיט שטיקלעך ביינדלעך. דורכגעשאסן דאָס
געלענק. גיין וועט ער שוין אויף זיין גאַנץ לעבן נישט קאָנען.
איך וויש אים די שלייפן מיט איינגענעצטע פינגער און
גיב אים טרינקען. זיינע אויגן הייבן זיך אָן צו באַוועגן. איצט
ערשט דערזען מיר, אז דער רעכטער אָרעם בלוטיקט אויך.
קאט וויקלט פאָנאנדער צוויי שטיקלעך באַנדאָזשן, לייגט
זיי צונויף אזוי ברייט, אַז זיי זאָלן קאָנען צודעקן די ווונד.
איך זיך אַ שטיקל שטאַף אויף אַרומצובינדן; מיר האָבן אָבער
קיין זאך נישט; איך פאַרשאַר דעם פאַרווונדעטן ווייטער זיינע
הויזן, פרי אָפצורייסן אַ שטיק לייונט פון זיינע אונטערהויזן
אויף אַ בינדע. ווייזט זיך אָבער אַרויס, אַז ער טראָגט גאַרנישט
קיין אונטערהויזן. איך קוק זיך צו צו אים גענויער: ס'איז דער
פריערדיקער פּלאַקס-קאַפּ.

קאט האָט דערווייל אַרויסגענומען פון אַ קעשענע ביי א
טויטן נאָך א פאַר פעקלעך באַנדאָזשן און פאַרויכטיק פאַרבונדן
מיר די ווונד. איך זאָג צום בחור'ל, וואָס נעמט נישט אַראָפּ פון
אונדז די אויגן:

— איצט גייען מיר ברענגען אַ טראָגבעטל.

גלייך טוט ער אַן עפן דאָס טויל און פליסטערט:

— בלייבט דאָ!

קאט זאָגט:

— מיר קומען היכף צוריק. מיר ברענגען נאָר פאַר דיר

א טראָגבעטל.

מ'קאָן נישט דערקענען צי האָט ער אונדז פאַרשטאַנען צי

נישט, ער יאָמערט ווי אַ קליין קינד:

— גייט נישט אוועק —

קאט קוקט זיך אַרום און פליסטערט:

— צי האָט מען נישט געדאַרפט נעמען פראסט פשוט א רע-

וואָלווער און מאַכן א סוף?

דער בחור וועט דאס טראנספאָרטירן אים קוים אַריבערטראָגן

און העכסטנס קאָן ער אָנציען נאָך עטלעכע טעג. אַלץ וואָס

ער האָט אָבער איבערגעלעבט ביז אַהער איז לגמרי גאַרנישט

איך פארגלייך מיט דעם, וואָס ער וועט זיך נאָך אַנליידן ביזן שטאַרבן.
איצט איז ער נאָך פאַרשפּורט און פילט נישט, אין א שעה אַרום
וועט ער זיך פאַרוואַנדלען אין אַ האַרצרייסנדיק שרייענדיקן
קנױל פון אומדערטרעגלעכע יטורים. די טעג, וואָס ער קאָן נאָך לעבן
זענען פאַר אים נישט מער ווי משונהדיק ווילדע ליידן, און ווע-
מען גוצט עס צי האָט ער זיי נאָך אַדער נישט. —
איך שאַקל צו:

— „יא, קאט, מ'האַט געדאַרפט נעמען אַ רעוואָלוציער“.
— גיב אַהער, זאָגט ער און בלייבט שטיין.
ער איז דעצידירט, איך זע עס. מיר קוקן זיך אַרום, —
אַבער מיר זענען שוין נישט אַליין, ארום אינז זאמעלט זיך אַ
הייפל, פון די טריכטערס* אין קברים באַווייזן זיך קעפּ.
מיר ברענגען אַ טראַגבעטל.
קאט שאַקלט מיטן קאַפּ.
— אַזעלכע יונגע יאַטן — ער חזרט כסדר:
— אַזוינע יונגע, אַ משולדיקע יאַטן —

* * *

אונדזערע פאַרלוסטן זענען קלענערע, ווי מיר האָבן גע-
רעכנט: פינף טויטע און אַכט פאַרווונדעטע. ס'איז געווען נישט
מער ווי אַ קורצער פייער-אַנפאַל. צוויי פון אונדזערע טויטע ליגן
אין איינעם פון די אויפגעריסענע קברים; מיר דאַרפן זיי נאָר
פאַרשיטן.

מיר גייען צוריק, שווייגנדיקע שלעפּן מיר זיך איינער
הינטערן צווייטן ווי אין א גענדז-מאַרש. די פאַרווונדעטע פירט
מען אַוועק אין דער סאַניטאַר-סטאַציע. דער פרימאַרגן איז א
טריבער, די קראַנקען-וועכטערס לויפן אַרום מיט גומערן און
צעטלען. די פאַרווונדעטע קרעכצן. ס'הויבט אָן רעגענען.
אין א שעה שפּעטער זענען מיר צוגעקומען צו אונדזערע

* טריכטער — אַקאַפּעס אונטן שמאַל און אויבן ברייט.

וועגענער און קלעטערן ארויף. איצט איז דאָ מער פֿלעץ ווי פריער.

דער רעגן ווערט שטאַרקער. מיר נעמען פֿאַנאָדער די געצעלט-לייזונטן און לייגן זיי אויף די קעפּ. דאָס וואַסער האַקט אין זיי, פון די זייטן רינען אַראָפּ די רעגן-טרערן, די וועגענער פֿליאַסקען זיך אין די לעכער, און מיר וויגן זיך, דרימלענדיק אַהיז און אַהער.

צוויי מאָן פֿאַרנט אין וואַגן האַבן ביי זיך לאַנגע געפינ- גערטע שטעקנס. זיי גיבן אַכטונג אויף די טעלעפֿאָן-דראָטן, וואָס הענגען קווער איבערן שאַסיי, אַזוי נידעריק, אַז זיי קאַנען אונדז אָפֿרייסן די קעפּ. די צוויי מענטשן כאַפֿן זיי אויף רעכטייטיק מיט זייערע געפינגערטע שטעקנס און הויבן זיי איבער אונדז. מיר הערן זייער געשריי :

— פֿאַרויכטיק! דראָט.

און דרימלענדיק זעצן מיר זיך אויף די קני און הויבן זיך אויף צוריק.

מאָנאַטאָן קלאַפֿן די וועגענער, מאָנאַטאָן זענען די אויס- רופן, מאָנאַטאָן רינט דער רעגן. ער רינט אויף אונדזערע קעפּ און אויף די קעפּ פון די טויטע פֿאַרנט, אויפן קערפּער פון קליינעם רעקרוט מיט דער ווינד, וואָס איז צו גרויס פֿאַר זיין היפּט, ער רינט אויף קעמעריכס קבר, ער רינט אויף אונדזערע הערצער.

ערגעץ וווּ הילכט א שאַס. מיר ווערן פֿאַרציטערט, די נערווען זענען געשפּאַנט, די הענט ווידער גרייט צו וואַרפֿן די קערפּערס, איבער די ווענט פון יואַגן, אין שאַסיי-גראַבן אַריין.

סיהערט זיך נישט מער — מאָנאַטאָן בלויז די אויטרופן :

— פֿאַרויכטיק — דראָט! — מיר שטעלן זיך אויף די קני.

ווידער פֿאַלט אויף אונדז א דרימל.

V

ס'איז שווערלעך צו הרגענען אן איינצלנע לויז, ווען מ'האט גאנצע הונדערט. די חיהלעך זענען הארטלעך, און דאָס שטענדיקע קניקן מיט די פינגער-נעגל ווערט לאַנגווייליק. דע-ריבער האָט טיידען אָנגעפינדן אויף אַ דראָט איבער אַ ברענע-דיקער שטיקל ליכט אַ דעקל פון אַ שוואַקס-פּושקע — און אין דעם דאָזיקן קליינעם פענדל ווערן די לייז פּראַסט פּשוט אַריינגעוואָרפן. — ס'קאָסט און זיי זענען דערליידיקט.

מיר זעצן זיך אַרום, די העמדער אויף די קני, דער אוי-בער-קערפער נאָקעט אין דער וואַרעמער לופט, די הענט ביי דער אַרבעט. האַיע האָט אַ באַזונדערס פיינעם מין לייז; אויפן קאָפּ האָבן זיי אַ רויטן צלם. ער פארזיכערט דעריבער, אַז ער האָט זיי מיטגעבראַכט פון לאַזאַרעט אין טהוירהויט, זיי שטאַמען פון אַ הויכן שטאַב-דאָקטאָר פּערזענלעך. ס'וויילט זיך אים אויך באַזוכן דאָס פעסט, וואָס זאַמלט זיך אָן לאַנגזאַם אין בלעכע-נעם דעקל, צום שמירן די שטייול. אַ האַלבע שעה נאָכאַנאַנד קייכט ער פון געלעכטער איבער זיין וויץ.

היינט האט ער אָבער ווייניק דערפאַלג, מיר זענען צו שטאַרק פאַרנומען מיט עפעס אַנדערש.

די ידיעה איז געוואָרן אַ פאַקט. הימלשטאס איז דאָ. נעכטן האָט ער זיך באַחזון, מיר האָבן שוין געהערט זיין גוט באַקאַנט קול. מ'שמעסט, אַז אינדערהיים זאָל ער בעת אַ מיליטע-רישער איבונג האָבן איבערגעכאַפט די מאָס מיט צוויי יונגע רעקרוטן.

ער האָט קיין אָנונג נישט געהאַט, אַז בעת-מעשה איז דערביי
געווען דער זין פון קאַנצלער. אַ דאַנק דערדאָזיקער געשיכטע
האַט ער געבראַכן האַלדז און נאַקן.
דאָ וועט ער זיך ווונדערן. טיאָדען איז זיך שוין שעהן
לאַנג מתוכּח וועגן אַלע מעגלעכקייטן ווי אַזוי ער וועט אים ענט-
פערן.

האַיע, פארטיפט אין געדאַנקען, באַטראַכט זיין גרויסע
שווימפּעדער און מאַכט מיר צו איין אויג. דאָס אַנקיילן די זייטן
איז געווען דער שווערפּונקט פון זיין עקזיסטענץ; ער האָט מיר
דערציילט, אַז גאַנץ אָפּט חלומט ער וועגן דעם.

* * *

קראפ און מילער כאַפּן אַ שמועס. קראפ האָט דער איינ-
ציקער געפאַקט אַ קאָך-געשיר פּויל לינדזן, וואָרשיינלעך אין דער
סאַפּערין-קיך. מילער וואַרפט אַהין גיריקע בליקן, באַהערשט זיך
אַבער און פרעגט:

— אַלבערט, וואס וואָלסטו, למשל, געטאָן, ווען איצט ווערט
מיט איין מאָל שלום?

— קיין שלום וועט מער נישט זיין! — מאַכט אַלבערט
באָצור.

— נו, אַבער ווען — עקשנט זיך מילער — וואָס וואָלסטו
געטאָן?

— אָפהאַקן! ברומט קראפּ.

— ס'איז קלאָר. אין דערנאָך?

— זיך אָנשכורן, זאָגט אַלבערט.

— רעד נישט קיין נאַרישקייט. איך מיין עס ערנסט. —

— איך אויך, זאָגט אַלבערט, וואס בלייבט דען אַנדערש

צו טאָן?

קאט אינטערעסירט זיך מיט דער פּראַגע. ער פּאָדעדט
פון קראפּ אַ שטייער-אַפּפּאַל פון די לינדזן, באַקומט עס, באַ-
טראַכט זיך און זאָגט:

— אָנשכורן וואָלסט מען זיך טאַקע געמעגט, דערצו אַבער

איפך אויפן נאנטסטן צוג - אין היידא אהיים. מענטש, שלום,
אלבערש -

ער שלעפט צרויס פון א בריווטאש א פאטאגראפיע און
אויזט זי שטאלץ יעדן באזונדער.

- מיין אלטיטשקע!

דערנאך באהאלט ער זי צוריק און שילט:

- פארפלוכטער לויז-קריג!

- דיר איז לייכט צו רעדן, זאג איך, די האסט דין קינד

און דין ווייב.

- ס'שטימט. שאקלט ער צו, איך מוז טאקע זארגן, אז

זיי זאלן האבן וואס צו עסן.

מיר לאכן.

- דאס וועט נישט פעלן, קאט, אין ערגסטן פאל וועסטו

עפעס רעקוויירן.

מילער איז הונגעריק און כסדר אומצופרידן. ער רייסט

צרויס האיע וועסטוהונ פון זיינע חלומות וועגן פארשמייסן.

- האיע, וואס וואלסטו, למשל, געטאן, ווען עס ווערט

איצט שלום?

- ער האט דיר געדארפט אנברעכן די ביינער דערפאר,

וואס דו רעדסט בכלל וועגן אזעלכע זאכן, טו איך א זאג, פון

וואגען נעמט עס זיך אייגנטלעך?

- ווי קומט, א קו געפלויגן איבערן דאך? - ענטפערט

מילער לאקאניש און ווענדעט זיך ווידער צו האיע וועסטוהונ.

פאר האיען איז עס אויף איין מאל צו שווער. ער שאקלט

מיטן קאפ און פרעגט:

- דו מיינסט ווען ס'וועט מער קיין קריג נישט זיין?

- ריכטיק. דו באמערקסט אויך אלץ.

- דאן וועלן דאך ווידער זיין ווייבער, וואס, ניין: האיע

כאפט די סלינע און באלעקט זיך.

- דאס אויך.

- מיין פרעס נאכאמאל, זאגט האיע, און זיין פנים צינדט

אין און, קודם כל וועל איך זיך ווי געהעריק אנפרעסן און דער-

נאך גלייך אין פצט אריין! שטעל זיך נאָר פאַר, אמת צעטן
מיט שפּרינגמאַטראַצן, און אַכט טעג נאָכאַנאַנד טו איך זיך
נישט אָן.

אַלץ שוויגט. דאָס בילד איז ווּנדערבאַר. אַ שוידער נעמט
דורך אונדזערע גלידער. מילער קומט ענדלעך צו זיך
און פרעגט:

— און דערנאָך?

הפסקה. דעריאָך דערקלערט האַיע אַביסל פאַרדרייט:

— ווען איך בין אָן אונטעראַפיציר, וואָלט איך נאָך פרי-
ער געבליבן אַ ביסל ביי די פרייטן און דאָן קאַשימילירן.

— האַיע, דו ביסט גוט משוגע, לויט מיין מיינונג.

געמיטלעך פרעגט ער ווידער:

— דו האָסט שוין אַמאָל געשטאַכן טאַרף? פרוּו עס

נאָר!

מיט די ווערטער ציט ער אַרויס פון שטיוול זיין לעפל

און נעמט זיך צו אַיבערטס שיסל.

— ערגער ווי שאַנצן אויפן שלאַכט-פעלד קאָן עס דאָך

נישט זיין, ענטפער איך.

האיע קייט און פעסט זיך:

— „עס דויערט אָבער לענגער און דו קאָנסט נאָר נישט

פאַכן“.

— אָבער, מענטש, אינדערהיים איז דאָך בעסער, האיע.

— נישט שטענדיק, זאָגט ער, און פאַרטראַכט זיך מיט אַן

אַפּענעם מויל.

מ'קאָן זייענען אויף זיין פנים וועגן דאָס ער קלערט. דאָ

איז אַ זומפיקער באַדן, דאָ שווערע אַרבעט ביי דער שטאַרקער

חמימה אין סטעפ, פון באַגינען ביז שפעט אין אָונט, דערצו אַ

קנאפער אַרבעטס-לוין, אַ שמוציקער קנעכט-אַנצוג. —

— אין פרידנס-צייט האָסטו ביים מיליטער-דינסט אַ רויק

לעבן, אָן שום דאגות, — רעדט ער ווייטער, יעדן טאָג באַ-

קומסטו דיין עסן, אויב נישט מאַכסטו סקאַנדאַלן. האָסטו דיין בעס,

יעדע וואָך ריינע וועש ווי אַ קאַזאַליער, מאַכסטו דיין אונטער-

אפיציר-דינסט, האָסטו שיינע קליידער; אין אַונט ביסטו אַ פריי-
ער מענטש, גייסט אין קנייפע אַריין.

האַיע איז אומגעהייער שטאַלץ אויף זיין אַידעע. ער פאַר-
ליבט זיך ממש אין איר :

און אַז דו האָסט אָפגעאַרבעט דייע צוועלף יאָר, קרינטו
דיין פאַרזאָרגונג-שיין און ווערסט לאַנד-יעגער. דעם גאַנצן טאָג
קאַנטו דאָן אַרומגיין שפאַצירן.

ער שוויצט איצט פון נחת ביים געדאַנק וועגן דער שיי-
צער צוקונפט.

— שטער דיר פאַר ווי דו ווערסט דעמאָלט טראַקטירט,
דאָ אַ קאַניאַק, דאָרט אַ האַלבן לייטער. מיט אַ לאַנדיעגער וויל
דאָך יעדער איינער שטיין אין גוטע באַציונגען.

— דו וועסט דאָך אָבער קיינמאָל קיין אונטעראַפיציר נישט
ווערן, וואַרפט אַריין קאט.

האַיע קוקט אים פאַרווונדערט אָן און שוויגט. אין זיינע
געדאַנקען טראַגן זיך איצט די קלאַרע אַוונטן אין הערבסט, די
זונטיקן אין טעפ, די דאַרפס-גלאַקן, די נאַכמיטאָגן און די נעכט
מיט די מיידלעך, די קאַרענע פייגקונס מיט די גרויסע שמאַלץ-
אויגן, די זאָרגלאָז פאַרבראַכטע שעהן אין קריג. —

מיט אַזוי פיל פאַנטאַזיעס קאן מען אַזוי געשווינט נישט
פאַרטיק ווערן, דעריבער ברומט ער און פעסט זיך :

סארא נאַרישע קשיות איר שטעלט אַלע.

ער וואַרפט אריבער דאָס העמד איבערן קאָפּ און קנעפלט
צו זיין לייבראַק.

— וואָס וואָלסטו געטאָן, טיאָדען ? פרעגט קראפּ.

טיאָדען ווייסט בלויז איינס : אַכטונג געבן, אַז הימלשטאס
זאָל זיך נישט אַרויסדרייען פון זיינע הענט.

צום בעסטן וואָלט ער אים, וואַרשיינלעך, געוואָלט פאַר-
שפאַרן אין אַ שטייג און יעדן פרימאַרגן מכבד זיין מיט אַ גוטן
קאַנטשיק.

קראפּן ענטפערט ער :

— אויף דיין אַרט וואָלט איך זיך באַמיט צו ווערן אַ

לייטענאנט, דעמאָלט וועסטו אים קאַנען פאַסעווען וויפיל ס'וועט אַרײַן.

— און דו, דעטערינג? — פאַרשט מילער ווייטער.
— ער איז אַ געבוירענער לערער מיט זיינע אומאויסהערלעכע פראַגן.

דעטערינג איז וואָרט-קאַרג, אָבער אויף דערדאָזיקער טעמע גיט ער אַן ענטפער.

ער קוקט אין דער לופט אַרײַן און זאָגט נאָר איין זאַץ:
— איך וואָלט נאָך פּונקט באַווייזן צום תּבואה-שניט.
דערמיט שטייט ער אויף און גייט אַוועק.

ער איז שטארק פאַרדאגהט. זײַן ווייב מוז אַרײַן פירן די גאַנצע לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעט. דערצו האָבן זיי אָפּגענומען ביי אים נאָך צוויי פּערד. יעדן טאָג לייפנט ער די צייטונגען, פּדי זיך צו דערוויסן צי אין זײַן אַלדענבורגישן בעסט גיסט נישט קיין רען, ווייל ביי רעגנוועטער וואָלטן זיי נישט אַראָפּגעפירט דאָס היי.

אין דעם מאַמענט באַווייזט זיך הימלשטאס. ער גייט צו דירעקט צו אונדזער גרופּע. טיאָדענס געזיכט באַדעקט זיך מיט פלעקן. ער ציט זיך אויס ווי לאַנג ער איז אויפן גראַז און פאַרמאַכט די אויגן פון גרויס אויפּרעגונג.

הימלשטאס וואַקלט זיך, זײַן גאַנג ווערט לאַנגזאַמער. דער-נאָך כאַרשירט ער אבער דאָך דירעקט צו אונדז. קיינער האָט נישט בדעה אויפצושטיין. קראַפּ קוקט אים נייגעריק אָן.

איצט שטייט ער געבן אונדז און וואָרט. אַזוי ווי קיינער רעדט נישט קיין וואָרט, וואַרפט ער א „נאָ“?

ס'גייען פאַרביי א פאַר סעקונדן. הימלשטאס איז דענער-ווירט, ווייסט נישט ווי זיך צו האַלטן. ווי גערן וואָלט ער אונדז איצט אַלע צעפאַסעוועט. ער האָט זיך אָבער איבערצייגט, אז דער פראַנט איז נישט קיין קאזארמל-הויף. ער פרוּווט זיך נאָכאַמאָל און ווענדט זיך מער נישט צו אַלע, נאָר צו איינעם, ער האָפט אויף דעם אופן גיכער צו גאַקומען אַן ענטפער. קראַפּ איז אים בענטער פון אַלע. אים באַערט ער דעריבער מיט די ווערטער:

- נא, דו ביסט אויך דאָ?
 אַלבערט איז אָבער נישט זיין פריינט. ער ענטפערט קרן
 אַ ביסל לענגער פון איד, גלויב איך.
 די רייטלעכע וואָסען ציטערן.
 - ווי איך זע קענט איר מיך נישט מער, וואָס?
 טיארדען הייבט איצט אויף די אויגן:
 - "דאָך".
 הימלשטאס דרייט זיך אויס צו אים:
 - דאָס איז דאָך טיארדען, יאָ?
 טיארדען הויבט אויף דעם קאָפּ.
 - און וויסטו, וואָס דו ביסט?
 הימלשטאס איז פאַרבליפט:
 - פיננאָנען אָן דוצן מיר זיך דען? מיר זענען נאָך
 פּעט-עטה נישט געלעגן צוזאַמען אין שאַסי-גראָבן.
 ער ווייס לגמרי נישט ווי זיך אַרויסצודרייען פון דער-
 וואָזיקער שווערער סיטואַציע. אויף אַזאַ אָפּענער שנאה האָט ער
 זיך נישט געריכט. דערווייל היט ער זיך נאָך אָבער. ווי עס
 שיינט האָט אים שוין אימיצער אויסגעזעט מכה דעם אַבסאָרד
 פון שיסן אין רוקן.
 פון דער פראַגע וועגן שאַסי-גראָבן ווערט טיארדען פון
 יוילדן צאָרן אפילו וויציק.
 - הם, דאָס ביסטו אַליין.
 איצט ווערט אויך הימלשטאס אָן אויפגעקאָכטער.
 טיארדען איז זיך אָבער געשווינט מקוים. ער מוז אים אַרויסוואַשן.
 וואָס ער טראַגט אין זיין האַרצן.
 וואָס דו ביסט, ווילסטו וויסן? דו ביסט א שמוציקער חזיר,
 אַ שוויין-הונט, דאָס ביסטו! דאָס האָב איך דיר שוין לאַנג גע-
 האַט בדעה צו זאָגן.
 די סאַטיספאַקציע, אויף וועלכער ער האָט חדשים לאַנג
 געוואַרט, לויבט איצט אַרויס פון זיינע בלאַנקע אויגן, געט ער
 וואַרפט דאָס וואָס.
 - "שליין-הונט!"

הימלשטאס גייט איצט אויך ארויס פון די פלים
- וואָס ווילסטו, דו מיסט-הונט, דו דרעקיגער טאַרף-טייחלדן
שטייט אויף, דרך-ארץ. אָפּשיי, בעת ס'רעדט צו אייך אן אפי-
ציר!

טיאָדען ווינקט גרויסאַרטיק:
- איר קאָנט זיך אָפּטראָגן, הימלשטאס, אַוועקגיין.
הימלשטאס איז איצט אַ ווילדער עקוערציר-רעגולאַמין.
דער קייזער האָט שוין גישט געקאָנט זיין מער באַליידיקט, ער
ברילט:

- טיאָדען, איך באַפעל אייך דינסטלעך: „שטייט אויף!“
- און אויסער דעם, וואָס נאָך? פרעגט טיאָדען.
- צי וועט איר דערפילן מיין באַפעל צי גישט
טיאָדען ענטפערט געלאַסן און קאָטענאַריש, גישט וויסנדיק
דאָס אַליין, מיטן פּאָפּולערסטן קלאַסיקער-ציטאַט און גלייכצייטיק
דרייט ער זיך אויס צו אים מיטן היגטן.
הימלשטאס אנטלויפט מיט א ווילדן צאָרן:
- איך שמעל אייך פאַרן קריגס-געריכט.
מיר זעען חי ער פאַרשווינדט אין דער ריכטונג צו דער
קאָנצע־אַריע.

האַיע און טיאָדען הויבן אויף אַ געוואַלדיקן ליאַרם.
האַיע צעלאַכט זיך אַזוי שטאַרק, אז ער לינקט אויס זיין
קינבאַק און בלייבט פּלוצלונג הילפלעז מיט אַן אָפּענעם מויל.
מיט דער פּויסט שטעלט עס אים אַלבערט קוים צוריק איין
אויסן אָרט.

קאָט איז פאַרוואַרגט.
- אויב ער וועט דיך אָנקלאַגן, איז עס אַ שלעכטע מעשה.
- דו מיינסט, אז ער וועט עס טון? פרעגט טיאָדען.
- גאַנץ באַשטימט, זאָג איך.
דאָס מינדסטע, וואָס דו וועסט כאַפּן איז פינף טעג זיצן.
דערפון ווערט טיאָדען גישט שטאַרק נתפעל.
- פינף טעג זיצן איז פינף טעג רן.

און אויב מ'וועט דיך משלח זיין אין פעסטונג אריין?
פאָרשט מערער דער חקרן.

— דאָן בין איך דערוויל פטור פון קריג.
טיאָדען איז אַ גליקלעכער נפש. נישטאָ פאָר אים קיין
דאגות. ער טראָגט זיך אָפּ צוזאַמען מיט האַיע און לעערן, פדי
מען זאָל אים נישט פאָקן בעת דער ערשטער אויפֿרעגונג.

מילער האָט נאָך אַלין נישט געענדיקט. עו געמט זיך
ווידער צו קראפן.

— אַלבֿערט, ווען דו זאָלסט איצט פאָקטיש אַהיים גיין,
וואָס וואָלסטו געטאָן?

קראפ איז איצט זאט און דעריבער טאקע נאָכגיביקער.
וויפיל מאָן וואָלטן מיר אייגנטלעך געווען אין קלאָס?
מיר רעכענען: פינפֿאונצוואַנציק, — זענען זיבן טויט, פינף
פאָרווונדעט, אייבער אין אַ משוגעים-הויז, צוזאַמען וואָלטן מיר
הייסט עס געווען העכסטנס צוועלף מאָן.

דריי פון זיי זענען לייטענאַנטן, זאָגט מילער; צי גלויבסטו,
אַז זיי וועלן צוגעלאָזן, אַז קאַנטאַרעק זאָל אויף זיי רייטן.
מיר גלויבן עס נישט. מיר וואָלטן אויך מער נישט צולאָזן אַז
פֿזאַל אויף אונדז רייטן.

וואָס האָלטסטו אייגנטלעך מכוח דער דרייפֿאַכער האַנדלונג
אין ווילדעלס טעל? דערמאָנט זיך פֿלוצלינג קראפ און צעלאַכט
זיך אויפֿן קול.

— וואָס זענען געווען די צילן פון געטינגער וואַלד-בונד?
פאָרשט אויך מילער פֿלוצלינג זייער שטרענג.

— וויפיל קינדער האָט געהאַט קאַרל דער דרייטער?
פרעג אויך רויק.

— פון אייך וועט אין לעבן גאָר נישט אַרויסקומען, בוימער,
שרייט מילער.

— ווען איז געווען די שלאַכט ביי זאַמע? וויל קראפ וויסן.

— אייך פעלט דער מאַראַלישער ערגסט, קראפ, וועצט זיך,

דריי מינוס — טו איך אַ זאָג.

— וועלכע זוימגאבן האָט לייקורג* געהאַלטן פאַר די היכט-
טיקסטע אין דער מלוכה? פליסטערט מילער, מאַכנדיק דעם אַנט-
שטעל, ווי ער זאָל רוקן זיינע בריילן.

— הייסט עס: מיר דייטשן—? האָבן מורא פאַר גאָט, און
מער קיינער נישט אויף דער וועלט, אָדער מיר דייטשן? — וואָלט
איך נאָך צוגעבן צו באַקלערן.

— וויפיל איינוווינער האָט מעלבאָרן? — ענטפערט מילער
צוריק.

— ווי וואָלט איר גאָר דורכהאַלטן אין לעבן אויב איר הייסט
עס נישט? פרעג איך אין עמפערונג ביי אַלבערטן.

— וואָס פאַרשטייט מען אונטער קאהעזיאָן?*) טוט איצט
יענער טריומפירנדיק אַ פרעג.

— פון דעמדאָויקן גאַנצן קראַם ווייסן מיר קיינער נישט
צו פיל. ער האָט אונדז באמת קנאַפּ וואָס גענוצט. אָבער קיינער

האָט אונדז אין שולע נישט געלערנט ווי אַנצוצינדן אַ פאַפיראַס
בעת אַ רעגן און אַ שטורם, וויאזוי מ'קאָן מאַכן פייער מיט נאַסע

האַלץ—אָדער, אז אַ באַיאָנעט דאַרף מען צום בעסטן אריינרוקן אין
בוין, ווייל דאָרט פאַרטשעפעט עס זיך נישט ווי ביי די ריפן.

מילער זאָגט פאַרדאגהט:

— וואָס טויג עס. מיר וועלן דאָך זיך ווידער מוזן אַוועק-

זעצן צוריק אויפן שול-באַנק.

— איך האָלט עס פאַר אויסגעשלאָסן. מיר וועלן אפשר

מאַכן אַ נויט-עקזאַמען*.

דערצו מוז מען זיך צוגרייטן. און אז דו וועסט שוין אויס-

האַלטן, טאָ וואָס קוועט זיין? זיין אַ סטודענט איז נישט קיין סך

בעסער. אויב דו האָסט נישט קיין געלט, מוזטו אויך אַרבעטן אי-

בער די כחות.

— אַ ביסל בעסער איז עס. אָבער דאָס וואָס מ'האַקט אייך

* לייקורג — אַ האַלב-מיסטישער געזעצגעבער אין ספּאַרטע.

** קאהעזיאָן — דער צוזאַמענהאַנג צווישן די קלענסטע קערפערטיילן.

דאָס צוזאַמענשטרענגן.

דאָ אַרײַן אין די קעפּ איז אויך נישט מער ווי קוואַטש, ווי שטות.

קראפּ כאַפּט אויף גוט אונדזער שטימונג.

— ווי אזוי קאָן מען דאָס אַלץ נעמען ערנסט, אויב מ'איז געווען דאָ אויפן פּראָנט.

— די מוזט דאָך אָבער האָבן א באַרוף, עקשנט זיך מילער, פּונקט ווי ער זאָל זיין קאָנטאַרעק גופא.

אַלבערט רייניקט זיך מיטן מעסער די נעגל. מיר זענען נתפּעל פון זיין חשק זיך צו פּוצן. פּאַקטיש איז עס אָבער זיין שוואַכקייט זיך אַרײַנצוטראַכטן. ער רוקט אָפּ דאָס מעסער און דערקלערט:

— אזוי איז עס. קאט און דעטערינג וועלן זיך נעמען צו-דיק צו זייער פּאָך, ווייל זיי האָבן אים שוין פריער געהאַט.

הימלשטאט אויך. מיר אָבער האָבן קיין פּאָך נאָך נישט געהאַט. ווי אזוי זאָלן מיר זיך איצט נאָך דעם אַלעם דאָ — ער מאַכט אַ באַוועגונג אין דער ריכטונג צום פּראָנט — צו עפעס צוגעוויינען.

— מ'האַט געדאַרפט זיין אַ רענטייער, פּדי קאָנען דערנאָך ליגמרי אַליין וווינען אין אַ וואַלד — טו איך אַ זאָג. פאַרשעם זיך אָבער באַלד מיט דערדאַזיקער מאַניע פון גרויסקייט.

— וואָס וועט באַמת פון אונדז ווערן, אַז מיר וועלן אַ היים קומען? זאָגט מילער, און אפילו ער איז צערודערט.

קראפּ הויבט מיט די פלייצעס.

— איך וויל נישט קלערן. לאַמיר נאָר קודם-כל זיין אין דער היים, וועט מען שוין געפונען אן עצה.

— אייגנטלעך זענען מיר דאָך אַלע צעבראַכן.

— וואָס וועט מען טאָקע טאָן — טו איך אַ פּרעג.

— איך האָב צו קיין שום זאָך קיין חשק נישט, — ענטפערט קראפּ פאַרמאָטערט. סוף-כל-סוף ביזטו דאָך טויט, היינט וואָס האַסטו צו קלערן? איך גלויב בכלל נישט, אַז מיר זאָלן צוריק קומען.

— אַז איך קלער וועגן דעם, אַלבערט, — זאָג איך אין אַ היילע אַרומ, און טו זיך אַ וואַרף אויסן רוקן — ווילט זיך מיר, דאָרטאָרגען דאָס וואַרט שלום — און ווען ס'זאָל ווירקלעך אזוי

זיין — אויפטאן עפעס אַ מין אומגעוויינלעכע זאַך, אַזוי האַקט
עס מיר אין קאָפּ. עפעס אַזוינס זאָג איך דיר, וואָס ס'זאָל באַפריי-
דיקן דערפאַר, וואָס מיר האָבן זיך דאָ אַנגעוואַלגערט אין שליממזל.
איך קאָן זיך מיר עס גאַרנישט פאַרשטעלן. וואָס איך געפין פאַר
מעגלעך, די גאַנצע מעשה מיטן באַרוף און שטודיום און געהאַלט
אין אַזוי ווייטער — דאָס אַלץ עקלט מיך, ווייל דאָס איז דאָך
שוין געווען פון שטענדיק אָן און איז נודנע. איך געפין גאַרנישט,
איך געפין גאַרנישט, אַלבערט. מיט איין מאָל זעט מיר אַלץ אויס
צוועקלאָז און פאַרצווייפלט.

קראַפּ פאַרטראַכט זיך אויך וועגן דעם. ס'וועט בכלל מיט
אונדז אַלע זיין אַ שווערער ענין. ווער ווייס צי קלערן זיי גאַר
אַמאָל אינדערהיים מפּוח דעם? צוויי יאָר שיסן און האַנט-גראַ-
נאַטן — דאָס קאָן מען דאָך שפּעטער נישט אַראָפּוואַרפן מיט
איין מאָל, ווי ל'משל, אַ זאַק. —

אַלע זענען מיט מיר מסכים, אַז יעדער איינער לעבט איצט איי-
בער דאָס זעלבע; נישט נאָר מיר דאָ, נאָר אומעטיים, יעדערער,
וואָס געפינט זיך אין אַן ענלעכער לאַגע, איינער מער, דער אַני-
דערער ווייניקער. ס'איז דער געמיינזאַמער גורל פון אונדזער גע-
נעראַציע.

אַלבערט זאָגט עס אַרויס:

— „דער קריג האַט ביי אונדז אַוועקגערויבט דעם זין פאַר

אַלץ.“

ער איז גערעכט. מיר זענען נישט מער קיין יוגנט. מיר
וויילן מער נישט שטורמען די וועלט. מיר אַנטלויפן פון זיך גופאַ,
פון אונדזער לעבן. מיר זענען געווען אַכצניעריקע און האָבן אַני-
געהויבן ליב צו קריגן די וועלט און די עקזיסטענץ; מיר האָבן
אויף איר געשאַסן. דער ערשטער גראַנאַט, וואָס איז געפאַלן, האַט
געטראָפּן אין אונדזער האַרצן. מיר זענען אָפּגעריסן פון אַקטיווי-
טעט, פון שטרעבן, פון פראַגרעס. מיר גלויבן נישט מער אין דעם
מיר גלויבן אין קריג.

די שרייבשטוב ווערט לעבעדיק. הימלשטאס האָט זי, ווי
 ט'ווייזט אויס, אַלאַרמירט. אָן דער שפיץ פון דער קאַלאָנע מאַר-
 שירט דער דיקער פעלדפעבל. ס'איז קאַמיש, וואָס אַלע עטאַט-
 מעסיקע פעלדפעבלס זענען דיק.
 נאָך אים גייט דער נקמהדורשטיקער הימלשטאס. זיינע
 שטיוול גלאַנצן אויף דער זון.
 מיר שטייען אויף. דער שפּיז אַטעמט שווער און אויפן
 קול.

— וווּ איז טיאָדען?
 פאַרשטייט זיך, אַז קיינער ווייסט עס נישט. הימלשטאס
 גלאַצט אויף אונדז זיינע ביזע אויגן.
 — איר ווייסט עס זייער גוט. איר ווילט עס בלוז נישט
 זאָגן. אַרויס מיטן לשון.
 דער שפּיז קוקט זיך, זוכנדיק, אַרום; טיאָדען זעט זיך
 נישט אין ערגעץ. ער פרוּווט עס אויף אַן אַנדער אופן.
 — אין צען מינוט אַרום זאָל זיך טיאָדען מעלדן אין קאַנ-
 צעלאַריע.
 דערמיט טראָגט ער זיך אָפּ, הימלשטאס מיט זיין גרימ-
 צאָרן.

— איך האָב דעם איינדרוק, אַז ביים נאָנטן שאַנצן וועט
 מיר פון הימלשטאָסן אַראָפּפאלן אַ דראַטראַלקע אויף די פיס,
 באַמערקט קראַפּ.
 — מיר וועלן נאָך פון אים גענוג חזק מאַכן — לאַכט
 מילער.

דאָס איז איצט אונדזער אַמביציע; אָנווייזן אַ בריחורע-
 גער, וווּ זיין אָרט איז —
 איך גיי אין באַראַק, גיב איבער טיאָדענען. ווי ס'האַלט
 און הייס אים פאַרשווינדן.
 דערנאָך בייטן מיר איבער אונדזער פּלאַץ און לייגן זיך
 אַוועק, פּדי צו שפּילן אין קאַרטן. ווייל דאָס קאַנען מיר: שפּי-
 לען, שעלטען און קריג פירן. גישט פיל פאַר צוואַנציק יאָר —
 צו פיל פאַר צוואַנציק יאָר.

אין אַ האַלבע שעה אַרום איז הימלשטאס ווידער ביי אונדז.
קיינער אינטערעסירט זיך נישט מיט אים. ער פרעגט זיך אויף
טיאדענען. מיר קוועטשן מיט די אַקסלען.

איר מוזט אים אויפזוכן - עקשנט ער זיך.

- וועמען מיינט איר דאָס, איר? - אינפאָרמירט זיך קראָפּ.

- נו, איר דאָ אַלע. -

- איך וויל אייך בעטן איר זאָלט אונדז נישט דוצן, -

מאַכט קראָפּ ווי אַ גענעראַל.

הימלשטאָס גיט זיך אַ כאַפּ ווי פון הימל אַראָפּגעפאַלן:

- הער דוצט אייך דען?

- איר!

- איך?

- יאָ.

ס'קאָכט אין אים ווי אין אַ קעסל. אומצוטרויערן קוקט ער
קרום אויף קראָפּ. ווייל ער האָט לגמרי קיין אָנונג נישט, וואָס
יענער מיינט. לכל הדעות טרויט ער זיך אַליין נישט אין דעם
מאַמענט און קומט אונדז אַנטקעגן.

- צי זענט איר שוין געווען אַמאָל דאָ, אויפן פּראַנט?

- דאָס איז נישט אייער זאך - זאָגט הימלשטאָס קאַ-

טעגאָריש - איך פאַרעאַנג אַן ענטפער.

- געמאַכט - ענטפערט קראָפּ און טוט זיך א הויב. -

קוקט זיך נאָר צו אַהין פון וואָנען ס'זעען זיך די קליינע וואָל-
קענדלעך דאָס זענען די קאנאָנען פון די ענגלענדער. דאָרט
זענען מיר נעכטן געווען. פינף טויטע, אַכט פאַרווונדעטע. דער-
צו איז עס אייגנטלעך בלויז געווען אַ שפּאַס. אַז איר וועט קירצ-
לעך מיט אונדז צוזאַמען אַרויסטרעטן. וועלן די זעלנער, איידער
זיי שטאַרבּען, זיך פאַר אייך אַוועקשטעלן, דערנאָך פאַלן אויף
די קני און חכנעהדיק זאָגן: „מיר בעטן, דערלויבט אונדז אָפּ-
צוטראַטען! מיר בעטן, דערלויבט אונדז אויסצושיסן! אויף אזעל-
כע מענטשן ווי איר האָבן מיר דאָ טאַקע געוואַרט.

ער זעצט זיך צוריק, און הימלשטאָס פאַרשווינדט ווי אַ

קאַמעט.

— דריי טעג ארעסט — מיינט קאט.
— ס'אנדערע מאָל וועל איך אים אָפּפּאַרטיקן — זאָג איך
צו אַלבערטן.

ס'איז אָבער געענדיקט. דערפאַר קומט פּאַר אין אַוונט,
בעתן קאָנטראָל, אַ גענויע אויספּאַרשונג. אין שרייבשטוב זיצט
אונדזער לייטענאַנט בערטינק און רופט אַריין איינעם נאָכן
אַנדערן.

איך מוז אויך אַרויסטרעטן אַלס עדות און דערקלער פאַר-
וואָס טיאָדען האָט ווידערגעשפּעניקט. די מעשה מיט די בעט-
געצער מאַכן אַן איינדרוק. מיברענגט אַריין הימלשטאַסן, און
איך חזר איבער מיין עדות-זאַגן

— צי איז עס ריכטיק? — פרעגט בערטינק ביי הימל-
שטאַסן.

יענער דרייט זיך, מוז זיך אָבער סוף-כל-סוף מודה זיין,
בעת קראָפּ גיט אויך איבער פּונקט דאָס זעלבע.

— פאַרוואָס האָט דעמאָלט קיינער וועגן דעם נישט גע-
מאָלדן? — פרעגט בערטינק.

מיר שווייגן. ער דאַרף דאָך אַליין וויסן וואָס פאַר אַ
צוועק ס'האָט פאַרן זעלנער די אָנקלאַגע וועגן אַזעלכע קלייני-
קייטן. צי קאָן זיך דער זעלנער בכלל אויף עפעס באַקלאָגן?
ער פאַרשטייט עס גוט און פאַרטיקט קודם-כל אָפּ הימלשטאַסן
און גיט אים נאָך אַמאָל ענערגיש צו פאַרשטיין, אַז דער
פּראָגנאט איז נישט קיין קאָזאַרמע-הויף. דערנאָך נעמט ער זיך
צו טיאָדענען און איז אים מכבד מיט אַן אימפּראָוויזירטער
מוסר-דרשה און מיט דריי טעג מיליטער-אַרעסט. קראָפּן דיקטירט
ער מיט אַ ווונק איין טאַג אַרעסט.

— אַנדערש גייט עס נישט — זאָגט ער מיט אַ געוויסן
באַדויערן. ער איז אַ קלוגער יאַט.

מיטלאַרעסט איז אָנגענעם. דער אַרעסט-לאַקאַל איז אַ געווע-
זענער הינערשטאַל; דאָ קאָנען ביידע אויפנעמען געסט, מיר פאַר-
שטייען זיך שוין ווי אַזוי דאס איינצואַרדענען. אַ דיקער אַרעסט
וואָלט געווען אין קעלער. פריער פלעגט מען אונדז אויך צו-

בינדן צו אַ בוים, אָבער איצט איז עס פאַרבאָטן. צייטנווייז באַ-
האַנדלט מען אונדז דאָך ווי מענטשן.
אין אַ שעה אַרום, נאָכדעם ווי טיאָדען און קראָפּ באַזעצן
זיך הינטער זייערע דראַטקראַטעס, זענען מיר שוין ביי זיי.
טיאָדען פּאַגריסט אונדז קרייענדיק. דערנאָך שפּילן מיר
ביז שפעט אין דער נאַכט סקאט. טיאָדען האַלט, פאַרשטייט זיך,
אין איין געווינען, די מיאוסע נבלה.

* * *

פאַרן אַוועקגיין פרעגט מיך קאַט:

— ווי איז דיין מיינונג מכה אַ געבראָטן גענדול?

— ס'איז גאַרנישט שלעכט — געפין איך.

מיר קלעטערן אַרויף אויף אַן אַמוניציע-קאַלאַנע. די נסיעה
קאַסט צוויי פּאַפּיראַסן. קאַט האָט גאַנץ גענוי אָנגעמערקט דאס
אַרט. די שטאַל געהערט אַ רעגלמענטס-שטאַב. איך באַשליס צו
ברענגען די גאַנצן און הער אויס אויפּמערקזאַם די אינסטרוק-
ציעס.

די שטאַל איז הינטער דער וואַנט, פאַרשלאָסן בלויו מיט אַ

פּלאַקן.

קאַט שטעלט מיר אונטער די הענט, איך שטעק אַריין די
פיס און קלעטער אַריבער איבער דער וואַנט. קאַט שטייט אויף דער
שמירה.

עטלעכע מינוט בלייב איך שטיין, כדי צוצוגעוויינען די
אויגן צו דער טונקלקייט, דערנאָך דערקען איך דז שטאַל.
שטיל גנבע איך זיך הינטער, נעם אַראָפּ דעם פּלאַקן, שטעל אים
אַוועק און עפן די טיר.

איך באַמערק דייטלעך צוויי ווייסע פּלעקן, צוויי גענדול, אַ
שלעכטע מעשה; נעמט מען איינע, שרייט די צווייטע. מוז מען
הייסט עס נעמען ביידע — אויב איך בין אַ בריה, וועט עס שוין
קלאַפּן.

מיט איין שפרונג בין איך נעבן זיי. איינע כאַפּ איך תיכף,
מיט אַ מאַמענט שפּאַטער די צווייטע. ווי אַ משוגענער טראַסקע

איך מיט זייערע קעפלעך אין וואנט, כדי זיי צו ממיתן. ווי עס שיינט בין איך נאך אבער א צו קליינער אכזר. די בעסטעס אמי- פערן זיך און האקן מיט די פיס און מיט די פליגלעך. איך קעמף פארביטערט, אבער דאָנערוועטער, ס'אָר אַ קראַפט עס שטעקט אין אַזאַ מין גאַנדו! זיי רייסן פון מיר שטיקער אַזוי, אַז איך האַלט זיך קוים אויף די פיס. אינדערפּינצטער זענען דיִדאָזיקע ווייסע בעסטעס ממש שרעקלעך, מיינע אַרעמס האָבן באַקומען פליגלעך, איך ציטער, אַז איך זאָל זיך נישט אויפהייבן צום הימל אַרויף, פּונקט ווי איך זאָל האָבן אין די הענט אַ פּאַר רופּט- באַלאַנען.

און אַט ברעכט טאַקע אויס דער ליאַרם; איינע פון די העל- דזער האַט אַפּגעכאַפט דעם אַטעם און אַנגעהויבן האַקן ווי אַ וועק- זייגער. איידער איך קוק זיך אַרום, קריכט אימיצער אַריין פון דרויסן. איך כאַפּ אַ קלאַפּ, טו אַ פּאַל אויף דער ערד און הער אַ ווילד בילדן.

אַ הונט. איך דריי זיך אויס אָן אַ זייט, און אַט קלויבט ער זיך שוין צו צו מיין האַלדז. איך ליג גאַנץ שטיל און שטעל קורם פֿל אויף דעם קראַגן.

ס'איז אַ גאַנץ גרליסער דאָג-הונט. נאָך אַ קורצער וויילע וואָס איז פאַר מיר אַן אייביקייט, רוקט ער אַפּ דעם קאַפּ און זעצט זיך נעבן מיר אַוועק. אַבער קוים פרוּוו איך זיך אַ ריר צו טאָן, וואָרטשעט ער תּיכּף. איך בין פאַרצווייפּלט. דאָס איינציקע, וואָס איך קאָן טאָן, איז אַרויסצוקריגן מיין קליינעם רעוואָלווער. אַפּ- טראַגן זיך פּונדאַנען מוז איך לֶכּל הדעות איידער עס קומען אָן מענטשן. זייער פּאַרוזיכטיק, צענטימעטער-ווייז רוק איך מיין האַנט. איך האָב דעם איינדרוק, אַז עס געדויערט שעהן לאַנג. כּסדר אַ שטיִלע באַוועגונג און אַ געפּערלעך בורטשן; ליגן שטיל און אַ נייער פרוּוו. אַז איך האָב שוין דעם רעוואָלווער אין האַנט, הייבט אָן דער הונט צו ציטערן. איך דריק אים צו צום באַדן און טראַכט: אַ הויב טאָן דעם רעוואָלווער, שיסן, איידער ער כאַפט מיך אָן, און פּליטה.

ביסלעכווייז כאַפּ איך אַפּ דעם אַטעם און ווער רויקער.

דערנאך פארהאלט איין ווידער דעם אַטעם, טו אַ צי דעם רעוואַל-
ווער אינדערהויך, ס'קאָמט, דער הונט פאלט וואָינדיק אַנידער,
איך געמין די טיר פון שטאַל און טאַנץ אַרויס איבער איינער פון
די אנטלאָפּענע גענדז.

לויפנדיק, טו איך זי א נעם, וואָרף זי אַריבער מיט איין
קלאַפּ איבער דער וואַנט און קלעטער אַליין אַרויף אינדערהויך. איך
האַב נאָך נישט באַוויזן אַריבערצוקלעטערן און אַט איז דער הונט
צוריק לעבעדיק און שפּרינגט מיר נאָך. געשווינט וואָרף איך זיך
אַראָפּ. צען טריט פאַר מיר שטייט קאַט מיט דער גאַנדז הינטערן
אַרעם. ווי ער דערזעט מיך מאַכן מיר ביידע פּיס.

ענדלעך קאָנען מיר אָפּפאַפּן דעם אַטעם. די גאַנדז איז
טויט, קאַט האָט עס דערליידיקט אין איין מאָמענט. מיר
וועלן זי תּיכּף אָפּבראַטן, כּדי קיינער זאָל עס נישט באַמערקן.
איך ברענג פון באַראַק טעפּ און האַלץ, און מיר קריכן אַריין אין
אַ קליינער ליידיקער שאַפּע, וואָס דינט אונדז ספּעציעל פאַר
אַזעלכע צוועקן. דאָס איינציקע פענצטער-לאַך ווערט געדיכט פאַר-
האַנגען. ס'איז פאַראַן איין פּליטע, אויף באַקשטיינער לינגט אַן
אייזערנער פּלאַט. מיר מאַכן פייער.

קאַט פּליקט די גאַנדז און גרייט זי צו. די פעדערן ליין
מיר פּאַרויכטיק אָן אַ זייט. מיר ווילן דערפון מאַכן צוויי קליינע
קישעלעך מיט אַן אויפשריפט: „שלאַף רויק אין פּויקן-פייער!“
דאָס אַרטילעריע פייער פון פּראַנט רוישט גאַנץ דייטלעך
אַרום אונדזער מקום-מקלט. אַ ליכטשיין פּלאַקערט איבער אונדזע-
רע פּנימער, שאַטנס טאַנצן אויף דער וואַנט. צייטנווייז אַ טעמפּער
קראַך, דאָן ציטערט די שאַפּע פּלייער-באַמבעס. איינמאָל הערן
מיר פאַרהילכטע געשרייצן. זיכער געטראָפּן אין איינעם פון די
באַראַקן.

פּלימאַשינען רוישן; ס'הערט זיך דער טאַק—טאַק פון די
האַרמאַטן. פון אונדז אַבער דרינגט נישט אַרויס קיין שום שיין,
וואָס מיזאָל אים זען.

אַזוי זיצן מיר זיך איינער אנטקעגן אַנדערן, קאַט און איך,
צוויי זעלנער אין אויסגעריבענע מוּנדירן, בראַטנדיק אַ גאַנדז

אינמיטן נאכט. מיר רעדן נישט קיין סך, אָבער מיר זענען פיל מיט צערטלעכקייט איינער פארן צווייטן, פיל מער לויט מיין מיינונג, ווי אַ פאַרליבט פאַר. מיר זענען צוויי מענטשן, צוויי קליינע פונקן-לעבנס, אין דרויסן איז די נאכט און דער קרייז פון טויט. מיר זיצן האַרט ביי זייער גרענעץ, אין ספנה אין באהאַלטן, איבער אונדזערע הענט טריפט פעטס, מיר זענען זיך גאַנט מיט אונדזערע הערצער און די שעה איז ווי דער שטח: איבערן פלאַקער פון א רויקן פייער טראָגן זיך אַהין און אַהער די ליכט און די שאַטנס פון די עמפינדונגען, פון די עמאַציעס. וואָס ווייס ער פון מיר - וואָס ווייס איך פון אים, פריער וואָלט קיין איינציקער פון אונדזערע געדאַנקען נישט געווען ענלעך - איצט זיצן מיר נעבן אַ גאַנז און פילן אונדזער עק-זיסטענץ און זענען זיך אַזוי גאַענט, אַז מיר ווילן גאַר וועגן דעם נישט רעדן.

עס דויערט לאַנג, ביז מען בראַט אַפּ אַ גאַנזן אפילו ווען זי איז יונג און פעט. מיר בייטן זיך דעריבער. איינער באַניסט זי, בעת דער אַנדערער שלאָפט דערווייל. ביסלעכווייז פאַרשפרייט זיך אַ געשמאַקער ריח.

די גערוישן אין דרויסן ווערן אַ מין קייט, אַ חלום, וואָס פאַרלירט אָבער נישט אינגאַנצן די דערינערונג. אין מיין דרימ-לען זע איך, ווי קאט הייבט און לאָזט אַראַפּ די לעפּל, איך האָב אים ליב, איך האָב ליב זיינע פליצעס, זיין שפיציקע, אייגענבויגענע געשטאַלט - אין דערוועלבער צייט זע איך הינ-טער אים וועלדער און שטערן, און אַ גוטע שטים זאָגט ווער-טער, וואָס גיבן מיר רויקייט, מיר אַ זעלנער, וואָס מיט זיינע גרויסע שטיוול און זיין אַמוניציע-פאַסעק און זיין ברויט-טאַרבע גייט ער קליין אונטערן הויכן הימל דעם וועג, וואָס ליגט פאַר אים, אַ זעלנער, וואָס פאַרגעסט געשווינט און איז נאָר זעלסטן טרויריק, וואָס גייט תמיד הייטער אונטערן גרויסן נאכט-הימל.

אַ קליינער זעלנער און אַ גוטע שטים, און אַז מ'זאָל אים אַ גלעט טאַן, וואָלט ער עס אפשר נישט געקאַנט פאַרשטייען, דער זעלנער מיט די גרויסע שטיוול און דאס פאַרשאַטענע

הארץ, וועלכער מארשירט, ווייל ער טראָגט שטיוול, און האָט לגמרי
 אַלץ פאַרגעסן אויסער דעם מארשירן. צי דען זענען הינטערן
 האַריוואָנט נישטאָ קיין בלומען אין קיין לאַנדשאַפט, וואָס איז
 אזוי שטיל, און ער וואָלט וועלן וויינען, דער זעלבער? צי שטייט
 ען דאָרט נישט קיין בילדער, וואָס ער האָט נישט פאַרלוירן.
 ווייל ער האָט זיי קיינמאָל נישט פאַרמאָגט, פאַרפירערישע, אָבער
 פאר אים אויף אייביק פאַרלאָרענע? צי שטייען דאָרט נישט
 זיינע צוואנציק יאָר?

איז מיין פנים נאָס, און וווּ בין איך? קאט שטייט פאַר
 מיר, זיין ריזיקער איינגעהויקערטער שאַטן פאַלט אויף מיר און
 באַשיצט מיך. ער רעדט שטיל, ער שמייכלט און גייט צוריק צום
 פייער.

דערנאָך זאָגט ער:

— ס'איז פאַרטיק.

— יאָ. קאט.

איך שאַקל זיך. אינמיטן חדר לויכט דער ברוינער
 בראַטן. מיר נעמען אַרויס אונדזערע צענויפלייגבאַרע גאַפּלען אין
 אונדזערע טשאַשן-מעסערס און יעדערער שניידט זיך אָפּ אַ שטיק.
 דערצו עסן מיר זעלנעריש-ברויט, וואָס מיר טונקען אין בראַטיוויך.
 מיר עסן פאַמעלעך מיט גרויס הנאה.

— ווי שמעקט עס דיר, קאט?

— גוט! דיר אויך?

— גוט, קאט.

— מיר זענען ברידער און רוקן אונטער איינער דעם
 אַנדערן די בעסטע שטיקער. דערנאָך רויכער איך אַ פאַפּי-
 ראָס, קאט א פאַפּיראַס. ס'איז נאָך א סך איבערגעבליבן.

— וואָס זאָגסטו, קאט, אפשר וואָלטן מיר אַוועקגעטראָגן אַ
 פאַר שטיקלעך קראפן און טיאָדענען?

— געמאַכט, — זאָגט ער. מיר שניידן אָפּ אַ פאַרציע און
 וויקלען זי אין פאַרויכטיק אין צייטונגס-פאַפּיר. דאָס איבעריקע
 ווילען מיר, אייגנטלעך, אַוועקטראָגן אין אונדזער באַראַק, אָבער
 קאט לאַכט אין זאָגט בלויוז:

— טיפדען!

איך בין מסכים, מיר מוזן דאָס גאַנצע נעמען, אזוי לאָזן
מיר זיך אויפן וועג צום הינער-שטאַל, פדי בידע אויסצוועקן.
פריער פאָקן מיר נאָך צונויף די פעדערן.

קראפּ אין טיפדען נעמען אונדז אָן פאַר אַ פאַטאַ מאָרגאַ-
נאַ). דערנאָך קנאַקן זייערע מיילער. טיפדען האַלט אַ פליגל
מיט בידע הענט אין מויל פונקט ווי אַ מויל-האַרמאַניקע און
קייט. ער זויפט דאָס פעטס פון טאַפּ און סמאַקעוועט:

— דאָס וועל איך אייך קיינמאַל נישט פאַרגעסן!

מיר גייען צוריק אין אונדער באַראַק. און אָט איז הידער
דער הויכער הימל מיט די שטערן און מיט דער מאָרגן-רויט-
קייט, און איך גיי אונטער אים, אַ זעלנער מיט גרויסע שטיהל
און אַ פולן מאָגן, אַ קליינער זעלנער, באַגינען — אַבער נעבן
מיר, איינגעהויקערט און שפיציק, גייט קאט, מיין חבר.
די קאַנטורן פון באַראַק דערנענטערן זיך צו אונדז אין
דער פונקלקייט, ווי אַ שוואַרצער, גוטער שלאַף.

• פאַטאַ מאָרגאַנאַ — מיראָזש, אַן אַפטישע דערשיינונג אין דער לופט.

עפעס מורמלט מען מכוה אן אָפענסיווע.
 מיר גייען צום פראָנט מיט צוויי טעג פריער ווי שטענ-
 דיק. אויפן וועג גייען מיר פארביי אַ צעשאַסענער שול-געביידע.
 לענגאויס איז אויפגעשטעלט אַ טאָפעלע הויכע וואָנט פון גאָנץ
 נייע, העלע, אוימגעהיבלעטע טרוימעס. זיי שמעקן נאָך מיט סמאָ-
 לע אין וואַלד. ס'זענען זיכער ביי אַ הונדערט שטיק.
 — דאָס הייסט באמת זיך גוט ציגעגרייט צו דער אָפענ-
 סיווע. זאָגט מילער דערשטוינט.
 — דאָס איז פאר אונדז, ברומט דעטערינג.
 — באַלבע נישט, בייזערט זיך אויף אים קאט.
 — דו דארפסט זיין צופרידן, אז דו קריגסט נאָך אַ טרוימ-
 בע, פעסט זיך טיאָדען, פאר דיר, פאר דיין שויסביידל-פיגור האָבן
 זיי נישט מער ווי ליייוונט-געצעלטן.
 אויך די איבעריקע מאַכן וויצן, פוילע וויצן, וואָס האָבן
 מיר דען מער צו טאָן — די טרוימעס זענען דאָך פאקטיש
 פאר אונדז. אין אַזעלכע זאכן קלאַפט די אַרגאניזאָציע.
 פאָרנט רוישט און ברויזט עס אומעטום. אין דער ערשטער
 נאכט פרוון מיר זיך צו אַריענטירן. אזוי ווי עס איז גענוג שטיי-
 קאָנען מיר הערן ווי עס ציען זיך, אוימאויפהערלעך ביז פאַר-
 טאָג, די טראַנספאָרטן הינטערן געגנערישן פראָנט. קאט זאָגט,
 אז זיי טרעטן נישט אָפּ נאָר ברענגען צו מיליטער-מחנות, און
 אַמוניציע אין האַרמאַטן.

די ענגלישע אַרטילעריע איז פאַרשטאַרקט, דאָס הערן מיר
תיכף. רעכטס פון דער פערמע שטייען מינדעסטנס פיר באַטע-
רייען 20,5, און הינטערן גרויסן בוימשיטאם זענען איינגע-
גראָפן מינען-וואַרפערס. אויסערדעם זענען צוגעקומען א געוויסע
צאָל פון יענע קליינע פראַנצויזישע בעסטיעס מיט די צוגאַב-
צינדערס.

מיר זענען אין אַ געדריקטער שטימונג. נאָכדעם ווי מיר זע-
נען אָפגעלעגן גאַנצע צוויי שעה נאָכאַנאַנד אונטער דער ערד,
שיסט אונדזער אייגענע אַרטילעריע אין אונדזער שוואַגראָפן. ס'איז
שוין דאָס דריטע מאָל אין משך פון פיר וואָכן. ווען דאָס זאָלן
זיין בלויז צילפעלער וואָלט, נאַטירלעך, קיינער קיין וואָרט
נישט געזאָגט, די זאָך איז אָבער די, וואָס די רערען זענען
שוין צו אַלט; די שאַסן זענען אַזוי ווייט אומזיכער, אַז זיי
צעשטיין זיך ביז אונדזער פאַזיציע אין דער נאַכט האָבן מיר
צוליב דעם געהאַט צוויי פאַרוונדעטע.

* *

*

דער פראַנט איז א שטייג, וווּ מ'מיו נערוועז וואַרטן אויף
דעם, וואָס ס'זועט געשען. מיר ליגן הינטער די קראַטעס פון די
גראַנאַטן-בויגנס און לעבן אין דער שפאַנונג פון אומגעריכטן.
איבער אונדז שוועבט דער צופאַל. אַז עס קומט א שאַס,
קאָן איך זיך אַנידערלייגן, דאָס איז אַלץ; ווהיין ער וועט פאַלן,
דאָס קאָן איך גענוי נישט וויסן און זיין לויף נישט באַאייני-
פלוסן.

דערדאָזיקער צופאַל מאַכט אונדז טאַקע דעריבער לגמרי
גלייכנילטיק. מיט עטלעכע חדשים צוריק בין איך געזעסן אין אַ
שוואַגראָפן און האָב געשפילט סקאַט; אין א וויילע אַרום בין איך
אויפגעשטאַנען און אַוועק באַזוכן באַקאַנטע אין אַן אַנדערן גרובן.
אַז איך בין צוריקגעקומען, איז שוין פון ערשטן קיין זכר נישט
געווען, ער איז דורך אַ שווערן טרעפער צעשמעטערט געוואָרן.
איך בין צוריק אַוועק און אָנגעקומען פונקט צו דער רעכטער

צייט, פדי מיטציהעלפן אים אויפצוגראָבן. פאַר דער קורצער צייט
איז ער פאַרשאַטן געוואָרן.

פונקט אזוי צופעליק ווי איך ווער דערשאַסן, בלייב איך
לעבן. אין באַמבן-זיכערן שוואַרצן קאַן איך צעקוועטשט ווערן,
און אויפן פרייען פעלד-בלייבן גאַנץ הינטער אַ צען-שעהדיקן
פויקן-פייער. יעדער זעלנער בלייבט לעבן נאָך אַ דאַנק טויזנטער
צופאַלן. און יעדער זעלנער גלויבט און האָט צוטרוי צום צופאַל.
מיר מוזן זען אַכטונג געבן אויף אונדזער ברויט. פאַר
דער לעצטער צייט, זינט די גראַבנס זענען מער נישט אין דער
געהעריקער אָרדענונג, האָבן זיך די שטשורעס אומגעהויער פאַר-
מערט. דעטערניג דערקלערט, אַז דאָס איז דער בעסטער סימן
פון פאַרדאָרבענער לופט.

די שטשורעס זענען דאָ באַזונדערס עקלהאַפט, ווייל זיי
זענען זייער גרויס. ס'איז יענער מין, וואָס מ'רופט זיי מתים-
שטשורעס. זיי האָבן העסלעכע, בייזאַרטיקע, נאַקעטע פּרצופים,
און ס'כאַפט ממש אן אַ נישטגוטקייט, אַז מ'דערזעט זייערע לאַנגע,
אויסגעקראַכענע עקן.

זיי ווייזן אויס צו זיין שטאַרק הונגעריק. כמעט ביי אַלע
האַבן זיי צעפרעסן ס'ברויט. קראַפּ האָט עס איינגעוויקלט פעסט
אין געצעלטלייזונט און אַרונטערגעלייגט צוקאַפּנס, און דאָך האָט
ער אַ גאַנצע נאַכט נישט געקאַנט שלאָפן, ווייל זיי האָבן אים
אַרומגעטאַנצט איבערן פנים, פדי צוצוקומען צום ברויט. דעטע-
רינג האָט געוואָלט זיין איבערשפיציק; ער האָט צוגעבונדן צו
דער דעקע אַ דינעם דראָט און אויפגעהאַנגען אויף אים זיין
פעקל ברויט. אַנציינדנדיק אינמיטן נאַכט זיין טאַשנלעמפל, זעט
ער ווי דער דראָט שאַקלט זיך אַהין און אַ הער. אויפן ברויט
זיצט רייטנדיק אַ פעטער שטשור.

ענדלעך פאַלן מיר אויף אַ המצאה. מ'מוז דאָך איינמאל פאַר
אַלעמאַל פון זיי פטור ווערן. די שטיקער ברויט, וואָס די היה-
לעך האָבן גענאָגט, שניידן מיר זאָרגפּעלטיק אויס; אַוועקוואַרפן
ס'ברויט קאַנען מיר בשום אופן נישט, ווייל מאַרגן וואָלטן מיר
שוין גאַרנישט געהאַט וואָס צו עסן.

די אָפגעשניטענע פּענעצער לייגן מיר צונויף אויפן רעכטן מיטן באָדן. יעדער איינער נעמט אַרויס זיין רידל און ליגט גרייט אויסגעצויגן. דעטערינג, קראָפּ און קאַט האַלטן אָנגעגרייט זייערע טאַשן-לעמפלעך.

אין עטלעכע מינוט אַרום דערהערן מיר ס'ערשטע שלני-גען און גריזשען. ס'ווערט פּסדר שטאַרקער אין ס'זעען זיך אַ מאַסע קליינע פּיסלעך. און אַט בליצן אויף די טאַשן-לעמפלעך, און אַלע ווערפן זיך אויף דער שוואַרצער מחנה, וואָס טראָגט זיך אָפּ מיט אַ קוויטשעריי. דער דערפּאָלג איז גוט. מיר ווערפן אַריבער די שטשורעס-טיילן איבערן גראָבן-ראַנד און לוייערן ווידער.

די אַטאַקע געלינגט אינדזן נאָך עטלעכע מאָל. די חיות האָבן זיך, ווי ס'שיינט, געכאַפט אָדער דערשמעקט דאָס בלוט. זיי קומען נישט מער. נישט געקוקט אויף דעם, האָבן זיי דאָך אויפן צווייטן טאָג אָפגערוימט פון באָדן ס'איבערגעבליבענע ברויט. אין שכנישן גראָבן זענען זיי אָנגעפאלן אויף צוויי גרוי-סע קעץ און אַ הונט, צעפּיסן זיי צום טויט און אָנגעהויבן פרעסן. אויפן צווייטן טאָג טיילט מען עדאַמער קעז; יעדער איינער באַקומט אַ פּערט-חלק פון אַ קעז. דאָס איז אין אַ געוויסער מאָס גוט, ווייל עדאַמער קעז איז געשמאַק — אָבער ס'איז אויך אין אַ געוויסן זין נישט פּריילעך, ווייל די דאָזיקע רויטע פּיל-קעס זענען פאַר אונדז אַ צייט נאָכאַנאנד תּמיד געווען דער אָנ-זאָג פון אַ שווערן שליימזל. אינדזער חשד פאַרשטאַרקט זיך, און מ'הויבט אונדז נאָך אָן צו טיילן שנאַפּס. פּאַרלויפיק טרינקען מיר, אָבער אויפן האַרצן איז קאַלעמאטנע.

אין משך פון טאָג מאַכן מיר געוועט-שאַסן אויף שטשורעס און שלעפּן זיך אַרום. ס'פאַרגרעסערט זיך ס'צוגרייטן פון פּאַט-לאַנען און האַנט-גראַנאַטן. די באַגעטן רעווידירן מיר אַליין. ס'זענען געמלעך פאַרען אַזעלעכע, וואָס זענען פון דער טעמפּער זייט געמאַכט ווי אַ זעג. אַז יענע דאָרט אויבן זענען עמעצן דערמיט מכבד, איז ער אַן אָפגעקלאַגטער אויף זיין גאַנץ לעבן. אין שכנישן פּראָנט-טייל האָבן מיר געמונען אינדזערע מענטשן.

וואָס מיט דיראַזיקע זעג-זייטנגעווער האָט מען זיי אָפגעשניטן
די געזער און אויסגעשטאַכן די אויגן. דערנאָך האָט מען זיי
אָנגעפילט דאס מויל און די נאָז מיט זעג-שפענדלעך און אויף
אַזאָ אויפן דערשטיקט.

עטלעכע רעקרוטן האָבן נאָך ענלעכע זייטן-געווער; מיר
נעמען זיי אָפ און באַזאָרגן זיי מיט אַנדערע.

ס'זייטן-געווער האָט איצט לכל הדעות אַ שטאַרק קלענערע
באַדייטונג. ביים שטורמען איז איצט אין דער מאדע זיך צו באַ-
נוצן בלויז מיט גראַנאַטן און שפּאַרן. דער אָנגעשאַרפטער
שפּאַרן איז אַ לייכטער און פילזייטיקער געווער. מ'קאָן אים נישט
בלויז אָרונטערונקן אונטערן מאָרדע, נאָר קורם-פֿל דערמיט שלאָגן.
דאָס האָט מער געוויכט; איבערהויפט, אַז מ'טרעפט אין דער
קווער, צווישן אַקסל און האַלדז. שפּאַלט מען דורך גאַנץ לייכט
ביז צו דער ברוסט. ס'זייטן-געווער צלייבט ביים שטערן גאַנץ
אָפט שטעקן, מ'מוז יענעם פריער מ'טן גאַנצן כוח דערלאָנגען
אין בויך, ביז מ'קריגט עס אַרויס צוריק. אויסערדעם ברעכט זיך
עס אָפטמאָל אָפ.

ביי נאַכט ווערט אָנגעבלאָזן גאַז. מיר וואַרטן אויפן אָנ-
גריף און ליגן מיט די באַסקעס פאַרטיק, גרייט זיי אַראָפּצורייטן
ווי נאָר ס'באַווייזט זיך דער ערשטער שאַטן.

ס'טאַגט, אָבער ס'איז נאָך אַלץ קיין זאַך נישט פאַרגעקו-
מען. נאָר פּסדר דער נערוון-צערייסנדיקער קנאַקן אויבן, צונגן,
צונגן, משאַ-וועבענער, משאַ-וועגענער. וואָס קאָנצענטרירט זיך דאָרט?
אונדזער אַרטילעריע פיערט פּסדר אַריבער, אָבער ס'הערט נישט
אויף, ס'הערט נישט אויף. —

מיר האָבן פאַרמאַטערטע פּנימער אין קוקן נישט איינער
אויפן צווייטן.

— ס'ווערט אַזוי ווי ביי דער סאַמע, וווּ מיר האָבן שפּע-
טער געהאַט זיבן טעג אין זיבן נעכט פויקן-פיער — זאָגט קאַט
טרויעריק.

ער האָט מער נישט קיין וויצן, זיגט מיר זענען דאָ, און
דאָס איז שלעכט, ווייל קאַט איז אַן אַלטער פּראָנט-חזיר, וואָס

האָט אַ חושׁ. נאָר טיאָדען פֿרײַט זיך מיט די גוטע פּאַרציעס און
מיטן ראָם; ער מײַנט אפילו, אַז מיר וועלן זיך גאַנץ רויק אומ-
קערן, ס'וועט קײן זאך נישט פּאַרקומען,

עס זעט פּמעט אַזוי אויס. ס'גײט פּאַרביי אַ טאָג נאָך אַ טאָג.
איך זײַ בײַ נאַכט אין לאָך אויף דער וואַך זיך צו צוהערן.
איבער מיר טראָגן זיך אַרויף און אראָפּ די ראַקעטן און לײכט-
שירעמס. איך בין פּאַרזיכטיק און געשפּאַנט, מײן האַרץ קלאַפּט.
מײן אויג לײגט פּסדר אויפן זײַגער מיטן לײכטנדיקן ציפּערבלאַט;
דער ווייזער וויל זיך נישט רוקן. דער שאַף מאַטערט מיך, איך
באַוועג די גראַבע פינגער אין די שטיוול, כדי צו בלײבן וואַ-
כעדיק. קײן זאך געשעט נישט, ביז מ'קומט מיך פּאַרבייטן; —
בלויז דאס אומאויספּהערלעכע האַקן דאַרט אויבן. מיר ווערן
ביסלעכווייז רויק אין שפּילן שטענדיק סקאַט. אפשר האָבן מיר
גליק.

דער הימל איז גאַנצע טעג פּול באַהאַנגען מיט קײטן-באַ-
לאַנען. מ'דערציילט, אַז פּון אויבן וועלן אַהערגעבראַכט ווערן
טאַנקס און בעתן אָנגריף, — אינפּאַנטערע-פּלײער. די מעשיות אינ-
טערעסירן אונדז אָבער ווייניקער, ווי דאָס, וואָס מ'דערציילט וועגן
בײַ פּלאַמען-וואַרפּערס.

*
*

אינמיטן נאַכט כאַפּן מיר זיך אויף. ס'צײטערט די ערד,
אַ שווער פּײַער לײגט איבער אונדז. מיר פּאַררוקן זיך אין די
ווינקלען. מיר קאַנען אונטערשיידן קוילן מפּל המינים.
יעדערער כאַפּט זיך פּאַר זײַנע זאַכן און וויל יעדן מאָ-
מענט וויסן צי זענען זײ נאָך דאָ. דער שוואַגראָבן טרייסלט זיך.
די נאַכט איז פּול מיט שטורם און בליצן. בײַם סעקונדנלאַנגן
שײן קוקן מיר זיך אָן און שאַקלען מיט די קעפּ, מיט בלײכע
פּנימער און פּאַרביסענע ליפּן.

יעדער אײַנער פּילט עס פּיט, ווי די שווערע קוילן רײסן
אחצק די נידעריקע גראַבן-ווענט, ווי זײ גראַבן דורך די וואַלן
און צעשמעטערן די אויבערשטע בעטאָן-קלעצער. מיר מערקן

דעם טעמפערן, ווילדן קלאפ, וואָס איז ענלעך, ווען דער שאַם
פאַלט אין גראָבן, אויפן קלאָפן פון אַ צעווילדעוועטער רויב-
זיה. אינדערפרי זענען עטלעכע רעקרויטן אינגאַנצן גריין און
זיי ברעכן.

פאַמעלעך רייסט זיך אַריין אין גראָבן אַ נודנער גרויער
שיין און מאַכט בלייכער די שאַס-בליצן. ס'קומט דער פרימאַרגן.
איצט מישן זיך צונויף מיטן אַרטילעריע-פייער עקספלאָדירנדי-
קע מינעס. ס'איז דער העכסטער שגעון פון דערשיטערונג, וואָס
דאָ קומט פאַר. דארט ווי זיי לָאָזן זיך אַראָפּ—איז אַ מאַסן-קבר.
די, וואָס דאַרפן פאַרבייטן, גייען אַרויס, די באַפאַכטער
שלעפן זיך אַריין, ציטערנדיקע, באַוואַרפונע מיט שמוץ, איינער
רוקט זיך שווייגנדיק אַריין אין אַ ווינקל און עסט, דער אַנדער-
רער, אַן ערוואַך-רעזערוויסט כליפעט; דורכן לופטדרוק פון דער
עקספלאַזיע איז ער צוויי מאָל געפלוין איבערן אויבערשטן טייל
פון פעכטונגס-וואַל און האָט געכאַפט נישט מער ווי אַ בערוון-
דערשיטערונג.

די רעקרויטן קוקן זיך צו אים צו. אַזא מין זאך איז זייער
אנשטעקנדיק, מיר מוזן אַכטונג געבן, פאַרשידענע ליפן הויבן
שוין אָן צו פלאַטערן. גוט איז וואָס ס'ווערט טאַג; אפשר קומט
דער אָנגריף פאַרמיטאַג.

דאס פייער ווערט נישט שוואַכער. ס'ליגט אויך הינטער אונדז.
ווי ווייט מ'קאָן זען, שפּריצן טינאָף — און אייזן-פאַנטאַזיען. אַ
זייער ווייטער שוין ווערט באַשמירט.

דער אָנגריף קומט נישט, אָבער די שיסעריי הערט נישט
אויף, ביסלעכווייז ווערן מיר טויב. קיינער רעדט שוין פּעט
נישט. מ'קאָן שוין אויך איינער דעם אַנדערן נישט פאַרשטיין.
אונדזער גראָבן איז פּעט פאַרשוונדן. אויף אַ סך ערטער
איז ער פּלויז אַ האַלבער מעטער הויך, ער איז דורכגעבראַכן
פון לעכער, פּאָסן און ערדבערג. האַרט פאַר אונדזער גראָבן
פלאַצט אַ גראַנאַט. מאַמענטאַל ווערט טונקל. מיר זענען צוגע-
שאַטן און מוזן זיך ארויסגראָבן. אין אַ שעה אַרום איז דער אַרייני-

גאנג צוריק אָפּן, און מיר זענען אַביסל געפאַסטער, ווייל מיר
האַבן געהאַט אַרבעט.

אונדזער קאָמפּאָניעפירער קלעטערט אַריין און גיט איבער,
אַ צוויי שוואַגראָבנס זענען פאַרשוונדן. די רעקרוטן באַרויקן זיך,
אַז זיי זענען אים. ער זאָגט, אַז היינט אין אָונט וועט מען
פרוּון אַריינברענגען עסן.

דאָס קלינגט ווי אַ טרייסט. קיינער האָט וועגן דעם נישט
געקלערט, אויסער טיאָדען. איצט רוקט זיך עפעס ווידער צו
נענטער פון דרויסן; - אויב מ'זאָל ברענגען עסן, קאָן עס דאָך
שוין נישט זיין אַזוי שלעכט, טראַכטן די רעקרוטן. מיר שטערן
זיי נישט, מיר ווייסן, אַז עסן איז פּונקט אַזוי וויכטיק ווי אַמ-
ניציע און מוז דעריבער פאַרשאַפט ווערן.

סיגט זיך אָבער נישט איין, אַ צווייטע גרופע פּרוּוט זיך,
קערט זיך אָבער אויך אום מיט ליידיקע הענט. ענדלעך נעמט זיך קאָט
דערצו, אָבער אויך ער קאָן גאַרנישט אויפּטאָן. קיינער קאָן זיך
נישט דורכרייסן, קיין שום הונט-עק איז נישט גענוג שמאַל פאַרן
דאָזיקן פייער.

מיר פאַרציען ענגער אונדזערע לעדערנע-פאַסקעס און קייען
יעדן ביסן דריי מאָל אַזוי לאַנג. אָבער ס'העלפט ווייניק. מיר
האַבן פאַרפּלֹוכטע קרויט. איך באַהאַלט אַ שטיקל, דאס ווייכע עס
איך אויף, דער ראַנד בלייבט אין ברויט-טאָרבע, פון צייט צו
צייט ביים איך אָפּ אַ שטיקעלע.

§

*

*

די נאַכט איז נישט אויסצוהאַלטן. מיר קאָנען נישט שלאַפּן,
מיר זיצן ווי פאַרהלומטע מיט אויסגעלאָצטע אויגן. טיאָדען באַ-
דויערט וואָס מיר האָבן ארויסגעוואָרפן פאַר די שטשורעס דאס אָנ-
גערירטע ברויט. מיר האָבן עס רויק געדאַרפט אויפהויבן. יע-
דער איינער וואָלט עס איצט געגעסן, וואָסער פעלט אונדז אויך,
אָבער נאַכנישט אַזוי שטאַרק.

באַגינען, ס'איז נאָך טונקל, הויבט זיך אָן אן אויפּרענונג.
דורכן אַריינגאַנג רייסט זיך אַריין אַ מחנה אַנטלויפנדיקע שטשו-

רעם און טאנצן ארויף אויף די ווענט. די טאשן-לעמפלעך בען-
לויכטן די מהומה. אלע שרייען און שעלטן און שלאגן. ס'איז
דער אויסברוך פון ווילדן צארן, פון לאנגע שעהן פארצווייפלונג,
וואָס פלאַצט איצט אויף. די פנימער זענען אָנגעשטעלט, די הענט
שלאַגן, די חיות קוויטשען, ס'איז פשוט אוממעגלעך אויפצוהערן,
איינער אויפן צווייטן איז כמעט גרייט אָנצופלאַן.

דער אויסברוך האָט אונדז פארמאָטערט. מיר ליגן און
ווארטן ווידער. ס'איז ממש אַ וונדער, וואָס אונדזער אָקאפ
האָט נאָך נישט קיין פארלוסטן. ער איז איינער פון די ווינציג-
קע טיפע גראַבנס, וואָס זענען נאָך ביז איצט געבליבן.

אן אונטעראַפיציר קריכט אַרײַן. ער האָט ביי זיך אַ פרויט.
דריי מענטשן האָט עס אָפגעגליקט ביינאַכט זיך אַדורכצורײסן
און ברענגען אַ ביסל פראָוויאַנט. זיי האָבן דערציילט, אז דאָס
פיער ציט זיך מיט אַן אומאויפהערלעכער קראַפט ביז צו די
אַרטילעריע-אַפטיילונגען. ס'איז פשוט אומפאַרשטענדלעך פון
וואָנען נעמען יענע אויבן אזוי פיל האַראַטן.

מיר מוזן ווארטן. מיטאַגסצייט פאַסירט דאָס, אויף וואָס
איך האָב זיך שוין געריכט. איינער פון די רעקרוטן באַקומט
אַן אַטאַק. איך האָב זיך שוין לאַנג צו אים צוגעקוקט, ווי ער
באַוועגט אומרויך די ציין, עפנט און פאַרמאַכט די פויסטן.
דינאָזיקע ווילדע, אַרויסשטאַרצנדיקע אויגן זענען אונדז שוין
גוט באַקאַנט. אין די לעצטע שעהן איז ער נאָר פלומרשט
שטילער געוואָרן. ער איז צעבראַכן ווי אַ דורכגעפויילטער בויס.
שטיל קריכט ער דורך דעם צימער, פאַרהאַלט זיך אַ ווילדע
און טוט זיך אַ וואָרף צום אַרויסגאַנג. איך פאַרשטעל אים דעם
וועג און פּרעג:

— ווהיין ווילסטו גיין?

— איך קום גלייך צוריק, זאָגט ער און וויל זיך פון מיר

אַרויסדרייען.

— וואָרט נאָך צו, דאָס פיער וועט שוין באַלד אויפהערן.
ער הערט זיך צו און דאָס אויג ווערט אויף אַ מאַמענט

פלאַר. באַלד באַקומט עס אפער צוריק דעם טריבן גלאַנץ, ווי ביי
א משוגענעם הונט, ער שווינגט און שטויסט מיך אַוועק.
— איין מינוט, חבר, שריי איך. קאָט ווערט אויפּמערק-
יאָם. גראַד אין מאַמענט, ווען דער רעקרוט שטויסט מיך אַוועק,
נאָפט ער אים אָן און מיר האַלטן אים פעסט.
ער הייבט תיכף אָן צו ווילדצווען: „לאָזט מיך אָפּ, לאָזט
מיך אַרויס, איך וויל אַרויס!“

ער הערט גאַרנישט און האַקט אויף אַלע זייטן. דאָס
מױל איז נאָס און וואַרפט ווערטער, האַלב פאַרשלונגענע,
זינגלאַזע ווערטער. סײַ אז אַטאַק פון אַקאַפּעס-שרעק. ער האַט
דאָס געפיל, אז ער ווערט דאָ דערשטיקט, און ער האַט בלוז
איין פאַרלאַנג: פון דאַנען זיך אַרויסצורייסן. ווען מױזאַל אים
אַרויסלאָזן, לױפט ער פון דאַנען אן שום שוין, ווהין די אויגן
וועלן אים טראָגן. ער איז נישט דער ערשטער.

אַזוי ווי ער איז שוין זייער ווילד און די אויגן פאַרדריי-
ען זיך שוין, העלפט שוין נישט קיין שום זאַך; מיר מוזן אים קאַ-
טווען, פדי ער זאָל זיך באַרויקן. מיר טוען עס געשווינד און
אומברחמנותדיק און דערגרייכן, אז פאַרלױפיק זיצט ער ווידער
שטיל. די איבעריקע זענען ביי דער געשיכטע געוואָרן בלייך ווי
קאַלץ; סײַנט, אז דאָס וועט זיי אַפּשרעקן. דערדאָזיקער פויקן-
פיער איז צופיל פאַר די עלנטע יאָטן; זיי זענען פון דעפּא-
פאַר פעלד-רעקרוטן דירעקט אַריינגעפאַלן אין דאָזיקן גיהנום,
וואָס קאָן אפילו אָן עלטערן מענטשן גראָ מאַכן.
די שטיקנדיקע לופט פאַלט אונדז נאָך דערדאָזיקער מעשה
נאָך שטאַרקער אויף די בערווען. מיר זיצן ווי אין אַ קבר און
וואַרטן נאָר מױזאַל אונדז פאַרשיטן.

פּלוצלונג דונערט עס און בליצט אומגעהייער, דער אַקאַפּ
קנאַקט פון אַלע זייטן אונטערן שטורם פון אָן אַריינגעטראַפּע-
נעם גראַנאַט, צום גליק אַ לייכטן, וואָס די בעטאָן-קלעצער האָבן
אים אויסגעהאַלטן. עס קנאַקט מעטאַליש און מוראדיק. די ווענט
טרייסלען זיך, ביסקן, היטלען, ערד, מיסט און שטויב, אַלץ
פליט אין דער לופטן, סײַסט זיך אַריין אַ געדיכטער רויך

פול שוועבל, ווען מיר זאָלן איצט, אנשטאט דעם פעסטן אָקאָפּ, זיך געווען געפונען אין אַ מין לייכטן אָקאָפּ, ווי מען מאַכט עס איצט, וואָלט שוין זיכער פון אונדז אַלע קיין זכר נישט גע- בליבן.

אַבער אפילו אַזוי איז די ווירקונג אויך גענוג שלעכט. דער רעקרוט פון פריער ווילדעוועט שוין אויפגויי, און צו אים שטייען צו נאָך צוויי נייע. איינער רייסט זיך אַרויס און אַנטלויפט. מיר מאַטערן זיך מיט די צוויי אַנדערע. איך וואָרף זיך נאָכן אַנטלויפנדיקן און קלער, צו זאָל איך אים שיסן אין די פיס, צו נישט; און אַט הייבט עס אָן צו פייפען, איך טו א פאַל אויף דער ערד, און אַז איך שטיי אויף, איז די גראָבן-וואנט אויסגעפלאַסטערט מיט הייסע גראַנאָט-שפּליטערן, פלייש-פאַסן און מונדיר-שמאַטעס. איך קלעטער צוריק.

דער ערשטער, ווי עס ווייזט אויס, איז באמת משוגע גע- וואָרן. אַז מ'לאָזט אים אָפּ, האַקט ער זיך ווי אַ באַק מיטן קאָפּ אין וואַנט. ביינאַכט וועלן מיר מוזן פרווון אים אַריבערטראַגן- פאַרטירן הינטערן פראַנט. פאַרלויפיק בינדן מיר אים אַזוי פעסט, אַז בעת אָן אַטאַקע זאָל מען אים קאָנען לייכט אויפבינדן.

קאט לייגט פאַר צו שפּילן סקאט; - וואָס זאָל מען טאָן - אפשר וועט ווערן צטוואַס לייכטער. ס'איז אַבער אַ נעכטיקער טאָג, מיר הערן זיך צו צו יעדן קלאַפּ, וואָס איז נאָנט, און פאַרצייילן זיך ביי די „אויגן“ אַדער מיר זענען זיך טועה אין קאָ- ליר. מיר מוזן אַוועקוואַרפן דאָס שפּילן. מיר זיצן ווי אין אַ געוואָלטיק הייליכן קעסל, אויף וועלכן מען האַקט אָן אויפהער פון אַלע זייטן.

נאָך אַ נאַכט. מיר זענען איצט ווי פאַרטעמפּט פון שפּאַי- נונג. עס איז א טויטע שפּאַנונג, וואָס קראַצט ווי אַ שאַרף מע- סער לענגאויס אונדזער חוט - השדרה. די פיס דינען נישט מער, די הענט ציטערן, דער קערפער איז אַ דינע היט איבער אַ שווערלעך אונטערדריקטן שגעון, איבער אָן אומגע- שטערט ווילדן ליאַרם אָן א סוף און אַן אַ עק. מיר האָבן נישט מער נישט קיין פלייש און נישט קיין מוסקלן, מיר קאָנען שוין מער

איינער דעם אנדערן נישט אַנקוקן, ווייל מיר האָבן מורא פֿאַר
עפעס אויסטערלישס. אזוי פֿאַרצייסן מיר די לייפן — ס'וועט
אַריבערגיין — ס'העט אַריבערגיין — אפשר וועלן מיר דאָן
איבערקומען.

מיטאַמאָל הערט אויף דער נאַנטער שטורם. דאָס פייער
דויערט ווייטער, עס האָט זיך אָבער אָפגערוקט אויף צוויק,
אונדזער אָקאָפּ איז פריי. מיר טוען אַ נעם די האַנטגראַנאַטן,
וואָרפן זיי פֿאַרן אָקאָפּ און שפּרינגען אַרויס. דאָס פּויקן-פייער
האָט אויפגעהערט, דערפֿאַר ליגט אינטער אונדז אַ שווער שפּאַר-
פייער, די אַטאַקע איז אין גאַנג.

קיינער וואָלט נישט געגלויבט, אז אין דעמדאָזיקן צענראָך-
בענעם מדבר זאָלן זיך נאָך קאָנען געפינען מענטשן; אָבער איצט
באָווייזן זיך אומעטום פֿון גראָבן אַרויס די שטאַל-היטלעך און
פּופּציק מעטער ווייט פֿון אונדז איז שוין אויפגעשטעלט אַ קוילנ-
וואָרפער, וואָס וועט היכף אָנהייבן בילן.

די דראַט-פֿאַרצוימונגען זענען צעפליקט. אָבער דאָך האַלטן
זיי זיך נאָך. מיר זעען ווי עס גייט די שטורעמדיקע
מחנה.

אונדזער אַרטילעריע שיסט מיט פייער. קוילנוואָרפערס קנאַקן,
ביקסן האַקן. פֿון יענער זייט נעמט מען זיך צו דער אַרבעט,
האַיע און קראַפּ הייבן אָן מיט די האַנט-גראַנאַטן. זיי וואָרפן
אזוי גיך. ווי זיי קאָנען נאָר.

האַיע וואָרפט זעכציק מעטער ווייט, קראַפּ פּופּציק, דאָס
איז אויסגעפרוּווט און וויכטיק. יענע דאָרטן, אויבן, קאָנען ביים
לויפן נאָר דאָן עפעס אויפּטאָן, ווען זיי געפינען זיך אויף אַ
שטח פֿון דרייסיק מעטער.

מיר דערקענען די צעיושעטע פּנימער, די פּלאַכע היטלעך.
דאָס זענען די פּראַנצווין. זיי דערגרייכן די דעשטלעך פֿון די
דראַט-פֿאַרצוימונגען און האָבן שוין אַנזעעוודיקע פּאַרלויסטן. אַ
גאַנצע ריי ווערט אַוועקגעצלייגט דורכן קוילנוואָרפער האַרט

בעבן אונדז; מיר האָבן א סך טראַנספּאָרט-שטערונגען, און זיי קיי-
מען צו בענטער.

איך זע ווי איינער פון זיי וואָרפט זיך אויף אַ שפּאַנישן
רייטער. דאָס פנים אויפגעהויבן הויך, דער קערפער לאָזט זיך
אַראָפּ, די הענט בלייבן הענגען ווי ער זאָל זיך קלויבן מתפלל
צו זיין. דערנאָך פאַלט דער קערפער אינגאַנצן אַראָפּ און נאָר
די אָפגעשטאַענע הענט מיט די שטיקלעך אַרעמס הענגען אויפן דראָט.
אין מאָמענט, ווען מיר גייען צוריק, הייבן זיך אויף פון
דער פּרד דריי געזיכטער. הינטער איינס פון די היטלעך, אַ טונ-
קלע שפיציקע באָרד און צוויי אויגן. אין משך פון אַ משוגענעם
מאָמענט ווילדעוועט די גאַנצע שלאַכט ווי אַ צירק אַרום מיר, און
דייאָזיקע ביידע אויגן — נאָר זיי אַליין זענען באַוועגונגסלאָז;
דערנאָך טוט זיך אַ הייב אויף דער קאַפּ, אַ האַנט, אַ באַוועגונג,
מיין האַנטגראַנאַט פלייט אַריבער, אַריין אין אים.

מיר לויפן צוריק, רייסן זיך שפּאַנישע רייטער אין אַקאַפּ אַריין
און לאָזן פאַלן הינטער זיך אויסגעשטאַענע האַנטגראַנאַטן, וואָס
זיכערן אונדז אַ פייערדיקן ריקצוג.
פון דער נאָנטסטער פּאָזיציע אַרויס פייערן די קוילן-
וואַרפערס.

מיר זענען געוואָרן געפערלעכע חיות. מיר קעסטן נישט,
מיר פּאַרטיידיקן זיך קעגן דער פּאַרניכטונג. מיר שליידערן די
גראַנאַטן נישט אין מענטשן, וואָס ווייסן מיר דען אין דעם
מאָמענט מפּוח דעם, דאָרט, הינטער אונדז, העצט מיט הענט און
היטלעך דער טויט, — עס איז ערשט דריי טעג ווי מיר קאָנען אים
צום ערשטן מאָל קוקן אין פנים אַריין, ס'איז ערשט דריי טעג
ווי מיר קאָנען זיך צום ערשטן מאָל קעגן אים ווערן, אין אונדז
ברענט אַ משונהדיק ווילדער צאָרן, — מיר ליגן נישט מער וואַרטנ-
דיק אַנמעכטיק אויפן עשאַפּאַט. — מיר קאָנען צעשטערן און טויטן,
פדי זיך צו ראַטעווען, פדי זיך צו ראַטעווען און נקמה צו בעמען. —
מיר באַהאַלטן זיך אין יעדן ווינקל, הינטער יעדן געשטעל
פון שטעכעדיקן דראָט און וואָרפן די אָנקומענדיקע פּאַר די פיס
בינמלעך אויפרייס-מאָטעריאַל, איידער מיר אַנטלויפן. דאָס

טראַקען פון די האַנט-גראַנאַטן ייסט קראַפטפול אין אונדזערע
 אַרעמס. אין אונדזערע פיס, איינגעהויקערטע לויפן מיר ווי קען,
 פאַרגאַסן פון דערדאָזיקער כוואַליע, וואָס טראַגט אונדז, וואָס
 מאַכט אונדז פאַר אַכזרים, פאַר גולנים, פאַר מערדער, פאַר
 טיילוואַלדיגן, פון אפילו; פון דערדאָזיקער כוואַליע, וואָס פאַר-
 פילפאַכט אונדזער קראַפט אין אַנגסט און ווילדן צאָרן און
 לעבנס-גיריקייט, וואָס זוכט פאַר אונדז רעטינג און קעמפט זי
 אויס זאָל דיין לייבלעכער פאָטער קומען מיט יענע דאָרט פון
 אויבן, קיין איין מאַמענט וואַלסטו זיך נישט וואַקלען צו וואַרפן
 אים די קויל אין ברוסט אַריין!

* * *

עס קומט מיטאַג-צייט. די זון ברענט ווי פייער, דער
 שווייס בייסט אונדז אין די אויגן, מיר ווישן אים אויס מיט די
 אַרבע, אָפטמאָל זעט זיך אויף אים בלוט. עס דערזעט זיך דער
 ערשטער, אַביסל בעסער דעהאַלטהענער גראַפן. ער איז פאַרגומען
 און ציגערייט פאַר דער קאַנטר-אַטאַקע. ער נעמט אונדז אַריין.
 אונדזער אַרטילעריע אַרבעט מיט אַלע פּוחות און לאָזט נישט צו
 דעם אָנגריף.

די רייזן הינטער אונדז שטייען אָפּ, קאַנען נישט גיין
 ווייטער. די אַטאַקע ווערט צעשפּליטערט דורך אונדזער אַרטי-
 לעריע. מיר לויערן. דאָס פייער שפּרינגט הונדערט מעטער וויי-
 טער, און מיר רייסן זיך ווידער פאַרויס. נעבן מיר ווערט ביי
 אַ יעפּרייטער אָפּגעריכטן דער קאַפּ. ער לויפט נאָך עטלעכע טריט
 אין דאָס בלוט שפּריצט ביי אים ווי אַ פּאַנטאַן פון האַלדז
 אַרויס.

צו קיין האַנט-טלאַכט דערגייט נישט, יענע מוזן זיך צוריק-
 ציען
 מיר קומען צו צוריק צו אונדזערע גראַבנס און גייען אי-
 בער זיי פאַרויס.

אַ, דאָסדאָזיקע אומקערן זיך! מען האָט דערגרייכט די
 שינדליקע רעזערוו-פּאָזיציעס, מיוואַלט וועלן אַהין אַריינקריכן,

פארשווינדן; — און מען מוז זיך אויסדרייען און ווידער ארייף אין יענעם שרעקלעכען גיהנום. וואָלטן מיר אין דעם מאַמענט נישט געווען קיין אויטאָמאָטן, בלייבן מיר ליגן פארמאָטערט, ווילבלאָזן אָבער מיר ווערן ווידער מיטגעצויגן, ווילבלאָזן אין דאָך משונה-דיק ווילד און צערייצט, מיר ווילן טויטן, ווייל יענע דאָרט זע-נען איצט אונדזערע דם-שונאים, אונדזערע טויט-פיינט, זייערע ביקסן און גראַנאַטן זענען געווענדט קעגן אונדז, אויב מיר פאַרניכטן נישט זיי, פאַרניכטן זיי אונדז!

זי ברוינע ערד, די צעריטענע, צעפליקטע ברוינע ערד, שימערירנדיק פעטלעך אונטער די וונען-שטראַלן, איז דער באָדן פון אַ אומגעהויער פאַרטעמפּטן אויטאָמאָטישן צושטאנד. אונדזער קייכן איז ווי דאָס סקרין פון אַ פעזער. די ליפן זענען טרוקן, דער קאָפּ איז נאָך זייער פּוסט ווי נאָך אַ גאַנצע נאַכט שפורן — אַזוי שלעפּן מיר זיך ווייטער, און אין אונדזערע דורכגעזיפטע, דורגעלעכערטע גשמות עגבערט שמערצלעך, אומאויפּוועלעך, דאָס בילד פון דער ברוינער ערד מיט דער פעטלעכער זון און די טויטע און גוססדיקע זעלנער, וואָס וואַלגען זיך דאָ אַרום, וואָס כאַפּן אונדז אן פאַר די פּיס אין שרייען, בעת מיר שפּרינגען אי-בער זיי אַריבער.

מיר האָבן לגמרי פאַרלאָרן דאָס געפיל איינער פאַרן אַנ-דערן, מיר קענען זיך שוין כמעט נישט, בעת אונדזער געיאָג-טער בליק פאַלט אויפן צווייטנס בילד. מיר זענען פאַרגליווערטע מתים, וואָס דורך אַ מין קינן, דורך אַ געפערלעכן פשוף קאָנען זיי נאָך לויפן און טויטן.

אַ יונגער פראַנצויז שטייט אָפּ, מ'כאַפט אים, ער הייבט די הענט, אין איינער האַט ער נאָך אַ רעוואָלוער — מ'ווייסט נישט, צי חיל ער שיסן, אָדער זיך אונטערגעבן, — אַ קלאַפּ מיט אַ שווערד צעשפאַלט אים דאָס פנים. אַ צווייטער זעט עס און פרוּווט אַנטלויפן, אַ באַגעט שטעכט זיך אים אַריין אין רוקן. ער שפּרינגט אינדערהויך, און מיט אויסגעשפּרייטע אַרעמס, שריי-ענדיק מיט די לעצטע פּוחות, לויפט ער ווייטער, אין זיין ריקן שאַקלט זיך דער באַנגעט. אַ דריטער וואַרפט אַוועק דאָס געווער.

פאלט אנדער מיט די הענט אויף די אויגן. ער גיט זיך איבער מיט
נאך עטלעכע געפאנגענע, כדי אונעקצוטראגן די פארווונדעטע.
פארפאלגנדיק, קומען מיר פלוצלונג צו צו די פייגלעכע
פאזיציעס.

מיר זענען אזוי גאענט הינטערן אפטרעטנדיקן קעגנער, אז
אונדז געלונגט כמעט אנטקומען צוזאמען מיט אים. דעריבער
האבן מיר קליינע פארלוסטן. א קוילנווארפער האקט, ווערט אבער
דורך א האנטגראנאט דערליידיקט. די פאר סעקונדן זענען אבער
געווען גענוג, אונדז מכבד צו זיין מיט פינף בויכשאסן. איינעם
פון די שיסער ביי דעם קוילנווארפער, וואס איז געבליבן נישט
פארווונדעט, צעהאקט קאט מיט א קאלבע אויף פיץ-פיצלעך
דאס פנים. די איבעריקע דערשטעכן מיר נאך איידער זיי בא-
ווייזן ארויסצונעמען זייערע האנטגראנאטן. דערנאך וויפן מיר
דורשטיק דאס פרישע וואסער.

אומעטום קנאקן דראט-צוואנגען, ליארעמען ברעטער אי-
בער די פארשטעלטע וועגן, מיר שפרינגען דורך די שמאלע צו-
גענג אין די אקאפעס אריין. האיע רוקט אריין א ריזיקן פראנ-
ציוז אין האלדז אריין זיין שווערד און ווארפט דעם ערשטן
האנט-גראנאט; מיר באהאלטן זיך עטלעכע סעקונדן הינטער א
וואל, דערנאך ווערט ליידיק דאס גלייכע שטיק גראפן. קווער
איבערן ווינקל פייפט א צווייטער שאס אין שאפט א פרייען וועג,
פארביילויפנדיק פאלן אין די שווצגראבנס פארשידענע אויפרייס-
שטאפן, די ערד טרייסלט זיך, עס קנאקט, דאמפט און קרעכצט,
מיר שטרויכלען איבער גליטשיקע שטיקער פלייש, איבער ווייכע
קערפערס, איך פאל אריין אין א צעריסענעם בויך, אויף וועלכן
עס ליגט א גוי, וויבער אפיצירן-היטל.

דער קאמף שטעלט זיך אפ, די פארבינדונג מיטן שונא
איז איבערגעריסן. אזוי ווי דא קאנען מיר זיך לאנג נישט האלטן,
ווערן מיר אונטערן שוץ פון אינדזער ארטילעריע, צוריקגעפירט
אויף אונדזערע פאזיציעס. ווי נאר מיר דערוויסן זיך וועגן דעם,
ווארפן מיר זיך מיט דער געסטער איילעניש אין די גאנענטסטע
אקאפעס, כדי צו פארבאפן מיט זיך א ביסל קאנסערוון, וועלכע

זיך זענן פינדערהייטנס, קודם-כל אבער די פושקעס פלייש אין פוטער.

מיר קומען פונקט גוט צוריק, פון אויבן גייט נישט מער קיין אַנגריף. העכער א שעה ליגן מיר, קייכן אין רוען זיך אָפּ, איידער אימיצער רעדט אַרויס א וואָרט. מיר זענען אזוי פארבא-טערט, אָו נישט קינדק אויפן שטאַרקן הונגער, פארגעסן מיר לגמרי אָן די קאַנסערוון. ערשט ביסלעכווייז ווערן מיר צוריק ענלעך אויף מענטשן.

די פלייש-קאַנסערוון פון יענער זייט זענען באַרימט אויפן גאַנצן פראַנט. צייטנווייז איז עס כמעט דער הויפט-מאָטיוו פון אַ פּלוצלונגן אַנגריף פון אונדזער זייט, מחמת אונדזער דערנע-רונג איז בכלל שלעכט; מיר ליידן תמיד הונגער.

אַרום און אַרום האָבן מיר צוגעצויגן פינף פושקעס. דער עולם דאָרט אויבן קריגט צו עסן וויפל זייער האַרץ גלוסט; ס'איז אַ גן-עדן אין פאַרגלייך מיט אונדז הונגערליידינדיקע, מיט אינ-זער ריבן-מאַרמצלאַד, דאָס פלייש וואַלגערט זיך ממש אין אַלע ווינקלען, מ'דאַרף עס פלוז נעמען. האַיע האָט נאָך אויסערדעם געפאַקט אַ דינעם פראַנצויזישן ווייסן ברויט און אים אַרונטער-גערוקט אונטערן פאַסעק פונקט ווי אַ באַגנעט. פון איין זייט איז עס אַביסל פאַרבלוטטיקט, אַבער מען קאָן עס דאָך אָפּשניידן. ס'איז אַ גליק, וואָס מיר האָבן נאָך איצט גוט צו עסן, אונדזערע פוחות וועלן אונדז נאָך צוננץ קומען. עסן צו דער זעט איז פונקט אזוי וויכטיק ווי אַ גוטער שוצגראַפֿן; דעריבער זע-נען מיר אזוי להוט נאָך דעם, ווייל ס'קאָן אונדז ראַטעווען דאָס לעבן.

טיאָרען האָט נאָך געפאַקט צוויי פעלד-פלעשער קאַניאַק. מיר זענען זערמיט מכבד אונדזער גאַנצו עולם.

* * *

ס'הויבט זיך אָן די אַוונט-תפילה. ס'קומט די נאַכט. פון די אַקאַפּעס טראָגן זיך געפלען. ס'זעט אויס ווי די לעכער זאָלן זיין אַנגעפילט מיט פאַרשומטע סודות. דער ווייסער דאַמף

ריכט אָנגסט צו אַרום, אידער ער דערוועגט זיך אַריבערצו-
טראָגן איבערן ראַנד. דערנאָך ציען זיך לאַנגע פּאַסן פּון איין
אַקאַפּ צום צווייטן.

ס'איז קיל. א, שטיי אויף דער וואַך און קוק זיך צו
צום אַרומיקן חשבונות. איך פיל מיך שלעכט, ווי תמיד נאָך אַן
אַטאַקע, און דעריבער איז מיר שווער צו זיין אַליין מיט מיינע
געדאַנקען. אייגנטלעך, זענען עס נישט קיין געדאַנקען, דאָס
זענען דעריבערונגען, וואָס מאַטערן מיך געוויינלעך, בעת איך
ווער שוואַך און רופן אַרויס אַן אויסטערלישע שטימונג.

די לויכטשירעמס טראָגן זיך הויך — און איך זע אַ בילד,
אַ זומע-אַוונט, בעת וועלכן איך געפין זיך אויפן הויף פון
קירך און קוק אויף הויכע רויזן-קוסטעס, וואָס בליען אין צענ-
טער פון קליינעם קרייצגאַרטן, וווּ ס'ווערן באַגראַפֿן די קירך-
דינער. רונד אַרום שטייען פאַרשידענע שטיינבילדער. קיינער
איז נישטאָ; — אַ גרויסע שטיקלייט האַלט אַרומגענומען דעמדאָ-
זיקן בליענדיקן קוואַדראַט, די זון ברענט אויף די דיקע גרויע
שטיינער, איך לייג אַרויף מיינע הענט און שפיר די וואַרעמקייט...
איבערן רעכטן עק פון ציגל-דאַך רייסט זיך דער גרינער קירך-
טורעם צום מאַטן, ווייכן אַוונט-תּכּלּת. צווישן די גלאַנציקע קליי-
נע זיילן פון די אַרומיקע קרייצגענג, הערשט די קילע טונ-
קעלקייט, וואָס נאָר קירכן פאַרמאָגן עס, און איך שטיי דאָרט און
קלער וועגן דעם, אַז צו צוואַנציק יאָר וועל איך שוין זיין אַ
מומחה אין יענע פאַרפּלאַנטערטע זאַכן, וואָס קומען פון די פּרויען.
דאָס בילד איז שרעקלעך נאָענט, ס'רירט מיך אָן. אידער
אַנצייט אונטערן אויפּפלאַמען פון דער נאָענטסטער לויכט-קויל.

איך טו אַ נעם מיין געווער און מאַך עס צורעכט. דאס
הענטל איז פייכט. איך כאַפּ עס אַרום פּעסט מיטן האַנט און צע-
רייב די פייכטקייט מיט מיינע פינגער.

צווישן די לאַנקעס הינטער אונדזער שטאָט איז געשטאַנען
ביים טייכל אַ גאַנצע ריי אַלטע טאפּאלעס. זיי האָבן זיך
געזען פון דערווייטנס, און נישט געקוקט דערויף, וואָס זיי זע-
נען געשטאַנען בלויז אויף איין זייט, האָבן זיי דאָך געחייסן די

פאפאָלעס-אלעז נאָך אלס קינדער האָבן מיר געשפירט צו זיי א
 גאונדערע סימפאטיע, עפעס האָבן זיי אונדז צוגעצויגן צו זיך,
 גאנצע טעג פלעגן מיר ביי זיי פארברענגען און זיך צוהערן צו
 זייער שטיין רוישן. מיר פלעגן זיצן אונטער זיי ביים ברעג
 טייכל און אראפלאָזן די פיס אין זיינע ליכטיקע, געשווינטע
 כוואליעס. דער ריינער ריח פון וואַסער און די מעלאָדיע פון
 ווינט אין די טאָפאָלעס. האָבן באַהערשט אונדזער פאנטאַזיע.
 מיר האָבן זיי זייער ליב געהאַט, און דאָס בילד פון יענע טעג
 רופט נאָך איצט אַרויס ביי מיר אַ האַרץ-קלאַפן, ביז עס
 פאַרשווינדט הידער.

סיאז אַ זעלטענע זאָך, אַז אַלע דערינערונגען, וואָס קי-
 מען, האבן צוויי אייגנשאפטן. זיי זענען תמיד פול מיט שטילקייט,
 דאָס איז ביי זיי דאָס שטאַרקסטע, אויב זיי זענען עס נישט
 פאַקטיש אין אַזאַ גרויסער מאָס, מאַכן זיי ווייניקסטנס אַזאַ אייב-
 דרוק. זיי זענען שטומע דערשיינונגען, וואָס רעדן צו מיר מיט
 בליקן און גרימאַסן, וואַרטלאָז און שווייגנדיק, — און זייער
 שווייגן דערשיטערט מיך און צווינגט מיך אַנצוכאַפן מיין אַרבל
 און מיין געווער, פדי זיך נישט צו לאָזן פאַרניכטן אין דער-
 דאָזיקער אויפלייזונג, אין וועלכער מיין קערפער וויל זיך אויס-
 שפרייטן.

זיי זענען אַזוי שטיל, ווייל פאַר אונדז איז עס אומפאַר-
 שטענדלעך. אויפן פראָנט איז נישטאָ קיין שטילקייט אין דער
 שטח פון פראָנט גרייכט אַזוי ווייט, אַז קיינמאָל געפינען מיר
 זיך נישט מחויב, אים. אפילו אין די אָפגעלענגסטע דעפאָס
 און אַפּרו-קוואַרטירן קלינגט דער גערויש און דאָס קנאַקן פון
 פייער תמיד אין אונדזערע אויערן. מיר זענען קיינמאָל נישט
 אַזוי ווייט, אַז מיר זאָלן עס מער נישט הערן. די לעצטע טעג
 איז עס אַבער פשוט געווען אומערטרעגלעך.

די שטילקייט איז די סיבה דאַרפן, וואָס די בילדער פון
 עבר דערוועקן נישט קיין פאַרלאַנגען, נאָר טרויער — אַן אומ-
 געהייערע, ווילדע מעלאַנכאָליע. זיי זענען געווען — קומען שוין
 אַבער מער נישט צוריק, זיי זענען אַוועק, זיי זענען אַן אַנדער

וועלט, וואָס איז פאַר אונדז אויף אייביק פאַרשוונדן. אויף זיי
הויפּן פּון די קאָזאַרמעס האָבן זיי נאָך אַרויסגערופּן אַ רעוואָלוציע-
צייאַנערן, ווילדן באַגער, דאָרט זענען זיי נאָך געווען מיט אונדז
פאַרבונדן, מיר האָבן געהערט צו זיי און זיי צו אונדז, כאָטש
מיר זענען געווען צעשיידט. זיי האָבן זיך אַרויסגעוויזן אין
געזאַנג פּון די זעלבער-לידער, בעת מיר פּלעגן, צווישן מאָרגן-
רויטיקייט און וואַלד-סילוועטן, מאַרשירן צו די אייבונגען אין טעמפּ-
אַריין. זיי זענען געווען אַ העפּטיקע דעריבערונג, וואָס האָט אין
אונדז געלעבט און איז פּון אונדז גופּא געקומען.

דאָ אין די אַקאַפּעס איז זי אונדז אָבער פאַרלאָרן געגאַנגן-
גען. זי רייסט זיך מער פּון אונדז נישט אַרויס; — מיר זענען
טויט, און זי שטייט ווייט ביים האַריוואַנט, זי איז אַ דערשיינונג,
אָן אומבאַגרייפלעכער אָפּגאַנג, וואָס פאַרכאַפט אונדז, פאַר
וועלכן מיר האָבן מורא און ליבן אים, אָבער אָן שום האַפּענונג.
זי איז שטאַרק און אונדזער באַגער איז שטאַרק; — זי איז
אָבער אימדערגרייכבאַר, און מיר ווייסן עס, זי איז פּונקט אַזוי
פאַלש ווי די האַפּענונג צו ווערן אַ גענעראַל.

און ווען מ'זאָגט זי אונדז אָפּילו צוריקגעבן, דידאַזיקע לאַנד-
שאפט פּון אונדזער יוגנט, וועלן מיר לגמרי נישט וויסן וואָס
מיט איר צו טאָן. די צאַרטע און געהיימע קרעפטן, וואָס זענען
געגאַנגען פּון איר צו אונדז, קאָנען קיין תּחית-המתים נישט אויפּ-
שטיין. מיר וואָלטן אין איר געווען און אין איר אַרומגעגאַנגען, מיר
וואָלטן זיך דערמאַנט און זי געליבט און געווען גערירט פּון איר
אַנבליק. ס'וואָלט אָבער געווען פּונקט דאָס זעלבע ווי בעת מיר
פאַרקלערן זיך פאַרן בילד פּון אַ געשטאַרבענעם חבר; אָט זענען
זייגע געזיכטס-שטריכן, זיין פנים, און די טעג, וואָס מיר זענען גע-
ווען מיט אים צוזאַמען, ווערן פּלומרשט אין אונדזער דעריבע-
רונג צוריק לעבעדיק; אָבער ס'איז נישט מער ער גופּא.

מיר וואָלטן מער נישט געווען מיט איר אַזוי צונויפגעבונדן,
ווי מיר זענען געווען פריער. נישט די אַמערקענונג פּון איר שיינ-
קייט און איר שטימונג האָט אונדז צוגעצויגן, נאָר דאָס געמיינ-
זאַמע, דאָסדאָזיקע גלייכמילן פּון אַ ברודערשאפט מיט די זאַכן

און געשעענישן פון אונדזער עקזיסטענץ, וואָס האָט אונדז אָפּ-
 בעגרענעצט און געמאַכט פֿאַר אונדז אומפֿאַרשטענדלעך די וועלט
 פֿון אונדזערע עלטערן;— ווייל מיר זענען צו איר געווען צערט-
 לעך צוגעבונדן און איבערגעגעבן, און די מינדסטע זאך האָט ביי אונדז
 אויסגעזען ווי דער וועג פֿון דער אומענדלעכקייט. אפשר איז
 עס בלויז געווען די פֿרערֶאָגאַטיוו פֿון אונדזער יוגנט; —
 פֿאַר אונדז האָבן נאַכנישט עקזיסטירט קיין שום גרענעצן.
 מיר האָבן אין פֿרגעץ נישט געזען קיין סוף; מיר האָבן געהאַט
 אין זיך די דערוואַכונג פֿון בלוט, וואָס האָט פֿון אונדז געמאַכט
 איינס מיטן פֿאַרלויף פֿון אונדזערע טעג.
 היינט וואָלטן מיר אין דער לאַנדשאַפֿט פֿון אונדזער יו-
 גנט אַרומגעגאַנגען ווי רייזנדע. מיר זענען פֿאַרברענט פֿון
 פֿאַקטן, מיר קענען אונטערשיידן ווי הענדלער און נויטווענדי-
 קייטן—ווי קצבים.

מיר זענען נישט מער אָן דאָגה, — מיר זענען מוראדיק
 גלייכגילטיק, מיר וואָלטן עקזיסטירט; אָבער צי וואָלטן מיר גע-
 לעבט?

מיר זענען פֿאַרלאָזן ווי קינדער און געניט ווי זקנים, מיר
 זענען גראָב און טרויעריק און אויבערפלעכלעך, — איך מיין,
 אַז מיר זענען אָפּגעקלאָגטע, מיר זענען פֿאַרלאָרן.

מיינע הענט ווערן קאַלט, און מיך שוידערט, נישט גע-
 קוקט אויף דעם, וואָס די נאַכט איז זייער אַ וואַרעמע. נאָר דער
 בעפֿל איז קיל, דערדאָזיקער אומהיימלעכער בעפֿל, וואָס באַדעקט
 די טויטע אַרום אונדז און זויגט אויס פֿון זיי דאָס לעצטע, פֿאַר-
 קראַכענע לעבן. מאַרגן וועלן זיי זיין בלייך און גרין און זייער
 בלוט פֿאַרגליווערט און שוואַרץ.
 די לייכטשירעמס שטייגן נאָך פֿסור אינדערהויך און וואַר-
 פען זייער אומברחמנותדיקע לייכטיקייט איבער דער פֿאַרשטיינער-
 טער לאַנדשאַפֿט, וואָס איז פֿול מיט קראַטערס און קאַלטער ליכ-
 טיקייט ווי אַ לבנה.

דאס בלוט אונטער מיין הויט רופט ארויס שרעק און אומרוי-
קייט אין מיינע געדאנקען. זיי ווערן שוואך און ציטערן, זיי
וויילן ווארעמקייט און לעבן. זיי קאָנען נישט אויסהאלטן אָן
טרייטט און אנטווישונג, זיי ווערן צעמישט פארן נאָקעטן בילד
פון דער פאַרצווייפלונג.

איך הער דאָס קלאַפן פון קיך-געשיר און שפיר אַ העם-
טיקן פאַרלאַנג נאָך וואַרעם עסן, ס'וועט פאַר ביר גוט זיין און
מיד באַרויקן. מיט אַלע קרעפטן באַמי איך זיך צו וואַרטן, ביז
אימיצער וועט מיך פאַרבייטן.

דערנאָך גיי איך אין אַקאַפּ און געפין אַ בעכער מיט
גרויפן. ס'איז אַ פעט געקעכטס און שמעקט זייער גוט, איך
עס פאַרמלעך. איך בלייב אָבער שטיל, כאַטש די איבעריקע זע-
נען בעסער געשטימט, ווייל דאָס פייער איז איינגעשלאָפן.

די טעג גייען פאַרביי, און יעדע שעה איז אומבאַגרייפ-
לעך און זעלבסטפאַרשטענדלעך. די אַטאַקעס בייטן זיך מיט
קאָנטראַטאַקעס. פאַמעלעך זאַמלען זיך אויפן שלאַכטפעלד
צווישן די גראַבנס די קערפערס פון די טויטע. די פאַרווונדע-
טע, וואָס ליגן נישט זייער ווייט, קאָנען מיר מייסטנס צונעמען.
אַנדערע מוזן אבער ליגן, און מיר הערן ווי זיי שטאַרבן.

איינעם זוכן מיר אומזיסט צוויי טעג נאָכאַנאַנד. ער ליגט
וואַרשיינלעך אויפן בויד און קאָן זיך נישט איבערדרייען. אַנ-
דערש קאָן מען נישט דערקלערן די סבה, וואָס מיר געפינען
אים נישט: ווייל נאָר דאָן, בעת מישרייט ליגענדיק מיטן מויל
פאַרט צו דער ערד, איז אַזוי שווער פעסטצושטעלן די ריכטונג
פון וואַנען ס'גייט דאס קור.

ער האָט געכאַפט אַ שלעכטן שאַס, איינע פון יענע שרעק-
לעכע וואַנדן, וואָס זענען נישט אַזוי שטאַרק, פדי אָפּצושוואַכן
אויף אַזוי פיל דעם קערפער, אַז מיזאַל האַלב באַוואַסטלאָז אייג-
שלאַפן און אויך נישט אַזוי לייכט, אַז מיזאַל קאָנען אַריבער-
טראָגן די יסורים אין דער אויסזיכט ווידער געזונט צו ווערן.

קאט מיינט, אָז ער האָט ענטוועדער אַ בעקן-צוטרייסלונג אָדער אַ שאַס אין רוקן-ביין. די ברוסט איז נישט פאַרוונדעט, ווייל דאָן וואָלט ער נישט געהאַט אַזוי פיל כח צו שרייען. ווען ער זאָל זיין פאַרוונדעט אויף אַן אַנדער ארט, וואָלט ער זיך זי-כער בעקאַנט באַוועגן.

ביסלעכעווייז ווערט ער הייזעריק. די שטים איז אַזוי אומ-גליקלעך אין קלאַנג, אַז ס'איז בשום אופן נישט מעגלעך זיך צו אַריענטירן פון וואַנען זי קומט. אין דער ערשטער נאכט האָבן זיך אונדזערע מענטשן דריי מאָל נאַכאַנאַנד אַרויסגעלאָזן אים זוכן. אָבער, אַוועקקריכנדיק אַהין אין דער פעסטער איבערצייגונג, אַז זיי האָבן שוין די ריכטונג, דערהערן זיי מיט אַמאָל, אַז דאָס קול גייט לגמרי פון אַנדערשווי.

ביז רעכט-פינצטער זוכן מיר אין גאַנצן אן שום רע-זולטאַטן. דעם גאַנצן טאָג פאַרשט מען דורך דעם ערד-שטח מיט פאַרגרעסער-גלעזער, און ס'זעט זיך נישט קיין זאָך. אויפן צווייטן טאָג ווערט דער מענש שטילער. מען מערקט, אַז די לייפן און דאָס מויל זענען פאַרטריקנט.

אונדזער קאָמפּאַניע-פירער האָט צוגעזאָגט דעם, וואס וועט אים געפונען, אַן אויסערגעוויינלעכן אורלויב מיט דריי צוגאב-טעג. ס'איז אַ מעכטיק צוציונגס-מיטל, אָבער אויך אַן דעם וואָלטן מיר געטאָן אַלץ, וואָס ס'איז מעגלעך; ווייל דאָס שרייען און רופן איז פשוט מוראדיק. קאט און קראָפּ לאָזן זיך אפילו אַרויס אַ צווייט מאָל נאַכמיטאָג. קומען אָבער צוריק מיטן ליידיקן.

דערביי הערט זיך גאַנץ דייטלעך, וואָס ער שרייט. לכתחילה האָט ער בלוז גערופן נאָך הילף — אין דער צווייטער נאַכט האָט ער שוין געמוזט האָבן אַ ביסל פיבער, ער רעדט מיט זיין פרוי און זיינע קינדער. מיר הערן אפילו דעם נאָמען עלי-זע. היינט וויינט ער שוין בלוז. אינאוונט פאַרוואַנדלט זיך די שטים אין אַ קרעכצן. אָבער אין דער שטיק קרעכצט ער נאָך אָפּ די גאַנצע נאַכט. מיר הערן עס אַזוי גענוי, ווייל דער ווינט דערטראַגט עס אַז אינדז אין אַקאפּ אַריין. אינדערפרי, ווען

מיר זענען זיכער, אז ער האט שוין די אייביקע רוג, דערטרעגט
ויך גאך אַ גאַרגלענדיק כאַרכלעך.

די מעג זענען הייסע, און די טויטע לייגן נישט באַגראַבן
מיר קאַנען זיי אַלע נישט צוועמען, מיר ווייסן נישט וווּ זיי
אהינגוטאָן. ביי אַנדערע ווערן די בייכער אנגעבלאָזן, ווי באַ-
לאָנען. זיי פייפן, ליאַרמען און באַוועגן זיך. דער גאָז ווילדע-
וועט אין זיי.

דער הימל איז בלוי און אָן וואַלקנס. אין אָונט ווערט
די לופט פאַרשטיקט, און די היץ כראַנט זיך פון דער ערד.
בעת דער הינט בלאָזט אין דער ריכטונג צו אונז, פרענגט ער
מיט דעם בלוט-רייח, וואָס איז שווער און עקלהאַפט זיסלעך.
דעמאָזויקן טויטן דאָס פון די אַקאַפּעס, וואָס איז צענויפגע-
מישט מיט כלאַראַפארם און פאַרפּוילטקייט, האַט רופט אַרויס
ביי אונז אַ נישטגוטקייט און ברעכן.

די נעכט ווערן רויק, און די יאָגד אויף די קופערנע
רינגען פון די גראַנאטן און די זיידענע שירעמס פון די פראַנצויזישע
לייכט-קוילן איז אין פּוילן גאַנג. פאַרוואָס מייַאָגט זיך אזוי נאָך די-
דאָזיקע רינגען; ווייסט באַמת קיינער נישט. זי זאַמלער פאַרוי-
כערן פשוט, אז זיי האָבן אַ גרויסן ווערט. ס'זענען פאַראַן
מענטשן, וואָס שלעפּן מיט זיך אזוי פיל, אז זיי קריכן קרומע
און לאָמע אונטער זייער לאַסט, בעת מיר טרעטן אָפּ.

האָיע גיט אָן כאַטש אַ גרונט; ער וויל זיי אַוועקשיקן
זיין פּלה אַלס ערזאַץ אָנשטאַט זאַקן-בענדלעך. דערדאָזיקער
איינפאַר רופט נאַטירלעך אַרויס ביי די פּריון אַן אומגעלומ-
פּערטע לוסטיקייט; זיי קלאָפּן זיך אין די קני און זאָגן:
— אָט, דאָס איז אַ וויין, דאָנער וועטער, דער האָיע זיין
באַמת אַ מאַדים!

באַזונדערס טיפּדען קאָן זיך בשום אויפן נישט איינהאַלטן
ער האַלט אין האַנט דעם גרעסטן רינג און שטעקט יעדע מי-

נוט אדורך דעם פוס, פרי צו ווייזן, וויפיל ס'איז גאך פאראן פריער פלאץ.

— האיע, מענטש, יענע דאָרט מוז עס האָבן א פאַר פיס, פיס— זיינע געדאַנקען קלעטערן נאָך אַ ביסל העכער— און אַ הינטן מוז זי עס דאָרטן האָבן, ווי— ווי אַ העלפאַנט.

ער קאָן זיך גאַרנישט באַרױקן.

— מיט דער וואָלט איך אַ מאָל געוואָלט שפּילן אין פאַט-

שעניש...

האיע קוועלט, וואָס זיין פּלה נעמט אַזוי ביי אַלעמען

אויס און שטאַרק צופּרידן מיט זיך טוט ער אַ זאג בקצור:

— מאַס, וווּ איז זי!

די זיידענע שירעמס קאָן מען שוין פּראַקטישער אויס-
גיבן. פון דריי אָדער פיר מאַכט מען אַ בלוזע. ס'הענגט נאָ-
טירלעך אָפּ ווי ברייט די ברוסט איז. קראַפּ און איך באַנוצן
זיי אָנשטאַט נאָטיבלעך. די איבעריקע שיקן עס אַ היים. ווען
די פרויען וואָלטן געקאנט זען מיט וויפיל לעבנסגעפאַר די דאָ-
זיקע דינע שמאַטעס ווערן אפּט צוגענומען, וואָלטן זיי אפשר
געשטאַרבן פון שרעק!

טיאדען איבערראַשט קאָטן מיט אַ געשיכטע, ווי אַזוי ער
האָט געפרווט אין אַ גאַנץ רויקער שטימונג, אָפּצושלאָגן ביי אַ
בלינדן די רינגען. ביי יעדן אַנדערן וואָלט עס זיכער עקס-
פּלאָדירט, טיאדען האָט דאָך אָבער תמיד גליק.

אַ גאַנצן פּאַרמיטאג שפּילן צוויי זומער-פייגעלעך נעבן
אונדזער אקאַפּ. זיי זענען ציטרין-פאַרביקע און זייערע געלע
פליגעלעך האָבן רויטע פונקטן. וואָס אַזוינס האט זיי, למשל,
געקאנט פאַרשלאַפּן אַהער? אויפן גאַנצן שטח אַרום זעט זיך
נישט קיין שום געוויקס און קיין איינציקע בלום. זיי רעדן זיך
אויס אויף די ציין פון אַ טויטן קאַפּ. פונקט אַזוי זאָרגלאָז ווי
זיי, זענען אויך די פויגל, וואָס האָבן זיך שוין לאַנג צוגעווינט
צום קריג. יעדן פּרימאַרגן טראָגן זיך אַרום צווישן פּראַנט מחנות
זינג-פייגעלעך. מיט אַ יאָר צוריק האָבן מיר דאָ אפילו געזען
נעסטן מיט קלייניקע פייגעלעך.

פון די שטשורעס זענען מיר אינם אַקאָפּ פטור געוואָרן.
זיי געפונען זיך איצט פאַרנט - מיר ווייסן פאַרוואָס. דאָרט
פאַשן זיי זיך ווי געהעדיק אויס; קוים דערזען מיר איינעם,
דערשיסן מיר אים אויפן אָרט.

דורך די נעכט הערן מיר ווידער דאס גערויש פון אויבן.
אין משך פון טאָג האָבן מיר בלויו דאָס נאַרמאלע פייער,
אַזוי אַז מיר קאָנען צורעכט מאַכן אונדזערע אַקאָפּעס. אונטער-
האַלטונג פעלט אויך נישט, דערמיט פאַרוואָרגן אונדז די פלייער.
די צאָלרייכע קאַמפּן ציען-צו טעגלעך אַ היפש פּיבליקום.

צו די קאַמפּס-פלייער האָבן מיר גארנישט, אָבער די באַ-
אַפּאַכטונגס-אַעראַפּלאַנען האָבן מיר פיינט ווי מגפה, ווייל זיי
שלעפּן אויף אונדז דאָס אַרטילעריע-פייער. אין אַ פאַר מינוט
אַרום נאָך זייער דערשיינען האָט זיך אָנגעהויבן אַ האַגל פון
שראָפּנעלן און גראַנאַטן. מיר האָבן צוליב דעם פאַרלעָרן אין
איינ טאָג ערף מענטשן, דערונטער פינף סאַניטאַרן. צוויי פון זיי
זענען אַזוי צעשמעטערט. אז טיאָדען געפינט, אַז מען קאָן זיי
מיט אַ לעפל אַראָפּקראַצן פון דער גראַבן-וואַנט און מקבר זיין
אין אַ קאָך-געשיר. אַ צווייטן האָט מען אָפּגעריסן דעם אונטערשטן
טייל בויך צוזאַמען מיט די פיס. אַ טויטער ליגט ער אינם אַקאָפּ,
דער קאָפּ אויפן ברוסט, זיין פנים איז געל ווי אַ ציטריק, צווישן
די וואַנטן טליעט נאָך דער פאַפּיראַס, ער טליעט ביז ער פאַר-
לעשט זיך אויף די ליפן.

דערווייל לייגן מיר אַריין די טויטע אין אַ גרויסן שוואַץ-
גראַבן, דריי רייען איינע איבער דער אַנדערער.

* * *

פּלוצלונג הויבט דאָס פייער אויפּסגיי אָן צי פּויקן.
באלד זיצן מיר ווידער אין דער געשפּאַנטער פאַרגליווערטקייט
פון אַ פּאַסיוון וואַרטן.

אַנגריף, קעגן-אַנגריף, שטויס, קעגן-שטויס - דאָס זענען
ווערטער, אָבער וואָס שמעלן זיי מיט זיך פאַר! מיר פאַרלירן
אַ סך מענטשן- ס'רוב רעקרוטן. אויף אונדזערע פּאָזיציעס שיקט

מען פרישן ערואץ. דאָס איז איינער פון די נייע רעגירענטער,
פמעט לויטער יונגע-לייט פון די לעצטע יאָרגענג. זיי האָבן
נישט צמעט קיין שום צוגרייטונג, בלויז טעאָרעטיש האָבן זיי
געהאַט די מעגלעכקייט זיך צו איבן, איידער זיי זענען אַוועק
אויפן שלאַכט-פעלד. וואָס דאָס איז אַזוינס אַ האַנטגראַנאַט, דאָס
וויסן זיי נאָך, אָבער מכוח דעקונג האָבן זיי לגמרי קיין אַנונג
נישט, קודם-פּל קאַנען זיי זיך דערין גאָר נישט אַריענטירן. אַ
ערד-וואַל מוז זיין אַ האַלב מעטער הויך, או זיי זאָלן אים
דערזען.

כאָטש מיר דאַרפן נויטיק פאַרשטאַרקונג, האָבן מיר מיט די
רעקרוטן כמעט מער אַרבעט, ווי זיי נוצן אונדז. זיי זענען ממש אומבאַ-
האַלפן אויף דעמדאָזיקן שווערן אַנגריף-געביט און זיי פאָלן ווי די פליגן.
דער פאָזיציע-קאַמף פון דער היינטיקער צייט פאָדערט קענטנשי
און דערפאַרונג. מען מוז זיין אַ גרויסער מבין אויף די האַר-
מאַטן, אויף זייער גערויש און זייערע ווירקונגען; מען מוז קאָ-
נען פאַרויס באַשטימען ווהיין זיי צילן, וויאָזוי די קוילן וועלן
זיך פאַנאָדערשיטן און אויף וואָס פאַר אַן אופן זיך פון זיי צו
פאַרהיטן.

דערדאָזיקער יונגער ערואַץ ווייס, נאַטירלעך, פמעט לחלוטין
גאַרנישט פון דעם אַלעמען. ער ווערט צעריבן, ווייל ער קאָן
אפילו נישט אונטערשיידן קיין שראַפנעל פון אַ גראַנאַט. דער-
דאָזיקער אומדערפאַרענער עולם ווערט אוועקגעלייגט דערפאַר,
ווייל ער הערט זיך אַנגסטפול צו צום וואַיען פון די אומגע-
פערלעכע גרויסע, ווייט הינטן טראַסקנדיקע קוילן-קאַסטנס און
ער לאָזט אַדורך דאָס פייפנדיקע, שטילע ברומען פון די פלאַך.
זיך צושפרייטנדיקע קליינע בעסטיעס. ווי די שעפעלעך דריקן
זיי זיך איינער צום אַנדערן, אַנשטאט זיך פאַנאָדערצולויפן, און
אפילו די פאָר פאַרווונדעטע ווערן נאָך, ווי די האַזן, אָפגעקנאַלט
דורך די פליהער.

דידאָזיקע בלייכע ריבן-פנימער, די שוואַכע הענט, די קלאַ-
צעדיקע העלדישקייט פון דידאָזיקע עלנדע הינט, וואָס נישט גע-

קוקט אויף קיין זאך, גיי ען זיי דאך פארויס און גרייפן אָן; דיי דאָזיקע בראַווע עלנדע הינט, וואָס זענען אַזוי איבערגעשראָקן. אז זיי האָבן מורא הויך צו שרייען, און זיי יאָמערן אינדער־שטיה, מיט צעריסענע ברוסטן און בייכער און אַרעמס און פיס, נאָך זייערע מאַמעס, און הערן תיכף אויף, ווי נאָר מען גיט אויף זיי א קוק.

אויף זייערע טויטע, צארטע, שפיציקע געזיכטער ליגט די מוראדיקע אויסדריקלאָזיקייט פון געשטאַרבענע קינדער.

ס'הויבט אָן שטיקן אין האַלדו, בעת מ'קוקט זיך צו זיי צו, ווי זיי שפּרינגען אויף, לויפן און פאַלן. ס'וויילט זיך זיי פארשמיסן דערפאַר, וואָס זיי זענען אזעלכע שוטים, און אַ נעם טאָן זיי אויף די הענט און אוועקטראָגן פון דאַנען, וווּ זיי האָבן קגמרי גאַרנישט וואָס צו זוכן. זיי טראָגן זייערע גרויע רעק און הויזן און שטיוול, אָבער פאַר דאָס רוב פון זיי איז דער מונד־דיר צו ברייט, הענגט אויף די גלידער ווי א זאק, ווייל די פליי־צעס זענען צו שמאַר, די קערפערס צו לייכט. עס זענען בכלל נישט געווען אָנגעגרייט קיין מונדירן, וואָס זאָלן זיך פאַסן פאַר אזעלכע קינדער.

אויף איין עלטערן זעלנער פאַלן פון פינף ביז צען רע־קרופן.

אָן אומגעריכטער גאז־אָנגריף לייגט אַוועק פון זיי א גאַנ־צע מחנה. זיי זענען דערצו נישט דערגאַנגען, צו האָבן די קלענסטע אָנונג וועגן דעם, וואָס עס וואַרט אויף זיי. מיר גע־פינען א פולן אָקאַפ מיט בלויע קעפ און שוואַצע לייפן. אין איין אָקאַפ האָבן זיי די מאַסקעס צו פרי אַראָפגענומען, זיי האָבן נישט געוויסט, אָז צום לענגסטן האלט זיך דער גאז אויף דער ערד; דערווענדיק אויבן די איבעריקע אָן מאַסקעס, האָבן זיי אויך אַראָפגעריסן זייערע און זיך אָנגעשלאָגן מיט גענוג גאז כדי צו פאַרברענען זייערע לונגען. זייער צושטאַנד איז האָפנונגסלאָז, זיי דערווערגן זיך צום טויט אין בלוטשטורצן און דערשטיקונגס־אַטאַקן.

אין איין גראָבן באגעגן איך מיך פלוצלונג מיט הימלי-
שטאסן. מיר קריכן אויף אלע פיר.
מיט א פארכאפטן אָטעם ליגן מיר אַלע איינער נעבן אנדערן
אין וואַרטן אויפן אָנגריף.

כאָטש איך בין זייער אויפגערעגט, פליט מיר דאָך ביים
אַרויסלויפן א געדאַנק דורכן קאָפּ: איך זע עפעס מער נישט
הימלשטאסן. נעשווינט שפּרינג איך אַראָפּ צוריק און דערזע ווי
ער ליגט אין א ווינקל מיט א קליינעם ראַץ פון אַ שאַס און
סימולירט, אז ער איז פלומרשט פאַרווונדעט. זיין געזיכט איז ווי
פארשמיסן. ער האָט אַן אַנגסט-אַטאַק, ער איז דאָך נאָך דאָ,
באַמת, אַ נייער. איך בין אויסער זיך, וואָס דער יונגער ערוואַץ
איז אין דרויסן און ער דאָ.
- „אַרויס!“ שריי איך.

ער רירט זיך נישט פון אָרט, די ליפן ציטערן, די וואַנסן
טרייסלען זיך.

- אַרויס! שריי איך כסדר.
ער הויקערט זיך צונויף, דריקט זיך צי דער וואַנט און
שטעירעט די ציין ווי אַ קאָטער.

איך גיב אים א נעם פאַרן אָרעם און וויל אים אַוועק-
שטעלן. ער הייבט אָן צו וואַיען. מיינע נערוון האַלטן מער נישט
אויס. איך כאַפּ אים אָן ביים האַלדז, טרייסל אים ווי אַ זאַק, אז
דער קאָפּ פליט הין און צוריק און שריי אים אין פנים אַריין:
- „דו לומפ איינער, גייסט אַרויס צי נישט - דו הינט.
דו שינדער, דו ווילסט זיך באַהאַלטן?“

ער פאַרגלאַצט די אויגן, איך האַק זיין קאָפּ אין וואַנט
- „דו בהמה!“
איך קייל אים די זייטן.
- „דו חזיר!“
איך שטופ אים צום אַרויסצוגן מיטן קאָפּ אַרויס.

עס טראָגט זיך גראָד פאַרביי א גייע כוואַליע פון אונדזערע
לייטענאָנט אין דערביי. ער דערועט אין שרייט:

— „פאַרווערטס, פאַרווערטס, זיך אָנשליסן, אָנשליסן!“
אין דאָס, וואָס עס האָבן נישט געקאָנט מיינע קלעפּ, האָט
געמאַכט דאָסדאָזיקע וואָרט. הימלשטאס דערהערט דאָס קול פון
עלסטן, ער טוט זיך גלייך אַ כאַפּ און גייט מיט.

איך גיי נאָך און זע ווי ער שפּרינגט. ווידער איז ער
דער שניידנדיקער הימלשטאס פון קאָזאַרמע-הויף. ער האָט אפילו
איבערגעיאָגט דעם לייטענאָנט און איז אַוועק ווייט פאַרויס.

פויקן-פייער, שפאַר-פייער, גאַרדינען-פייער, מינעס, גאַז,
קוילן-וואַרפערס, האַנט-גראַנאַטן — ווערטער, ווערטער, אָבער זיי
נעמען אַרום דעם גרויל פון דער וועלט.

אונדזערע פּנימער זענען באַדעקט מיט פּרישטשעס, אונ-
דזערע געדאַנקען פאַרוויסט, מיר זענען טויט-מיד; — אז עס קומט
דער אָנגריף, ווערן א סך פון אונדז געשלאָגן מיט די פּויסטן.
פדי זיי זאָלן זיך אויפכאַפן און מיטגיין; — די אויגן זענען אַנ-
צינדעט, די הענט צעריסן, די קני בלוטיקן, די עלנבויגנס צע-
קלעפּן.

שוין-זשע גייען פאַרביי וואַכן — חדשים — יאָרן ? עס זענען נישט
פער ווי טעג. —

מיר זעען ווי עס פאַרשווינדט בעפן אונדז די צייט און
די פאַרבלאָזע פּנימער פון די גוססדיקע מיר גיסן אַריין אין זיך
דאָס עסן, מיר לויפן, מיר וואַרפן, מיר שיסן, מיר טויטן, מיר
צעלייגן זיך, מיר זענען שוואַך און טעמפּ, און עס האַלט אונדז
נאָר דאָס, וואָס עס זענען פאַראַן נאָך שוואַכערע, נאָך טעמפע-
דע, נאָך מער הימלפלאַזע, וואָס קוקן אויף אונדז מיט אויסגע-
בלאָצטע אויגן ווי אויף געטער, וועלכע קאָנען נאָך אָפּטמאַל
אַנטלויפן פון טויט.

בעת די פאַר שעה לערנען מיר זיי.

— אַט, זעסטו דאָרט דעם וואַקלענדיקן קאָפּ ? דאָס איז אַ
מינע, זי קומט! זאָלסטו ליגן גלייך, זי גייט אַהין, אויפן. גייט
זי אָבער אַזוי, טא טראָג זיך אָפּ! מ'קאָן פון איר אַנטלויפן.

מיר האָן זיי אַרײַן אין די קעפּ מַכּה דעם כּיטרע ברוי-
 מען פּון די קליינע בעסטיעס, וואָס מ'הערט זיי קוים; מען מוז
 זיי אָבער אַרויסדערקענען פּונם גאַנצן קנאַק, ווי דאָס זשומען
 פּון פּליגן; — מיר קלערן זיי אויף, אַז זיי זענען געפּערלעכער
 זיי די גרויסע, וואָס מ'הערט זיי א צייט לאַנג פּריער. מיר
 ווייזן זיי ווי זיך צו באַהאַלטן פּון פּליער, ווי מען מאַכט זיך
 פּלומרשט געשטאַרבן, בעת עס פּאַרכאַפט אוימגעריכט דער אַני-
 גריף, ווי מען דאַרף אָפּציען האַנט-גראַנאַטן, פּדי זיי זאָלן
 עקספּלאָדירן אַ האַלבּע סעקונדע פּאַרן אויפקלאַפּן. מיר לערנען
 זיי, אַז פּאַר גראַנאַטן מיט קלאַפּ-צינדערס מוז מען זיך בלייבן-
 שנעל אַרײַנכאַפּן אינם אַקאַפּ אַרײַן.

מיר ווייזן אָן וויאָזוי מ'קאָן מיט אַ בינטל האַנט-גראַנאַטן
 אויפּרייסן אָן אַקאַפּ; מיר דערקלערן דעם חילוק אין דער ציגן
 דוּנגס-צייט צווישן די קעגנערישע און אינדערע האַנט-גראַנאַטן-
 מיר מאַכן זיי אויפּמערקזאַם אויפּן טאָן פּון די גאַז-גראַנאַטן און
 ווייזן זיי אָן אויף די מיטלען, ווי אַזוי זיך צו קאָנען ראַטעווען
 פּון טויט.

זיי הערן זיך צו, זיי פּאַלגן — אָבער ווי נאָר עס הויבט
 זיך ווידער אָן, מאַכן זיי אין דער אויפּרעגונג די פּריערדיקע
 פעלערן.

האיע וועסטוהוז ווערט אַוועקגעשליעפּט מיט אַן אָפּגעריי-
 סענעם רוקן; ביי יעדן אַטעם-צוג פּולסירט זיי לוינג דורך דער
 ווונד. איך קאָן אים נאָך דריקן די האַנט.
 — „עס איז דער סוף, פּאַול“ קרעכצט ער און בייסט פּאַר
 יסורים די הענט.

מיר זען מענטשן לעבן, ביי וועלכע עס פעלט דער
 שאַרבן; מיר זען זעלנער לויפן, וואָס ביי זיי זענען צעשמע-
 טערט ביידע פּיס; זיי דערשלעפּן זיך אויף די קני צו דעם
 גאַנצטסטן לאַך. אַ יעפּרייטער קריכט צוויי קילאָמעטער ווייט
 אויף די הענט און שלעפּט הינטער זיך די צעשמעטערטע קני,
 אַ צווייטער גייט צים סאַניטאַרן-פּונקט און אויף זיינע פעסט-האַל
 טנדיקע הענט ווערן געשוואָלן זיינע קישקעס. מיר זען מענטשן

אָן מײלער, אָן קינבאַקן, אָן פּנימער. מיר געפּינען אײנעם, וואָס
האַט צוויי שעה נאַכאַנאַנד צוגעקלעמט מיט די צײן די אַרטעריע
אויף זײן אַרעם, פּדי נישט אָפּצוגײן מיט בלוט.
די זון גײט אויף, עס קומט די נאַכט, די גראַגאַטן פּײסן,
עס ענדיקט זיך דאָס לעבן.

אַבער דאָס שטיקל צעגראַפּענע ערד, וווּ מיר לײגן, האָט
אויסגעאַלטן די איבערמאַכט. בלוז א פּאַר הונדערט מעטער
האַט מען מקריב געווען, אַבער יעדער מעטער האָט געקאָסט אַ
מענטשלעך לעבן.

*
*

מיר ווערן פאַרביטן מיט אַנדערע. די רעדער אונטער
אונדז האָקן, מיר שטייען פאַרטעמפּט, און אז עס דערהערט זיך
דער געשרײ: „אַכטונג — דראָט!“ פּאַלן מיר אויף די קני.
עס איז געווען זומער, בעה מיר זענען דאָ פאַרבייגעפּאַרן, די
בוימער זענען נאָך געווען גרין, איצט זעען זיי שוין אויס
הערבסטלעך, און די נאַכט איז גרוי און פּײכט. די פּורן שטעלן
זיך אָפּ, מיר קלעטערן אַרצאָפּ, אָן אַנגעוואָרפענער הויפּן, אַ
אַ רעשטל פּון א סך נעמען. בײ די זײטן שטייען מענטשן
פאַרהושט און רופּן אויס די גומערן פּון רעגמענטער, פּון קאַמ-
פּאַניעס. און בײ יעדן רופּ טײלט זיך אָפּ אַ הײפל, אַ קאַרג,
קלײן הײפל שמוציקע, אש-גרויע זעלנער, אַ מוראדיק קלײן הײ-
פּעלע און א מוראדיק קלײן רעשטל.

איצט רופּט אימצער אויס דעם נומער פּון אונדזער קאַמ-
פּאַניע, דאָס איז-מען הערט עס, — דער קאַמפּאַניע-פירער, ער
האַט זיך, הײסט עס געראטעוועט, זײן אַרעם הענגט אויף אַ
באַנדאַוש. מיר גײען צו אים צו, און איך דערקען קאטן און
אלבערטן, מיר שטעלן זיך צוזאַמען, שפּאַרן זיך אָן אײנער אָן
דעם אַנדערן און קוקן זיך אָן.

און נאַכאַמאָל און ווידעראַמאָל הערן מיר אויסרופּן
אונדזער נומער. ער מעג איצט לאַנג אַזוי רופּן: מען הערט אים

קנאפ-וואָס אין די לאַזאַרעטן און אַקאַפּעס... נאַכאַמאָל: „צווייטע
קאַמפּאַניע אַהער!“

אין דערנאָך שטילער:

— „נישטאָ קיינער מער פון דער צווייטער קאַמפּאַניע?“

ער שווייגט און איז אַביסל הייזעריק, בעת ער פרעגט:

— „דאָס זענען אלע?“

אין ער באַפעלט:

— „אַפּצייקן!“

דער פּרימאַרגן איז גרוי. עס איז נאָך געווען זומער בעת

מיר זענען אַרויסגעגאַנגען, און געווען זענען מיר 150 מאָן.

איצט פּירן מיר, עס איז הערבסט, די פּלעטער רוישן, די שטי-

מען קלינגען מיד:

— „איינס, צוויי, דריי, פּיר“, און ביי צוויי און דרייסיק

שווייגן זיי. און מען שווייגט לאַנג, ביז די שטים פרעגט:

— „נאָך אימיצער?“

און זי וואָרט און זאָגט דאָן שטיל:

— „אין גרופּן.“

און דאָך רייסט זי זיך איבער און קאָן פּלויז ענדיקן:

— „צווייטע קאַמפּאַניע —

סאַרמאַטערט:

— „צווייטע קאַמפּאַניע — אַ טריט מאַרש!“

אַ שורה, אַ קורצע שורה שלעפט זיך אין גרויען מאַרגן-

שיין.

צוויי און דרייסיק מאָן.

VII

מיפירט אונדז אױעק װידער, װי שטענדיק, אין אַ דעפּאָ
פּאַר פעלד-רעקרויטן, כדי מ'זאָל אונדז דאָרט קאָנען אויפּסניי
צענויפשטעפּן. אונדזער קאָמפּאַניע דאַרף איבער הונדערט מאָן
ערזאַק.

דערווייל שלעפּן מיר זיך אַרום אָן אַ שטאַך אַרבעט. אין
צװיי טעג אַרום קומט צו אונדז הימלשטאַט. זיין גרויסן פּיסק
האַט ער פּאַרלאָרן, זינט ער איז געװען אין אַקאַפּ. ער שלאָגט
פּאַר, מיר זאָלן מאַכן שלום. איך בין גרייט, װייל איך האָב גע-
זען, װי ער האָט מיטגעבראַכט האַיע װעטטהױזן מיטן אַװעקגע-
ריסענעם רוקן. אַזױ װי ער רעדט אויסערדעם לגמרי צו דער
זאַך, האָבן מיר גאַרנישט קעגן זעם, װאַס ער פּאַרבעט אונדז
אין קאַנטינע אַרײן. נאָר טיאָדען האָט צו אים קיין צוטרוי נישט און
ער האַלט זיך פּון דערווייטנס.

אַבער ער בעט זיך אויך באַלד איבער, װייל הימלשטאַט
דערציילט, אַז ער, טיאָדען, װעט פּאַרטרעטן דעם קוכער אויף
דער צײט פּון זיין אורלויב. אַלס באַװײז רוקט ער אונדז תּיפּף
אונטער צװיי פּונט צוקער און ספּעציעל פּאַר טיאָדענען אַ האַלב
פּונט פּוטער. ער זאָרגט אפּילו װעגן דעם, אַז אויף די נאָענטסטע
דריי טעג זאָל מען אונדז קאָמאַנדירן אין קיך אַרײן צום שײלן
קאַרטאַפל און ריבן. דאָס עסן, װאַס ער באַשטימט פּאַר אונדז
דאָרט איז אמת גוט, אויסגעצײכנטע אָפּיצירן-קעסט.
אויף דעם אונטן האָבן מיר איצט װידער בייזע זאַכן,

וואָס דער זעלבער דאַרף צו זיין גליק: גוט עסן און רוי. ס'איז
ווייניק, ווען מ'טראַכט זיך נאַטירלעך אין דעם אַרײַן. מיט אַ
פאַר יאָר פריער וואָלטן מיר זיך דערפאַר מוראדיק אַליין פאַ-
ראַכט. איצט זענען מיר כּמַצט צופרידן. אַלץ איז געווינהייט,
אַפילו דער שוין-אַקאַפּ.

דידאַזיקע געווינהייט איז די סיבה דערפון, וואָס מיר פאַר-
געסן פלומרשט אַלץ אַזוי גיך. אייערנעכטן זענען מיר נאָך גע-
ווען אין פייער, היינט טרייבן מיר קאַטאַוועס און שלעפּן זיך
אַרום פּוּסט און פאַס, מאַרגן גייען מיר צוריק אין אַקאַפּ אַרײַן,
פאַקטיש פאַרגעסן מיר אָבער גאַרנישט. כל זמן מיר מוזן זיין
דאָ אויפן פעלד, זינקען אין אונדז אַרײַן די פּראָנט-טעג, ווען
זיי גייען פאַרביי, פּונקט ווי שטיינער. ווייל זיי זענען צו שווער
מיזאַל זיך תּיפּף קאַנען אין זיי אַרײַנטראַכטן. ווען מיר טוען עס,
יאָ, וואָלטן זיי אונדז לחלוטין דערהרגעט; ווייל אַזוי פיל האָב איך
שוין געמערקט: דאָס שוידערלעכע קאַן מען אַריבערטראַגן. בעת
מיוואַרפט זיך עס פשוט אונטער; — עס דערהרגעט אָבער צום
טויט, אַז מ'הויבט אָן דערין זיך אַרײַנטראַכטן.

אַזוי ווי מיר ווערן חיות, בעת מיר גייען אַוועק צום
פּראָנט, ווייל דאָס איז דער איינציקער וועג פּדי דורכצוהאַלטן,
פּונקט אַזוי ווערן מיר אויבערפּלעכלעכע לַצים און בטלנים בעת
מיר זיצן רויק. מיר קאַנען גאַרנישט אַנדערש, ווייל ס'איז פאַק-
טיש אַ צוואַנג. מיר ווילן לעבן פאַר יעדן פּרייז; מיר קאַנען
זיך נישט באַלעסטיקן מיט קיין געפילן, וואָס זענען אפשר פאַרן
פּרידן אַ נויטווענדיקע דעקאַראַציע, דאָ אָבער לגמרי אָן איבערי-
קע זאַך און דורך און דורך פאַלש.

קעמערין איז טויט, האַיע וועסטהוז שטאַרצט, פּיטן קער-
פּער פון האַנס קרעמער וועט מען, אַז משיח וועט קומען, האָבן
אַ רעכט שטיקל אַרבעט פּדי אים צונויפצוקלויבן, מאַרטענס איז
געפליבן אָן פּיס, מייער איז טויט, מאַרקס איז טויט, בייער איז
טויט, העמערלינג איז טויט. הונדערט צוואַנציג מאַן ליגן ערגעץ
ווי דערשאַסענע. ס'איז אַ מיאוס געשעפט. אָבער וואָס גייט עס
אונדז אָן, מיר לעבן. ווען מיר זאָלן זיי קאַנען ראַטעווען, יאָ,

דעמאָלט זענען מיר גרייט אויף אַלעם, אפילו מקריב צו זיין דאָס
אייגענע לעבן; ווייל קוים ווילן מיר עפעס, האָבן מיר אזא מין
פאַרשאַלטענעם מיחוש; פון קיין מורא ווייסן מיר נישט - נאָר
טויט-שרעק יא, אָבער דאָס איז לגמרי עפעס אַנדערש, דאָס
איז קערפערלעך, פיזיש.

אָבער אונדזערע חברים זענען טויט, מיר קאָנען זיי נישט
העלפן, זיי האָבן די אייביקע רו - ווער ווייס וואָס אויף אינדז
ווערט נאָך; מיר ווילן זיך אַוועקלייגן און שלאָפן אָדער פרעסן,
וויפל אין אונדזער מאַגן קאָן נאָר אַריינקריכן, און שיפורז און
רויכערן, פדי די שעהן זאָלן נישט זיין אזוי פוסט און וויסט.
דאָס לעבן איז קורץ.

* * *

דער גרויל פאַרן פראַנט פאלט אַוועק ווי נאָר מיר דרייען
זיך אויס צו אים מיטן רוקן, מיר זענען זיך אָן אים נוקם מיט
אונדזערע געמיינע און בייזע וויצן; שטאַרבט עמיצער הייסט עס
אויף אונדזער לשון, אַז ער האָט פאַרמאַכט דעם הינטער-הילק,
און אזוי רעדן מיר וועגן אַלץ, דאָס ראַטעוועט אונדז פון שגעון,
בל זמן מיר באַטראַכטן אַלץ פון דעם שטאַנדפונקט, קאָנען מיר
שטעלן דעם נויטיקן ווידערשטאַנד.

אָבער מיר פאַרגעסן נישט! אַלץ וואָס די קריגסצייטונגען
שרייבן מוז דעם גאַלדענעם הומאַר פון די זעלבער, וואָס מאַכן
אפילו אַ טענצל, ווי נאָר זיי קומען צוריק פון פויקן-פייער, איז
שקר ופוב. מיר טוען עס נישט צויליב דעם, ווייל מיר האָבן הוי-
מאַר, נאָר מיר האָבן הומאַר, ווייל ווען נישט וואָלטן מיר שוין
לענג געווען קאפוט. דער קאסטן וועט אָבער אזוי צו אַנדערש
נישט לענג אויסהאַלטן, דער הומאַר ווערט מיט יעדן חודש ביי-
טערער.

און איך ווייס: אַלץ וואָס עס זינקט איצט אַראָפּ אין
אונדז - פל זמן מיר זענען אויפן קריג - ווי אַ שווערער שטיין,
וועט זיך נאָכן קריג ווידער אויפכאַפן, און ערשט דאָן הויבט
זיך אָן די אינטערפּרעטאַציע אויף לעבן און טויט.

די טעג, די וואָכן, די יאָרן דאָ פאָרנט וועלן נאָך אַ מאָל צוריקקומען, און אונדזערע טויטע חברים וועלן דאָן אויפשטיין און מיט אונדז מאַרשירן. אונדזערע קעפּ וועלן זיין קלאָר, מיר וועלן האָבן איין ציל, און אַווי וועלן מיר אַדורכמאַרשירן, אונדזערע טויטע חברים נעפּן אונדז, די פּראָגנאָ-יאָרן הינטער אונדז: - קעגן וועמען, קעגן וועמען?

* * *

דאָ אין דער געגנט אין מיט אַ קורצער צייט צוריק געווען אַ פּראָגנאָ-טעאַטער. אויף אַ ברעטערוואַנט זענען נאָך גע- פּליבן עטלעכע פּאַרשידנפּאַרביקע פּלאַקאַטן פּון יענע פּאַרשטע- לונגען. מיט אויסגעגלאַצטע אויגן שטיי איך און קראָפּ פאַר די דאָזיקע פּלאַקאַטן. מיר קאָנען זיך נישט פּאַרשטעלן, אַז ס'עק- זיסטירט נאָך אין דער ווירקלעכקייט עפעס אַזוינס.

דאָ שטייט אַ מיידל אין אַ העל זומערקלייד, מיט אַ רויטן פּאַקירענעם פּאַסעק אַרום די לענדן, מיט איין האַנט לעגט זי זיך אָן אַן אַ פּאַרענטש און מיט דער צווייטער האַלט זי אַ ווייסן שטרוי-הוט. זי טראָגט ווייסע זאָקן און ווייסע שיך, זייער שיינע שיך מיט שנאָלן און הויכע קנאַפּל. הינטער איר לויכט זיך דער בלויער ים מיט זיינע כוואליעס-קאַמען, פּון דער זייט פּאַלט אין אים אַריין אַ העלע ים-בוכטע. ס'איז אַ רייצנדיק שיין מיידל, מיט אַ שמאָלער נאָז, מיט רויטע לייפן און לאַנגע פיס, אומגעוויינלעך זויבער און עלעגאַנט, זי באַדט זיך געוויס צוויי מאָל אַ טאָג און האַט קיינמאָל נישט קיין שמוץ אונטער אירע נעגל. העכסטנס אפשר אַמאָל אַ ביסל זאַמד פּון ים-ברעג.

נעפּן איר שטייט אַ מאַן אין ווייסע הויזן, מיט אַ בלויען זשאַקעט און אַ מאַטראָן-היטל. אַבער ער אינטערעסירט אונדז אַ סך ווייניקער.

דאָס מיידל אויף דער ברעטערוואַנט איז פאַר אונדז אַ ווינדער. מיר האָבן לגמרי פאַרגעסן, אַז ס'עקזיסטירט נאָך עפעס אַזוינס אויף דער וועלט, און אפילו איצט טרויען מיר נאָך נישט אונדזערע אויגן, יאָרן לאַנג האָבן מיר שוין אַזוינס נישט געזען.

אפילו נישט עפעס ענדלעכעס צו אַזאָ לוסטיקייט, שיינקייט און גליק. דאָס איז דער שלום, אַזוי מוז ער אויסזען, שפירן מיר אויפגערעגט.

— קוק זיך נאָר צו צו דיזאָזיקע לייכטע שיד, קיין איין קיילאָמעטער וואָלט זי נישט געקאָנט אין זיי מאַרשירן, טו איך אַ זאָג און כאַפּ מיך אָבער באַלד, וואָס פאַר אַ שוטה איך בין. אז איך קלער ביי אַזאָ בילד וועגן מאַרשירן.
— ווי אַלט קאָן זי זיין? — פּרעגט קראָפּ.
איך וויל טרעפּן:

— העכסטנס, צוויי און צוואַנציק, אַלבערט.
— אויב אַזוי איז זי דאָך עלטער פון אונדז. זי איז נישט עלטער פון זיבעצן, זאָג איך דיר!
דאָס בלוט קאָכט אין אונדזערע אָדערן.
— אַלבערט, דאָס איז אַן ענין, ווי מיינסטו? — ער שאָ-קלט צו.

— אין דער היים האָב איך אויך ווייסע הויזן.
— ווייסע הויזן — זאָג איך — אָבער אַזאָ מיידל — מיר באַקוקן איינער דעם צווייטן פון אויבן ביז אַראָפּ. צו שיינ זעען מיר נישט אויס, אַן אָפּגעבלאָקירטער, פאַרלאַטעטער, שמוציקער מונדיר. עס איז קיין שום האַפּנונג נישטאָ זיך צו פאַרגלייכן.

קודם-כּל קראַצן מיר דעריבער אַראָפּ פון דער ברעטער-וואַנט דעם יונגמאַן מיט די ווייסע הויזן, מיר מאַכן עס זיי-ער פאַרזיכטיק, פּדי נישט צו שעדיקן דאָס מיידל, דערמיט איז שוין עפעס דערגרייכט. דערנאָך מאַכט קראַפּ אַ פאַרשלאַג:
— אפשר וואָלטן מיר געזאַנגען זיך אנטלויזן?

איך בין דערמיט נישט אינגאַנצן מסכים, — וויל די זאַכן לייזן דערפון און די לייז האָט מען אין צוויי שעה שפּעטער צוריק. אָבער נאָכדעם ווי מיר האָבן זיך ווידער פאַרטיפּט אין דעמדאָזיקן בילד, זיערקלער איך מיין גרייטקייט פאַר זיין פּראָ-פּאָזיציע. איך גיי נאָך אפילו ווייטער.

- אפשר וואָלטן מיר זיך טאַקע באַמיט צו קריגן ערגעץ-
וואו א רייך העמר?
אַלבערט מיינט, זיכער צוליב א געוויסער סיבה, אַז פּוס-
מאַטעס וואָלטן נאָך בעסער געווען.
- אפשר אויך פּוס-שמאַטעס. לאָמיר פּרוּוון אַ ביסל שפּע-
קלייַרן.

אַבער אָט קומען זיך צושלעפּן אַהער לעער און טיאָדען;
זיי דערזעען דעם פּלאַקאַט און מיטן מאַמענט הערט דער שמועס
אַן אמת חזירישער.
לעער איז אין אונדזער קלאַס געווען דער ערשטער; וואָס
האַט זיך געעסקט מיט ווייבער און פּלעגט דערציילן מפה דעם
אויפרייצנדיקע מעשיות. ער באַגייסטערט זיך אויף זיין שטייגער
מיטן דאָזיקן בילד, און טיאָדען איז מיט אים מסכים.
עס עקלט גראַד אונדז נישט. ווער עס חזירט נישט אָן,
דער איז נישט קיין זעלבער; אין דעם מאַמענט אַבער האַלטן
מיר נישט דערביי, דעריבער גייען מיר אַוועק אָן אַ זייט און
מאַרשירן אַוועק דירעקט צום אַנטלויזונגס-אַבשטאַלט מיט אַ גע-
פיל, ווי דאָס זאָל זיין עפעס אַ מין פיין געשעפט פון מענער-
קליידער.

די הייזער, וואו מיר האָבן קוואַרטיר, ליגן נאָענט ביים קאַ-
נאַל, אויפן צווייטן זייט קאַנאַל זענען פאַראן טייכן, אַרומגערינג-
גלעט מיט טאָפּאַלן-וועלדער; אויף יענער זייט קאַנאַל זענען אויך
פאַרען פרויען.

די הייזער אויף אונדזער זייט האָט מען צעוואַרפּען. אויף
יענער זייט אַבער זעען זיך נאָך איינבווינער.
אין אַונט שווימען מיר. אין אָט גייען דריי פרויען לענג-
אויס דעם ברעג. זיי גייען פאַמעלעך און קוקן נישט אַוועק-
כאָטש מיר טראָגן נישט קיין באַד-הויזן.
לעער שרייט צו זיי אַריבער. זיי צעלעכן זיך און בלייבן
שטיין, פרי זיך צו אונדז צוצוקוקן. מיר וואַרפן זיי צו, איז

א צעבראָכענעם פראַנצויזיש, וואָס עס פאַלט אַריין אין מויל, איינס נאָכן אַנדערן געשווינט, פדי זיי זאָלן נישט אַוועקגיין. דאָס זענען גראָד נישט אַזעלכע שיינע אויסדרוקן, אָבער פון וואַנען זאָלען מיר דען האָבן עפעס בעסערס.

צווישן זיי איז דאָ איינע א שמאָלע; א טונקעלע. מען זעט ווי עס שימערירן אירע ציין בעת זי לאַכט. אירע באַוועגונגען זענען זייער געשווינטע, דאָס קלייד פארדעקט קוים אירע פיס. כאַטש דאָס וואַסער איז קאַלט זענען מיר שטאַרק אויפגערוימט און מיר ווילן זיי דורכאויס פאַראינטערעסירן. אז זיי זאָלן נישט אַוועקגיין. מיר פרוּוון זיך היצען און זיי ענטפערן, אָבער מיר פאַרשטייען נישט קיין וואָרט; מיר לאַכן און ווינטען. טיידען איז קלוגער. ער לויפט אַריין אין שטוב, כאַפט א ברויט און הויבט עס אינדערהויך.

דאָס רופט אַרויס אַגרויסן דערפאַלג. זיי שאַקלען מיט די קעפ און ווינקען, אז מיר זאָלן אַריבערקומען. אָבער דאָס טאָרן מיר נישט. עס איז פאַרבאָטן אַריבערצוגיין אויפן צווייטן זייט טייד. אָן אַ פאַסיר-שיין קאָן מען גאַרנישט מאַכן. מיר בעטן דע-ריבער זיי זאָלן קומען צו אונדז; זיי שאַקלען אָבער מיט די קעפ און ווייזן אויף די בריקן. מען לאַזט זיי אויך נישט דורך. זיי קערן זיך אום, פאַמעלעך גייען זיי צום קאַנאַל אַרויף. אָבער אַלץ לענגאויס דעם ברעג. מיר באַגלייטן זיי שווימענדיק. אַפּגייענדיק עטלעכע הונדערט מעטער פאַרדרייען זיי זיך אָן אַ זייט און ווייזן אָן אויף א הויז, וואָס קוקט אַרויס פון צווישן ביימער און קוסטעס, לעער פּרעגט, צי וווינען זיי דאָרט. זיי לאַכן - יאָ, דאָרט איז זייער הויז.

מיר שרייען צו זיי אַריבער, אז מיר וועלן קומען, אויב מיר וועלן זיך נאָר קאָנען אַרויסדרייען פון די וואַך-פאַסטנס, אין מיטן נאַכט, נאָך אין דער נאַכט.

זיי הויבן די הענט, לייגן זיי פּלאַך צונויף, די פּנימער אויף זיי, און פאַרמאכן די אויגן. זיי האָבן פאַרשטאַנען. די שמאָלע, טונקעלע מאַכט טאַנץ-טריט. א בלאַנדע פייפט: „ברויט - גוט“.

מיר באשטעטיקן פעסט, אז מיר וועלן עס מיטברענגען.
אויך נאך אנדערע שיינע זאכן, מיר ווינקען מיט די אויגן און
ווייזן מיט די הענט. לעער דערטרינקט זיך שיער נישט, וועלכ-
דיק דערקלערן, אז ער וועט ברענגען „א שטיק וורשט“. ווען
עס זאל זיין נויטיק, וואלטן מיר זיי צוגעזאגט א גאנצן פראוו-
יאנט-דעפא. זיי גייען און קוקן זיך כסדר ארום. מיר קלעטערן
ביים ברעג אויף אונדזער זייט און גיבן אכטונג צו גייען זיי
באמת אין יענעם הויז אריין, ווייל עס קאן דאך זיין, אז זיי
שווינדלען אינגאנצן. דערנאך שווימען מיר צוריק.

אן א פאסיר-שיין טאָר קיינער נישט אַריבערגיין די בריק,
דערבער וועלן מיר פשוט אינמיטן דער נאכט אַריבערשוועמען.
די אויפגעגונג פאַרכאַפט אונדז און לאָזט אונדז נישט
אָפּ. מיר קאָנען פשוט נישט איינזיצן אויפן אָרט אין גייען
אַוועק אין קאַנטינע. דאָרט איז גראָר פאַראַן ביר און עפּעס אַ
מין פּונש.

מיר טרינקען פונש און דערציילן איינער דעם צווייטן
פאנטאסטישע פבא-מעשיות און אויסגעטראכטע איבערלעבענישן.
איינער גלויבט גערן דעם צווייטן און ווארט געדולדיק, פדי אים
איבערצושטייגן. אונדזערע הענט זענען אמרויק, — מיר רויכערן
אן א צאל ביז קראַפּ גיט אַ זאג:

— „אייגנטלעך האָבן מיר זיי אויך געקאָנט מיטברענגען
עטלעכע פאַפּיראַסן“.

און אַט לייגן מיר אַריין די איבעריקע פאַפּיראַסן אין די
היטלען און באַהאַלטן זיי.

דער הימל ווערט גרין ווי אַן אומצייטיקער עפל. מיר זענען
זאַלבעפערט, אָבער מיטגיין קאָנען בלויז דריי; מיר מוזן דערי-
בער פטור ווערן פון טיאָדען און זענען אים כסדר מכבד מיט
ראָם און פּונש, ביז ער ווערט שפור. אז ס'ווערט טונקל גייען
מיר אַהיים, און טיאָדען אינמיטן.

מיר ברענען און זענען אין אַ זייער אַ געהויבענער שטי-
מונג. פאַר מיר איז די שמאַלע, טונקלע, אַזוי האָבן מיר אָפּ
געמאַכט און זיך איינגעטיילט.

טיאדען גיט א פאל אויף זיין שטרויזאק אין כראפעט. איין
מאל טוט ער זיך א כאפ אויף און קוקט אינדו מאַדנע כיטרע אָן;
מיר דערשרעקן זיך און מיינען, אז ער האָט זיך אויסגעניכטערט
און דער גאַנצער פּונש איז ארויסגעוואָרפן. אָבער באַלד טוט ער
זיך צוריק אַ וואָרף און שלאַפט ווייטער.

יעדערער פון אינדו דריי גרייט צו אַ גאַנצן זעלנערברויט
און וויקלט עס איין אין צייטונגספּאַפּיר. די פּאַפּיראַסן פּאַקן מיר
אויך איין און דערצו נאָך דריי פיינע פּאַרציעס לעבעררוהשט,
וואָס מיר האָבן היינט איז אַוונט באַקומען. דאָס איז שוין טאַקע
אַן אַנשטענדיקע מתנה.

פּאַרלויפיק רוקן מיר אַריין די זאַכן אין אונדזערע שטי-
וול; ווייל שטיוול מוזן מיר מיטנעמען, כדי אויפן אַנדערן ברעג
קאנאַל נישט אַרויפצוקריכן אויף דראַט און שערבלעך. אַזוי ווי
מיר דאַרפען פריער שווימען, קאַנען מיר אויך איצט נישט מיטנעמען
קײן מלבושים. ס'איז דאָך אָבער טונקל און נישט ווייט.
מיר לאָזן זיך אַוועק, די שטיוול אין די הענט. געשווינט
וואָרפן מיר זיך אין וואַסער אַריין, לייגן זיך אַוועק אויפן רוקן,
שווימען אין האַלטן די שטיוול מיט די מתנות אינדזעהויך אי-
בער אונדזערע קעפּ.

אויפן אַנדערן ברעג קריכן מיר פּאַרויכטיק אַרויף, נעמען
אַרויס די פעקלעך און טוען אָן די שטיוול. די זאַכן האַלטן מיר
אונטערן אַרעם. אַזוי מאַרשירן מיר אַוועק, גאַסע, נאַקעטע, נאָר
אין שטיוול אויף די פיס. מיר געפינען ייִכף דאָס הויז. ס'ליגט
אין דער פינסטער צווישן די קוסטעס. לעער פּאַלט אויף אַ קוסט
און צוראַצט זיך דעם עלנבוין. „ס'מאַכט נישט אויס“, זאָגט ער
פריילעך.

די פענצטער אַנזען מיט לאַדענס. מיר דרייען זיך אינג-
דערשטיל אַרום הויז און פרווון כאַפן אַ קוק דורך די לאַדנ-
שפּאַלטן. מיר ווערן אומגעוילדיק. קראַפּ וואַקלט זיך פּלוצלונג.
— אפשר זיצט דאָרט איצט ביי זיי אַ מאַיאָר? טוט ער
אַ זאָג.

— דעמאָלס טשען מיר געשווינט פּליטה, — וויצלט זיך

לעער - זר קאָן אונדזער רעגלמענט-נומער אָט אַ דאָ איבער-
 לייצען - גיט ער צו און פאָטשט זיך אין הינטערחלק.
 די הויזטיר איז אָפֿן. אונדזערע שטיוול מאַכן אַן אַ היפּשן
 לייאַרם. ס'עפנט זיך אַ טיר, ס'רייסט זיך דורך אַ לייכטיקייט, אַן
 איבערגעשראָקענע פרוי טוט אַ געשריי. מיר מאַכן: „פּסט, פּסט,
 קאַמראַד - אַ גוטער פּריינט -“ אין הויבען אויף דעמאָנסטראַצ-
 טיוו אין דער הויך אונדזערע פעקלעך.
 די איבעריקע צוויי דערזעען זיך אויך באַלד, די טיר עפנט
 זיך אינגאַנצן, און די לייכטיקייט באַשטרעלט אונדז.
 מ'דערקענט אונדז און אַלע דריי צעלאַכן זיך אויפֿן קול
 איבער אונדזער קונציקן איינפאַל. זיי מייגן זיך אין דרייען פֿון
 געלעכטער. ווי געשיקט זיי באַזעגן זיך!
 - איין מאָמענט! -

זיי פאַרשווינדן אין וואַרפֿן אונדז צו מלבושים, אין וועל-
 כע מיר וויקלען זיך ווי ס'איז איין. ערשט דאַן קאָנען מיר
 צוריינגיין.

אין צימער ברענט אַ קליינער לאַמפֿ, עס איז וואַרעם און
 עס שמעקט אַביסל מיט פאַרפּום. מיר נעמען אַרויס אונדזערע
 פּאָקעטן און גיבן עס זיי איבער. זייערע אויגן גלאַנצן, מען זעט
 אז זיי זענען הונגעריק.

דערנאָך פילן מיר זיך אַלע עפעס אַביסל אומבאַקוועם.
 לעער מאַכט אַן אַנשטעל צום עסן; און גלייך ווערט ווידער
 לעבעדיק, זיי ברענגען טעלער, מעסערס און וואַרפֿן זיך ממש
 אויפֿן עסנוואַרג. ביי יעדן פענעצל לעבער-וואַרשט הויבן זיי עס
 אויף אינדערהויך, איידער זיי עסן, און באַוונדערן עס, און מיר
 זיצן דערביי שטאַלץ און שעפֿן נחת.

זיי פאַרפלייצן אונדז מיט זייער לשון - מיר פאַרשטיין
 זינט פיל, אָבער מיר הערן, אז דאָס זענען פּריינטלעכע ווער-
 טער. אפשר זעען מיר טאַקע זייער יונג אויס. די שמאַלע, טונ-
 קעלע, גלעט מיר די האַר און זאָנט, וואָס עס זאָגן תמיד אַלס
 פּראַנציוזישע פּרויען:

- דער קריג - אַ גרויס אומגליק - עלנעט יונגעלעך -

איך האַלט פּעסט איר אָרעם און לייג צו מיין מויל צו איר האַנט. אירע פינגער כאַפּן אַרום מיין געזיכט. האַרט איבער מיר זענען אירע אויפּרעגנדיקע אויגן, די צאַרטע ברוינקייט פון איר הויט און די רויטע ליפּן. דאָס מויל רעדט ווערטער, וואָס איך פאַרשטיי נישט. איך פאַרשטיי אויך מער נישט די אויגן, זיי זאָגן מער ווי מיר האָבן דערוואָרט, בעת מיר זענען אַהער געקומען.

דערנעבן זענען דאָ גאָך צימערן. איך זע פאַרבייגייצנדיק לעערן. ער האַלט די בלאַנדע אַרומגענומען און רעדט אויפּן קול. ער איז דאָך אין די זאַכן א מומחה. אָבער איך — איך פאַרליד מיר אין עפעס א ווייטס, שטיילס און ווילדס און גיב זיך צו דעם אינגאַנצן איבער. מיינע ווונטשן זענען אַ משונהדי-קער מישמאַש פון פאַרלאַנגען און פאַרזינקען.

עס כאַפט מיר אָן אַ שווינדל, נישטאָ דאָ קיין זאך, אין וואָס מ'זאָל זיך גאָך קאָנען האַלטן. אינדזערע שטיוול האָבן מיר געלאָזט פון יענער זייט טיר, אנשטאט זיי האָט מען אונדז געגעבן פאַנ-טאָפּל, און איצט האָבן מיר נישט ביי זיך קיין שום זאך, וואָס דערמאַנט אָן דער זיכערקייט און חוצפה פון זעלנער: קיין גע-ווער, קיין פאַסעק, קיין מונדיר, קיין היטל. איך גיב זיך א-יבער דער אומזיכערקייט, זאָל געשען וואָס עס וויל זיך — ווייל נישט נעקיקט אויף אַלץ, האָב איך דאָך אַביסל מורא.

די שמאַלע, טונקעלע, באַזעגט די ברעמען, בעת זי פאַר-טראַכט זיך; אָבער זיי זענען רויק, בשעת זי רעדט. אָפטמאָל גייט דער קלאַנג אפילו נישט איבער אין קיין וואָרט און ווערט דערשטיקט, אָדער פליט האַלב-פאַרטיק איבער מיר אַריבער; אַ בויגן, אַ באַן, אַ קאָמעט. וואָס האָב איך וועגן דעם געוויסט — וואָס ווייס איך מכּח דעם? — די ווערטער פונם דאָזיקן פרעמדן לשון, וואָס איך פאַרשטיי זיי כמעט גאָר נישט, זיי שלעפּערן מיר איין אין א מיין שטיילקייט, וווּ דאָס צימער, ברוין און האַלב באַלויכטן, פאַרשווינדט און גאָר דאָס פנים איבער מיר לעבט און איז דייטלעך. ווי קאָמפּליצירט זעט אויס א געזיכט, וואָס איז דיר מיט אַ טעה פריער געווען לחלוטין פרעמד און איז איצט גענייגט

צו א צערטרע כקייט, וואָס קומט נישט פון אים גאָר פון דער
נאכט, פון דער וועלט און פונם בלוט, וואָס שפיגלען זיך אויף
אים איצט אָפ. די זאָכן אין צימער ווערן פון אים אָנגערירט און
באַקומען אַן אַנדערן אויסזען, עפעס ווערן זיי משונהדיק און
איך האָב כמעט יראת-הכבוד פאר מיין נאָקעטער הויט, בעת עס
פאַלט אויף איר די שיין פון דעם לאַמפּ אין עס גלעט זי די
קילע ברוינע האַנט.

ווי אַנדערש זענען די דאָזיקע אַלע זאָכן אין די זעלנער-
באַרדעלן, ווהין אונדז איז דערלויבט צו גיין און וווּ מ'שטייט און
מען וואַרט אין אַ לאַנגער ריי. איך וויל גאָר וועגן זיי נישט קלערן,
אַבער ווי אויף להכעיס גייען זיי מיר נישט אַרויס פון זינען,
און איך דערשרעק מיך, ווייל אפשר קאָן מען גאָר פון אַזא
זאָך קיין מאָל נישט פטור ווערן.

דערנאָך אָבער פיל איך די ליפן פון דער שמאַלער, טונ-
קעלער און איך רייס מיך צו זיי, איך פארמאָך די אויגן אין
וואָלט וועלן דערמיט אַלץ אויסלעשן, קריג און גרויל און גע-
מיינהייט, כדי זיך אויפצוכאַפן יונג און גליקלעך; איך קלער
וועגן דעם בייד פונם מיידל אויפן פלאַקאָט און גלויב אויף אַ
מאָמענט, אַז מיין לעבן הענגט אָפּ דערפון זי צו באַזיצן. —
און אַלץ שטאַרקער דריק איך זיך אין די אַרעמס, וואָס נעמען
מיך אַרום, אפשר וועט געשען אַ ווונדער.

ווי עס איז געפינען מיר זיך דערנאָך ווידער אַלע ציוואַ-
מען. לעער איז זייער אויפגערוימט. מיר געזעגענען זיך האַרציק
און קריכן אריין אין אונדזערע שטיוול. די נאַכט-לופט קילט
אונדזערע הייסע קערפער. די טאַפּאַלעס שטאַרצן חוץ פון
דער פינצערניש ארויס און רוישן. די לבנה שטייט אויפן הימל
און אין וואסער פון קאַנאַל. מיר לויפן נישט. מיר גייען איי-
נער נעבן אַנדערן מיט לאַנגע טריט. לעער זאָגט:

„א זעלנער-ברויט איז עס ווערט געווען!“

איך קאָן ביי זיך נישט פועלן צו רעדן, איך בין אפילו
נישט פריילעך.

מיט אַמאָל דערהערן מיר טריט אין באַהאַלטן זיך הינטער די קוסטעס.

די טריט דערנענטערן זיך, הארט פאַרביי אונדז. מיר דערווען א נאַקעטן זעלנער, אין שטיוול פונקט ווי מיר, ער האָט א פאַקעט אונטערן אַרעם און טראָגט זיך אין גאַלאַפּ פאַרווערטס. דאָס איז טיאָדען, ער טראָגט זיך ווי דער ווינט, אָט איז ער פאַרשוונדן.

מיר לאַכן. מאָרגן וועט ער זיך זידלען. אומבאמערקט קי-מען מיר צו צו אונדזערע שטרוי-זעק

* *

מען רופט מיך אין דער קאַנצעלאַריע. דער קאַמפּאַניע-פירער גיט מיר אַן אורלויב-שיין און א פאַסיר-שיין און ווינשט מיר אַ גליקלעכע רייזע. איך טו א קוק וואָס פאַר אַן אורלויב איך האָב. זיבעצן טעג - פערצן טעג אורלויב און דריי אויף דער רייזע. ס'איז צו ווייניק און איך פרעג, צי קאָן איך נישט באַקומען פינף טעג אויף דער רייזע. בערטינק ווייזט אָן אויף מיין שיין-ערשט דאָן דערווע איך, אַז איך דאַרף נישט היפּף צוריקקומען צום פראַנט. נאָכן אורלויב דאַרף איך זיך נאָך מעלדן אויף די קורסן אין סטעפ-לאַגער.

די איבעריקע זענען מיך כּמנא. קאט גיט מיר גוטע עצות, וויאזוי איך זאָל פרווון אינגאַנצן שוין מער נישט צו קומען. - קוים ביסטו אָפּגעריסן, בלייבסטו שוין דאָרט שטעקן. מיר וואָלט אייגנטלעך ליבער געווען, ווען איך זאָל קאָנען פאַרן מיט אַכט טעג שפעטער, ווייל א וואָך צייט בלייבן מיר נאָך דאָ, און דאָ איז דאָך אונדז גוט.

פאַרשטייט זיך, אַז מען דאַרף גיין אין קאַנטינע אַ לעב-טאָן. מיר זענען אַלע אַ ביסל בגלופין. איך ווער אומעטיק; גאַנ-צע זעקס וואָכן וועל איך דאָ נישט זיין. ס'איז נאָטירלעך אַ גרויס גליק, אָבער ווי וועט עס אויסזען, ווען איך וועל צוריק-קימען? צי וועל איך זיי נאָך דאָ אַלע געפינען? האַיצ און קע-מערין זענען שוין נישטאָ - ווער גייט נאָך זיי ?

מיר טרינקען און איך קוק זיי אָן איינעם נאָכן אַנדערן.
אַלבערט ויצט נעבן מיר און רויכערט, ער איז מונטער, מיר זע-
נען שטענדיק געווען צוזאַמען; - קעגנאָיבער קאט מיט די
אַרָפּגעלאָזטע אַקסלען, מיטן ברייטן גראָפן פינגער און דער
רויקער שטים, מילער מיט די אויסגעשצירעטע ציין און דעם
פילנדיקן געלעכטער; - טיאָדען מיט זיינע מיזענע-אויגן; -
לעזער, וואָס האָט זיך פאַרלאָזט א באַרד און זעט אויס ווי פון
פערציק יאָר.

איבער אונדזרע קעפּ שוועבט א געדיכטער רויך. וואָס
וואָלט געווען דער זעלנער אָן טאַבאַק! די קאַנטינע איז אָן
ערי-מקלט, ביר איז מער ווי א משקה, עס איז א סימן, אַז
מען קאָן רויק אויסגלייכן די ביינער. מיר זענען עס אויך ווי
געהערדיק מקים, די פיס האָפן מיר אויסגעצויגן ווי גרויס זיי
זענען, און מיר שפיינען געמיטלעך, וויפיל דאָס האַרץ גלויסט.
עפעס זעט עס אויס מאַדנע ביי דעם, וואָס פאַרט מאַרגן פונ-
דאָנען אַוועק.

ביינאַכט זענען מיר נאַכאַמאָל אויף יענער זייט קאַנאַל.
איך האָב כמעט מורא דער שמאַלער, טונקעלער צו זאָגן, אַז
איך פאַר אָפּ און אז איך וועל צוריק קומען, וועלן מיר זיכער
זיין ערגעץ וווּ ווייטער; אַז מיר וועלן זיך, הייסט עס, מער נישט
זען. אָבער זי שאַקלט בלויז צו מיטן קאַפּ און רעאַגירט גאָר-
נישט אויף דעם. איך קאָן עס לכתחילה גאַרנישט פאַרשטיין,
אַבער דערנאָך ווערט עס מיר קלאָר. לעזער איז טאַקע גערעכט:
ווען איך זאָל געווען גיין אויפן פראַנט, וואָלט עס ווידער גע-
הייסן: „עלנטער יינג“, אָבער אן אורלאָפּירטער-דערפון ווילן זיי
גאַרנישט וויסן, ס'איז נישט אזוי אינטערעסאַנט. כאַפט זי דער
טייורל מיט איר זשומען און ריידן. מען גלויבט אין א וונדער
אין עס לאָזט זיך גאָר אויס שפעטער מיט אַ זעלנער-ברויטל.

אויפן צווייטן טאַג, נאכדעם ווי איך האָב זיך אנטלויזט, מאַרשיר
איך צו דער פעלד-באַן. אַלבערט און קאט באַגלייטן מיך. אויף
דער סטאַציע דערוויסן מיר זיך, אַז ביון אָפּפאַרן וועט נאָך

דויערן א פאָר שעה. זיי מוזן זיך ביידע היכף אומקערן. מיר
געזעגענען זיך.

— זיי געזונט, קאט.

— זיי געזונט, אלבערט.

זיי גייען און ווינקען נאָך א פאָר מאָל פונדערווייטנס.
זייערע געשטאַלטן ווערן קלענער. מיר אין באַקאנט זייער יעדער
טריט, יעדע באוועגונג, איך וואָלט זיי דערקענט פון ווי ווייט.
דערנאָך פארשווינדן זיי.

איך זען זיך אַוועק אויף מיין ראַניעץ און וואַרט.
פלוזלונג כאַפט מיך אָן אַ ווילדע אומגעדולד, וואָס גיכער
פונדאָנען זיך אָפצוטראַגן.

* *

*

איך וואָלגער מיך אויף וואַקואַלן, איך שטיי נעבן זופ-
קעסלען, איך שלאַף אויף פּאָדלאַגעס; — דערנאָך אַבער ווערט
די לאַנדשאַפט דריקנדיק, אומהיימלעך און באַקאנט. אין אַוונט
לויפט זי פאַרביי פאַר די פענסטער מיט דערפער, וואָס די שטרוידע-
כער אויף די געטינקעוועטע הייזער זעען אויס פּוינקט ווי אַנגע-
צויגענע היטלען; מיט קאַרנפּעלדער, וואָס שימערירן ביים קרומען
ליכט ווי פּערלמוטער, מיט פּרוכטגערטנער און שייערן און אַל-
טש דעמבעס.

די נעמען פון די סטאַציעס פאַרוואַנדלען זיך אין באַגריפן.
פון וועלכע ס'ציטערט מיין האַרץ. דער צוג האַקט און האַקט,
איך שטיי ביים פענסטער, האַלט מיך זיך אָן די ראַמען. די
דאָזיקע נעמען זענען ציוניפּגעבוידן מיט מיין יוגנט.

פּלאַכע לאַנקעס, פּעלדער, הייף; — אַ געשפּאַן שלעפט זיך
איינזאַם איפּערן וועג, וואָס לויפט פאַראַלעל מיטן האַריזאָנט. אַ
פאַרצוימטער וועג, וווּ ס'וואַרטן פּויצרים, מיידלעך, וואָס ווינקען,
קינדער, וואָס שפּילן זיך ביים באַן-פּלאַנט, וועגן, וואָס פירן אין לאַנד,
גלאַטע וועגן אָן אַרטילעריע.

ס'איז אַוונט, און ווען דער צוג וואָלט נישט אַזוי געהאַקט,
וואָלט איך געשרייען. דאס פּלאַכלאַנד צעשפּרייט זיך ברייט; פון

דער ווייטנס, אין א שוואכע בלאַקייט, באווייזן זיך די סילוועטן
פון די באַרגשפיצן; איך דערקען די כאַראַקטעריסטישע ליניע
פון דאָקנבאָרג. דעמדאָויקן שפיציקן קאָם, וואָס האַקט זיך פּלוצ-
לינג אָפּ, דאָרט וווּ ס'ענדיקט זיך דער וואַלד. דערנאָך קומט
די שטאַט.

אַבער איצט פליסט די גאַלדרויטע ליכטיקייט, אַוועקשווי-
מענדיק, איבער דער וועלט. דער צוג טראַגט זיך איבער איין
קרומער ליניע און איבער אַ צווייטער; — און די טאַפּאַלעס שטייען
פאַנטאַסטישע, פאַרשטאַטענטע, טונקעלע, ווייט אייבער הינטערן אַג-
דערן אין אַ לאַנגער ריי, אויסגעפאַרמט פון שאַטן, ליכט און
בענקשאַפט.

דאָס פעלד דרייט זיך מיט זיי פאַמעלעך פאַרביי; דער
צוג מיינט זיי אויס, באַלד ווערן זיי געדריכטער, גיסן זיך פּמעט
צוזנויף, און אַ וויילע זע איך נאָר איין איינציקן בוים; דערנאָך
רוקן זיי זיך ווידער אַרויס און זיי בלייבן נאָך לאַנג אַליין אונטערן
הימל, ביז זיי ווערן פאַרשטעלט דורך די ערשטע הייזער.

מ'זעצט זיך איבער אין אַן אַנדערן צוג, איך שטיי ביים
פענסטער, איך קאָן מיך נישט שידן. די איבעריקע קלויבן צו-
נויף זייערע זאַכן, איך חזר אינדערשטיל דעם נאָמען פון דער
גאַס, וואָס מיר שניידן דורך — ברעמערגאַס — ברעמערגאַס —
וועלדאָסיפּעדיסטן, פּורן, מענטשן, ס'איז אַ גרויע גאַס און
אַ גרויער טונעל; — ער נעמט מיך אַרום, גלייך חי ער וואָלט
געווען מיין מוטער.

דערנאָך שטעלט זיך דער צוג אָפּ, און אַט איז דער וואַק-
זאַל מיטן שטענדיקן ליאַרם, געשרייען און פּלאַקאַטן. איך טו
אָן מיין טאָרניסטער, פאַרפעסטיק די האַטשקעס, נעם מיין ביקס
אין האַנט און שלעפּ מיך אַראָפּ פון די שטיגן.

אויפן פּעראַן קוק איך מיך אַרום, איך קאָן נישט קיינעם
פון דעם גאַנצן עולם מענטשן, וואָס טומלען זיך דאָ אַרום, אַ
שוועסטער פון רוטן קרייץ דערלאַנגט מיר עפעס צו טרינקען.
איך קער זיך אָפּ, זי קוקט מיך אָן מיט אַ נאַרישן שמייכל, ווי
דורכגעדרונגען פון איר וויכטיקייט:

— „זעט נאָר, איך גיב אַ זעלנער קאָווע“ — זי זאָגט מיר
„חבר“, דאָס האָט מיר גראָד געפּעלט.

אין דרויסן אָבער פּאַרן וואָקואַל רוישט דער טייך נישט
ווייט פּון גאַס, שווימט זיך ווייס דורך די שליוון פּון דער מיל-
בריק. דער פּירקאַנטיקער אַלטער טורם שטייט דערנעבן, און פאַר
אים דער גרויסער פּילסאַרביקער דעמב, און הינטער אים דער
אָוונט.

דאָ פּלעגן מיר אָפּט זיצן — ווי לאַנג איז עס דען גע-
ווען — איבער דער בריק זענען מיר געגאַנגען און איינגע-
טמט דעם קילן, עיפּושדיקן ריח פּון גרינלעכן וואַסער; אויף
דער צווייטער זייט פּון די שליוון האָבן מיר זיך אין הייסע טעג
געפּרייט מיטן שפּריצנדיקן ווייסן שוים און זיך דערצייילט מעשיות
וועגן אונדזערע לערער.

איך גיי איבער דער בריק, קוק מיך אַרום אויף רעכטס
און אויף לינקס; דאָס וואַסער איז נאָך אַלץ פּול מיט געוויקסן
און גיסט זיך כּסדר אַראָפּ אין ברייטע קרייזן. אין טורם-בנין
שטייען די פּרעסערינס, פּונקט ווי דעמאָלט, מיט נאַקעטע אָרעמס
ביי די ווייסע וועש, און די היץ פּון די פּרעסאייזנס טראָגט זיך
דורך די אָפּענע פּענסטער. הינט לויפן אַרום איבער דער שמאַ-
לער גאַס, פאַר די הויזטירן שטייען מענטשן און קוקן מיר נאָך
ווי איך גיי פאַרביי א שמוציקער און אָנגעלאָדן מיט מיינע זאַכן.
אָט אין דערדאָזיקער קאנדיטאָריי האָבן מיר גענעסן ליאָ-
דעס און זיך געאיבט אין רויכערן פאַפּיראַסן. אויף דער גאַס,
וואָס טראָגט זיך איצט פאַר מיר פאַרביי, קען איך גוט יעדעס
איינציקע הויז; דאָט געשעפט פּון קאַלאַניאַל-סחורות, דעם אָפּ-
טייק-סקאַד, די בעקעריי און דערנאָך שטיי איך ביי דער ברוי-
נער טיר מיט דער אָפּגעבראַכענער קליאַמקע. און עס ווערט
מיר שווער די האַנט; איך טו אַן עפּן די טיר, און עפעס כאַפּט
מיך אַרום אַ מאָדנע קיליקייט, עס שווינדלט מיר פאַר די אויגן.
אונטער מיינע שטייחל קנאַקן די טרעפּ. אויבן קלאַפט א טיר,
איביצער קוקט אריבער איבערן פאַרענטש. עס איז די קיך-טיר,
וואָס טוט זיך אָן עפּן, זיי מאַכן דאָרט גראָד קאַרטאָפּל-לאַטקעס,

דער ריח צעטרעגט זיך איבערן גענצן הויז, היינט איז דאך
שבת, און דאס איז טאקע מיין שוועסטער, די וואָס בויגט זיך
אריבער. איך שעם מיך א רגע און לאָז אראָפּ דעם קאַפּ, דער-
נאָך נעם איך אראָפּ דאָס היטל און קוק ארויף. יא, דאָס איז
מיין עלטסטע שוועסטער.

— פּאָול! — שרייט זי, — פּאָול!

איך שאַקל מיטן קאַפּ, מיין טאָרניסטער קלאַפּט זיך אָן
דעם פּאַרענטש, מיין ביקס איז אזוי שווער.

זי רייסט אויף א טיר און שרייט:

— מאַמע, מאַמע, פּאָול איז געקומען!

— איך קאָן שוין ווייטער נישט גיין, מאַמע, מאַמע, פּאָ-
אָול איז געקומען.

איך שפּאַר זיך אָן אָן דער וואַנט און כאַפּ ארום מיין
היטל און מיין ביקס. איך כאַפּ זיי אַרום צווי פעסט ווי עס
לאָזט זיך נאָר. אָבער איך קאָן מער קיין טריט נישט טאָן, די
טרעפּ פארשווונדן פון מיינע אויגן, די קאַלבע טוט מיר א האַק
אין די פוס און מיט פעס פּאַרבייס איך די ציין, אָבער איך
קאָן נישט ביישטיין קעגן דעם איינעם וואָרט, וואָס מיין שוועס-
טער האָט אויסגעשריען, עס העלפט קיין זאָך נישט. איך קוועל
מיך שרעקלעך צו לאַכן און צו רעדן. אָבער איך קאָן קיין וואָרט
נישט אַרויסריידן, און אזוי שטיי איך אויף די טרעפּ, אומגליק-
לעך, היילפּלאָז, אין א מוראדיקן קראַמף און די טרערן גיסן ניד
מיר אָן אַן אויפהער איבערן פנים.

מיין שוועסטער קומט צוריק און פרעגט:

— וואָס איז מיט דיר?

און אָט נעם איך מיך אין די הענט און דערקריך חי
עס איז ביזן פּאַדער-צימער. מיין ביקס שטעל איך אַחוועק אין אַ
ווינקל, דעם טאָרניסטער ביי דער וואַנט און דאָס היטל אויף
איס. דערנאָך טו איך א זאָג מיט פעס.

— אָבער גיב מיר דאָך ענדלעך א נאָזטיכל!

זי גיט מיר פון דער שאַנק ארויס א נאָזטיכל און איך
חיש מיר אָפּ דאָס פנים. איבער מיר אויף דער וואַנט הענט

דאָס גלעזערנע קעסטל מיט פאַרשידנפאַרביקע זומערפייגעלעך.
וואָס איך האָב אַמאָל געזאַמלט.
איצט דערהער איך מײן מוטערס שטים. זי קומט פֿון
שלאָפּצימער.

— זי איז נאָך נישט אויפגעשטאַנען? — פרעג איך מײן
שוועסטער.

— זי איז קראַנק, — ענטפערט זי.
איך גיי צו איר אריין, דערלאַנג איר די האַנט און זאָג,
צווי רויק ווי איך קאָן נאָר:
— „אַט בין איך דאָ, מאַמע“.

זי ליגט שטיל אין האַלב-טונקעלן ווינקל. דערנאָך פרעגט
זי אַנגסטפול, און איך שפיר ווי זי טאַפּט מיך ארום מיט אירע
בליקן:

— צו ביסטו פארווונדעט?
— גיין, איך האָב אורלויב.
מײן מוטער איז זייער בלייך. איך האָב מורא צו מאַכן
ליכטיק.

— אַט ליג איך און וויין, זאגט זי, אנשטאט מיך צו פרייען
— צו ביסטו קראַנק! מאַמע? — טו איך א פרעג.
היינט וועל איך מיך אביסל אויפהויבן, זאָגט זי און ווענדט
זיך צו מײן שוועסטער, וואָס לויפט פסדר הין-און-צוריק אין
קיר, פדי דאָס עסן זאָל נישט צוברענען.
— עפן אויף די פלאַש געפרעגלטע יאַגדעס, דאָס האַסטו
דאָך ליב — טוט זי א זאָג.

— יאָ, מאַמע, דאָס האָב איך שוין לאַנג נישט געהאַט.
— פונקט ווי מיר זאָלן וויסן, אַז דו וועסט קומען, זאָגט
מײן שוועסטער מיט א געלעכטער, גראָד דאָס, וואָס דו האַסט
ליב — קאַרטאָפּל-לאַטקעס און דערצו נאָך יאַגדעס.
— ס'איז דאָך טאַקע היינט שבת — ענטפער איך.
— זעץ זיך נעבן מיר, — זאָגט מײן מוטער.
זי קוקט מיך אָן. אירע הענט זענען ווייס, קרענקלעך און
שמאָל אין פארגלייך מיט מײנע. מיר רעדן נאָר עטלעכע ווער-

סער און איך בין איר זייער דאנקבאר דערפאר, וואָס זי פּרעגט
גאַרנישט. און וואָס האָב איך איר, באמת, צו זאָגן: אַלץ, וואָס
עס האָט געקאָנט פּאַרקומען, איז דאָך געשען. איך האָב מיך אַ
געוונטער, א פּרישער אַרויסגעדרייט און אָט זיך איך נעבן איר.
און אין קיך שטייט מיין שוועסטער, קאָכט נאַכטמאַל און זינגט
זיך אונטער.

— מיין ליב קינד, — זאָגט מיין מאַמע.

מיר זענען אין אונדזערע פאַמיליען-פּאַציונגען קיינמאָל
נישט געווען זייער צערטלעך איינער מיטן צווייטן, אָרעמע לייט,
וואָס דאַרפן שווער האַרעווען און פּלאַגן זיך מיט שטענדיקער
זאָרג און דאגות, זענען בכלל ווייט פון סענטימענטן. זיי פאַר-
שטייען עס לגמרי אַנדערש, זיי האָבן נישט ליב איבערצוהווערן
צו אָפט דאָס, וואָס זיי ווייסן, אַזוי אויך, אַז מיין מאַמע זאָגט
מיר: „ליב קינד“ איז עס אַזוי פיל ווי ביי אַנדערע ווער ווייט
וואָס. איך ווייס גאַנץ באַשטימט, אַז דער סלאַי יאָדעס איז
דאָס איינציקע, וואָס זי האָט פאַר דער צייט אָפּגעשפּאַרט און
באהאַלטן פאַר מיר, פּונקט ווי דער אַלטגעבאַקענער קעקס, מיט
וועלכן זי איז מיך איצט מכבד. זי האָט זיכער דורך עפעס אַ גינס-
טיקן צופאַל באַקומען עטלעכע שטיקלעך און גלייך באַהאַלטן
פאַר מיר.

איך זיך ביי איר בעט, און דורכן פענצטער פינקלען אין
ברוין און גאַלד-קאָליר די קאַשטאַנען-בוימער אין גאַרטן קעגן-
איבער אויף דער צווייטער זייט גאַס. פאַמעלעך צי איך דעם
אָטעם אַרײַן אין אַרויס און זאָג זיך אינדערשטיל:
„דו ביסט אינדערהיים, דו ביסט אינדערהיים“.

אָבער עפעס אַ מין שעמעוודיקייט לאָזט מיך נישט אָפּ
און איך קאָן נאָך אַלץ צו זיך נישט קומען, שווער זיך צוצו-
געוואַינען צום דאָזיקן געדאַנק. אָט איז מיין מאַמע, אָט איז מיין
שוועסטער, מיין קעסטל זומער-פּויגעלעך און דער מאַהאַן-קלאַ-
וויר — איך אָבער בין נאָך נישט אינגאַנצן דאָ. אינמיטן ליגט
עפעס אַ שלײער און א טריט.

דעריבער שטיי איך אויף, ברענג מיין טאָרניסטער צום

בעט צו און פאך אויס דאָס, וואָס איך האָב מיטגעבראַכט: אַ
גאַנצן עדאָמער קעז, וואָס קאָט האָט מיר באַזאָרגט, צוויי זעל-
בערישע ברויטן, דרייפערטל פּונט פּוּטער, צוויי פּוּשקעס לעבער-
וורשט, אַ פּונט שמאַלץ און אַ זעקעלע רייז.

— דאָס וועט אייך זיכער צונאָך קומען — זיי שאַקלען צו
מיט די קעפּ.

— דאָ איז עס זיכער נישט אַזוי לייכט צו קרינגן? — וויל
אייך וויסן.

— יאָ, קיין סך איז נישטאָ. האָט איר דאָרט, אויף די
פּאָזיציעס, ווייניקסטנס גענוג?

אייך שמייכל און ווייז אָן אויף די מיטגעבראַכטע פּראָדוקטן.
— אַזוי פיל, פאַרשטייט זיך, נישט שטענדיק, אָבער מען

גיט זיך אָן עצה.
ערנאָ טראָגט אַוועק די פּראָדוקטן. פּלוצלינג טוט מיר

מיין מאַמע האַסטיק אַ כאַפּ פאַרן האַנט און פּרעגט זיך פאַר-
היקנדיק:

— צו איז דאָרט, אין דרויסן, זייער שלעכט געווען,
פאַר?

מאָמע, וואָס זאָל איך דיר אויף דעם ענטפּערן? דו וועסט
עס נישט פאַרשטיין און קיינמאָל נישט משינ זיין.

צו איז געווען שלעכט, פּרעגסטו — דו, מאַמע. — איך
שאַקל מיטן קאָפּ און זאָג:

— ניין, מאַמע, נישט אַזוי שטאַרק שלעכט. מיר זענען
דאָך מיט אַ סך צוזאַמען און דעריבער איז עס שוין נישט אַזוי

שלעכט.

— יאָ, אָבער גאַרנישט לאַנג איז דאָ געווען היינריך
ברעדעמייער און האָט דערציילט, אַז איצט איז דאָרט פּשוט

שרעקלעך. מיטן גאָז און נאָך אַזעלכע מעשיות.
דאָס איז מיין מאַמע, וואָס זאָגט עס. זי זאָגט „מיטן גאָז

און נאָך אַזעלכע מעשיות“, זי ווייס נישט וואָס זי רעדט, זי האָט
נאָר מורא פאַר מיר. זאָל איך איר דערציילן, און מיר האָבן

איינמאָל געפונען דריי קעגנערישע גרובנס מיט מענטשן פאַר-

פליהערטע אין זייערע פאָזעס, ווי דער שלעג וואָלט זיי געטראָפֿן
אויף די שוץ-וואָלן. אין די אַקאָפּעס, וווּ נאָר זיי זענען גראָד
דעמאָלט געווען, געשטאַנען און געלעבן, די מענטשן מיט פֿרויע
פֿנימער, טויט.

— אַך, מאַמע, מאַלע וואָס מענטשן רעדן אַלץ, ענטפֿער
איך. ברעדעמייער האָט דערציילט גלאַט אין דער וועלט אַריין.
דו זעסט דאָך, אַז איך בין געזונט און דיק.

אַ דאָנק דער ציטערנדיקער זאָרג פֿון מיין מוטער געפֿן
איך צוריק מיין רויקייט. איצט קאָן איך שוין אַרומגיין, ריידן
און דערציילן, נישט מורא האָבנדיק, אַז איך זאָל זיך פֿלוצלונג
מיון אָנהאַלטן אין וואַנט, ווייל די וועלט ווערט ווייך ווי גומי
אין די אַרערן שלאַפֿריק ווי איבערגעברענטער פֿלאַקס.

מיין מוטער וויל זיך אָנטאָן, איך גיי דערווייל אַריין אין
פֿיך צו מיין שוועסטער.

— וואָס איז דער מאַמען? טו איך אַ פרעג.

זי קוועטשט מיט די פֿלייצעס:

— זי ליגט שוין אזוי אַ פֿאַר חדשים, מיר האָבן עס דיר
גאָר נישט געוואָלט שרייבן. עס זענען שוין געווען ביי איר
עטלעכע דאָקטוירים. איינער האָט געזאָגט, אַז דאָס איז גאָר
אַ ראַק.

איך גיי אין פֿאַצירק-ביוראַ זיך מעלדן. פֿאַמעלעך שלעפֿ
איך זיך איבער די גאַסן. דאָ און דאָרט שטעלט מיך אימיצער
אַפֿ, הויבט אָן רעדן. איך טראַג זיך גשווינט אַפֿ, ווייל איך
וויל זיך נישט אַריינלאָזן מיט קיינעם אין קיין לאַנגן שמועס.
גייענדיק צוריק פֿון קאַזאַרמע, דערהער איך פֿלוצלונג ווי
אימיצער רופֿט מיך אויפֿן קול. איך דריי זיך אויס, אַ שטאַרק
פֿאַרטראַכטער, און שטיי פֿאַר אַ מאַיאָר. ער צעבייזערט זיך אויף
מיד:

— צו קאָנט איר נישט גריסן?

- זייט מיר מוחל, הער מציאָר, זאָג איך צעטומלט, אין
האַב אייך גישט באַמערקט.

ער הייבט נאָך שטאַרקער אויף זיין שטים:

- צי קאָנט איר זיך אפילו נישט קליגער אויסדריקן?
עס ווילט זיך מיר אים דערלאָנגען אין מאַרדע, איך באַ-
הערש זיך אָבער, ווייל עס איז מיר א שאָר מין אורלויב, איך
געם זיך אין די הענט און זאָג:

- איך האָב דעם הער מציאָר נישט באַמערקט.

- טאָ גיט-זשע אכטונג! פעסט ער זיך.

- ווי הייסט איר?

- איך - ראַפאָטיר.

זיין רויטער דיקער פנים איז נאָך אַלץ רויט אָנגעדראָליט.
- אַרמיי-טייל?

איך גיב איבער אַלץ לויט די אינסטרוקציעס.

אים איז נאָך אָבער אַלץ ווייניק.

- ווו געפינט איר זיך?

- איצט האָב איך שוין אָבער גענוג און זאָג.

- צווישן לאַנגעמאַרק און ביקסשוט.

- וויאזוי? פרעגט ער א ביסל פאַרבליפט.

איך דערקלער אים, אז איך בין ערשט מיט אַ שעה צו-

ריק געקומען אויף אורלויב און מײן, אז איצט וועט ער זיך

שוין אָפטשעפן. איך בין זיך אָבער טועה. ער ווערט איצט נאָך

ווילדער:

- עס ווילט זיך אייך, ווי עס ווייזט אויס, אַריינפירן

אָהער פראַנט-זיטן, וואָס? ס'וועט אייך נישט געלינגען! דאָ, ביי

אוינדו, הערשט גאָט-צו-דאַנקען אָרדענונג!

ער קאָמאָנדירט:

- צוואַנציק טריט צוריק, מאַרש, מאַרש!

אין מיר קאָכט אַ ווילדער צאָרן, אָבער איך קאָן קעגן

אים גאַרנישט אויפטאָן. ווען ער זאָל נאָר וועלן, הייסט ער מיך

גלייך פאַרהאַלטן. איך שפּרינג צוריק, גיי פאַרויס און אויף אַ

שטח פון זעקס מעטער הייט פון אים גיב איך אַפּ דעם גע-

סאָדערטן כבוד-גרויס. אזוי לאנג ביז איך טרעט צוריק אויף זעקס מעטער הינטער אים.

ער רופט מיך ווידער צוריק און דערקלערט מיר לייטזע: זעציק, אז ער וויל ווידער אַמאָל האַנדלען בנוגע מיר לפנים משורת-הדין. איך מאַך דעם אָנשטעל, אז איך בין אים זייער דאַנקבאַר.

„מאָרש!“ קאָמאָנדירט ער.

איך דריי זיך אויס און צי אָפּ ווי די באַן.

דער גאַנצער אָונט איז פאַר מיר צוליב דערדאָזיקער סצענע אָן איבערגעפירטער. איך גיי געשווינט אַהיים, וואָרף צוועק אין אַ ווינקל מיין מונדיר, דאָס האָב איך איבעריקנס אָן דעם אויך געוואָלט טאָן - נעם אַרויס פון שאַנק מיין ציוויל-אנצוג און טו אים אָן.

איך שיף זיך אין אים נישט גוט. דער אנצוג איז מיר קורץ און שמאָל, איך בין פאַר דער דינסט-צייט אויסגעוואַקסן. דער קראַג און דער קראַוואַט זענען מיר זייער אומבאַקוועם, ענדלעך בינדט מיר מיין שוועסטער אויס דעם קראַוואַט. ווי לייכט אַזאַ אַנצוג איז, מ'האַט דעם איינדרוק ווי מען זאָל טראָגן בלוז אַ העמד און אונטערהויזן.

איך באַטראַכט זיך אין שפיגל. עפעס אַ מין משונהדיק אויסזען. אָן אויסגעצויגענער, פון דער זון אָפגעברענטער יונגער יאַט.

מיין מאַמע איז צופרידן, וואָס איך האָב אָנגעטאָן דעם ציוויל-אַנצוג; עפעס בין איך איר איצט נענטער. מיין פאָטער אָבער וואָלט וועלן, אַז איך זאָל בעסער טראָגן דעם מונדיר. אים ווילט זיך גיין מיט מיר צו זיינע באַקאַנטע.

איך זאָג זיך אָבער קאַטעגאָריש אָפּ.

ווי אָנגענעם ס'איז צו זיצן ערגעץ וווּ אינדערשטיל, ווי למשל, אין שענק-גאַרטן קעגנאיבער אונטער די קאַשטאַנען-בויםער, נאָנט פון שפּיל-פּלאַץ. די בלעטער פאַלן אויפן טיש און אויף דער ערד, ווייניק נאָר, די ערשטע. איך האָב פאַר זיך אַ גלאַז ביר, טרינקען האָט מען זיך אויסגעלערנט אין מיליטערוינסט.

דאָס גלאָז איז שוין אויף אַ העלפט אויסגעליידיקט, איך האָב
נאָך הייסט עס, עטלעכע גוטע. קילע ופּפּן, אין אַהוצדעם קאָן איך
דאָך באַשטעלן אַ צווייטע אין אפילו אַ דריטע גלאָז, אַז איך וויל
נאָך. נישטאָ דאָ קיין קאָמאָנדע-רוּפּן, קיין פּויקן-פּייער, די קינ-
דער פּון ווירט שפּילן זיך אויפן ספּאָרט-פּלאַץ, און דער הונט
לייגט אַוועק זיין קאָפּ אויף מינע קני. דער הימל איז בלוי,
פּון צווישן די בלעטער פּון די קאַשטאַנען-בויםער קוקט אַרויס
דער גרינער טורם פּון דער מאַרגאַרעטן-קירך.

דאָס אַלץ איז גוט און ס'געפעלט מיר. מיט די מענטשן
אַבער קאָן איך זיך קיין עצה נישט געבן. די איינציקע, וואָס
פּרעגט נישט, איז מיין מאַמע. מיטן פּאָטער אַבער איז עס שוין לגמרי
אַנדערש. אים ווילט זיך דווקא איך זאָל אים עפעס דערציילן
וועגן פּראָנט, עפעס האָט ער אַזעלכע רירנדיקע און נאַרישע
פּאָדערונגען, מיט אים איז מיר אַ סך שווערער. ער האָלט מיך
אין איין מאַטערן איך זאָל אים עפעס דערציילן. איך פּאַרשטיי
גוט, אַז ער ווייס נישט, אַז אַזעלכע זאָכן קאָן מען נישט דער-
ציילן, און איך וואָלט אים, באַמת, געוואָלט צוליב-טאָן; ס'איז
אַבער אַ סכּנה פאַר מיר אַזעלכע זאָכן איבערצוגעבן, איך האָב
מורא, אַז פּון מויל צו מויל וועלן זיי ווערן ריזעדיק גרויס און
ווער וועט זיי דאָן קאָנען באַהערשן. מיר גופא וואָלטן זיך דאָך
לגמרי אַנדערש באַצויגן, ווען מיר ווייסן פּריער, וואָס דאָרט קומט
פאַר.

איך באַזונגן זיך דעריבער דערמיט, וואָס איך דערצייל אים
עטלעכע לוסטיקע מעשיות. ער פּרעגט מיך אַבער, צי האָב איך
שוין מיטגעמאַכט אָן ערנסטן באַענטן קאַמף. איך זאָג, נאַטירלעך,
אַז נאָכנישט און הויב זיך אויף אַוועקצוגיין.

ס'ווערט אַבער נישט בעטער. נאָכדעם ווי איך האָב זיך
אויפן גאַס עטלעכע מאָל דערשראָקן, וויל אין קוויטשען פּון די
טראַטווייען האָב איך פּלוצלונג געמיינט צו הערן דאָס וואָיען פּון
די נאַנאַטן, דערשפּיר איך ווי אימצער קלאַפּט מיר אין פּליי-
צע. ס'איז מיין דייטשער ליערער, וואָס פאַרוואַרפט מיך מיט די
געוויינלעכע פּראָגן.

- נא, וואָס הערט זיך עפעס אויפן פראָנט. שרעקלעך, שרעקלעך, וואָס ביין? אָ, ס'איז שרעקלעך, אָבער מיר מוזן פאַר יעדן פרייז דורכהאַלטן. און סוף-כל-סוף האָט איר דאָך אויף די פּאָזיציעס לפחות גוט צו עסן, ווי איך האָב געהערט. איר זעט גוט אויס, פאַר, קרעפטיק! דאָ איז עס, נאַטירלעך, אַ סך ער- גער, און אַנדערש קאָן עס דאָך נישט זיין, ס'איז דאָך זעלבסט פאַרשטענדלעך, ס'בעסטע מוזן מיר דאָך אָפּגעבן אונדזערע זעלנער. ער פאַרשלעפט מיך אין קאַפּע-הויז און זעצט מיך אַוועק אויבן-אָן ביי אַ שטאַמטיש. אַ גרויסאַרטיקער קבלת-פנים, אַ די- רעקטאָר דערלאָנגט מיר די האַנט אין זאָגט:

- אַזוי, איר קומט פון פראָנט? ווי איז דאָרט די שטיי- מונג? אויסגעצייכנט, אויסגעצייכנט, וואָס? איך דערקלער, אַז יעדער איינער וואָלט גאַנץ גערן אַהיים- געגאַנגען.

ער צעלאַכט זיך אויפן קול.

- דאָס גלויב איך! אָבער קודם כל מוזט איר צעהאַקן דעם פראָנצמאַן! איר רויכערט? ביטע, נעמט אַ ציגאַר. קעלנער, דערלאָנגט אויך פאַר אונדזער יונגן קעמפּער אַ גלאָז ביר.

ליידער, האָב איך גענומען אַ ציגאַר און דעריבער מוז איך בלייבן. אַלע צעגיסן זיי זיך פון גוטסקייט, און וואָס דאַרף מען מער. נישט געקוקט דערויף בין איך אויפגערעגט און רויכער האַסטיק, אַ צי נאָך אַ צי. פּדי ווייניקסנס עפעס צו טאָן, גיט איך אַריין אין זיך דאָס גלאָז ביר מיט איין מאָל. מאַמענטאַל פאַשטעלט מען פאַר מיר אַ צווייטס; דער עולם ווייס, וואָס ער איז מחויב צו טאָן פאַרן זעלנער. זיי דיספּוטירן וועגן דעם, וואָס מיר דאַרפן אַנעקטירן. דער דירעקטאָר מיט דער אייזערנער זיי- גער-קייט וויל לפחות: גאַנץ בעלגיע, די קויקן-געביטן פון פראַנקרייך און גרויסע שטחים פון רוסלאַנד.

ער גיט אָן גאַנץ גענויע מאַטיוון פאַרוואָס מיר מוזן עס האָבן, און טרעט נישט אָפּ אַזוי לאַנג פון זיינע פּאַדערונגען, ביז די איבעריקע זענען סוף כל סוף מיט אים מסכים. דערנאָך

הויבט ער אָן מסביר צו זיין, ווו סימון אין פראנקרייך פאָרק-
מען דער דורכברוך און ווענדט זיך ווידער אַמאָל צו פיר:
— נו, מאַכט שוין דאָרט אַ סוף מיט אייער אייביקן פאָ-
זיציע-קריג. טוט זיך אַ רוק פאראויס, וואַרפט זיי אַרויס, די
פֿלבים, און דאָן האָט איר דעם שלום.

איך ענטפער, אַז לויט אונדזער מיינונג איז קיין דורכ-
ברוך בשום אופן נישט מעגלעך. יענע דאָרט אויבן האָבן צופיל
רעזערוון. אויסערדעם איז דער קריג לבמרי עפעס אַנדערש, ווי
דאָס, וואָס מיטשעלט זיך פאָר.

ער אָפּאַגירט מיט גרויס זיכערקייט און באַווייזט פיר, אַז
איך אַריענטיר זיך בכלל דערין זייער שלעכט.

— געוויס, דער יחיד — זאָגט ער — אָבער דאָ האַנדלט
זיך דאָך וועגן פֿליל. און מכה דעם קאָנט איר שוין לבמרי נישט
אורטיילן. איר זעט נאָר אייער קליינעם פראָנט-טייל און דערי-
בער האָט איר נישט קיין שום פערספעקטיוו. איר טוט אייער
פֿליכט, איר שטעלט איין דאָס לעבן, איר פאַרדינט דערמיט דעם
גרעסטן פּבוד — יעדערער פון אייך האָט געדאַרפט קריגן דעם
איינערנעם קרייץ — אָבער קודם פֿל מוז ווערן דורכגעריסן דער
קעגנערשער פראָנט אין פֿלאַנדריע און דערנאָך פון אויבן צי-
שמעטערט ווערן אויף שטיקלעך.

ער סאָפּעט און ווישט זיך די באַרד.

— לחלוטין צעשמעטערט מוז ער ווערן פון אויבן זיין

פונטן. און דערנאָך אויף פאַריוו.

איך וואָלט זייער וועלן וויסן, ווי אַזוי ער שטעלט זיך עס
פאָר און גיס אַריין אין יך דאָס דריטע גלאָז ביר. תּיכּף הייסט
ער ברענגען נאָך איינס.

אָבער איך טו זיך אַ הויב אויף. ער רוקט מיר אַריין אין
קעשענע נאָך עטלעכע ציגאַרן און איז מיך משלח מיט אַ העכסט
פריינדשאַפטלעכן קלאָפּ:

— אַלדאָס גוטס! איך האָף, אַז אינגיכן וועלן פיר הערן
זעגן אייערע גרויסע העלדן-טאַטן.

אײך האָב זיך פאַרגעשטעלט דעם אורדײַב לגמרי אַנדערש.
מיט אַ יאָר צוריק איז עס באמת גאָר אַנדערש געווען. אפּשר
האָב איך זיך טאַקע פאַר דער צײַט געענדערט. צווישן היינט
און דעמאָלט ליגט אַ גאַנצער תּהום. דעמאָלט האָב איך גאָר דעם
קריג לחלוטין נישט געקענט, מיר זענען געשטאַנען אויף רויקע
פּאָזיציעס. היינט מערק איך, אַז נישט וויסנדיק, בין איך גע-
וואָרן אַן אַנדערער. איך געפין מיר דאָ קיין אָרט נישט. ס'איז
עפעס פאַר מיר גאָר אַ פרעמדע וועלט. איינע פרעגן, די צוויי-
טע פרעגן נישט און מ'זעט, אַז זיי שטאַלצירן דערמיט; אָפּטמאָל
זאָגן זיי עס גאָר מיט אַ מינע פּון גרויס גאוונה, וואָס מ'קאָן
וועגן דעם נישט רעדן. זיי סאָכן בכלל דערפּון אַ וויכטיקן ענין.
צום ליבסטן זיך איך אַליין, דעמאָלט שטערט מיר קיינער
נישט. ווײַל אַלע חורן זיי תּמיד איבער איינס און דאָס זעלבע,
ווי שלעכט ס'איז און ווי גוט ס'איז, איינער געפינט אַזוי, דער
צווייטער אַנדערש — בכלל אינטערעסירט עס זיי בלויז אויף
אזוי פיל, אויף וויפּיל ס'איז נוגע זייער אייגענע עקזיסטענץ. איך
האָב פריער געוויס אויך אַזוי געלעבט, אָבער איצט בין איך
זייער ווייט פּון דעם אַלעם.
עפעס רעדן זיי מיר צופיל. זיי האָבן דאגות, צילן, פאַר-
לאַנגען, וואָס איך קאָן זיי בשום אופן נישט באַנעמען אויף זיי.
ער שטייגער. אָפּטמאָל זיך איך מיט איינעם פּון זיי אין קליי-
נעם שטאַטגאַרטן און פּרוווי אים קלאָר צו מאַכן. אַז דאָס איז
שוין איינגוטלעך אַליין; צו זיצן אַזוי שטיל. זיי פאַרשטייען עס
גאַטירלעך, זענען מספּים, געפינען, אַז ס'איז אַזוי, אָבער גאָר
מיט ווערטער, גאָר מיט ווערטער, דאָס איז עס טאַקע — זיי
שפירן עס, אָבער תּמיד בלויז אויף דער העלפּט, זייער צוויי-
טער מהות איז ביי אַנדערע זאָכן, זיי זענען אַזוי איינגעטיילט, קיינער
שפירט עס נישט מיט זיין גאַנצן לעבן; אַך קאָן באמת אַליין
אויך נישט זאָגן, וואָס איך מײן איינגוטלעך.
בעת איך זע זיי אַזעלכע אין זייערע צימערן, אין זייערע
ביורעס, ביי זייערע פּראָפעסיעס, ציט עס מיך שטאַק צו, איך
וואָלט אויך וועלן דאָ זיין און פאַרגעסן דעם קריג; אָבער באלד

שטייט עס מיך אפ, פארו אזוי ענג, הי קאן דאס אויספירן
א גאנצן לעבן, מיט דאך עס צעברעכן, צעטראסקען, ווי קאן עס
אזוי זיין, בעז דאךט, אויפן פראנט, טראגן ויך די קיילן איבער
די אקאפעס און די גראנאטן טראסקען, און די פארווינדעטע
טלעפט מען צוריק אויף די לייונטענע טראג-בעטלעך און די
חברים באהאלטן זיך אין די ווינקלען פון די שווארצענע. דאך
זענען עפעס לגמרי אנדערע מענטשן, מענטשן, וואס איך פאר-
שטיי זיי נישט, וואס איך בין זיי מקנא אין באראקט זיי גלייכ-
צייטיק. נישט ווילנדיק מוז איך קלערן וועגן קאטן און אל-
בערטן און מילערן און טיאדען, וואס טוען זיי דאךט איצט ?
אפשר זינן זיי אין קאנטיוע אדער זיי שווימען - באאלד מוזן זיי
ווידער גיין אויפן פראנט.

אין מיין צימער, קעגנאייבער דעם טיש, שטייט א לעדער-
צע קאנאפע. איך זען זיך ארום. אויף די ווענט הענגען א סך
בילדער, אונגעקלאפט מיט קאנאפעס, וואס איך האב אמאל אויס-
געשניטן פון צייטשריפטן. פאסטקארטלעך און צייכונגען, וואס
זענען מיר געווען געפעלן. אין ווינקל שטייט א קליינער אייזער-
גער אויוון. ביי דער צווייטער וואנט אן עטאזשערקע מיט מיינע
ביכער.

אין דעם צימער האב איך געלעבט, איידער איך בין גע-
ווארן א זעלנער. די ביכער האב איך מיר איינגעקויפט ביטלעכ-
זייזן פון דעם געלט. וואס איך האב פארדינט פון לעקציעס. א
סך פון זיי זענען גענוצט, אלע קלאסיקער, למשל, א באנד האט
געקאסט א מארק מיט צוואנציק פעניק אין שטייפן בלויען ליי-
וונט. איך האב זיי געקויפט אינגאנצן, הייל איך בין געווען
ערנסט, ביי אויסגעוויילטע ווערק האב איך קיינמאל נישט גע-
טרויט דעם ארויסגעבער, ווי גוט זיי זאלן נישט זיין. דעריבער
האב איך שטענדיק געקויפט בלויו „געזאמלטע ווערק“. געלייענט
האב איך זיי מיט גרויס חתומה, אבער סרוב פון זיי האבן מיך
נישט שטארק באפרידיקט דעריבער האב איך מער געהאלטן פון

די נייע ביכער, פון די מאַדערנע, וועלכע זענען, נאָטירליך, טאַקע געווען אַ סך טייערער. עטלעכע פון זיי האָבן אַפילו דערוואָגן נישט אינגאַנצן אויף קיין ערלעכן שטייגער, איך האָבן זיי געליען און נישט צוריקגעגעבן. ווייל איך האָב זיך מיט זיי נישט געקאַנט צעשיידן.

איין פּאַליצע פון דער עטאַושערקע איז אָנגעשטעלט בלויז מיט שול-ביכער. זיי זענען שטאַרק אָפגענוצט, ווייל מען האָט זיי ווייניק געשווינט, די זייטלעך ארויסגעריסן, מען ווייסט דאָך צו וואָס און גאָר הינטן איז אָנגעפאַקט העפטן, פאַפירן און בריוו, צייכענונגען און מוסטערן.

איך וויל זיך אַריבערטראָגן אין מיינע געדאַנקען צוריק אין יענער צייט. זי איז דאָך נאָך דאָ אין צימער, איך שפיר עס תיכף, די ווענט טראָגן זי אויף זיך. מיינע הענט ליגן אויף דעם פּאַרענטש פון דער סאַפקע; איצט מאַך איך מיר באַקוועם און לייג אויך ארויף די פיס, און אַזוי זיך איך מיר אין ווינקל, פונקט ווי די סאַפקע זאָל מיך האַלטן אין אירע אַרעמס. דאָס קליינע פענצטער איז אָפן, עס זעט זיך דאָס באַקאַנטע בילד פון דער גאַס מיטן הויכן קירכן-טורם אויפן ראָג. אויפן טיש שטייען אַ פּאַר בלומען, עס ליגן פעדער-האַלטערס, בלייפּעדערס, אַ מושל אַלס פרעט-פאַפיר, דער טינטער-דאָ איז אַלץ געבליבן אומפאַרענדערט.

אַזוי וועט עס אויך בלייבן אויב מיר וועט אָפגליקן. דער קריג וועט זיך ענדיקן און איך וועל קומען אַהיים אויף שטענ-דיק. פונקט ווי איצט וועל איך דאָ זיצן און אָנקוקן מיין צימער און וואַרטן.

איך בין אויפגערעגט. אָבער איך וויל נישט זיין, ווייל עס איז נישט ריכטיק. עס ווילט זיך מיר ווידער דערשפירן די דאָזיקע שטילע התלהבות, דאָס געפיל פון העפטיקן, אומדער-קלערלעכן דראַנג, ווי פריער. בעת איך בין צוגעגאַנגען צו מיינע ביכער. ווידער זאָל מיך אַרומכאַפן דער ווינט פון די וונטשן. וואָס טראָגט זיך פון די פאַרשידנפאַרביקע ביכער-רוקס, ער זאָל צעשמעלצן דעם שווערן, טויטן שטיק בליי, וואָס ליגט ערגעץ

ווי אין מיר באדאָלטן און ווידער וועקן אין מיר די אומגעוולד
פון דער צוקונפט, די באַפליגלטע פרייד מיט דער וועלט פון
געדאַנקען; — ער זאָל מיר צוריקברענגען מיין פאַרלאָרענע יוגנט-
ענערגיע.

איך זיך און וואַרט.

פּלוצלינג פאַלט מיר איין, אז איך מוז גיין צו קעמערניס
מאַמע; מיטלשטעטן קאָן איך אויך באַזוכן, ער איז זיכער אין קאַזאַר-
מע. איך קוק דורכן פענצטער: — הינטערן ווינקן גאַסן-בילד באַ-
ווייזן זיך מיט נעפל באַדעקטע בערגלעך, פאַרוואַנדלען זיך אין
א העלן הערבסט-טאָג, ווי איך זיך ביים פייער און עס מיט קאַטן
און אַלבערטן געבראַטענע קאַרטאָפּל מיט שאַלעכץ.

אַבער וועגן דעם וויל איך איצט נישט קלערן, איך טרייב
אַפּ דעמדאָזיקן געדאַנק, דאָס צימער זאָל ריידן, זאָל מיך אַרומ-
כאַפּן און טראָגן, איך וויל פּילן, אז איך געהער אַהער, און
זיך צוהערן, פּדי איך זאָל וויסן, ווען איך גיי צוריק אויפן פּראָנט.
דער קריג פאַרזינקט און דערטרינקט זיך, בעת עס קומט די
כוואַליע פון אַהיימקער, ער האָט זיך געענדיקט, ער פּרעסט
אונדז נישט אויף, ער האָט נישט איבער אונדז קיין אנדערע שליסט
ווי די אויסערלעכע.

די ביכער-רוקנס שטייען איינער נעבן אנדערן. איך
דערקען זיי און דערמאָן זיך אפילו וויאָזוי איך האָב זיי איינ-
געשטעלט. איך בעט זיי מיט מיינע אויגן: רעדט צו מיר, נעמט
מיך אויף, — נעם מיך אויף, דו לעבן פון פריער, — דו שייך
זאָרגלאָז לעבן — נעם מיך ווידער אויף —
איך וואַרט, איך וואַרט.

בילדער טראָגן זיך פאַרביי, זיי האַלטן זיך נישט פּעסט,
זיי זענען בלויז שאַטנס און דערינערונגען.
קיין זאַך נישט — קיין זאַך נישט.
מיין אומרוקייט וואַקסט.

אַ טוראָדיק געפיל פון פּרעמדקייט דערוועקט זיך פּלוצלינג
אין מיר. איך קאָן נישט צוריקגעפינען, איך בין אויסגעשלאָסן;
ווי איך זאָל נישט בעטן און וויפיל איך זאָל זיך נישט אָנ-

שטרענגען, קיין זאך רירט זיך נישט, איינזאם און טרויעריק זיך
איך דאָ ווי אַ פאַרמשפּטער, און די פאַרגאַנגענהייט קערט זיך
אַפּ. גלייכצייטיק שפיר איך עפעס אַ מין מורא איר צו שטאַרק צו
פעטן, ווייל איך ווייס נישט, וואָס עס קאָן דערפון שפעטער
ארויסקומען. איך בין א זעלנער, און דערביי מוז איך זיך האַלטן.
אַ מידער שטיי איך אויף און קוק אַרויס דורכן פענצטער.
דערנאָך נעם איך איינס פון די ביכער, הויב אָן צו בלעטערן,
פדי צו לערנען. אָבער איך שטעל עס אַוועק און נעם אָן אַ-
דערס. איך זע אין בוך ערטער, וואָס זענען אונטערגעשטראַכן.
איך הָך, בלעטער, נעם נייע ביכער. נעבן מיר ליגט שוין א
גאַנצער פּאַק, באַלד קומען צו נאָך אַנדערע, האַסטיקער - בלע-
טער, העפטן, בריוו.

שטים שטיי איך פאַר דעם אַלעם. ווי פאַר א געריכט.
מוטלאַן.

ווערטער, ווערטער, ווערטער -- זיי דערגייען נישט צו
מיר, דערגרייכן מיך נישט.
פאַמעלעך שטעל איך צוריק אַוועק די ביכער אויף זייערע
ערטער.

פאַרביי, אויף אייביק פאַרביי.
שטיי גיי איך ארויס פון צימער.

* *

איך האָב נאָך די האַפּטענונג נישט פאַרלאָרן. מיין צימער
טרעט איך שוין מער נישט איבער. איך טרייסט זיך אָבער דער-
מיט, וואָס עטלעכע טעג דאַרפן נאָך נישט זיין דער סוף. אין
האַב דערנאָך - שפעטער - גאַנצע יאָרן צייט דערויף.
דערווייל גיי איך צו מיטלשטעטן אין קאָזאַרמע און מיר
זיצן אין זיין חדר, דאָ איז אַ לופט, וואָס איך האָב נישט ליב,
אָבער איך בין צו איר געוואוינט.
מיטדשטעט האָט פאַר מיר גרייט אַ נייעס, וואָס פלעקטרי-
זירט מיך פשוט.
ער דערציילט מיר, אז קאנטארעק גיט אַהער געקומען אַלס

לאנד-שטורמאן*) - שטעל דיר פאר, זאָנט צו און נעמט אַרויס
אַ פאַר גוטע ציגאַרן, איך קום אָהער פון לאַזאַרעט און ער
גייט מיר אַנטקייגן. ער שטרעקט מיר אויס זיין לאַפּע און קוּאַקעט.
- זעט נאָר, מיטלשטעט, וואָס מאַכט מען?

איך גלאַץ אויס אַ פאַר אויגן און ענטפער:

- לאַנד-שטורמאן, קאַנטאַרעק, דינסט איז דינסט און שנאַפּט
איז שנאַפּט, דאָס האָט איר אייגנטלעך אַמבעסטן געדאַרפט וויסן.
האַלט זיך ווי געהעריק, בעזאָרעדט מיט אַ העכערן פון אייך! -
האַסט געדאַרפט זען בעת-מעשה זיין פנים! אָן אמתע זייערע
אונגעזען! באלד פרוווט ער זיך אָבער נאָכאַמאָל צו רעדן פריינט-
לעכער. איך ענטפער אים אָבער נאָך שאַרפער. און אָט נוצט
ער אויס אין קאַמף זיין שטאַרקסטע געווער און פרעגט פאַרטוילעך:
-- זאָל איך אייך מיטהעלפן, אָו מען זאָל אייך צולאָזן
צום עקזאַמען?

ער האָט מיך געוואָלט דערמאַנען, פאַרשטייסט צי נישט.
און אָט ווער איך אָן אויפגעקאַכטער און דערמאַן אים אויך:
לאַנד-שטורמאן, קאַנטאַרעק, מיט צוויי יאָר צוריק האָט איר
אונדז אַנטירט זיך צו מעלדן אין באַצירקס-ביוראָ; צוזאַמען מיט
אונדז אויך יאָזעף בעהם, וואָס האָט אייגנטלעך נישט געוואָלט.
ער איז געפאַלן מיט דריי חדשים פריער, איידער מען האָט
אים אָפגערופן פון פראַנט. אָן אייך וואָלט ער דערצו נישט גע-
קומען. און איצט: צוריק. מיר וועלן זיך נאָך דורכריידן. מיר
איז אָנגעקומען לייכט זיך צו שטעלן אין דער שפיץ פון זיין
קאַמפאַניע. קודם פל האָב איך אים מיטגענומען אין קליידער-
מאַגאַזין און געזען מען זאָל אים ווי געהעריק אויספּוּצן. דו
וועסט אים באלד זען.

מיר גייען אַריין אין הויף. די קאַמפאַניע שטייט גרייט.
מיטלשטעט גייט צו נענטער און קאַנטראָלירט.
און אָט דערזע איך קאַנטאַרעקן און האָלט זיך איין מיט
אַלע כוחות נישט אויסצושיסן מיט קיין געלעכטער. ער טראַגט אַ

*) לאַנדשטורם - קריגספּעיקע איינוווינער, וואָס געהערן אָבער נישט
צום פּאַקטישן מיליטער. (אי.ב.)

לענגן אָפגעבליאקירטן בלויען ראָק. אויפן רוקן און אויף ד
גארבל זענען אַרײַנגעשטעלט גרויסע טונקעלע לאַטעס. דער ראָק
האָט וואַרשיינלעך געהערט עפעס צו אַ מין ריו. דערפאַר אבער
זענען שוין די אויסגעריבענע שוואַרצע הויזן אַ ביסל צו קורץ.
זיי דערגרייכן אים בלויו ביז צו די קני. די שיך אָפער זענען
טאַקע דערפאַר ברייטע, אייזן-האַרטע, אַלטערענקישע טרעטערס
מיט לאַנגע שפיצן, ביי די זייטן צו שוורעווען. אַלס אויסגלייך
איז דאָס היטל ווידער צו קליין, אַ מוראדיק שמוציק קרעצל.
דער אַלגעמיינער איינדרוק איז מער ווי אַ קאָמישער, ער רופט
ממש ארויס אַ רחמנות-געפיל.

מיטלשטעט בלייבט פאַר אים שטיין :

לאַנד-שטורמאַן, קאנטארעק, צי דאָס הייטט אָן אויסגע-
פּוצטער קנאַפּ? ווי עס ווייזט אויס האט איר עס קיינמאָל נישט
געלערנט, עס איז צו ווייניק קאנטארעק, צו ווייניק. —

איך קוועל ממש פון גחתי. פונקט אַזוי האָט קאנטארעק אין
שולע געזינדלט מיטלשטעטן, מיטן זעלבן טאָן :

„צו ווייניק, מיטלשטעט, צו ווייניק. —

מיטלשטעט שטראַפט אים ווייטער :

— קוקט זיך נאָר צו צו בעטכערן, ער קאָן אייך דינען
אַלס ביישפּיל, ביי אים מעגט איר זיך לערנען.

איך טרוי פשוט נישט מיינע אויגן.

בעטכער איז טאַקע אויך דאָ, בעטכער אונדזער שולפּאַר-
טיער. און ער קאָן דאָס דינען אַלס ביישפּיל! קאנטארעק ווארפט
אויף מיר אַ בליק, ווי ער זאָל מיך וועלן איינשלינגען. איך
אָבער באַטראַכט רוזק זיין פרצוף, גלייך ווי איך קען אים גאָר-
נישט.

ווי משונהדיק נאַריש זעט ער אויס אין זיין קרעצל אויפן
קאָפּ און אין זיין העלבלויען מונדיר! און פאַר אַזא מין פאַר-
שוין האָט מען עס פריער געציטערט און געפלאַטערט, בעת ער
האָט געטראָגט אויף דער קאָטערע און פלעגט שטעכן מיטן
בלייפערער יעדן איינעם פון אונדז פאַר די אומרגלמסטיקע

פראנצויזישע צייטווערטער, מיט וועלכע מ'האט שפעטער אין פראנקרייך לגמרי גארנישט געקאנט אויפטאן.

ס'זענען נאך כמעט נישט אריבער קיין גאנצע צוויי יאָר; — און אָט שטייט דאָ איצט דער לאַנדשטורמאַן קאַנטאַרעק, אַן אַבדיקירטער מלך, מיט קרומע קני און אַרעמס ווי טאַפּ-אויערן. מיט שלעכט געפּוצטע קנעפּ און אין אַ לעכערלעכער פּאַזע, אַן אוממעגלעכער זעלנער.

בשום-אופן קאָן איך אים איצט נישט צונויפּבינדן מיט יע-נעם דראַענדיקן פּילד אויף דער קאַטעדרע, און איך וואָלט באמת זייער געוואלט וויסן, וואָס וועל איך טאָן, אויב דערדאָזיקער עלנטער פּאַרשוין וועט מיר, דעם אַלטן זעלנער, נאָך אַמאָל ווען ס'איז אַ פרעג טאָן:

— נו, בוימער, זאָגט מיר נאָר ווי וועט זיין דער עבר פון צייטוואָרט — — —

דערווייל באַפעלט מיטלשטעט אָנהויבן זיך צו איבן און אָנג-רייפן, קאַנטאַרעק ווערט פון אים גוטמוטיק באַשטימט אַלס גרו-פע-פּירער.

דערין ליבט אַ באַזונדערער גרונט. בעתן אָנגריף מוז זיך דער גרופּעפּירער תמיד געפינען אויף צוואַנציק טריט פּריער פּאַר זיין גרופּע; — ווי נאָר מ'קאָמאנדעוועט: צוריק — מאַרש! מאַכט די אָנגרייפּער-ריי בלוין אַ ווענדונג, דער גרופּע-פּירער אָבער וואָס ציליבט דערדאָזיקער באַוועגונג געפינט ער זיך פּלוצלונג צוואַנציק טריט הינטער דער ליניע, מוז לויפן אין גאַלפּ, כדי ווידער צו קומען אויף צוואַנציק טריט פּריער פּאַר דער גרופּע. צוזאַמען זענען עס אַלזאָ פּערציק טריט מאַרש, מאַרש. ווי נאָר ער קומט אָבער אָן, ווערט ווידער תּיכּף קאָמאנדירט צוריק-מאַרש! און ער מוז ווידער לויפן פּערציק טריט אויף דער צוויי-טער זייט אויף דעם אופן מאַכט די גרופּע גאַנץ געמיטלעך בלוין איין ווענדונג און אַ פּאַר טריט, בעת דער גרופּע-פּירער טאַנצט אַרום הין און צוריק ווי אַ פּאַיאָץ אויף אַ שטעקן. דערדאָזיקער גאַנצער אויפטו איז איינער פון הימלשטאַס אויסגעפרוּוטע רעצעפּטן. קאַנטאַרעק קאָן פון מיטלשטעטן מער נישט פּאַרלאַנגען,

זיין ער האָט אים אַמאָל נישט דורכגעלאָזן ביים עקזאַמען און מיטלשטעט וואָלט געווען אַ גרויסער שוטה נישט אויסצונען אַזאָ נוטע געלעגנהייט, איידער ער גייט צוריק אַוועק אויפן פּראָנט! מ'שטאַרבט דאָך אפשר אַפּיסל פּייכטער, וויסנדיק, אַז אַ זעלנער קאָן אויך אַמאָל האָבן די מעגלעכקייט צו ווײן, אַז ער איז אַ מענטש.

דערווייַל לויפט קאַנטאַרעק הין און צוריק ווי אַן איבער-געשראַקענער ווילדער חזיר. אין אַ צייט אַרום רייסט מיטלשטעט איבער די דאָזיקע שפּיל און איצט הויבט זיך אָן די זייער וויכ-טיקע איבונג פון קריכן אויף די קני און עלנבויגנס, האַלטנדיק ווי געהעריק דעם שנור, ריקט קאַנטאַרעק זיין פּראַכט-פּיגור איבערן זאַמד, האַרט פאַרביי אונדו. ער סאַפּעט שטאַרק, און זיין סאַפּן איז אמתע מוזיק.

מיטלשטעט מונטערט אים אויף, טרייסטנדיק דעם לאַנד-שטורמאַן קאַנטאַרעק מיט ציטאַטן פון אויבערלעזער קאַנטאַרעק. — „לאַנדשטורמאַן קאַנטאַרעק, מיר האָבן דאָס גליק צו לעבן אין אַ גרויסער צייט און מוזן זיך אלע צונויפנעמען און אַריבערטראָגן אויך דאָס ביטערע.

קאַנטאַרעק שפּייט אויס אַ שמוציק שטיקל האַלץ, וואָס איז אים אַריין צווישן די ציין, און שוויצט.

מיטלשטעט בויגט זיך אַראָפּ און דרשנט ווייטער:

— „און צוליב קלייניקייטן, לאַנדשטורמאַן קאַנטאַרעק, דאַרף מען קיינמאָל די גרויסע איבערלעבענישן נישט פאַרגעסן!

מיך ווונדערט, וואָס קאַנטאַרעק ווערט נישט צעפלאַצט מיט איין קנאַל, באַזונדערס איצט, בעת די ספּאַרט-איבונגען, ווען מיטלשטעט קאַפּירט אים גרויסאַרטיק, כאַפנדיק אים פאַרן לאַץ, פאַרן שפּיץ גאַמבע, שיטנדיק דערביי מיט פאַרשידענע חכמות פונקט ווי קאַנטאַרעק האָט עס פריער געמאַכט מיט אים.

דערנאָך ווערט פאַרטיילט דער ווייטערדיקער דינסט.

— קאַנטאַרעק און בעטכער, גייט נאָכן ברויט! נעמט מיט דאָס האַנט-וועגעלע!

אין אַ פּאָר מינוט אַרום לאָזט זיך אַוועק ס'פּאַרל מיטן

האנטוועגעלע. קאנטאָרעק, אַ צעקאָכטער, האַלט אַראָפּגעלאָן דעם
קאַפּ. דער פּאַרטייער איז שטאַלץ, ווייל ער האָט אַ לייכטן דינסט.
די ברויטפאַבריק איז אויפן צווייטן עק שטאַט. ביידע מוזן
זיך דעריבער שלעפּן היין און צוריק איבער דער גאַנצער שטאַט.
— די אַרבעט דויערט שוין ביי אייך אַ פּאַר טעג— כּעסט
זיך מיטלשטעט— ס'זענען פאַראַן מענטשן, וואָס קאָנען זיך שוין
אויף אייך נישט דערוואַרטן.

— גרויסאַרטיק — זאָג איך — און ער האָט זיך נאָך
נישט באַקלאָגט ?

— ער האָט עס שוין געפרוווט ! אונדזער קאַמאַנדיר האָט
שרעקלעך געלאָכט, דערהערנדיק די צוויקע מעשה. ער קאָן נישט
פאַרטראָגן קיין לערער. אויסערדעם פּלירטעווע איך מיט זיין
טאַכטער.

— ער וועט דיר אָפּטאָן אַ שטיקל ביים עקזאַמען.

— איך פייף אויף אים— ענטפערט מיטלשטעט געלאָסן—
זיין אָנקלאָגע איז אויסערדעם געווען לגמרי צוועקלאָז, ווייל איך
האָב געקאָנט דערווייזן. אַז זיין דינסט איז מייסטנס געווען זייער
אַ לייכטער.

— האָסט נישט געקאָנט ווי געהעריק אים אָנלערנען ? —

טו איך אַ פרעג.

— צופיל כּווד פאַר אים — ענטפערט מיטלשטעט רויק
אין שטאַלץ.

* * *

*

וואָס איז דער אורלוֹב ? — אַ מין וואַקלעניש, וואָס מאַכט
נאָר שפּעטער אַלץ נאָך שווערער. שוין איצט מישט זיך אַריין
דער אָפּשייד.

מיין מאַמע קוקט מיך שוויגנדיק אָן; — זי ציילט די
טעג, איך ווייס עס; יעדן פּרימאָרגן איז זי טרויעריק. שוין ווי-
דער אַ טאָג ווייניקער. מיין טאָרניסטער האָט זי פאַרוקט, זי
וויל נישט, אַז ער זאָל איר דערמאָנען אָן מיין אַוועקפאַרן.
די שעהן לויפן געשווינגט, בעת מ'זיצט ליידיק און מען

פראַכט זיך אַרײַן. איך טו זיך אַ כאַפּ און גײ באַגלײטן מײן
שוועסטער. זי גײט אין יאַטקע, אפּשר וועט זי קײַן עטלעכע
פונט בײַנער. עס איז נישט אַזאַ לײכטע זאַך. פון באַגײנען אָן
שטייט דער עולם שעהן לאַנג אין דער רײ. גאַנץ אָפּט פּאַלט
מען דאַרט אין חלשות.

מיר האָבן נישט קײן גלײַק. נאָכדעם ווי מיר זענען, זײך
בײַטנדיק, אָפּגעשטאַנען גאַנצע דײַ שעה, פאַרמאַכט מען די
יאַטקע. גישטאַ מער קײן בײַנער.

עס איז גוט, וואָס איך באַקום פּראָדוקטן. איך צײַגן דער-
פון אַ טײל מײן מאַמען, און מיר האָבן אַלע אַ ביסל בעסער
צו עסן.

די טעג ווערן פּסדר שווערער און מײן מאַמעס אויגן אַלץ
טרויעריקער. נאָך פיר טעג. איך מוז גײען צו קעמערײכט מוטער.

* *

מען קאָן עס בשום אופן נישט שילדערן אויפן פּאַפּיר.
דידאַזיקע ציטערנדיקע כלײפּנדיקע פּרוי, וואָס טרײַטלט מיר און
שרײַט אויף מיר :

„פאַרוואס-זשע לעבסטו, אַז ער איז טײט ?

וואָס פאַרפּלײצט מיך כּמש מיט טרערן און שרײַט :

„צו וואָס זענט איר בכלל דאָ, קינדער ווי איר“ —

וואָס טוט זיך א וואָרף אויף אַ שטול און וויינט !

— „צי האַסטו אים געזען ? צו האַסטו אים נאָך געזען ? ווי

אַזוי איז ער געשטאַרבן ?

איך זאָג איר, אַז ער האָט באַקומען א קויל אַן האַרצן

און איז אויפן אָרט געשטאַרבן. זי קוקט מיך אָן, זי צווייפּלט :

— דו זאָגסט לײַגן, איך ווייס עס בעסער.

איך האָב געפּילט ווי שווער ער איז געשטאַרבן. איך האָב

געהערט זײַן שטיי, זײַן אַנגסט האָב איך באַנאַכט געשפּירט, —

זאָג דעם אמת, איך וויל עס וויסן, איך מוז עס וויסן.

— נײַן, — זאָג איך, איך בין נעבן אים געזען, ער איז

גלײַך געזען טײט.

זי בעט מיך שטיקערהייט :

„זאג עס מיר, דו מוזט עס. איך ווייס דו ווילסט מיך דערמיט טרייסטן, אָבער צי דען זעסטו נישט אז דו קוועלסט מיך נאָך ערגער, ווי ווען דו זאָלסט מיר זאָגן דעם אמת. איך קאָן די אומגעוויסהייט מער נישט אריבערטראָגן, זאָג מיר ווי עס איז געווען, ווי שרעקלעך עס זאָל נישט זיין. עס איז נאָך אַלץ בעסער, ווי דאָס וואָס איך קלער.“

איך וואָלט עס איר שוין קיינמאָל נישט געזאָגט, ווען זי זאָל מיך אפילו צוהאקן אויף שטיקלעך. איך האָב אויף איר שטאַרק רחמנות, אָבער דאָך קומט זי מיר אויס א ביסל נאַריש. זי מוז זיך דאָך איין פאַר אלע מאָל זאָגן, קעמערדיך בלייבט טויט, צו זי ווייס עס אדער נישט. אַז מען האָט געזען אַזויפיל טויטע, קאָן מען שוין בשם אופן נישט באַגרייפן וויאָזוי מען קלאָגט און מען ליידיט אַזויפיל צוליב, איין איינצלעם. און איך טו דעריבער אַ זאָג שוין א ביסל אומגעדולדיק:

- ער איז תיכף געווען טויט. ער האָט עס גאַרנישט געפילט. זיין פנים איז געווען גאַנץ רוניק.
- זי שוויגט. דערנאָך פרעגט זי לאנגזאַם:
- צי קאָנסטו מיר דערויף שווערן ?
- יאָ.
- מיט אַלץ וואָס דיר איז הייליק ?
- אַך גאָט, וואָס איז שוין דען ביי מיר הייליק ? דאָס בייט זיך דאָך ביי אונדז אזוי געשוויגט.
- אַ, ער איז תיכף געווען טויט.
- ווילסטו אַליין נישט צוריק קומען, אויב עס איז נישט אמת ?

- א. וויל נישט צוריק קומען, אויב ער איז נישט געווען תיכף טויט.

איך וואָלט נאָך ווער ווייסט וואָס אויף זיך גענומען. אָבער עס ווייזט אויס, אַז זי גלויבט מיר. זי קרעכט און וויינט אַ זאָנע צייט נאָכאַנאַנד. איך זאָל איר דערציילן וויאָזוי עס איז

געזען און איך קלער אויס צו מעשה, איז וועלכער איך גלויב
כמעט אליין

ווען איך גיי אַוועק קושט זי פֿיך און שענקט מיר זיינס
א בילד. ער שטייט אויף אים אין זיין רעקרוטן-מונדיר אָנגע-
שפּאַרט אָן א רונדן טיש, וואָס זיינע פּיסלעך זענען פון אומ-
געשילטע ווייסע בוים-צווייגן. פון ווייטנס זעט זיך אַ וואַלד, גע-
מאַלט אלס קוליס. אויפן טיש שטייט א קופּעל ביר.

עס איז מיין לעצטער אָונט אין דער היים. אַלע זענען
שווייגעדיק. איך גיי פרי שלאַפן, איך כאָפּ אָן דאָס קישן, איך
דריק עס צו זיך און גראָב דערין איין דעם קאַפּ. ווער ווייס
צי וועל איך ווען עס איז נאַכאַכאַל שלאַפן אויף אַוצ ווייכן
געלעגער!

מיין מאַמע קומט שפעטער נאַכאַמאָל צו פיר אין צימער.
זי מיינט, אַז איך שלאַף, און איך מאַך זיך טאַקע שלאַפּנדיק.
צו ריידין, וואַכעדיק צו זיין איינער מיטן אַנדערן, איז צו שווער.
זי זיצט כמעט ביז אינדערפרי, כאָטש זי לייטט יסורים
און קרימט זיך אָפטמאָל. סוף-בל-סוף קאָן איך עס מער נישט
איבערטראָגן. איך מאַך דעם אָנשטעל, ווי איך זאָל זיך פּלוצלינג
האַבן אויפגעכאַפט.

— גיי שלאַפן, מאַמע, דו וועסט זיך נאָך דאָ פאַרקילן.

— זי זאָגט:

„שלאַפן וועל איך נאָך קאָנען גענוג שפעטער“

איך זען זיך אַנידער:

איך גיי דאָך נישט פונדאַנען אויפן שלאַכט-פעלד, מאַמע.

פיר וואָכן מוז איך דאָך נאך פריער בלייבן אין פאַראַקן-לאַגער. פון דאָרט

וועל איך זיך נאָך אפּשר אויף א זונטיק צו איין אַריבערכאַפן.

זי שווייגט. דערנאָך פּרעגט זי שטילערהייט:

— שרעקסטו זיך זייער?

— ניין, מאַמע.

איך וויל דיר נאָך עפּעס זאָגן:

— זיי פאָרזיכטיק מיט די פרויען אין פראנקרייך. זיי זע-
נען דאָרט שלעכט.

— אַך מאַמע, מאַמע! פאַר דיר בין איך א קינד, — פאַר-
וואָס זאָג איך נישט אַוועקלייגן דעם קאַפּ אויף דיין שויס און
וויינען? פאַרוואָס מוז איך פסדר זיין דער שטאַרטער און דער
רויקערער, מיר ווילט זיך דאך אויך אַמאָל וויינען און ווערן געטרייסט,
איך בין דאָך, באמת, נישט פיל מער ווי א קינד, אין שאַנק
הענגען נאָך מיינע קורצע יינגלערישע הויזן, עס איז דאָך ערשט
נישט לאַנג געווען, פאַרוואָס איז עס שוין פאַרביי?

איך זאָג אזוי רויק ווי איך קאָן נאָר:

— דאָרט וווּ מיר שטייען זענען נישטאָ קיין פרויען,
מאַמע.

— און זיי גאַנץ פאַרזיכטיק דאָרט אין פעלד, פאַיל.

— אַך מאַמע, מאַמע! פאַרוואָס דריק איך דיך נישט אין
מיינע אָרעמס און מיר זאָלן שטאַרבן ביידע. סאַרא עלנטע הינט
מיר זעמיר אייגנטלעך!

— יא מאַמע, דאָס וועל איך טאָן.

— איך וועל יעדן טאָג פאַר דיר גאָט בעטן, פאַיל.

אַך מאַמע, מאַמע, לאַמיר אויפשטיין און אַוועקגיין, ציריק
דורך די יאָרן ביז דאָסדאָזיקע גאַנצע עלנט זאָל אויף אונדז
מער נישט ליגן, ציריק צו דיר און מיר אַליין, מאַמע!

— אפטר קאַנסטו באַקומען א פאַסטן, וואָס איז נישט אַזוי
געפערלעך.

— יא, מאַמע איך וועל אפשר אריין אין קיך, דאָס קאָן שוין
זיין.

— נעם טאַקע אָן דעמדאָויקן פאַסטן, אפילו ווען די איבעריקע
וועלן ריידן. —

— דאָס אַרט מיך קנאַפּ וואָס, מאַמע.

זי זיכצט. איר פנים איז א ווייסער שיין אין דער טונקל-
קייט.

— א ציט מוזטו גיין שלאָפן, מאַמע.
זי ענטפערט נישט.

איך שטיי אויף און לייג איר אַרויף מיין דעקע אויף די אַקסלען. זי שפארט זיך אָן אויף מיין אַרעם, זי האָט שמערצן. אַזוי פיר איך זי אַוועק. א קורצע וויילע בלייב איך נאָך ביי איר.

— דו מוזט טאַקע איצט געזונט ווערן, מאמע, ביז איך וועל צוריקקומען.

— יא, יא, מיין קינד.

— איר דאַרפט מיר קיין זאַך נישט שיקן, מאמע. מיר האָבן דאַרט גענוג צו עסן. איך וועט עס מער צונאָך קומען.

ווי עלנט ליגט זי אין איר בעט, זי, די, וואָס האָט מיך ליב מער ווי אַלץ אויף דער וועלט. אַז איך וויל שוין אַוועקגיין זאָגט זי האסטיק:

— איך האָב דיר נאָך אָנגעגרייט צוויי פּאַך אונטערהויזן, עס' איז גוטע וואָל, זייער וואַרעמע. פאַרגעס נאָר נישט זיי איינצופאַקן.

— אַך מאמע, איך ווייס וואָס די צוויי פּאַך אונטערהויזן האָבן דיר געקאָסט, וויפיל דו ביסט אָפגעשטאַנען און אַרומגע-לאָפן און געבעטלט! אַך מאמע, מאמע, ווי קאָן מען עס משיג זיין, אַז איך מוז פון דיר אַוועק, ווער אַנדערש האָט דען אויף מיר מער רעכט פון דיר. איך זיך נאָך דאָ, און דו ליגסט דאָרט, מיר האָבן זיך איינאנדער אַזויפיל צו זאָגן, אָבער מיר וועלן שוין קיינמאָל דערצו נישט קומען.

— גוטע נאַכט, מאמע.

— גוטע נאַכט, מיין קינד.

— דאָס צימער איז טונקל. מיין מוטערס אַטעם טראָגט זיך אין אים אַרום. אינמיטן קלאַפט דער זיינער. אין דרויסן פאַר די פענצטער בלאָזט עס. די קאַשטאַנען-בוימער רוישן.

אין קאָרידאָר פאַל איך איבער מיין טאַרניסטער, וואָס ליגט שוין א פול געפאַקטער, ווייל איך מוז מאַרגן גאנץ פרי אָפּמאַרן. איך בייס מיינע קישנס. איך כאַפ אַרום מיט די פויסטן די אייזערנע שטאַנגען פון מיין בעט. איך האָב נישט געטאַרט קומען אַהער. איך בין געווען גלייכגילטיק און אָפּטמאָל האָפּ-

נונגסלאָז דאָרט אויפן פעלד; — איך וועל שוין קיינמאָל נישט
קאָנען אזוי זיין. איך בין געווען אַ זעלנער און איצט בין איך
נישט מער ווי די פאַרקערפערונג פון ליידן וועגן זיך, וועגן מיין
מוטער, וועגן אַלץ, וואָס איז אזוי טרייסטלאָז און אָן אַ סוף.
איך האָב נישט געטאָרט פאַרן אויף אורלויב.

VIII

די באראקן אין סטעפֿלאַגער קען איך נאָך. דאָ האָט
 חימלשטאט דערצויגן טיארען. ווייטער קען איך דאָ אבער קיינעם נישט;
 אַלץ האָט זיך דאָ געביטן, ווי שטענדיק. נאָר עטלעכע פון די
 דאָזיקע מענטשן האָב איך פריהער פארבייגענדיק באַמערקט.
 מיין דינסט-אַרבעט פיר איך אויס מעכאַניש. אין אָונט
 בין איך כמעט שטענדיק אין דער זעלנער-היים, דאָ ליגן אויסגע-
 שפרייט פאַרשידענע צייטונגען, וואָס איך לייען זיי אָבער נישט.
 עס שטייט דאָ אָבער א קלאַוויר און זייער גערן שפיל איך אויף
 אים. צוויי מיידלעך באַדינען אונדז, איינע פון זיי איז א יונגע.
 דער לאַגער איז אַרומגערינגלט מיט הויכע דראַט-פאַרקאַ-
 נעס. אויב כיר קומען שפעט פון זעלנער-היים מוזן מיר האָבן
 פאַסיר-שיינען. ווער עס קאָן זיך פאַרשטענדיקן מיטן וואָך-פאַסטן,
 קריכט, גאַטירלעך, אַזוי אויך דורך.
 צווישן גרינע קיסטעס און ווייסע בושאָזע-וועלדער מאַכן
 מיר יעדן טאָג אין סטעפֿ אונדזערע קאַמפּאַניע-איבונגען. עס איז
 צו דערליידן, אזיב מען פאַרלאַנגט שוין נישט מער, מען לויפט
 פאַרויס, מען טוט זיך א וואָרף און דער אָטעם בייגט הין און
 צוריק די שטענגלעך אויף די בלעטער. דאָס קלאַרע זאַמד ליגט
 געזיכט אויפן באַדן. ריין ווי אין א לאַבאָראַטאָריע, צונויפגע-
 מישט מיט א סך קלייניקע שטיינדעלעך. עס איז זייער אַנציענ-
 דיק איינצוגראָבן דערין די הענט.
 צום שענסטן אָבער זענען די וועלדער מיט זייערע

בושאָזע-ראַנדן. יעדן מאַמענט בייטן זיי די פאַרב. איצט לייטן
די שטאַמען ווייס ווי געפאַלענער שניי, און זידיק און לופטיק
שוועבן צווישן זיי די פאַרשידנפאַרביקע פלעטער; - אין אַ מינוט
אַרום פאַרוואַנדלט זיך אַלץ אין אַ קריסטאַלענער פלאַקייט, וואָס
טראַגט זיך ווי באַזילבערט פון ראַנד און פאַרטרייבט די גרינג-
קייט; אָבער באַלד פאַרטונקלט עס זיך אויף איין אָרט כמעט ווי
שוואַרץ, בעת עס טראַגט זיך אַ וואַלקן איבער דער זון און דער-
דאָזיקער שאַטן לויפט ווי אַ געשפּענסט לענגאויס די איצט בלייכע
שטאַמען, ווייטער איבערן סטעפּ צום האַרזיאַנט, - דערווייל
שטאַנגען פאַרן רויט-גאַלדענעם גלאַנץ פון די אַרומיקע באַפאַרטע
קוסטעס.

דאָסדאָזיקע שפּיל פון די צאַרטע ליכטיקייטן און דורכ-
זיכטיקע שאַטנס ווירקן אָפּטמאַל אויף מיר אַזוי פאַרשיפּורנדיק.
אַ איך דערהער כמעט נישט די קאַמאַנדע-רופּן.
בעת מ'איז אַליין, הויבט מען אָן באַטראַכטן און לייב צו
קריינן די נאַטור. און איך האָב דאָ נישט קיין גרויסע באַקאַנטשאַפט
אין וויל עס אויך צופיל נישט האָבן. מ'איז צו ווייניק איינער
מיטן אנדערן באַקאַנט, מ'זאָל קאַנען מער טאָן ווי אַביסל פּלאַפּ-
לען און אין אַזונט שפּילן זיבעצן-און-פיר אָדער זיך וויצלען.
נעבן אונדזערע באַראַקן געפינט זיך דער גרויסער רוסי-
לאַגער. ער איז אַפילו אָפּגעטיילט פון אונדז מיט הויכע דראַט-
זענען, אָבער דאָך גיט זיך אָפּט איין די געפאַנגענע צו אונדז
אַריבערצוקומען. זיי האַלטן זיך זייער שרעקעוודיק, דערצי האָבן
דאָס רוב פון זיי לאַנגע בערד און זענען גרויס, צוליב דעם
מאַכן זיי אויף אונדז אַן איינדרוק פון פאַרשמיסענע, הכנעהדי-
קע בערנאַרדינער.

זיי קריכן אַרום אונדזערע באַראַקן און רעווידירן די אָפּ-
פאַל-פעסלעך. מ'קאָן זיך לייט פאַרשטעלן, וואָס זיי געפינען
דאָרט. אונדזער באַשפּייזונג איז אַ גאַנץ קנאַפע, און דערצו אַ
שלעכטע, ווי לבשל ברוקווע געשניטן אויף זעקס חלקים און אַ
געטראַנק פון מערן-זאַפט, וואָס איז נאָך דערצו שטאַרק שמוציק;

קאריטאטאז אין שוין אן אמזער יום-טובדיקער טאבל, און דאָס
העכטע איז אַ שיטערע רייז-זופ, אין וועלכער ס'דאַרפן פלומרשט
צרוםשווימען קליינע שטיקלעך פלייש. זיי זענען אָבער אַזוי
קליין געשניטן, אַז מ'קאָן זיי לגמרי נישט געפינען.
נישט געקוקט דערויף עסט מען, פאַרשטייט זיך, אַלץ.
אַז אימצער איז באמת אַזוי רייך, ער זאָל נישט דאַרפן הויג-
גערן, שטייען צען אַנדערע אַרום אים, וואָס וואָלטן עס גערן ביי
אים אָפּגע-ומען. נאָר די רעשטלעך, וואָס דער לעפל קאָן עס
שוין נישט אַנכאַפן, ווערן אַרויסגעוואָרפן און אַריינגעגאַסן אין
די אָפּפאל-פעסלעך. דערצו קומען נאָך אַמאָל צו שטיקלעך ריפן-
שאַלעכץ, פאַרשימלטע ברויט-סקו-קעס אין אַלערליי פסולות.
דאָס דאָזיקע שיטערע, מוטנע, שמוציקע וואַסער איז דער
ציל פון די געפאַנגענע. גיריק שעפן זיי דאָס אויס פון די שטייג-
קעדיקע פעסלעך און טראָגן עס אַוועק אויטער זייערע בלוזקעס.
ס'איז משונהדיק, די דאָזיקע שונאים אונדזערע צו זען אַזוי
נאַנט. זיי האָבן פנימער, איבער וועלכע מ'מוז זיך נישט ווילנ-
דיק פאַרטראכטן, גוטע פויערים-פנימער, ברייטע שטערנס, בריי-
טע נעזער, ברייטע ליפן, ברייטע הענט, געקרויזטע האַר. מ'האַט
זיי געדארפט באַנוצן צום אַקערן, שניידן און רייסן עפּל. זיי
זעען נאָך אויס אַ סך גוטמוטיקער ווי אונדזערע פויערים אין
פרילאַנד.

ס'ווערט טרויעריק זיך צוצוקוקן צו זייערע באַוועגונגען,
צו זייער בעטלעך עפעס עסן. זיי זענען אַלע גאַנץ שוואַך, ווייל
זיי קריגן פונקט אַזוי פיל, אַז זיי זאָלן נישט אויסגיין פון הויג-
גער. מיר גופא באַקומען דאָך שוין לענג נישט קיין עסן צו
דער זעט. זיי האָבן שלשול, מיט צעשראַקענע פנימער ווייזן אַסך
פון זיי די פאַרבלוטיקטע העמדער. זייערע רוקנס, זייערע נאַקנס
זענען אויסגעקרוימטע, די קני טרייסלעך זיך, דער קאָפּ קוקט
קרום פון אונטן אַרויף, בעת זיי שטרעקן אויס די האַנט, און
מיט די עטלעכע ווערטער, וואָס זיי קאָנען, בעטלעך זיי – בעט-
לען מיט די דאָזיקע וויכע, שטילע באַאָווע שטימען, וואָס זענען
ווי וואַרעמע אויונגס אין היימישע שטיבער.

ט'זענען פאראן מענטשן, וואָס דערלאַנגען זיי אַ זעק, און
 זיי זאָלן אומפאלן; — אָבער אַזעלכע זענען דאָ ווייניק. ס'רוב
 טוט זיי גאַרנישט, מ'גייט גלייכגילטיק נעבן זיי פאַרביי. צייטן-
 ווייז אָבער, ווען זיי זענען שוין שרזקלעך עלנט — פשוט נע-
 בעכדיק — פאלט מען אַרײַן אין אַ ווילדן פעס און דאַן איז
 מען זיי מכבד מיט קלעפּ. ווען זיי זאָלן כאַטש ווייניקסטנס אַזוי
 נישט אָנגוקן, — וואָס פאַר אַ יאָמער ס'קאָן שטעקן אין אַזעלכע
 צוויי קליינע פּונקטן, וואָס מ'קאָן זיי צונאָכן מיטן איינציקן
 גראָבן פינגער: אין די אויגן.

אין אַוונט קומען זיי אין די באַראַקן און האַנדלען. זיי
 גיבן אָפּ אַלץ, וואָס זיי האָבן, פאַר ברויט. אָפטמאָל געלינגט עס
 זיי, ווייל זיי האָבן גוטע שטיח'ל, אונדזערע אָבער זענען זייער
 שלעכט. די לעדער פון זייערע הויכע שעפּסן-שטיח'ל איז ווי-
 דערבאַר ווייך, פינקט ווי יוכטן (1), אונדזערע פּויערשע בנים, וואָס
 באַקומען צוגעשיקט פון דער היים גערויכערטע פליישן, האָבן
 די מעגלעכקייט אָפצוקויפן ביי זיי אַזעלכע מינים שטיח'ל. דער
 מקח פאַר אַ פאַר שטיח'ל איז בערך דריי זעלנער-ברויטן אָדער
 איין ברויט און אַ קליינע האַרטע קישקע חזיר-וורשט. אָבער
 כמעט אַלע רוסן האָבן שוין לאַנג אָפגעגעבן אַלע זאַכן, וואָס זיי
 האָבן פאַרמאָגט. זיי גייען שוין אַלע אָפגעריטן און פרווון זיך
 נאָך צו צאָלן פאַרן ברויט מיט קליינע שניצערײען און פאַרשי-
 דענע זאַכן, וואָס זיי האָבן אויסגעארבעט פון גראַנאַטן-שטיק-
 לעך און פון קופּערנע רינגען. פאַר די דאָזיקע זאַכן באַקומט
 מען אָבער גאַנץ ווייניק. נישט געקוקט אויף דעם, וואָס ס'איז
 נישט אַזוי לייכט אָנגעקומען זיי צו מאַכן — מ'גייט זיי אָפּ פאַר
 אַ פאַר פענעצער ברויט.

אונדזערע פּויערים זענען גראַבהויטיקע און כיטרע, בעת
 זיי האַנדלען. זיי האַלטן דעם רוס דאָס שטיק ברויט אָדער
 וורשט אַזוי לאַנג האַרט אונטערן נאָז, בין ער ווערט בלייך פון
 גיריקייט, פאַרגלאַצט די אויגן, און דעמאָלט איז אים שוין אַלץ

(1) יוכטן — רוישישע לעז

איינס. אונדזערע אָבער טאָרפאָקן דעם באַקומענעם שליל מיט
דער גאַנצער פּינקטלעכקייט, מיט וועלכער זיי צייכענען זיך אויס,
נעמען אַרויס זייער דיקן טאַשן-מעסער, שניידן אָפּ פאַמעלעך און
מיט גרויס הונאָה א שטיק ברויט פאר זיך און דערנאָך, ביי
יעדן ביסן, אַ שטיק האַרטע גוטע וורשט און לאָזן זיך וויל-
גיין אַלס באַלוינונג פאַרן גוטן מסחר.

מיוערט אויפגערגט זיך. צוקוקענדיק צו די דאָזיקע עובדות
אין סיויליט זיך שטאַרק אַ פּויק טאָן זיי אין די האַר-
טע שאַרנס. גאַנץ זעלטן גיבן זיי עפעס אָפּ פון זייער
פּרעסן.

טיקען דאָך, אייגנטלעך, פּליל נישט איינער דעם צווייטן.

איך בין גאַנץ אָפט אויף דער וואַך ביי די רוסן. אין
דער פּינצטער זעט מען זייערע געשטאַלטן זיך באַוועגן, ווי קראַנ-
קע באַטשאַנעס, ווי גרויסע פּויגל.

זיי קומען צו האַרט צו די קראַטן, לייגן צו זייערע פּנימער
און רוקן אַריין די פינגער. אָפטמאָל שטייען א סך איינער נעבן
צווייטן. אַזוי אָטעמען זיי אַריין דעם ווינט, וואָס טראַגט זיך פון
סטעפּ און פון די וועלדער.

זעלטן ווען רעדן זיי, און דאָן נאָר עטלעכע ווערטער. זיי
זענען מענשטלעכער, און איך גלויב, אַז אַפילו פּרידערלעכער
איינער צו דעם אַנדערן ווי מיר דאָ. אָבער ס'איז אפשר בלויז נאָר
צולייב דעם, ווייל זיי פילן זיך אומגליקלעכער פון אונדז. דער-
צו איז דאָך פאַר זיי דער קריג שוין געענדיקט. אָבער זיצן
דאָ און וואַרטן אויף אַ שלשול, איז דאָך אויך קיין לעבן
נישט.

די לאַנדשטורם-לייט, וואָס באַוואַכן זיי, דערציילן, אַז
מתחילת זענען זיי געווען אַ סך לעבעדיקער. זיך באשעפטיקט

אפילו מיט משפכ-זכר - געהאט צווישן זיך באציונגען, וואָס פלעגן זיך אָפט ענדיקן מיט פויסטן און מעסערס. איצט אָבער זענען זיי שוין לחלוטין פאַרטעמפט און גלייכנילטיק, דאָס רוב פאַרנעמט זיך שוין אפילו נישט מער מיט קיין אַנאַניזם, אַזוי שוואַך זענען זיי, כאָטש עס איז באַוווּסט, אַז גאנץ אָפט איז שוין דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז גאַנצע באַראַקן האָבן אַנאַנירט. זיי שטייען ביי די קראַטעס; אָפטמאָל טראָגט זיך איינער אָפּ, שטעלט זיך אָבער באַלד אַן אַנדערער אויף זיי; אָרט אין דער ר"י.

דאָס רוב שטייען שטיל, נאָר איינצלנע בעטן מען זאָל זיי אַוועקשענקען דעם מונדשטיק פון אַן אויסגערויכערטן פּאַפּיראַס. איך זע זייערע טונקעלע געשטאַלטן. דער ווינט בלאָזט אין זייערע בערד. איך ווייס וועגן זיי גאַרנישט, נאָר אז זיי זענען געפאַנגענע און דווקא דאָס דערשיטערט מיך. זייער לעבן איז נאָמענ-לאָז און אָן א שום שולד. ווען איך זאָל וויסן וועגן זיי מער, למשל, ווי זיי הייסן, ווי זיי לעבן, וואָס אויף זיי ווארט, וואָס זיי דריקט, דאָן וואָלט מיין דערשיטערונג געהאַט א ציל, וואָס וואָלט אפשר דערפירט צו מיטלייד! איצט אָבער שפיר איך הינטער זיי נאָר דעם שמערץ פון דער קרעאטור, פין א באַשע-פעניש, די מוראדיקע שווערמוט פון לעבן און די אכוריות פון מענטשן.

א באַפעל האָט די דאָזיקע שטילע געשטאַלטן פארוואַנדלט אין אונדזערע שונאים, אַ באַפעל וואָלט זיי פונקט אַזוי געקאָנט מאַכן פאר אונדזערע פריינט. ערגעץ-ווי ביי א טיש זיצן עטלע-כע מענטשן אין שרייבן אונטער א פאַפּיר, וואָס קיינער פין אונדז קען עס נישט, און יאָרן לאַנג איז אונדזער העכסטער ציל דאָס, וואָס עס ווערט פאַראַכט פון דער גאַנצער וועלט און פאַרדינט די גרעסטע שטראַף. און זאָל אימיצער טאַקע זיין א בריה און זיך קאָנען אַריענטירן, בעת ער זעט דאָ די דאָזיקע שטילע מענטשן מיט די קינדערישע פנימער און די אָפּאַסטאַל-בערד! יעדער אונטעראַפּיציר איז דעם רעקרוט, יעדער לערער דעם

תלמיד א' סך און ערגערער שונא ווי זיי אונדז. און דאָך וואָלטן
מיר ווידער געשאָסן אין זיי און זיי אין אונדז, ווען זיי זאָלן
זיין פריי.

איך דערשרעק זיך; ווייטער טראכטן טאָר איך נישט. דער-
דאָזיקער וועג פירט צום אָפגרוינט, צום תהום. אויף דעם איז
נאָך נישט געקומען די צייט; איך וויל אָבער דעמאָזיקן גע-
דאנק נישט פארלירן, איך וויל אים באַהאַלטן, ווייטער שפּיגען,
ביז דער קריג וועט בעמען א סוף. מיינ האַרץ קלאַפט: צי איז
דאָ דער ציל, צי איז דאָס גרויסע, דאָס איינמאָליקע, וועגן
וואָס איך האָב געטראכט אין גרויבן, וואָס איך האָב געזוכט אַלס
לעבנס-אינהאַלט נאָך דערדאָזיקער קאטאַסטראָפּע פון דער גאַנצער
מענטשלעכקייט, צו איז עס אַן אויפגאַבע פאַרן לעבן שפּעטער,
צי איז עס ווערט די יאָרן סוף איבערגעלעבטן גרויץ?

איך נעם אַרויס מיינע פאפּיראַסן, צעברעך זיי האַרץ
צווייען און גיב עס אָפּ די רוסן. זיי פאַרנייגן זיך
און ציגן זיי אָן. און איצט טלען אויף עטלעכע פּנימער
רויטע פונקטן. זיי טרייסטן מיך; עס זעט אויס, ווי דאָס זאָלן
זיין קליינע פענצטערלעך אין טונקעלע דאַרפישע הייזער, וואָס
פאַראַטן, אז דאָרט הינטן זענען פאַראַן צימערן, וואָס קאָנען זיי
גען אַלס פּולשטאַנדיקער מקום-מקלט.

די טעג גייען פאַרביי. אין א נעפּלדיקן פּרימאַרגן ווערט
ווידער באַגראָבן א רוס; איצט שטאַרבן דאָך כמעט יעדן טאָג
עטלעכע פון זיי. איך שטיי גראָד אויפן וואַך-פּאַסטן, בעת מען
איז אים מקבר. די געפאַנגענע זינגען א קירך-ליד, זיי זינגען
מיטן כאָר, און עס קלינגט, ווי עס זאָלן באַרנישט זיין מער קיין
שטימען, נאָר עפעס אַן אַרגל, וואָס שטייט דאָרט ווייט אין
סטעפּ.

די קבורה גייט צו געשווינט.

אין אַוונט שטייען זיי ווידער ביי די קראַטעס, און דער
היינט קומט פון די בוישאַווע-וועלדער דירעקט צו זיי. די שטערן
זענען קאליט.
איך קען איצט עטלעכע פון זיי, וואָס רעדן באַרנישט

שלעכט דייטש. איינער פון זיי איז אַ מוזיקער, ער דעו צייילט,
אַז ער איז אין בערלין געווען א פידלער.
דערהערנדיק אז איך שפיל אַביסל קלאוויר, ברענגט ער
זיין פידל און הויבט אָן שפילן. די איבעריקע זעצן זיך אַוועק
אַנגעשפארט מיט די רוקנס אָן די קראַטעס. ער שטייט און
שפילט, אויף זיין פנים ליגט דער פאַרלאָרענער אויסדרוק, וועלכן
עס האָבן געוויינלעך פידלער, ווען זיי פאַרמאכן די אויגן, דער-
נאָך באַוועגט ער ווידער דעם אינסטרומענט אין ריטם און שמייכלט
מיר צו.

ער שפילט, ווייזט אויס, פאַלקס-לידער, ווייל אַלע ברומען
אונטער. זיי זעען אויס ווי טונקעלע בערגלעך, וואָס ברומען
אַרויס טיף פון אונטער דער ערד. די פידל-שטים שטייט איבער
זיי ווי אַ שלאַנק מיידל און איז העל און איינזאַם. די שטימען
הערן אויף, און די פידל בלייבט - זי איז דין אין דער נאַכט,
גלייך ווי זי זאָל פריירן; מען מוז שטיין גאַנץ נאָענט, אין א
צימער וואָרט עס זיכער געקלונגען פיל בעסער, - דאָ אין
דרויסן ווערט מען טויעריק. בעת זי בלאַנקעט זיך דאָ אַליין
אַרום.

איך באַקום נישט קיין אורלווב אויף זונטיק, ווייל איך
האָב דאָ נישט לאַנג געהאַט א גרעסערן אורלווב. דעם לעצטן
זונטיק פאַר מיין אָפּפאַרן קומען דעריבער מיין פאַטער און מיין
עלטסטע שוועסטער צו מיר. מיר זיצן אָפּ דעם גאַנצן טאָג אין
זעלנער-היים, ווהין זאָלן מיר, לַמשלָ, גיין, אין די באַראַקן ווילט
זיך נישט. מיטאַג-צייט מאַכן מיר א שפּאַציר איבערן סטעפּ.

די שעהן שלעפּן זיך, מיר ווייסן נישט וועגן וואָס צו
רעדן. און אַט רעדן זיי מכוּח מיין מאמעס קראַנקהייט. איצט
ווייסט מען שוין גענוי, אַז עס איז א ראַק, זי ליגט שוין אין
שפיטאַל און ווערט קורצלעך אָפּערירט. די דאָקטוירים האָפּן אַז
זי וועט געזונט ווערן, אָבער מיר האָבן נאָך קיינמאָל נישט גע-
הערט, אז א ראַק זאָל מען קאָנען אויסהיילן.

- ווו ליגט זי, - טו איך א פרעג.

- אין לואיזון-שפיטאַל! - זאָגט מיין פאַטער.

- אין וואָס פאר א קלאַס?
- אין דריטן. מיר מוזן ווארטן, ביז מיר וועלן וויסן ווי-
פיל עס דארף קאָסטן די אָפּעראַציע. זי האָט אַליין געוואָלט
אין דריטן קלאַס, זי האָט געזאָגט, אז דאָרט וועט זי האָבן
געזעלשאַפט, און עס איז טאקע א סך ביליקער.
- לייגט זי דאָך אָבער מיט א סך קראַנקע צוזאַמען, זאָל
זי כאָטש קאָנען שלאָפן.

מיין פאָטער שאַקלט מיטן קאָפּ. זיין פנים איז פאַרמא-
טצרט און פול קנייטשן. מיין מוטער האָט לאַנג געקראַנקט, זי
איז אמת אַוועק אין שפיטאַל, נאָר ווען זי איז שוין געווען
דערצו געצווונגען, און דאָך האָט עס אָפּגעקאָסט א מאַסע געלט,
און לגמרי צעבראָכן מיין פאָטערס עקזיסטענץ.
- ווען מען זאָל שוין כאָטש וויסן וויפיל עס דארף קאָסטן
די אָפּעראַציע, - טוט ער א פרעג.

- איר האָט זיך גאַרנישט געפרעגט?
- נישט דירעקט, דאָס קאָן מען נישט - דעם דאָקטאָר
טאָר מען נישט דערבייזערן, ווייל ער דארף זאָך די מוטער
אָפּערירן.

יא, קלער איך דאָן פאַרביטערט, דאָס זענען מיר.
דאָס זענען זיי, די אַרעמע לייט, זיי האָבן מורא צו פרעגן
וויפיל עס דארף קאָסטן און פּלאַנן זיך שרעקלעך דעריבער; יע-
נע אָבער, וואָס נויטיקן זיך נישט אין דעם, האַלטן פאר זעלבסט-
פאַרשטענדלעך צו פאַשטימען פריער דעם פרייו. אויף זיי וועט
דער דאָקטאָר נישט ווערן אין פעס.
די קוראַציע דערנאָך איז אויך זייער טייער, זאָגט מיין
פאָטער.

- די קראַנקן-קאַסע צאָלט גאַרנישט? - פרעג איך.
- די מוטער איז שוין צו לאַנג קראַנק.
- צי האָט איר נאָך עפעס געלט?
ער שאַקלט מיטן קאָפּ:
- ניין. איך קאָן אָבער איצט ווידער האָבן איבער-שעהן.
איך ווייס: ער וועט שטיין ביז צוועלף אינדערנאַכט ביי

זיין טיש און היבלעווען און קלעפן און שניידן. אכט אין אַהאַט
וועט ער עפעס אָפּעסן פֿון די געשמאַקע מאכליים, וואָס זיי באַ-
קומען אויף קאַרטן. דערנאָך נעמען א פּראָשעק קעגן זיין קאַפּ-
ווייטאָג און ווייטער ארבעטן.

כדי אים א ביסל אויפצומונטערן, דערצייל איך אים עטלעכע
מעשיות, וואָס פּאַלן מיר גראָד איין, זעלנערישע וויצן וועגן גע-
נערעלער און פעלדפעבלס, וואָס ווערן ביי אונדז טעגלעך גע-
שאַפן.

דערנאָך באַגלייט איך זיי ביידע צו דער באַן-סטאַנציע. זיי
גיבן מיר א סלאַי מאַרמעלאַד און א פעקל קאַרטאָפּל-לאַטקעס,
וואָס מיין מאַמע האָט נאָך פאַר מיר אָפּגעבאָקן.
זיי פאַרן אוועק און איך גיי צוריק.

אין אָונט באשמיר איך די לאַטקעס מיט מאַרמעלאַד און
עס, עס שמעקט מיר נישט. איך גיי אַרויס און האָב בדעה
צוועקציגעבן די לאַטקעס די רוסן. פּלוצלינג אבער דערמאַן איך זיך,
אַז מיין מוטער אליין האָט געבאַקן די דאָזיקע לאַטקעס און האָט
אפשר שטייענדיק ביים פייער, געהאַט שרעקלעכע יסורים. איך
לייג אריין דאָס פעקל צוריק אין מיין טאַרניסטער און נעם פאַר
די רוסן נאָר צוויי שטיק.

IX

מיר פֿאַרן עטלעכע טעג. איבער אונדזערע קעפּ טראָגן זיך די ערשטע פֿליער. מיר פֿאַרן פֿאַרביי פֿאַר גרויסע טראַנספֿאַרטי- ציגן. האַרמאַטן, האַרמאַטן אָן אַ צאל און אָן אַן ערך. מיר זעצן זיך אריין אין פעלד-באַן. איך זוך מיין רעגלמעגט. קיינער ווייס נישט וווּ ער שטייט. ערגעץ-וווּ נעכטיק איך איבער, ערגעץ-וווּ באַקום איך אינדערפֿרי פֿראַוויאַנט און עטלעכע אומבאַשטימטע אינסטרקציעס. און אזוי לאַז איך זיך מיט מיין טאָרניסטער און מיין געווער ווייטער אין וועג אריין.

אַז איך קום אַהין, געפֿין איך נישט קיין איינציקן פֿון אונדז אויפֿן דאָזיקן צעשאַסענעם פֿלאַץ. איך דערווייס זיך, אַז מיר האָבן זיך גאָר פֿאַרוואַנדלט אין אַ פֿליענדיקער דיִווויזיע, וואָס מען שיקט זי כּסדר אומעטום, וווּ עס ברענט. דיִדאָזיקע ידיעה רופֿט נישט אַרויס ביי מיר קיין פֿריילעכע שטימונג. מען גיט מיר איבער וועגן גרויסע פֿאַרלוסטן, וואָס מיר האָבן לעצטנס געהאַט. איך פרעג זיך נאָך אויף קאַטן און אַלבערטן. קיינער ווייס פֿון זיי נישט צו זאָגן.

איך זוך ווייטער, בלאַנדזשע אַרום, עס איז עפעס אַ משונהדיק געפֿיל. איין נאַכט און נאָך אַ נאַכט וואַלגער איך זיך אין פעלד ווי אַן אינדיאַנער. דערנאָך באַקום איך ענדלעך גענויע ידיעות און נאַכטיטאָג קאָן איך זיך שוין מעלדן אין קאַנצעלאַריע.

דער פעלדפעבל לאַזט מיך דאָ איבער. די קאַמפֿאַניע קומט

אין צוויי טעג ארום צוריק, עס האָט נישט קיין זין מיך אהין
צו שיקן.

— ווי אזו אייך געגאנגען אין אורלויב? — פרעגט ער,
באנץ גוט, וואָס?

— מער וויניקער. — זאָג איך.

— יאָ, יאָ, — זיפצט ער, ווען מען זאָל נישט דארפן זיך
אומקערן אהער. די צווייטע העלפט ווערט שוין צוליב דעם שטענ-
דיק פארשושט.

איך שלעפ זיך ארום, ביז עס קומט אָן אינדערפרי די
קאָמפאָניע, גרוי שמוציק, פארביטערט אין פארצאָנט. און אָט
שפרינג איך אויף, שפאַר זיך אריין אין רעכטן מיטן, מיינע
אייגן זוכן; אָט אזו דאָרט טיאדען, דאָ בלאָזט זיך מילער און
אָט זענען אויך קאט און קראפ. מיר לייגן אוועק אונדזערע
שטרוי-וועק איינעם נעבן אנדערן. עפעס פיל איך זיך שולדיק,
קוקענדיק אויף זיי, כאָטש איך האָב נישט דערצו קיין שום גרוגט.
איידער מיר גייען שלאָפן נעם איך ארויס די קארטאָפל-לאַטקעס
מיטן מאַרמעלאַד, פדי זיי זאָלן דערפון אויך עפעס געניסן.

די צוויי אויבערשטע לאַטקעס זענען שוין אַ ביסל פאַר
שימלט, מען קאָן זיי נאָך אָבער עסן. איך נעם זיי פאַר זיך און
די פרישע גיב איך קאטן און קראפן.
קאט עסט און פרעגט:

— דאָס האָסטו זיכער מיטגעבראַכט פון דיין מאַמען,
וואָס?

איך שאַקר צו מיטן קאפ.

— גיט, זאָגט ער, מען שפירט עס תיכף.

עס ווילט זיך מיר וויינען. איך דערקען זיך אַליין נישט
מער. אָבער עס וועט שוין ווידער בעסער ווערן, דאָ מיט קאטן
און אָלבערטן און די אלע איבעריקע. דאָ געהער איך צו זיי.

— דו האָסט געהאַט גליק, פליסטערט קראפ איידער מיר
שלאָפן איין, מען שמועסט, אז מיר גייען קיין רוסלאַנד.
קיין רוסלאַנד. דאָרט אזו דאָך שוין נישטאָ קיין מלחמה.

פונדערווייטנס דזנערט דער פראָנט. די באַראַקן-ווענט

קנאַקן.

אָך ווערט געפּוּצט און גערייניקט. איין באַפּעל יאָגט דעם
צווייטן. פון אַלע זייטן רעווידירט מען אונדז. אָנשטאַט די צע-
ריסענע גיט מען אונדז גאַנצע מלבושים. איך כאָפּ אויף דעם
אופן אַ לגמרי נייַעם ראָק, קאט אפילו אַ גאַנצן מונדיר. עס פאַר-
שפּרייט זיך אַ קלאַנג וועגן שלום, אָבער וואַרשיינלעכער איז,
פאַרשטייט זיך, די צווייטע ידיעה: מען טראַנספּאָרטירט אונדז
איבער קיין רוסלאַנד. אָבער צו וואָס דאַרפן מיר אין רוסלאַנד
צעסערע זאָכן? סוף-פּל-סוף ווערט דער ענין קלאָר. דער קייזער
קימט אויף אַ רעוויזיע, דעריבער איז דער גאַנצער טאַראַראַם.

אַכט טעג נאָכאַנאנד האָט זיך געקאַנט דוכטן, אַז מען גע-
פינט זיך ערגעץ אין אַ רעקרוטן-קאָזאַרמ, אַזוי האָט מען גע-
אַרבעט און זיך געאיבט. אַלע זענען פאַרביטערט און גערוועזן,
ווייל דאָס איבערמאַסיקע פּונדן איז נישט פאַר אונדז און דער
פאַראַד-מאַרש אונדאָי און אונדאָי נישט. גראַד אַזעלכע מעשיות.
דענערווירן און פאַרביטערן דעם זעלנער מער ווי דער שוץ
גרוּבן.

ענדלעך איז געקומען דער מאָמענט. מיר שטייען אומ-
באַוועגלעך, און דער קייזער באַווייזט זיך. מיר זענען נייַגעריק
אַז וויסן ווי ער זעט אים. ער גייט פאַרביי לענגאויס דעם
מראַנט, און איך בין אייגנטלעך אַ ביסל אַנטוישט: לויט די
בילדער האָב איך זיך אים פאַרגעשטעלט גרעסער און מעכטי-
קער, קודם פל מייט אַ דוגערנדיקן קול.

ער טיילט אייזערנע קרייצן און רעדט מיט דעם און מיט
יענעם. דערנאָך מאַרשירן מיר אַוועק.

שפּאַטער שמועסן מיר זיך דורך. טיאָדען זאָגט פאַר-
וונדערט:

- דאָס, הייסט עס, איז דער העכסטער אויף דער וועלט.

פאר דעם מוז יעדערער שטיין אומבאוועגלעך, יעדער איינער
בכ"ל!

ער פלפולט זיך:

— פאר דעם מוז דאך הינדענבורג אויך שטיין אומבא-
וועגלעך, שטייף, וואָס ניין?

— יא, אזוי איז עס, — באשטעטיקט קאט.

טיאָדען איז גאָך נישט פארטיק. ער פארטראַכט זיך אין
פרעגט ווייטער:

— גוז אַ קעניג אויך שטיין אומבאוועגלעך פאר אַ קייזער.
קייזער ווייסט עס נישט גענוי, אָבער מיר מיינען, אז עס

איז נישט אזוי. אזעלכע צוויי זענען ביידע אזוי הויך, אז זי-
כער דאָרף שוין דאָ נישט זיין קיין ריכטיק שטייפּשטיין.

— טאָראַ מין טפשות סיקריכט דיר אין קאָפּ אַריין, —
זאָגט קאָט — דער ציקר איז, וואָס דו אַליין שטייסט אומ-
באוועגלעך.

אָבער טיאָדען איז לגמרי פארבישוּפּט. זיין תמיד זייער
טרוקענע פּאָנטאָזיע אַרבעט איצט מעשים.

— הערט — זאָגט ער — איך קאָן עז בשום אופן נישט
משיג זיין, אז אַ קייזער מוז האָבן די לאַטרינע פּונקט אזוי ווי
אין.

— צוליב דעם דארפסטו זיך אָפּטמען — לאַכט קראָפּ.

— משוגע אין דריי זענען זיבן, — דערגאַנצט קאָט —
דו האָסט לייו, אין שאַרבן, טיאָדען, גיי טאַקע געשווינט
אין לאַטרינע, וועסטו האָבן אַ קלאָרן קאָפּ אין נישט רעדן ווי
אַ קינד אין די וויקעלעך.

טיאָדען פאַרשווינדט.

— איין זאך וואָלט איך אָבער דאָך געוואָלט וויסן, —
זאָגט אַלבערט — צי וואָלט געווען קריג, ווען דער קייזער זאָל
זאָגן ניין.

— דאָס גלויב איך געוויס — וואָרף איך אַריין — ער
האָט טאַקע דעם קריג סיי-ווי-סיי נישט געוואָלט האָבן.

— נו, אויב ער אַליין נישט, אמשר דאָ, ווען, למשל,

א צוואנציק, דרייסיק מענטשן אויף דער וועלט וואָלטן געזאגט
ניין.

— דאָס געוויס, — גיב איך צו, — יענע האָבן עס אָבער
דווקא געוואָלט.

— ס'איז, באמת, קאָמיש, און מ'טראַכט זיך דערין אַריין—
זאָגט ווייטער קראָפּ — מיר געפינען זיך דאָ, פּוּד אונדזער פּאָ-
טערלאַנד צו פּאַרטיידיקן, אָבער די פּראַנציון זענען דאָך אויך
דאָ, פּוּד זייער פּאַטערלאַנד צו פּאַרטיידיקן. היינט ווער פּוּד
אונדז האָט רעכט?

— אפשר ביידע — טו איך אַ זאָג, גלויב אָבער אַליין
נישט אין דעם.

— יאָ, אַוואַדא, — באַמערקט אַלבערט, און איך זע אויף
אים, אַז ער וויל מיך צודריקן צו דער וועלט—אָבער אונדזערע
פּראָפּעסאָרו און גלחים און צייטונגען זאָגן, אַז נאָר מיר זענען
גערעכט, און האָפּנטלעך, וועט עס טאַקע אַזוי זיין; — אָבער
די פּראַנציוזשע פּראָפּעסאָרן און גלחים און צייטונגען פּאַרזי-
כערן, אַז נאָר זיי האָבן רעכט, היינט ווי-זשע איז דער אמת?
— דאָס ווייס איך נישט — טו איך אַ זאָג — בינו לבינו
גיט אַ קריג, און יעדן חודש ווערן אַריינגעצויגן אַנדערע
לענדער.

טיאָדען באַווייזט זיך ווידער. ער איז נאָך אַלץ אויפגע-
רעגט און לאָזט זיך גלייך צוריק אַריין אין אַ שמועס. ער וויל
וויסן, ווי אַזוי הויבט זיך בכלל אָן אַ קריג.
— ס'רוב דערפון וואָס איין לאַנד באַליידיקט שטאַרק אַ
צווייטס, — דערקלערט אַלבערט מיט אַ געוויסן אויטאָריטעט.
אָבער טיאָדען באַגוגנט זיך נישט.

— איין לאַנד? דאָס פאַרשטיי איך נישט. אַ באַרג אין
דייטשלאַנד קאָן דאָך נישט באַליידיקן קיין באַרג אין פּראַנקרייך.
אַדער אַ טיין, א וואַלד, צי אַ ווייצנפעלד.

— צי ביסטו טאַקע אַזא שוטה, אָדער דו מאַכסט זיך? —
בעסט זיך קראָפּ — איך מיין דאָך נישט דאָס. איין פּאָלק באַליי-
דיקט דאָס אַנדערע.

- אויב אזוי האָב איך דאָ נישט וואָס צו זוכן - ענ-
טפערט טיאָדען - איך פיל זיך נישט באַליידיקט.
- דיין קאָפּ איז קיין זאָך נישט תּוֹפּס - זאָגט אַלבערט
אויפגערעגט - דאָ האַנדלט זיך דאָך נישט וועגן דיר, דו פּוּי-
ערשער מוח!

- אויב אזוי קאָן איך דאָך טאַקע אַהיים גיין. - עקשנט
זיך טיאָדען, און אַלע צעלאַכן זיך אויפן קוּל.
- אַך, מענטש איינער, ס'איז דאָך דאָס פּאַלק אַלט פּלד,
די מלוכה - באַמערקט מילער.

- מלוכה, מלוכה - בייזערט זיך טיאָדען און מאַכט מיט
די הענט - פעלד-זשאַנדאַרמען, פּאַליציי, שטייערן, דאָס איז
אייער מלוכה. אויב דו האָסט דערמיט צו טאָן, דאַנק איך דיר
דערפאַר.

- דאָס שטימט - זאָגט קאַט - דאָס האָסטו צום ערשטן
מאַל געזאָגט אַ ריכטיק וואָרט, טיאָדען, די מלוכה און די היים-
יאָ, ס'איז באַמת אַ גרויסער אונטערשיד צווישן זיי.

- זיי זענען דאָך אָבער צונויפגעבונדן - זאָגט קראָפּ -
נישטאָ קיין היים אָן אַ מלוכה.

- ריכטיק. אָבער דו מוזט דאָך צוגעבן, אַז מיר זענען
כמעט אַלע פשוטע מענטשן. און אין פראַנקרייך זענען דאָך
ס'רוב מענטשן אויך אַרבעטער, האַנטווערקער אָדער סליינע באַ-
אַמטע. פּאַרוואָס-זשע, למשל, זאָר אַ פראַנצויזישער שלאָסער אָדער
שוסטער וועלן אויף אונדז אָנפאַלן? גיין, ס'זענען נאָר די רע-
גירונגען. איך האָב קיינמאָל, ביז איך בין אַהערגעקומען, קיין
שום פראַנצויז נישט געזען, און מיט ס'רוב פראַנצויזן, איז פונקט
דיזעלבע זאָך ווי מיט אונדז. מ'האַט ביי זיי אזוי געפרעגט,
פונקט ווי ביי אונדז.

- צו וואָס-זשע דאַרף מען, אויב אזוי, בכלל דעם קריג-
פרעגט טיאָדען.

קאַט קוועטשט מיט די אַקסלען:

- „ס'זענען זיכער פאַראַן מענטשן, וואָס דער קריג
ברענגט זיי גוצן“.

- נו, איך געהער נישט צו זיי - ברומט טיאָדען.
- דו נישט, און קיינער נישט פון אונדז אלע דאָ.
- ווער דען זשע? - ווונדערט זיך טיאָדען - דעם קיי-
זער נוצט ער דאָך אויך נישט. ער האָט דאָך אַזוי אויך אלץ.
וואָס ער דאַרף.

- דאָס זאָלסטו נישט זאָגן - ענטפערט קאַט - קיין
קריג האָט ער נאָך ביז אַהער נישט געהאַט. און יעדער גרעסע-
רער קייזער דאַרף לפחות האָבן איין קריג, אויב נישט, ווערט
ער נישט באַרימט. דאָס וויסטו אפילו פון דיינע שולביכער.
- גענעראַלן ווערן אויך באַרימט נאָר דורכן קריג, -
זאָגט דעטערינג,

נאָך באַרימטער ווי מלכים -- באַשטעטיקט קאַט.
גאַנץ זיכער זענען אין דעם פאַראינטערעסירט אַזעלכע

מענטשן, וואָס ווילן פון קריג פאַרדינען - ברומט דעטערינג.
- איך מיינ, ס'איז אייגנטלעך מער עפעס אַ מין פיבער -
זאָגט אַלבערט - קיינער וויל עס אייגנטלעך נישט און מיט
אמאָל ברעכט עס אויס. מיר האָבן דעם קריג נישט געוואָלט, די
איבעריקע זאָגן אויך דאָס זעלבע - און נישט געקוקט דערויף
איז די האַלבע וועלט פון אים פאַרכאַפט.

- דאָרט אויבן אָבער קורסירן אַ סך מער שקרים ווי ביי
אונדז - באַמערק איך - איר געדענקט נאָך געוויס יענע פלוג-
בלעטער ביי די געפאנגענע, ווי מ'האַט געשריבן, אַז מיר פרעסן
בלומרשט בעלגישע קינדער. די יאַטן, וואָס שרייבן אַזעלכע אַב-
סורדן האָבן זיי געדאַרפט אויסהענגען. זיי זענען די אמתע
שולדיקע.

מילער שטייט אויף.

- ס'איז לבל הדעות בעסער, וואָס דער קריג קומט פאַר
דאָ און נישט אין דייטשלאַנד. קוקט זיך נאָר צו צו די שלאַכט-
פעלדער.

- דאָס איז אמת - איז אפילו טיאָדען מסכים - אָבער
נאָך בעסער וואָלט געווען, ווען ס'זאָל בכלל קיין קריג נישט זיין.
שטאַלץ גייט ער פון דאַגען אַוועק, ווייל ער האָט אונדז,

די איינעריקע, געזעצן די געהעריקע לעקציע, אין זיין מיינונג
איז דאָ פאָקטיש די טיפישע, איר הערט זי דאָ פסדר אין איר
האַט באַמת נישט וואָס אויף איר צו ענטפערן, ווייל גלייכצייטיק
מיט איר הערט אויף יעטוועדעס פאַרשטענדעניש פאַר אַלץ, וואָס
ס'האַט מיט איר אַ שיכות.

דאָס נאַציאָנאַלע געפיל פון זעלנער דריקט זיך אויס אין
דעם, וואָס ער איז דאָ, און דאָס איז אַלץ, דאָס איבעריקע באַ-
טראַכט ער פראַקטיש און פון זיין פערזענלעכן שטאַנדפּונקט.
אַלבערט לייגט זיך אַוועק אַ פאַרביטערטער אויפן גראָז.
— בעסער איז מפה דעמדאָזיקן גאַנצן טאַראַראַם נישט צו
רעדן.

— און קיין זאך וועט זיך אויך דערפון נישט ענדערן, —
באַשטעטיקט קאַט.

אַלס ציפּלאַג צו די צרות מוזן מיר אָפגעבן צוריק אַלע
נייע זאַכן און אָנטון ווידער אונדזערע אַלטע טראַנטעס. די גוי-
טע האָט מען אונדז בלויו געגעבן צום פאַראַד.

* * *

אַנשטאָט קיין רוסלאַנד גייען מיר צוריק אויפן פראַנט.
אונטערזעצט מאַרשירן מיר דורך אַ קלאַגעדיקן וואַלד מיט אויס-
געריסענע שטאַמען און אַדורכגעלעכערטן באַדן. אויף עטלעכע
ערטער זענען די לעכער אומגעהויער גרויס און טיף.
— דאָנערזעטער, סאַראַ מוראדיקער חורבן — זאָג איך
צו קאַטן.
— מינען-וואַרפער, — ענטפערט ער און ווייזט אָן אינ-
דערהויך.

אויף די צווייגן הענגען טויטע. אַ נאַקעטער זעלנער זיצט
איינגעהויקערט אויף אַ שטאַם, אויפן קאַפּ האָט ער נאָך זיין היטל,
איז אָבער אויסערדעם אינגאַנצן אַ הוילער. זיצן, זיצט פון אים
נאָר איין העלפט, דער אויבערשטער טייל קערפער, פון וועלכן
ס'פעלן די פיס.

— פון אים האָבן זיי אַראָפּגעריסן דעם מונדיר — ברומט טראָדען.

קאַט זאָגט :

— ס'איז קאַמיש, מיר האָבן עס דאָך שוין אַ פּאַר מאָנאַטן געווען. אַז אַזאַ מין מינע כאַפּט זיך אַריין, ווערט מען פּאַקטיש ווי אַרויסגעשטויסן פון מונדיר. דאָס מאַכט דער לופט-דרוק.

איך זוך ווייטער. ס'איז ווירקלעך אַזוי. דאָרט הענגען בלויז מונדיר-שטיקלעך, אַנדערשוו קלעפט אַ בלוטיק געמיינעכען, וואָס איז פריער געווען מענטשלעכע גלידער. אָט ליגט אַ קער-פּער, וואָס האָט נאָך בלויז אויף איין פּוס אַ שטיק אונטערהויזן און אַרום-תּאַלדז דעם קראַנג פון מונדיר. ווייטער איז ער אינאָ גאַנצן נאַקעט, דער מונדיר הענגט שטיקערווייז אַרום בוימ, ביי-דע אַרעמס פעלן, פונקט ווי אימיצער זאָל זיי האָבן אַרויסגע-דרייט. איינעם פון זיי דערנע איך אויף צוואַנציק טריט ווייטער אין די קוסטעס.

דער טויטער ליגט אויפן פּנים. דאָ וווּ ס'געפינען זיך די אַרעם-וונדן, איז די ערד שוואַרץ פון בלוט. אונטער די פּיס איז דאָס גרינס צעקראַצט, ס'זעט אויס ווי דער מענטש זאָל נאָך האָבן געצאָפּלט.

— ס'איז נישט קיין געלעכטער, קאַט — טו איך אַ זאָג.

— קיין גראַנאַט-שפּליטער אין בויך איז עס אויך נישט, ענטפּערט ער הויבנדיק מיט די אַקסלען.

— נאָר נישט ווייך ווערן — באַמערקט טראָדען.

די גאַנצע מעשה, ווי ס'שיינט, האָט געמוזט געשען נאָך נאָרנישט לאַנג. דאָס בלוט איז נאָך פּריש. אַזוי ווי אַלע מענטשן. וואָס מיר זעען דאָ זענען טויט, האַלטן מיר זיך דאָ לאַנג נישט אויף, נאָר מעלדן עס אויף דער נאַענטסטער סאַניטאַר-סטאַציע. סוף-בל-סוף איז עס טאַקע נישט אונדזער עסק, אַפּצונומען די אַרבעט ביי דיזאָויקע משא-פּערד.

מען דערפֿון אַרויסשיקן א פּאַטרוול, פּדי פעסטצושטעלן זיי
ווייט די פּיינטלעכע פּאַזיציע איז נאָך באזעצט. צוליב מײן אור-
לויב האָב איך עפעס א מין משונהזיק געפיר בנוגע די איבע-
ריקע און דעריבער באַשליס איך מיטצוגיין. מיר רעדן אַרום
דעם פּלאַן, קריכן אריבער דורכן דראַט אין צעשיידן זיך, פּדי
איינציקווייז צו קריכן ווייטער. נאָך א קורצער וויילע געפין איך
א פּלאַכן גרובן און לאָז זיך אַהין אראָפּ. פונדאַנען שפיר איך
אויס.

דער גאַנצער שטח איז פול מיט מיטלגרויסע קוילנוואַר-
פערס.

אַ לייכט-שירם וויקלט זיך פּאַנאַנדער. דער פּלאַץ ליגט זיי
פאַרשטיינערט אין דער בלייכער לייכטיקייט. אין שוואַרצער שלאַנט
דעריבער אָפּ די טונקל־קייט הינטער אים. אין גרובן האָבן זיי
פריער דערציילט, אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט שוואַרצע. עס
איז אומאנגענעם, מען זעט זיי שלעכט, אויסערדעם זענען זיי
אַלס פּאַטרוולן זייער געשיקט. צום גליק זענען זיי אפּטמאַל נישט שטאַרק
קלוג; — קאט און קראפּ, ביידע האָבן אמאָל אויף א פּאַטרוול
דערשאַסן א שוואַרצן קעגנער-פּאַטרוול, ווייל, אומגעהייער גריק
נאָך פּאַפּיראַסן, האָבן די לייט אונטערוועגס גערויכערט. קאט
און אלבערט באַמיען זיך דעריבער אויסצושפירן בלויו די טליענ-
דיקע פּאַפּיראַסן-קעפלעך.

נעבן מיר פאלט א קליינער גראַנאַט. איך האָב נישט גע-
הערט זיין פייפן און דערשרעק זיך שטאַרק. אין זעלבן מאַמענט
באַפּאַלט מיך עפעס א מין משונהדיקער אַנגסט. איך בין דאָ
אַליין און פּמעט הילפּלאַז אין דער פינצטער — אפּשר קוקן שוין
אויף מיר לאַנג פּין א גרובן ארויס צוויי אנדערע אויגן, און
עס ליגט שוין גרייט א האַנט-גראַנאַט מיך אויפן אָרט צו צע-
רייסן. איך פרוּוו זיך באַרויקן. עס איז נישט מײן ערשטער
פּאַטרוול און אויך נישט קיין באַזונדערס געפּערלעכער, אָבער עס
איז דער ערשטער נאָך מײן אירלויב און אויסערדעם איז מיר
זיךדאָזיקע גענגט לגמרי פרעמד.

איך דערקלער זיך אליין, אַז מײן אויפּרעגונג האָט לגמרי

קיין זיך נישט, און אין דער פינצטער לויערט קיינער נישט אויף
 מיר, ווייל דאן וואָלט מען נישט אזוי פלאַך געשאָסן.
 עס איז אָבער אומזיסט, אין א שרעקלעכן מישמאַש טראָגן
 זיך די געדאַנקען אין מיין מוח - איך הער די וואָרנענדיקע שטים
 פון מיין מאַמען, איך זע די רוסן מיט די לאַנגע בערד אָנגע-
 שפּאַרט אין די קראַטעס, פאר מיינע אויגן שוועבט דאָס ליכ-
 טיקע ווונדערבארע בילד פון א קאַנטינע מיט שטולן, מיט א
 קינאַ, און גלייך פארוואַנדלט עס זיך אין מיין פאַנטאַזיע אין א
 שרעקלעכער, גרויער, אכזריותדיקער געווער-עפענונג, וואָס גייט
 מיר שטיל לויערנדיק נאָך, ווהין איך פרוו נישט א דריי צו
 טאָן דעם קאַפּ; איך באַגיס זיך מיט א קאַלטן שווייס.
 איך ליג נאָך אַלץ אין מיין ערד-מולטער. איך קוק אויפן
 זייגער, עט זענען פרויז אַריבער עטלעכע מינוט. מיין שטערן
 איז נאָס, מיינע אויגן-לעכער זענען פייכט, די הענט ציטערן,
 און איך קיך אינדערשטיל. עס איז נישט מער ווי א מוראדיקער
 אַנגסט-אַנפאַל, א פשוטע, געמיינע הינטישע אַנגסט אַרויסצושטעקן
 דעם קאַפּ און קריכן ווייטער.
 דער ווונש צו בלייבן ליגן פאַראַליזירט לחלוטין מיין
 ענערגיע, מיין ווילן אויפצושטיין. מיינע גלידער קלעפן זיך צום
 באַדן, איך מאַך אַן אומזיסטן פרוו-זיי ווילן זיך נישט אָפּרייסן.
 איך דריק זיך צו צו דער ערד, איך קאָן זיך נישט רירן, איך
 באַשליס צו בלייבן ליגן.
 מאַמענטאַל פארגיסט מיך אָבער ווידער א כוואַליע, א
 כוואַליע פון בושה, חרטה און גלייכצייטיק אויך פון פאַרזיכ-
 טיקייט.
 איך הויב זיך א ביטל אויף, פרי ארויסצוקוקן. מיינע אויגן
 ברענען, אזוי שטארק קוק איך אין דער פינצטערנישן. א ליכט-
 קויל באווייזט זיך אינדערהויך - איך רוק זיך אַרײַן צוריק.
 איך פיר אַן אומזיניקן ווילדן קאמף, איך וויל ארויסגיין
 פון ערד-מולטער און רוק זיך אָבער אַרײַן צוריק, איך זאָג זיך:
 „דו מוזט, עס זענען דינע חברים, עס איז דאָך נישט עפעס א
 זין נאַרישער באַפעלי - און מאַמענטאַל אָבער: „וואָס גייט עס

מין אָן, איך האָב נאָר איין לעבן צו פארלירן.
דאָס האָט אלץ געמאכט דער אורלויב, אַנטשולדיק איך
זיך פארביטערט אָבער איך גלויב דערין אליין נישט, עס ווערט
מיר מוראדיק שלעכט. פאמעלעך הויב איך זיך אויף, שטרעק
אויס די אָרעמס, רוק זיך ווייטער און ליג איצט אינדערהעלפט
אויפן ראַנד פון גרובן.

פלוצלינג דערהער איך אַ גערויש און צאָפּל אריין צוריק.
נישט געקוקט אויפן אַרטילעריע-ליאַרם הערן זיך גאנץ גענוי
פארדעכטיקע געשרייען. איך הער זיך צו; — דער גערויש איז
הינטער מיר. עס זענען אונדזערע מענטשן, וואָס גייען דורכן
גרובן. איצט הער איך שוין אויך איינגעהאלטענע קולות. לויטן
טאָן קאָן עס אפשר זיין קאט, וואָס רעדט דאָרט.

אָן אומגעוויינלעכע ווארעמקייט גיסט זיך פלוצלינג אריין
אין מיינע אָדערן. דידאָזיקע שטימען, דידאָזיקע עטלעכע, שטילע
ווערטער, דידאָזיקע טריט אין גרובן הינטער מיר רייסן מיך
ארויס מיט איין קלאפ פון דער מוראדיקער פארגליווערטקייט, פון
דעם אימת-המות, פון וועלכן איך וואָלט זיך שוין אפשר קיין מאָל
נישט באפרייט. זיי זענען מער ווי מיין לעבן דידאָזיקע שטימען,
זיי זענען מער ווי מוטערלעכקייט און אַנגסט, זיי זענען דאָס
שטאַרקסטע און שיצנדיקסטע, וואָס איז בכלל פאראן אויף דער
וועלט: עס זענען די שטימען פון מיינע חברים.

איך בין נישט מער קיין ציטערנדיק שטיק לעבן אַליין
אין דער פינצטער — איך געהער זיי און זיי מיר, מיר
האָבן אַלע דיזעלבע אַנגסט און דאָסזעלבע לעבן, מיר זענען
פארבונדן אויף א פשוטן און שווערן אופן. איך וואָלט וועלן
אריינרוקן מיין פנים אין זיי, אין דידאָזיקע שטימען, אין דידאָזיקע
פאָר ווערטער, וואָס האָבן מיך געראַטעוועט און וועלן מיר ביי-
שטיין.

* * *

פאָרויכטיק גלייטש איך זיך איבערן ראַנד און רוק זיך
פאָרויס ווי א שלאנג. אויף אלע פיר שלעפּ איך זיך ווייטער;

עס גייט גוט, איך צייכן מיר אָן די ריכטונג, קוק זיך אַרום
און באַמערק דאָס בילד פון האַרמאַטן-פּייַער, פּדי עס צוריק צו
געפּינען. דערנאָך זיך איך וויאָזוי צו באַקומען אַ קאָנטאַקט מיט
די איבעריקע.

איך האָב נאָך אַלץ מוראַ, אָבער דאָס איז אַ קלענע מוראַ,
אַן אומגעוויינלעך שטאַרקע פּאַרויכטיקייט. די נאַכט איז ווינטיק,
און ביים אויפלאַקערן פון עשעגונגס-פּייַער טראָגן זיך שאַטנס
היין-אין-צוריק. מען זעט דעריבער צו ווייניק און צו פּיל. אָפּט-
מאָל ווער איך ווי פאַרגליווערט, אָבער דאָס איז אַלץ גאַרנישט.
אויף אזא אופן קום איך גענוג ווייט פּאַרויס און קער זיך דאָן
אין אַ בויגן ווידער אום. דעם קאָנטאַקט מיט אינדזערע געפּין
איך אָבער נישט. יעדער מעטער נאָענטער צו אונדזער אָקאַפּ פּאַר-
שטאַרקט מיין זיכערקייט. אָבער אויך מיין האַסטיקייט. עס וואָלט
שוין זיין זייער מיאוס איצט נאָך צו האָבן די מַפּליה.

און אָט באַפּאַלט מיך אַ נייע שרעק. איך קאָן נישט דער-
קענען גענוי די ריכטונג. שטיל הויקער איך זיך איין אין אַ
גרובן און פּרוּוו זיך צו אַריענטירן. עס האָט זיך שוין נישט
איינמאָל געטראַפּן, אַז אימיצער איז מיט שמחה אריינגעשפּרונגען
אין אַ אָקאַפּ. און דערנאָך ערשט דערזען, אז עס איז נישט דער
ריכטיקער

אין אַ צייט ארום הער איך זיך ווידער צו. איך בין נאָך אַלץ
נישט אויפן ריכטיקן וועג. דער מישמאַש פון די אָקאַפּעס זעט
מיר איצט אויס אַזוי משונהדיק, אז פון אויפּרעגונג ווייס איך איצט
פּבלע נישט ווהיין זיך צו ווענדן. אפשר קריך איך גאָר אין דער-
זעריבער ריכטונג צו די גרונט, דאָס קאָן זיך ציען אָן אַ סוף.
דעריבער פאַרקירעווע איך זיך אָן אַ זייט.

דידאָזיקע פאַרשאַלטענע לויכט-שירמס! עפּעס ברענען זיי
גאַנצע שעהן, מען קאָן נישט מאַכן די קלענסטע פּאָווערונג,
באַלד שיסט מען זיך ארום פון אלע זייטן.

אָבער עס העלפט נישט, איך מוו זיך פּונדאַנען ארויסבאַ-
קומען. מיט די לעצטע כוחות שלעפּ איך ווייטער, איך קריך
איבערן באָדן און צערייס זיך רי הענט אַ די שפּיציקע גראַ-

נאט-שטיקלעך, וואָס שניידן ווי שאַרפע ראַזיר-מעסערס. אָפּטמאָל
האַב איך דעם איינדרוק, אז דער הימל ווערט פּלומרשט ליכטי-
קער ביים האַרזיאַנט, אָבער עס איז, נאטירלעך, נישט מער ווי
א פּאַנטאָזיע. ביסלעכווייז מערק איך אָבער, אז מיין לעבן איז
איינגעשטעלט.

אָט קנאַלט א גראַנאַט, תּיפּף נאָך אים צוויי אנדערע און
עס הויבט זיך אָן א פּייער-אַנגריף. קוילנוואַרפער טראַסקען.
איצט איז לעת-עתה נישטאָ מער וואָס צו טאָן, ווי בלייבן ליגן.
ווי עס ווייזט אויס גייט אָן אַנגריף. אומעטום באַווייזן זיך לויכט-
ראַקעטן, כמעט אָן אַן אויפהער.

איך ליג צונויפגעדרייט אין אַ גרויסן גרובן, די פּיס אין
וואסער ביזן בויך. אז דער אַנגריף וועט אויסברעכן, וועל איך
זיך וואַרפן אין וואסער, ווי ווייט עס וועט זיך פּלאַצן נישט דער-
שטיקט צו ווערן, דאָס פנים אין טינאָף. איך מוז סימולירן, אז
איך בין טויט.

פּלוצלינג דערהער אין ווי זאָס פּייער שפּרינגט צוריק,
מאָמענטאַל רוק איך זיך אראָפּ אין וואסער אריין, דאָס היטל
אויפן קאַרג, דאָס מויל נאָר אזוי ווייט אינדערהויך, איך זאָל
קאָנען ציען דעם אָטעם.

דערנאָך ווער איך באַוועגונגסלאָז, - ווייל ערגעץ-ווי קנאַקט
עפעס, עס טאַפּט און שאַרט זיך נענטער, מיינע אַלע גערונן
ווערן אייז-קאַלט צונויפגעשרומפן. עס קנאַקט אַריבער איבער מיר,
די ערשטע מחנה איז אַריבער. איך האב בלוז געהאַט דעם
איינציקן ווילדן געדאַנק: וואָס וועסטו טאָן, אויב אימיצער וועט
אַריינשפּרינגען צו דיר אין אַקאַפּ אריין? -

איך שלעפּ ארויס געשווינגט דעם קליינעם שפּיט, האַלט
אום פּעסט און פּלאַצ אים אראָפּ מיטן האַנט צוריק אין פּלאַטע
אַריין. איך וועל מאָמענטאַל דערשטעכן, ווי נאָר אימיצער וועט
אַהער אריינשפּרינגען, - האַמערט עס מיר אין קאַפּ. אַריינרוקן
אום דעם שפּיט אין האַלדז אַריין, ער זאָל נישט קאָנען שרייען,
אנדערש גייט עס נישט, ער וועט זיך פּונקט אזוי דערשעקן
ווי איה, און שוין פון בלוז מורא וועלן מיר זיך וואַרפן איינער

אויפן צווייטן, און איך מוז דעריבער זיין דער ערשטער.
 איצט שיסן אונדזערע באטעריעס, און נאָענט נעבן מיר
 הערן זיך די שאַסן. דאָס מאַכט מיך משוגע ווילד, עס פעלט
 מיר נאָך, אַז איך זאָל פאַלן פון אייגענע קיילן; איך שילט און
 קריק מיט די ציין אין טינאָף אריין; עס איז א ווילדער צאָרן-
 אויסברוּך, ענדלעך קאָן איך שוין נישט מער ווי קרעכען און
 בעטן.

דאָס קנאַלן פון די גראַנאַטן קלינגט מיר אין די אויערן.
 אויב אונדזער עולם מאַכט א קעגן-אַנגריף, בין איך געראַטעוועט.
 איך דריק צו מיין קאָפּ צו דער ערד און הער א טעמפּן דונערן
 ווי ווייטע עקספּלאָזיעס פון בערג-ווערק — און הויב אויף צו-
 ריק דעם קאָפּ, פּדי זיך צוצוהערן צו די גערוישן פון אויבן.
 די קוילנוואַרפערס קנאַקן. איך ווייס, אז אונדזערע דראַגט-
 פּאַרצומונגען זענען פעסט און כמעט אומבאַשעדיקט; א טייל פון
 זיי זענען געמינעוועט; דאָס ביקסן-פייער פאַרשטאַרקט זיך. זיי
 קאָנען זיך נישט דורכרייסן, מוזן אָפּטרעטן.

איך פאַר ווילדער אנידער, מיינע נערוון זענען אָנגעצויגן
 ביז צו דער העכסטער מדרגה. ווילדער דערהערט זיך דאָס קלאַפּן
 און קריכן און קנאַקן. אינמיטן אַן איינציקער הייליגנדיקער גע-
 שריי, זיי ווערן באַשאַסן, דער אָנגריף איז צעקלאַפט.

*
 *

ס'איז נאָך געוואָרן אַ ביסל זיכטיקער. נעבן מיר טראָגן
 זיך פאַרביי האַסטיקע טריט. די ערשטע. אַריבער.
 דאָס קנאַקן פון קוילנוואַרפערס פאַרוואַנדלט זיך אין אַן
 אומאויפהערלעכן ליאַרם. גראַד וויל איך זיך אויף אַ ווילדע אומ-
 דרייען, און אַט קלאַפט עס, און שווער און טראַסקענדיק פאַלט
 א קערפּער צו מיר אין גרובן אַריין, גליטשט זיך אַראָפּ, ליגט
 אויף מיר —

איך קלער נישט, איך נעם נישט אַן קיין שום באַשלוס —
 איך דערלאַנג בלויז אַ האַסטיקן שטויס און פיל נאָר ווי דער
 קערפּער ציטערט און ווערט דערנאָך ווייך און ברעכט צוזאַמען.

מיין האנט איז קלעפעדיק אין נאס, בעת איך קום דערנאָך צו זיך.

יענער כאַרכלט. מיר דוכט זיך, אַז ער ברילט, יעדער אָטעמצוג איז ווי אַ געשריי, אַ דונערן — אָבער ס'זענען בלויז מיינע אָדערן, וואָס קלאַפן אַזוי. איך וואָלט אים וועלן צוהאַלטן דאָס מויל, אָנשטאַפן מיט ערד, נאָך אַמאָל דערשטעכן, ער זאָל זיין שטיי, ער גיט מיך אויס; אָבער איך בין שוין אויף אַזוי ווייט געקומען צו זיך און טאַקע דערצו פּרובירונג אַזוי שחאָף געוואָרן, אַז איך קאָן מער נישט אויפהויבן אויף אים מיין האַנט. און אַזוי קינד איך אַוועק אין ווייטסטן ווינקל און בלייב דאָרט, מיט אויסגעלאָצטע אויגן, דאָס מעסער אין האַנט, גרייט, ווי נאָך ער טוט זיך אַ ריר, ווידער אויף אים זיך אַ וואָרף צו טאָן — אָבער ער וועט מיר שוין מער גאָרנישט טאָן, דאָס הער איך שוין לויט זיין כאַרכלען.

אומדייטלעך קאָן איך אים זען. איך האָב בלויז איין פאַר-לאַנג, פון דאָנען זיך אַרויסצוקריגן. אויב נישט באַלד, וועט שפּע-טער זיין צו ליכטיק; אפילו איצט איז עס שוין שווערלעך. אָבער, אַז איך פרוּוו אויפהויבן דעם קאַפּ, זע איך גלייך, אַז ס'איז אוממעגלעך.

דאס פייער פון די קוילנוואַרפערס איז אַזוי געדיכט, אַז מ'וועט מיך דורכלעכערן, נאָך איידער איך וועל טאָן דעם ערשטן שפּרונג. איך פרוּוו עס נאָך אַ מאָל מיט מיין היטל, איך רוק עס אַרויף און הויב עס אויף אינדערהויך, כדי פעסטצושטעלן די הויכקייט פון דער שיסעריי. אין איין מאָמענט שפּעטער ווערט עס מיר דורך אַ קויל אָפּגעשאַסן פון האַנט אַרויס. ס'פייער טראָגט זיך, הייסט עס, גאַנץ נידעריק איבערן גאַנצן שטח. איך געפין זיך נישט גענוג ווייט פון דער פיינטלעכער פּאָזיציע, אַז די שאַרפשיסער זאָלן מיך נישט כאַפּן, אויב איך וועל פרוּוו אַנטלויפן.

די ליכטיקייט ווערט גרעסער. איך וואַרט מיט דער גרעס-טער שפּאַנונג אויף אַן אָנגריף פון אונדזערע. מיינע הענט זענען ווייס, אַזוי דריק איך זיי צונויף, אַזוי

זעט איך רחמים, אז דאָס פייער זאָל נאָכלאָזן אין מיינע חברים
זאָלן אַהערקומען.

ס'פאָרגייט אַ מינוט נאָך אַ מינוט. איך האָב נישט מער
דעם מוט אַ וואָרף צו טאָן אַ בליק אויף דער טונקעלער גע-
שטאַלט דאָ אין גרובן. אָנגעשטרענגט קוק איך אָן אַ זייט און
וואַרט, און וואַרט.

די קליין פייפן, זיי זענען אַ שטאַלענע נעץ, ס'הערט
נישט אויף, ס'הערט נישט אויף.

פלוצלינג דערזע איך מיין פאַרבלוטיקטע האַנט און דער-
שפיר אַ שרעקלעכע נישטגוטקייט. איך נעם ערד און רייב דערמיט איבער
דער הויט, איצט איז די האַנט ווייניקסטנס שמוציק, און מ'זעט
נישט מער דאָס בלוט.

דאָס פייער לאָזט נישט נאָך. פון ביידע זייטן איז עס
איצט גלייך שטאַרק. ביי אונדז האַלט מען מיך שוין געוויס
פאַר פאַרלאָרן.

6

ס'איז אַ ליכטיקער, גרויער באַגינען.

דאָס כאַרכלען הערט זיך פּסור. איך פאַרמאָך די אויערן,
נעם אָבער באַלד צוריק אַרויס זיי פינגער, ווייל איך וועל צו-
לייב דעם נישט קאָנען הערן אויך דאָס אַנדערע.

די געשטאַלט קעגנאייבער באַוועגט זיך. איך טו זיך אַ
טרייסל און קוק נישט ווילנדיק אַהין. איצט בלייבן מיינע אויגן
ווי צויגעבוונדן.

אָט לייגט דאָ אַ מענטש מיט קליינע וואַנסן, דער קאָפּ
אויסגעדרייט אָן אַ זייט, איין אַרעם איז האַלב צונויפגעדרייט,
דער קאָפּ דריקט אים, די אַנדערע האַנט לייגט אויף דער ברוסט,
זי איז פאַרבלוטיקט.

ער איז טויט, קלער איך. ער מוז טויט זיין, ער פילט נישט
מער. — דאָס, וואָס ס'כאַרכלט איז שוין נישט מער ווי דער
קערפער. אָבער דער קאָפּ פרוווט זיך אַ הויב טאָן, דאָס קרעכאָן
הערט אויף אַ מאַמענט שטאַרקער, דערנאָך לאָזט זיך דער שטערן

צוריק אַראָפּ אויפן אָרעם. דער מענטש איז נישט טויט, ער שטאַרבעט, אָבער ער איז נישט טויט. איך רוק זיך צו, פארהאַלט דעם אָטעם, שפאַר זיך אָן אויף די הענט, רוק זיך ווידער אַ ביסל בעטער, וואַרט - ווייטער, אַ שרעקלעכער וועג פון דריי מעטער, אַ לאַנגן, מוראדיקן וועג, ענדלעך בין איך נעבן אים. און אָם טוט ער אָן עפן די אויגן. ער האָט מיך נאָך געהערט און קוקט מיך אָן מיט אַן אויסדרוק פון מוראדיקער שרעק. דער קערפער ליגט שטיל, אין די אויגן אָבער איז אַזאַ אומ-געהויערער ווילן צו אַנטלויפן, אַז אַ מאַמענט בין איך נוטה צו גלויבן, אַז זיי זענען בפח מיטצורייסן מיט זיך דעם קערפער. הונדערט קילאָמעטער ווייט קאָנען זיי אים אַוועקטראָגן פון דאַנען. דער קערפער איז שטיל, לחלוטין רויק, אָן אַ שום טאָן, ס'כאַרכלעך איז פאַרשטומט. אָבער די אויגן שרייען, אין זיי איז צונויפגעצואַמלט די גאַנצע לעבנס-קראַפט צו אַן אומגעוויינלעכער אַנשטרענגונג, פּדי צו אַנטלויפן פון דעם מוראדיקן גרויל, פון טויט, פון מיר.

איך בויג די קני און פאַר אויף די עלנבויגנס.

- ניין, ניין - פליסטער איך.

די אויגן קוקן מיר נאָך. איך בין נישט בפח צו מאַכן קיין שום באַוועגונג, פל זמן זיי זענען דאָ פאַראַן.

און אָט פאַלט זיין האַנט פאַמעלעך אַראָפּ פון דער ברוסט, בלויז אַ קליין שטיקל, זי פאַלט אויף עטלעכע צענטימעטער, אָבער דידאַזיקע באַוועגונג פאַראַליזירט! די קראַפט פון די אויגן. איך בויג זיך צו, שאַקל מיטן קאָפּ און פליסטער:

- ניין, ניין, ניין.

איך טו אַ הויב די האַנט, איך מוז אים ווייזן, אַז איך וויל אים העלפן, און גלעט אים איבערן שטערן.

די אויגן האָבן אַ ציטער געטאַן פון מיין האַנט-באַרירונג, איצט פאַרלירן זיי זייער שטייפקייט, די ברעמען לאָזן זיך אַראָפּ, די שפאַנונג ווערט שוואַכער. איך שפיליע אים אָפּ דום קראַנג און לייג אים אַוועק באַקוועמער דעם קאָפּ.

זיין מויל איז האַלב אָפּן, ער באַמיט זיך צו פאַרמירן

ווערטער. די ליפן זענען טרוקן. מיין פעלדפלאש איז נישטאָ, איך האָב זי נישט מיטגענומען. אָבער אונטן אין גרובן איז פאראן וואַסער. איך קלעטער אראָפּ, שלעפּ אַרויס מיין נאָזטיכל, שפּרייט עס אויס, דריק עס אַראָפּ און שעפּ מיט דער הוילער האַנט דאָס געלע וואַסער, וואָס קוועלט דורכן טיכל.

ער שלינגט עפּ. איך ברענג אים נאָך. דערנאָך קנעפל איך אויף זיין ראַק, פּדי וואָס ס'לאָזט זיך צו פאַרבינדן. איך מוז עס טאָן צוליב דעם, פּרי יענע דאָרט אויבן, אויב זיי וועלן מיך נעמען אין געפאַנגנשאפט, זאָלן זעען, אַז איך האָב אים גע- האַלטן און וועלן מיך אפשר נישט דערשיסן. ער פרוּווט זיך ווערן, אָבער זיין האַנט איז דערצו צו שוואַך. דאָס העמד איז צוגעקלעפט און ס'איז אוממעגלעך עס אַ ריר צו טאָן, ס'איז פּון הינטן צוגעקנעפּלט. נישטאָ קיין אַנדער עצה ווי נאָך עס אויפ- צושניידן.

איך זיך דאָס מעסער און געפּין עס אָפּ. אָבער קוים הויב איך אָן צו שניידן ס'העמד, עפענען זיך צוריק די אויגן, און הידער ליגט אין זיי דאָס שרייען און דער ווילדער אויסדרוק, אזוי אַז איך מוז זיי צוהאַלטן, צודריקן און פּליסטערן:

— איך וויל דיר דאָך העלפּן, קאַמעראַד. קאַמעראַד, קאַ- מעראַד, קאַמעראַד — איך שט'יך אונטער שטאַרק דאָס דאָזיקע וואָרט, פּדי ער וואָל מיך פאַרשטיין.

ס'זענען דריי שטפּן. מיינע באַנדאַזשן באַדעקן עס, דאָס בלוט אונטער זיי לויפט אַוועק, איך דריק זיי צו פעסטער, ער קרעכצט.

דאָס איז אַליין, האָס איך קאָן טאָן. איצט מוזו מיר וואַרטן, וואַרטן.

*

*

דידאָזיקע שעהן. — דאָס כאַרכלען הויבט זיך אָן פּון סיני — הי פאַמעלעך אַ מענטש שטאַרבט! וויל דאָס ווייס איך: ראַטעווען קאָ. מען אים נישט. איך האָב אַפּילו געפרוּווט זיך דאָס איינרעדן, אָבער מיטאַנצייט איז דידאָזיקע איינרעדע-

ניש אונטער זיינע קרעכצן צערונגען, צעשאסן געוואָרן, ווען איך
זאָל נישט האָבן פאַרלאָרן, בעתן קריכן, מיין רעוואָלוציע, וואָלט
איך אים דערשאַסן. דערשטעכן קאָן איך אים נישט.

מיטאַנצייט פיל איך, אז איך האַלט ביים פאַרלירן דאָס
באַווסטזיין. דער הינגער מאַטערט מיך שרעקלעך, איך קאָן זיך
קוים איינהאַלטן פון וויינען, וואָס מיר ווילט זיך עסן, איך קאָן
עס אָבער נישט באַקעמפן. עטלעכע מאָל ברענג איך דעם גוסס
וואַסער און טרינק צליין אויך דערפון.

ס'איז דער ערשטער מינשט, וואָס איך האָב אים מיט מיין-
נע הענט געטויט, וואָס איך קאָן אים גענוי זען, וואָס זיין טויט
איז געווען מיין אַרבעט. קאט און קראַפ און מילער האָבן שוין
אויך געזען, ווען זיי האָבן אימיצן געטראָפן, אַ סך פון אונדז האָבן
שוין געהאַט דאָס זעלבע, אין קאַמף פון דער נאַענט איז עס
אַן אָפטע דערשיינונג —

אָבער יעדער אָטעמזונג לעכערט מיר דאָס האַרץ. דער-
דאָזיקער גוסס האָט נאָך גענוג צייט, ער האָט אַ באַהאַלטענעם
מעסער, מיט וועלכן ער וועט מיך דערשטעכן: די צייט און
מינע געדאַנקען.

וואָס וואָלט איך נישט אָפגעגעבן, אז שר זאָל בלייבן
לעבן. ס'איז שווער דאָ צו ליגן און מוזן אים זען און הערן.
דריי א זייגער נאָכמיטאָג איז ער טויט.

איך אָטעם פריי אָפ. אָבער נאָר איף א קורצער צייט.
דאָס שווייגן איז מיר שוין כמעט שווערער צו פאַרטראָגן ווי
דאָס קרעכצן. איך וואָלט וועלן, אז דאָס כאַרכלען זאָל זיך דאָ
ווידער הערן, אָפגעריסן, הייזעריק, אַמאָל פייפנדיק שטיל און
דערנאָך ווידער הייזעריק און אויפן קול.

עס איז נאָריש דאָס, וואָס איך טו. איך מוז אָבער אומ-
באַדינגט האָבן א באַשעפטיקונג. און אָט לייג איך דעם טויטן
איבער אויף א בעסערן אָרט, פדי עס זאָל אים זיין באַקוועמער
צו ליגן, כאַטש ער פילט שוין גאַרנישט. איך מאַך אים צו די
אויגן, זיי זענען ברוין, די האַר שוואַרץ, ביי די זייטן געלאָקט.
דאָס מויל איז פויל און ווייך אונטער די וואַנסן; די נאָז

אַ ביסל קרימלעך, די הויט ברוינלעך, זי זעט איצט מער נישט
אויס אַזוי אַש-גרוי ווי פריער, בעת ער האָט נאָך געלעבט.
איין מאָמענט זעט אויס דאָס פנים פּמעט ווי אינגאַנצן געזונט-
דערנאָך פאַרוואַנדלט עס זיך געשווינט אין איינעם פון יענע
פּרעמדע מתים-געזיכטער, וועלכע איך האָב אַזוי אָפט געזען און
וואָס זענען אַזוי ענלעך איינס אויפן אַנדערן.

זיין פרוי טראַכט זיכער איצט וועגן אים; זי ווייס נישט
וואָס עס איז געשען. ער זעט אויס, ווי ער זאָל איר האָבן אָפט
געשריבן; — זי וועט נאָך געוויס באַקומען פון אים בריוו —
מאָרגן, אין א וואָך אַרום, — אפשר א פאַרוואַלגערטן בריוו נאָך
גאָר אין א חודש אַרום. זי וועט אים לייענען און ער וועט אין
אים צו איר רעדן.

מיין צושטאַנד ווערט כּסדר פּרגער, איך קאָן בשום-אופן
נישט באַהערשן מיינע געדאַנקען, ווי, למשל, זעט אויס זיין פרוי?
ווי די טונקעלע, שמאַלע פון יענער זייט קאַנאַל? געהערט זי
מיר נישט? אפשר געהערט זי מיר איצט צוליב דעם! ווען קאַנטאַרעק
זאָל כאַטש דאָ איצט זיצן נעבן מיר! ווען מיין מאַמע זאָל מיך
אַזוי זען. — דער טויטער וואָלט נאָך זיכער געקאַנט לעבן גאַנצע
דרייסיק יאָר, ווען איך זאָל האָבן ווי געהעריק איינגעחזרט אין
זכרון דעם צוריקוועגס, ווען ער זאָל האָבן געלאָפן צוויי מעטער
הייטער אויף לינקס, וואָלט ער איצט געלעבן אין אַקאַפּ און
געשריבן א בייעם בריוו צו זיין פרוי.

אַבער אויף דעם אופן קום איך נישט ווייטער; ווייל דאָס
איז דער גורל פון אונדז אַלע; ווען קעמערדיך זאָל האָבן גע-
האַלטן זיין פּוס צען צענטימעטער ווייטער רעכטס, ווען האַיע
וואָלט זיך אָנגעבויגן פינף צענטימעטער ווייטער.

* * *

דאָס שווייגן ציט זיך. איך רייך און מוז ריידן. און אַזוי
זיך איך און שמועס רייט אים און זאָג אים אָט וואָס:
— חבר, איך זאָג דיך נישט געוואָלט טויטן. ווען דו
שפּרינגסט אריין און נאָכאַמאָל, וואָלט איך עס נישט געטאָן.

ווען אויך די וואָלסט געווען קלינג. אָבער פריער ביסטו פאָר מיר
געווען בלוז א געדאַנק, א קאָמבינאַציע, וואָס האָט געלעבט אין מיין
מוח און ארויסגערופן אַן אַנטשלוס; - די דאָזיקע קאָמבינאַציע
האַב איך דערשטאַכן. איצט ערשט זע איך, אַז דו ביסט א
מענטש פונקט ווי איך. איך האָב געקלערט וועגן דינע האַנט-
גראַנאַטן, וועגן דיין באַנגעט און דיין געווער; איצט זע איך
דיין פרוי און דיין געזיכט און דאָס געמיינזאַמע. זיי מיר מוחל,
קאַמעראַד! מיר זענען עס תמיד צו שפעט. פאַרוואָס זאָגט מען
דאָס אונדז נישט טאָג-איין טאָג-אויס, אז איר זענט פונקט אַזעל-
כע עלטע הינט ווי מיר. אַז אייערע מאַמעס שרעקן זיך פונקט
אַזוי ווי אונדזערע און אז מיר האָבן דיזעלבע מורא פאַרן טויט
און דאָסעלבע שטאַרבן, און דעמוזעלעבן שמערץ - זיי מיר מוחל,
קאַמעראַד, וויאזוי האַסטו געקאָנט זיין מיין שונא. ווען מיר זאָלן
אַזעקוואַרפן דאָסדאָזיקע געווער און דעמראָזיקן מונדיר, האַסטו
געקאָנט זיין מיין ברודער אַזוי ווי קאט און אַלבערט. נעם צו
ביי מיר צוואַנציק יאָר, חבר, און שטיי אויף, - נעם מער, ווייל
איך ווייס נישט וואָס דערמיט אַנצוהויבן.

עס איז שטיל, דער פראָנט איז רוזק, ביזן נאָנטן געווער-
דונער. די קוילן ליגן געדיכט, עס ווערט נישט געשאַסן אַן קיין
פלאַז, נאָר שאַרף געצילט אויף אַלע זייטן. איך קאָן נישט אַרויסגיין.
- איך וויל שרייבן צו דיין פרוי, זאָג איך האַטטיק דעם
טויטן, איך וויל איר שרייבן, פון מיר זאָל זי זיך עס דערוויסן,
איך וויל איר אַלץ זאָגן, זי זאָל נישט ליידן, איר וויל איר
העלפן און דינע עלטערן אויך און דיין קינד -

זיין מונדיר איז נאָך האַלב אָפן. זיין פרייונטשאַס קאָן
מען לייכט געפינען. אבער איך האַלט זיך אפ אימ צו עפע-
נען, דאָרט ליגט זיכער אַ ביכל מיט זיין נאָמען. מל-ומן איך
ווייס נישט זיין נאָמען, קאָן איך אים נאָך אפּשר פאַרגעסן,
די צייט וועט פאַרניכטן דאָס דאָזיקע בילד. זיין נאָמען
אָבער איז אַטשוואַק, וואָס ווערט אין מיר אַריינגעהאַקט און
מען וועט אים שוין קיינמאָל נישט קאָנען אַרויסרייסן. ער האָט

די קראפט, ארויסצורופן אלץ צוריק אין מיין זפרון, ער וועט
תמיד צוריקקומען און קאָן זיך פאר מיר אוועקשטעלן.
אומצוגשלעסן האלט איך דעם בריוונטאש אין האנט. ער
פאלט אראפ און עפנט זיך אויף. עס פאלן ארויס עטלעכע ביל-
דער און בריוו. איך קלויב זיי צונויף און וויל זיי צוריק אריינג-
לייגן, אָבער דער דרוק, אונטער וועלכן איך שטיי, די גאנצע
אומזיכערע לאגע, דער הונגער, די סכנה, דידאָזיקע שעהן מיטן
טויטן, האָבן מיך אַריינגעוואָרפן אין אַ יאוש. איך וויל פאַרגיכערן
די אויפלייזונג און פאַרשטאַרקן די ליידן און מאַכן א סוף,
פונקט ווי מען צעשמעטערט אַן אומדערטרעגלעך שמערצנדיקע
האַנט אָן אַ בויס, לחלוטין נישט קלערנדיק וואָס דערפון וועט
ארויסקומען.

עס זענען פילדער פון א פרוי און א קליין מיידלעך,
שמאַלע אַמאַטאָרן-פּאַטאַגראַפיעס אויפן פּאָן פון א וואַנט, באַוואַקסן
מיט בלעטער. נעבן זיי לייגן בריוו. איך נעם זיי אַרויס און פרוו
זיי לייצען. ס'רוב פאַרשטיי איך נישט, א שווערער כתב, און
איך קאָן ווייניק פראַנצויזיש. אָבער יעדעס וואָרט, וואָס איך
איבערזעץ דרינגט מיר אריין ווי א שאַס אין ברוסט — ווי אַ
שטאָך אין ברוסט. —

מיין קאָפּ איז לגמרי צעמישט. אַזוי פיל אבער פאַרשטיי איך
נאָך, אַז איך טאָר יענע מענטשן קיינמאָל נישט שרייבן, ווי איך
האָב עס פריער געקלערט, אוממעגלעך. איך קוק זיך נאָכאַמאָל
צו צו די בילדער. עס זענען נישט קיין רייכע לייט. איך וועל
קאָנען שפעטער זיי שיקן געלט נישט אונטערשרייבנדיק מיין
נאָמען, ווי נאָך איך וועל עפעס פאַרדינען. דאָס גיט מיר צו
מוט, אַ קליינער אָנהאַלט לפחות. דערדאָזיקער טויטער איז צונויפ-
געבונדן מיט מיין לעבן. דעריבער מוז איך אלץ טאָן און צוואַנג,
פרי זיך צו ראַטעווען; נישט טראַכטנדיק טו איך א נדר, אַז איך
וועל לעבן בלויז פאַר אים און זיין פאַמיליע.
מיט נאסע ליפן רעד איך אין אים אריין, און גאַנץ טיין
אין האַרצן לייגט ביי מיר די האַפענונג, אז דערמיט וועל איך
אויסקויפן מיין חטא און אפּשר דאָך פונדאָנען זיך נאָך אַרויס-

קרייגן, א קליינע צביטוח וואס ערשט שפעטער קען מען זיך אין דעם אַריינטיירן. און דעריבער טו איך אָן עפן דאָס ביכל און לייזן באַזאָכט:

געראַרד דיוואַל, טיפּאָגראַף.

איך שרייב אויף דעם אַדרעס מיט דעם טויטנס בלייפער אױף א קאַנווערט און פּלוצלינג רוק איך אַלץ געשווינט אריין צוריק אין זיין ראַק.

איך האָב געהרגעט דעם דרוקער געראַרד דיוואַל. איך מוז ווערן א דרוקער, קלער איך שוין לגמרי א צעמישטער אויפן קאַפּ, ווערן א דרוקער, א דרוקער —

* *

נאַכמיטאָג בין איך רויקער. מיין שרעק איז געווען אָן אומבאַגרינדעטע. דער נאַמען ווירקט אויף מיר מער נישט. דער אַנפאַל גייט פאַרביי.

„חבר — זאָג איך צום טויטן, אָבער איך זאָג עס שוין רויק געפאַסט, היינט דו, מאַרגן איך. אָבער אויב איך וועל זיך ארוםדרייען, וועל איך קעמפן קעגן דעם, וואָס האָט אונדז בייך צעבראַכן: דיר דאָס לעבן — און מיר — אויך דאָס לעבן. איך זאג עס דיר צו, חבר. עס טאָר קיינמאַל מער נישט פאַרקומען די זון שטייט קרומלעך. איך בין פאַרטעמפּט פון צעמאַטערט-קייט און הונגער. דער נעכטן איז פאַר מיר ווי אַ נעפּל, איך האָב שוין קיין שום האָפענונג נישט פונדאָנען זיך אַרויסצוקריגן. אזוי קוועל איך זיך און באַגרייף אפילו נישט, אַז עס ווערט אַוונט.

עס קומט דער בין-השמשות. איצט זעט עס מיר אויס גע-שווינט, נאָך א שעה. ווען עס זאל זיין זומער, נאָך דריי שעה. נאָך א שעה.

אויז אָט הויב איך אָן פּלוצלינג צו ציטערן, או עס וועט נאָך עפעס געשען. איך קלער נישט מער וועגן טויטן, ער איז מיר איצט לגמרי גלייכגילטיק, מיט איין קלאַפּ שפּרינגט חידער אַרויס דער אינסטינקט צום לעבן און אַלץ וואָס איך האָב זיך פאַרגע-

נומען פארשווינדט מאַמענטאַל. בלויז פדי שוין איצט נישט צו
האַבן מער קיין אומגליק פלאַץ" איך מעכאַניש :
"איך וועל אלץ מקים זיין, אלץ מקים זיין, וואָס איך האָב
דיר צוגעזאָגט" - אַבער איצט ווייס איך שוין, אז איך וועל עס
נישט טאָן.

פּלוצלינג פּאַלעט מיר איין, אז מיינע אייגענע חברים קאָ-
בען אין מיר שיסן אַרױב איך וועל אַרויסקריכן; זיי וויסן עס
דאָך נישט. איך וועל רופן, ווי לאַנג עס וועט זיך לאָזן, פדי
זיי זאָלן מיך פאַרשטיין. איך בלייב אזוי לאַנג ליגן דאָ פאַרן גראַבן.
פּיז זיי וועלן מיר ענטפערן.

דער ערשטער שטערן, דער פּראָנט בלייבט רוזק. איך
אַטעם אָפּ און רייד פון אויפֿגעגונג מיט זיך אליין.
איצט קיין שום נאַרישקייטן. פּאַזל - רוזק, רוזק, פּאַזל -
דעמאָלט ביסטו געראַטעוועט, פּאַזל.

עס ווירקט, בעת איך רייד אַרויס מיין נאָמען, דוכט זיך
מיר, אז דאָס טוט אַן אַנדערער, און דאָס גיט מיר צו קראַפט.
די טונקלקייט וואַקסט. מיין אויפֿגעגונג ווערט שוואַכער,
איך ווארט צוליב פּאַרזכטיקייט, ביז עס הויבן זיך אויף די ער-
שטע ראַקעטן. דעמאָלט קריך איך אַרויס פון אַקאַפּ. דעם טויטן
האַב איך לגמרי פאַרגעסן. פאַר מיר ליגט די אַנקומענדיקע
נאַכט און דאָס בלייך-באַלויכטענע פעלד. איך באַמערק אַ לאַך;
אין מאַמענט ווען דאָס ליכט לעשט זיך אויס, טאַנץ איך גע-
שוויגט אַריבער, טאַפּ ווייטער, דערגרייך דאָס צווייטע, הויקער
זיך איין, רוזק זיך ווייטער.

איך קום צו נענטער. און אַט זע איך ביים שיין פון אַ
ראַקעט, ווי עס באַוועגט זיך נאָך עפעס אין דראַט, איידער עס
ווערט פּאַרגליווערט, און ליג שטיל. ביים צווייטן מאָל זע איך
עס ווידער, עס זענען גאַנץ באַשטימט חברים פון אינדזער
גראַבן. אַבער איך בין פּאַרויכטיק, ביז איך דערקען אונדזערע
היטלען, דעמאָלט רוף איך.

תיכף דערהערט זיך אַלט ענטפער מיין נאָמען:

פּאַזל - פּאַזל -

איך רוף נאכצאמאל. עס זענען קאט אין אלבערט, וואָס
האָבן זיך אוועקגעלאָזן מיט א טראַגבעטל מיך זוכן.
— ביסטו פאָרוונדעט ?

— ניין, ניין —

מיר טאנצן אריין אין גרובן. איך פארלאנג עסן און שלינג
עס ממש איין. מילער גיט מיר א פאפיראַט. איך דערצייל אין
קורצע ווערטער וואָס ס'איז געשען. עס איז דאָך אַבער נישט
קיין נייעס, אזוינס האָט שוין אָפט פאָסירט. בלויז דער נאָכט-
אַנגריף איז דאָס אומגעהווינלעכע אין דער גאַנצער מעשה. אַבער
קאט איז שוין אַמאָל אין רוסלאַנד אָפגעלעגן גאַנצע צוויי טעג
הינטערן רוסישן פראַנט. אידעו אים איז געלונגען זיך אדורכ-
צושלאָגן.

וועגן דעם טויטן דרוקער דערצייל איך נישט קיין איין
וואָרט.

ערשט אויפן צווייטן טאָג האָלט איך מער נישט אויס,
איך מוז עס דערציילן קאטן און אלבערטן. זיי באַרויזן מיך
ביידע.

די קאָנסט דערצו גאַרנישט העלעפן. וואָס האָסטו געזאָלט
אַנדערש טאָן. אויף דעם ביסטו דאָך דאָ!

איך הער זיך צו אַ דערשלאָגענער צו זייערע רייד, גע-
טרייסט דורך זייער נאָענטקייט. טאַראַ ווילדע אַבסורדן איך האָב
דאָרט צוגעטראַכט, אין יענעם משונהדיקן אָקאַפּ.

— טו נאָר אַ קוק אַהין, — ווייזט אָן קאט.

ביי די אויבערשטע וואַל-טיילן שטייען עטליכע שאַרפשי-
סער. זיי האָבן געווער מיט טיַלנסקאָפּן און לוייערן אויף אונ-
דער פּאָזיציע. פון צייט צו צייט קנאַלט אַ שאַס.

איצט הערן מיר אויסרופן:

— „געפאַסט.“ „האַסט געזען ווי הויך ער איז געשפרונגען ?“

דער סערושאַנט עלריך דרייט זיך שטאַרף אויס און נאָ-
פירט זיין פּונקט. ער טרעפט שוין היינט דאָס דריטע מאָל.

— וואָס זאָגסטו דערצו ? — פרעגט קאט.

איך שאַקל מיטן קאָפּ.

- אויב ער וועט ווייטער באווייזן אזעלכע קינצן, האָט
ער היינט אין אָונט נאָך איין פילפארביק פייגעלע אין לאַץ -
באמעקז קראָפּ.
- אָדער ער ווערט באַלד וויצע-פעלרפעבל - דערגענצט
קאַט.

מיר קוקן זיך איבער.

- איך וואָלט עס נישט געטאָן - טו איך אַ זאָג.
- לכּל הדעות, - זאָגט קאַט - איז עס זייער גוט, וואָס
דו זעסט עס גראַד איצט.

דער סערושאַנט עלרייך רוקט זיך ווידער צו צום אויבער-
שטן וואָל. די עפענונג פון זיין געווער רוט נישט קיין מינוט.
- איצט דאַרפסטו וועגן דיין זאָך קיין וואָרט מער נישט
פאַרלירן - שאַקלט אַלבערט צו מיטן קאַפּ - איצט פאַרשטיי
איך זיך גופא שוין אויך נישט מער.

- ס'איז בלויו געזען דערפאַר, ווייל איך האָב אַזוי לאַנג
געמוזט ליגן מיט אים צוזאַמען - זאָג איך - קריג איז קריג,
טויף-בל-טויף.

עלרייכס ביקס קנאלט קורץ און טרוקן.

מיר האָבן געפּאָקט אַ גוטן פּאָסטן. גאַנצע אַכט טאָג מוזן
 מיר באַוואַכן אַ דאָרף. פון וואָסן די איינזויגער זענען אַנט-
 לאָפן. ווייל ס'ווערט צו שטארק גאַשאַסן.

דער עיקר פּאַרפן מיר אַלעוונג געבן אויפן פּראָוויאַנט-
 אַמט, וואָס איז נאָכנישט ליידיק. פון דאַרפן מיר זיך אַליין באַ-
 זאָרגן. דערויף זענען מיר גרויסע בריהס.

קאַט, אַלבערט, מילער, טיאדען, לעער, דעטערינג, אונדזער
 גאַנצע גרופע איז אויפן פּלאַץ. אמת, האַיע איז טויט. אָבער
 ס'איז נאָך אַ גרויסער גליק, ווייל אַלע איבעריקע גרופן האָבן
 געהאַט אַ סך מער פּאַרלוסטן ווי אונדזערע.

אַלט אָקאָפּ האָבן מיר זיך אויסגעקליבן אַ בעטאָנירטן
 קעלער, אין וועלכן ס'פירט פון דרויסן אַ טרעפּ. דערצו איז דער
 איינגאַנג נאָך געשיצט מיט אַ ספעציעלער בעטאָן-וואַנט.

איצט אַנטוויקלען מיר אַ גרויסע טעטיקייט. ווידער האָבן מיר
 אַ געלעגנהייט אויסצושטרעקן נישט בלויז די פּיס, נאָר אויך די
 נשמה. און אַזעלכע געלעגנהייטן נוצן מיר אויס, ווייל אונדזער
 לאַגע איז צו פּאַרצווייפלט, מיר זאָלן קאַנען זיין לאַנג סענטי-
 מענטאַל. דאָס איז נאָר מעגלעך פּל זמן ס'איז נאָך נישט גאַנץ
 שלעכט. אונדז אָבער בלייבט נישט מער ווי נאָר צו זיין פּראַק-
 טיש. אזוי פּראַקטיש, אַז אָפטמאַל כאַפט מיך אַרום אַ גרוי, בעת
 אין מיין קאָפּ פּאַרבלאַנדזשעט אויף אַ מאַמענט אַ געדאַנק פון

דער פריערדיקער צייט, פון פארן קריג. ער בלייבט אָבער נישט
לאנג.

מיר מוזן אונדזער לאַגע נעמען אַזוי לייכט, הי ס'איז נאָר
מעגלעך. דעריבער נוצן מיר אויס דערצו: יעדע געלעגנהייט, און
אוממיטלעכער, האַרט, אָן שום איבערגאַנג שטייט נעבן גרויל דער
שגען. מיר קאָנען לגמרי נישט אַנדערש. מיר וואָרפן זיך אַרײַן.
אויך איצט גייט די אַרבעט מיט גרויס ברען צו שאַפן אַן
אידיילע, אָן אידיילע פּײַן פּרעסן און שלאָפן, נאַטירלעך.

די בודע ווערט קודם כל אויסגעלייגט מיט מאַטראַצן, וואָס
מיר ברענגען צו שלאָפן פּײַן די הייזער. אַ זעלבנערשער הינטער-
הלק וויל אויך אַמאָל זיצן אויף אַ ווייכן אָרט. נאָר אינמיטן
צײַטער בלייבט דער באָדן אינגאַנצן ליידיק. דערנאָך באַזאָרגן
מיר זיך דעקן און פּערענעט, פּראַכטמולע ווייכע זאַכן. אין דאָרף
איז דאָך דאָ אַלדאָס גוטס.

אַלבערט און איך געפינען אַ צענעמבאַר מאַהאָן-בעט, מיט
א הימל פּײַן בלויע זיידנס און אַן איבערוואָרף פּײַן שפיצן.

מיר שוויצן ווי די מאַלפעס ביים טראַנספּאָרטירן, אָבער פּײַן
אַזאַ מין זאך קאָן מען זיך דאָך נישט אָפּזאָגן, הגם מ'חייט, אַז
אין אַ פּאָר טעג אַרום וועט עס זיכער צעשאַסן ווערן.

קאַט און איך מאַכן אַ קליינעם פּאַטרוילן-גאַנג איבער די
הייזער. אין משך פּײַן אַ קורצער צײַט האָבן מיר געפּאַקט אַ טויף
אייזער און צוויי פּײַנט גענוג פּרישע פּײַטער.

פּלוצלינג טוט עפעס אַ קראַך אין אַ זאָל, און אַן אייזער-
נער אויוון זעצט דורך די וואַנט, פּאַרביי אונדו, איין מעטר נעבן
אונדו און ווידער דורכן וואַנט. צוויי לעכער. ער קומט פּײַן וויו
קעגנאיבער, וויהין ס'איז אַריינגעפּאַלן אַ גראַנאַט.

— אַ וויסטע מפּלה — פּעסט זיך קאַט. און מיר פּײַזן
ווייטער.

מיטאַמאָל שטעלן מיר אָן די אויערן און מאַכן פּײַט.
תיכף גאַרעם שטייען מיר ווי פּאַרשופּט: אין אַ קליינעם שטאַל
טומלען זיך צוויי לעבעדיקע חזירימלעך.

מיר רייבן זיך די אויגן און קוקן זיידער פּאַרזיכטיק אַהין

ציי זענען פאקטיש נאך אלץ דא. מיר טוען זיי א נעם - קיין
שום ספק נישט, ס'זענען צוויי אמתע יונגע חזרימלעך.

דאס וועט טאקע זיין א טייערער מאכל. אויף א שטח פון
בערך פופציק טריט פון אונדזער אָקאָפּ שטייט א קליין הייל,
וואָס האָט געדינט אלס אָפיצירן-קוואַרטיר. אין קיך געפינט זיך
א רייקע פליטע אויף צוויי פייערן, פאנען, טעפּ און קאסלען.
אלץ איז דאָ פאראַן, אפילו אַנגעהאַקטע קליינע העלצלעך אין
א קאסטן - אַן אמתער גן-עדן.

צוויי מאן זענען פון באַגינגען אָן אויף די פעלדער אין
זוכן קארטאָפּל, מערן אין יונגע אַרבעט. מיר זענען טאקע
פריצ און פיפּן אויף די קאַנסערוון פון פראָוויאַנט-אַמט, מיר
וויילן פרישע שפייזן. אין שפייזקאַמער ליגנען שוין צוויי קעפּ קאַ-
לאַפּיאָרן.

די חזרימלעך האָט מען צורעכט געמאַכט. דאָס איז גע-
ווען קאָסט מלאכה.

צום בראָטן וויילן מיר מאַכן קארטאָפּל-לאַטקעס. מיר גע-
פינען אָבער נישט קיין ריב-אייזן. אָבער אויך דערצו האָבן מיר
באַלד אַן עצה. אין בלעכזענעם דעקל האַקן מיר אויס מיט טשויע-
קעס א מאמע לעכער, און אָט האָבן מיר אַ ריבאייזן! דריי מאַן
טוען אָן דיקע הענטשקעס, פּדי צו פארהיטן ביים רייבן די פינג-
ער, צוויי אַנדערע שייילן די קארטאָפּל, און די אַרבעט גייט ווי
געשמירט.

קאָט בראָט דאָס חזיר-פלייז, קאָכט די מערן, די אַרבעס
און די קאַלאַפּיאָרן, מאַכט אפילו דערצו אַ ווייטן סאָוס.

איך פרעגל לאַטקעס, צו פיר פאר אַ מאָל. אין משך פון
צען מינוט בין איך אין דער אַרבעט אַ מומחה, איך דריי די
פאטעלניע אויף אַז אופן, אַז די לאַטקעס, וואָס זענען פון איין
זייט פאַרטויק, הויבן זיך אויף, דרייען זיך אין דער לופט און
פּאַזן זיך ווידער אראָפּ.

די חזרימלעך ווערן געבראַטן נישט צעשניטענעהייט. אלץ
שטייט אַרום זיי ווי אַרום אַ מזבח.

דערווייל זענען אָנגעקומען געסט. צוויי זאָקסישע זעלנער
און זיי ווערן פאַרבעטן צום עסן.

זיי זיצן אין עסציימער, ווי ס'שטייט אַ קלאַוויר. איינער
שפילט, דער צווייטער זינגט: „גיי דער וועזער“ ער זינגט מיט
געפול, אָבער איינע זאָקסישן אופן. נישט געקוקט דערויף ווערן
מיר אלע אַזאַ נערויט, שטייענדיק צוויי ביי דער פליטע און
צוגרייטנדיק, יעדע זיינע געשמאַקע מאכלים.

מיטאַטעג דערווערן מיר אַ פאַרדעכטיקן טראַסקן. די
קייטן-באַלאַנגן האָבן דערען דעם רויך פון אונדזער קוימען, און
מיר ווערן באַשאַטן מיט פייער. דאָס זענען די פאַרשאַלטענע
קליינע שפּריץ-בעטייעס, וואָס מאַכן אַזוי ארום אַ קליינע קאָך און
טרעפן אַזוי ווייט אַזוי בידעריק. אַלץ נענטער און נענטער
פייפט עס ארום אונדז, אַבער מיר קאָנען זאָך נישט אַוועק-
וואַרפן דאָס ענליך.

די באַזעלע האַלט אין איין שיסן, אַ פאַר שפּליטער רוישן
אויבן דורכן קיך-פענצטער. דער בראַטן איז באַלד פאַרטיק, אָבער
מיט די לאַטקעס איז אַ שווער עסק. די שאַסן פאַלן אַזוי נאָ-
ענט, אַז די שפּליטערס טראַסקן פּסדר אין דער הויזוואַנט און
רייסן זיך אַריין דורך די פענצטער. יעדעס מאָל, ווען איך דער-
הער אַ פייף, לאָז איך זיך אַראָפּ מיט דער פאַטעלניע און די
לאַטקעס אויף די קני, הויקער זיך איין הינטער דער פענצטער-
וואַנט. תיכף נאָך דעם שטיי איך אויף צוריק און פּרעגל וויי-
טער.

די זאָקסן הערן אויף צו שפּילן - אַ עפּליטער איז גע-
פאַלן אויפן קלאַוויר. אויך מיר זענען ביסלעכטויז פאַרטיק און
אַרגאַניזירן דעם צוריקצוג. נאָכן נאָענטסטן טראַסק לויפן צוויי
מאן מיט די טעפּ אין די הענט די פּופציק מעטער ביז צו
דעם אָקאַפּ, מיר זעען ווי זיי פאַרשווינדן.

נאָך אַ שאַס. אַלע הויקערן זיך איין, און דערנאָך טראַגן
זיך חידער אָפּ צוויי מאַן מיט אַ גרויסן קרוג פון ערש קלאַסטי-
קער קאווע און כאַפן זיך אַריין אין אָקאַפּ פאַרן נאָכקומענדיקן
קלאַפּ.

איצט כאפן קאט אין קראפ זעט בעסטן חלק; די גרויסע פאן מיטן ברוין געבראָטענעם חזיר-פלייש. אַ וואָינע, אַ פאל אויף די קני אין אַט טראָגן זיי זיך ווי אַ שטורעם די פומפּען מצטער איבערן פרייען פעלד.

איך באַוויי נאָך אויסצובאַקן מיינע לעצטע פיר לאַטקעס צוויי מאָל מוז איך בעת דער אַרבעט זיך וואַרפן אייף דער ערד.

אַבער סוף פל סוף האָבן מיר דאָך נאָך פיר לאַטקעס און עס איז דאָך מיינ בעסטער מאכל.

דערנאָך טו איך אַ כאַפּ די פאָן און רוק זיך אַרונטער הינטער דער הויז-טיר. עס פייפט, עס קלאַקט, און איך טראָג זיך אַפּ ציוריקנדיק מיט ביידע הענט די פאָן צו דער ברוסט. איך בין קוים דערלאָפן, און עס פייפט שטורעמדיק, איך שפּרינג ווי אַ הירש, וואַרף אום די בעטאָן-וואַנט, די שפּריצער קנאַקן פּסדר, איך פאל אַראָפּ פון קעלער-טרעפּ. מיינע עלנבויגענס זענען צעהאַקט, איך האָב אַבער נישט פאַרלוירן קיין איינציקע לאַטקע און נישט איבערגעקערט די פאָן.

זייגער צוויי נעמען מיר זיך צום עסן. עס פאַרציט זיך ביז זעקס. ביז האַלב זיבן טרינקען מיר קאווע — אַפיצירן-קאַ-ווע פון פראַוויאַנט-אַמט — און רויכערן דערצו אַפיצירן-פאַפּי-ראַסן און ציגאַרן — אויך פון פראַוויאַנט-אַמט. פונקט האַלב זיבן נעמען מיר זיך צום אַוונטברויט. זייגער צען וואַרפן מיר אַרויס דורך דער טיר די סקעלעטן פון די חזרימלעך. דערנאָך טרינקט מען קאַניאַק און ראָם, ווידער אַמאָל פון געבענטשטן פראַוויאַנט-אַמט, און נאָכאַמאָל לאַנגע, גראַבע ציגאַרן מיט באַנ-דעראַלן. טיטצען מיינט, אַז עס פעלט בלויז איין מין: מיידלעך פון אַפיצירן-קלויב.

שפעט אינאַונט דעהערן מיר אַ מיאַוטשן. אַ קליינע גרויע קאַץ זיצט פאַר דער טיר. מיר גאַרן זי אַריין אין פּי-טערן זי. דערביי באַקומען מיר ווידער אַפעטיט, קיינעדיק לייגן מיר זיך שלאָפן.

אַבער די נאַכט איז אַ שלעכטע. מיר האָבן געגעסן צו

פעטע מאכרים. פריש חזיר-פלייש ווירקט שלעכט אויף די גע-
דערנים. מיר האלטן אין איין לויפן. צוויי דריי כאָן זיצן פסדר
מיט אַראָפגעלאָזענע הויז אין שעלט. איך אַליין בין ניין מאָל
אונטערוועגס.

זייגער פיר ביינאכט שלאָגן מיר דעם רעקאָרד: אַלע ערן
כאָן, דער וואַפּאָסטן און די געסט, זיצן אין דרויסן.
ברענענדיקע הייזער שטייען ווי פּאָקעלן אין מיטן נאכט.
גראַנאַטן טראַסקן און פּאַלן אַראָפּ. מוויזיע-אַפּטיילונגען טראָגן
זיך ווילד איבערן גאַס.

דער פּראָוויאַנט-אַמט איז פון איין זייט אויפגעריסן, ווי אַ
מחנה בינען שטופן זיך דאָרט זענער-קאָלאָנעס, נישט קיקנדיק
אויף די קוילן-שפּליטערס און וואַרפן זיך אויפן ברויט.
מיר שטערן זיי נישט. ווען מיר זאָלן זיי עפעס וואָס אַ
זאָג טאָן, וואָלטן מיר תּיכּף באַקומען אַ פּינע פּאַרציע שמיץ.
דעריבער מאַכן מיר עס אויף אַן אַנדער אופן. מיר דער-
קלערן, אַז מיר שטייען דאָ אויף דער וואַך. און אַזוי ווי מיר
אַריענטירן זיך דאָ, ברענגען מיר זיי קאָנסערווען און פּאַרבייטן
עס אויף אַזעלכע זאַכן, וואָס אינז פּעלט.

וואָס האָט עס פּאַר אַ ווערט - אין אַ קורצער צייט
אַרום איז סיי ווי אַליץ צעשמעטערט. פאַר זיך גופּא בעמען מיר
פון דעפּאָ שאַקאָלאַד און עסן עס גאַנצע טעוועלעך. קאַט זאָגט,
אַז עס איז אַ סגולה צו אַ שוואַכן מאָגן. -

כמעט פּערצן טאָג נאָכאַנאַנד פּאַרברענגען מיר אַזוי, מיט
עסן, טרינקען אין בטלענען. קיינער שטערט אינז נישט.
דאָס דאָרף פּאַרשווינדט ביסלעכווייז אונטער די גראַנאַטן,
און מיר לעבן אַ גוטן טאָג. פּל-זמן עס עקזיסטירט נאָך איין
איינציקער טייל פון פּראָוויאַנט-אַמט, איז אינז אַליץ איינס, און
מיר ווינשן זיך נאָר צו דערלעבן דעם סוף פון קריג.
טיאָדען איז געוואָרן אַזוי איידל, אַז די ציגאַרן רויכערט
ער אויס נאָר ביז דער העלפט. ער דערקלערט כּעשה-פּריק, אַז
ער איז אַנדערש נישט געוואָנט.

אויך קאט איז זייער מונטער געשטימט. זיין ערשטער
באפעל אין דער פרי איז:

— „עמיל, ברענגט קאוויאָר אין קאווע!“
מיר זענען בכלל געוואָרן אלע גרויסע פריצים, יעדער
איבער קוקט אויפן צווייטן, ווי אויף זיין משרת, זעצט זיך
אונז אין גיט אַרויס באַפעלן.

— קראָפּ, מיר בייסט אין פוס, כאַפט נאָר, איך בעט אייך,
די לוי. מיט די ווערטער שטרעקט אים אויס לעער זיין פוס,
ווי אַן אַקט־יסע, אין אַלבערט קראַצט אים מיט אַלע פוחות.
— טיאדען!

— וואָס ?

— שטייט ווי עס דאַרף צו זיין, טיאדען, איבעריקנס,
ווייסט איר, אַז מ'פרעגט נישט „וואָס נאָר, צום באַפעל“
און טיאדען שפילט זיין ראָל אויסגעצייכנט.

אין אַכט טעג אַרום באַקומען מיר אַ באַפעל אָפּצוטערען.
זיך געענדיקט אונזערע זיבן גוטע יאָר, מיר זעצן זיך אַרויף
אויף צוויי גרויסע לאַסט־אויטאָס. זיי זענען ביז אין דער הויך
אַנגעפאָקט מיט ברעטער. אָבער טאַקע אויף דידאָזיקע ברעטער
שטעלן מיר אַונזעק — איך און אַלבערט — אונזער הימל־בעט,
מיטן בלויען זידענעם פאַרהאַנג, מיט מאַטראַצן און צוויי שפּיצן־
דעקעס.

הינטן צוקאַפנס לייגט פאַר יעדערן אַ זאַק מיט דעם
טייערסטן עסנוואַרג, מיר האַלטן עס כסדר אין איין טאַפּן,
און די האַרטע חזיר־וורשט, די פּושקעס לעבער־וורשט, די
קאַנסערווען, די צייגאַרן־שעכטלעך דערפרייען ממש אונזערע
הערצער. יעדער איינער האָט ביי זיך אַזאַ פּוילגעפּאָקטן זאַק.
קראָפּ און איך האָבן נאָך אָבער אויסערדעם אָפּגעראַטע־
וועט צוויי רויטע סאַמעטענע פּאַטעלן. זיי שטייען אין בעט, און
מיר צעשפּרייטן זיך אויף זיי פּונקט ווי אין אַ טעאַטער־לאָזשע.
איבער אונדז בלאָזט זיך דער זיידענער איבערוואָרף פּונקט ווי
אַ חופּה. יעדערער האַלט אין מויל אַ לאַנגן צייגאַר, אַזוי קוקן
מיר פּון אויבן אַראָפּ אויף דער גאַנצער געגנט.

צווישן אונדז שטייט אַ פאַפּוּגיי-שטייגל, וואָס מיר האָבן גע-
טונען פאַר דער קאַץ. מיר האָבן זי מיטגענומען, זי ליגט אין
שטייג מיט א שטיק פלייש און ברויט.

פאַמעלעך שלעפּן זיך די וועגענער איבערן גאַס. מיר
זינגען. הינטער אונדז שפּריצן די גראַנאַטן-פּאַנטאַנען פון דאָרף
אַרויס, וואָס איז איצט לגמרי ליידיק.

* * *

אין עטלעכע טעג אַרום מאַרשירן מיר אַרויס, פּאַי צו
פאַרנעמען אַ געגנט.

אונטעררוועגס פאַגעגענען מיר די אַנטלויפנדיקע איינווינער,
וועלכע מ'האַט אַרויסגעשיקט. זיי שלעפּן זייער האָב און גוטס
אויף האַנט-און קינדער-וועגעלעך און אָנגעלאָדן אויף די רוקנס.
זייערע געשטאַלטן זענען איינגעהויקערט, די געזיכטער פול זאָרג,
יאוש, האָס און הכנעה. די קינדער הענגען ביי די מאַמעס אויף
די הענט, אָפּטמאָל פירט אויך אַן עלטער מיידל די קליינע, וואָס
שלעפּן זיך קוים לעבעדיקע פאַרויס אין קוקן זיך כסדר אום צו-
ריק. עטלעכע טראָגן מיט זיך צעפליקטע ליאלקעס. אַלע שווייגן
בעת זיי גייען נעבן אונדז פאַרביי.

מיר זענען נאָך אַלץ אין דער מאַרש-קאַלאָנע, די פראַנ-
צויזן וועלן דאָך נישט באַשיסן קיין דאָרף, וווּ ס'געפינען זיך
נאָך זייערע לאַנדסלייט.

אַבער אין אַ פאַר מינוט אַרום, וואַיעט די לופט, די ערד
ציטערט, ס'הערן זיך געשרייען - אַ גראַנאַט האָט צעשמעטערט
דעם הינטערשטן צוג,

מיר צעשיסן זיך און פאַלן אויף דער ערד, אָבער אין
דעם מאַמענט שפיר איך ווי איך פאַרליר דאָס גלייכגעוויכט.
וואָס פלעגט מיך תמיד, בעת אַ פייער, דיקטירן גענוי וואָס איך
האַב צו טאָן.

דער געדאַנק „דו ביסט פאַרלאָרן“ רופט אַרויס א ווערגע-
דיקע שרעקלעכע אַנגסט - אזוי אין אַ מאַמענט שפעטער קנאַלעט

א קלאַפּ ווי פון א בייטש אין מיין לינקן פוס. איך הער ווי
אַלבערט שרייט, ער איז נעבן מיר.

— שטיי אויף, געשווינט, אַלבערט, ברייַל איך ווי אַ לייב,
ווייל מיר לייגן אומגעשיצט אויפן פרייען פעלד.

ער שפּרינגט אויף און לויפט, איך נאָך אים. מיר מוזן
אַריבערשפּרינגען איבער א פאַרקאַן; ער איז העכער פון אונדז.
קראפּ כאַפט זיך אָן אָן די צווייגן, איך טו אַ נעם זיין
פוס, ער שרייט שרעקלעך, איך טו אים א הויב, ער טאַנצט אַריבער.
מיט איין שפּרונג בין איך הינטער אים און פאַל אריין אין א
טייך, וואָס פליסט הינטערן פאַרקן.

אונדזערע פנימער זענען פול וואַסער און שמוץ, אָבער
די דעקונג איז גוט. דעריבער קריכן מיר אריין ביזן האַלדז.
בצח עס פייפט, לאָזן מיר זיך אַראָפּ אין וואַסער איבער די
קעפּ.

נאָכדעם ווי מיר מאַכן דעמדאָזיקן קינץ אַ מאַל צען נאָכ-
אַנאָד, ווערט עס מיר אָבער מיאוס. אַלבערט קרעכצט אויך:
— לאָמיר זיך אַפּטראָגן, אויב נישט פאַל איך אים און
דערטרינק זיך.

— וווּ האַסטו עפעס געפאַקט? — פּרעג איך.

— אין קני, גלויב איך.

— קענסטו לויפן?

— איך רעכן, אַז יאָ.

— אויב אַווי — אַרויס!

מיר דערגרייכן דעם שאַסיי-גראָבן און איינגעהויקערטע
לויפן מיר לענגאויס דעם וועג.

דאָס פייער יאָגט אונדז נאָך. די גאַס גייט אין דער ריכ-
טונג צום מוניציע-דעפּאָ. אויב מיר זאָלן אויף דעם אופן ווייטער
לויפן זענען מיר קאַפּוט. מיר בייטן דעריבער אונדזער פּלאַן און
לויפן אין ווינקל, קווער אין פעלד אריין.
אַלבערט שטייט אָפּ.

— לויף ווייטער, איך וועל דיך אַניאָגן — זאָגט ער און
לייגט זיך אַוועק.

איך רייס איים פארן אָרעם און טרייסל אים.
— שטיי אויף, אַלבערט, קוים לייגסטו זיך איצט אַוועק,
קומסטו שוין קיינמאָל נישט הייטער. שטיי אויף, איך וועל
דיר העלפֿן.

ענדלעך דערגרייכן מיר אַ קליינעם אַקאַפּ. קראַפּ וואַרפט
זיך אַריין און איך באַנדאָזשיר אים. די קויל זיצט נישט טיף
אין קני. דערנאָך טו איך אַ קוק אויף זיך גופא. די הויזן
זענען פאַרבילטיקט און אויך דער אָרעם. אַלבערט פאַרבינדט
מיר די לעכער מיט זיינע באַנדאָזשן. ער קאָן שוין מער זיין
פּוס נישט באַוועגן, און מיר ווונדערן זיך ביידע, ווי אזוי
האַבן מיר זיך בכלל דערשלעפט ביז אַהער. דאָס האָט טאַקע
געמאַכט נאָר די אַנגסט; מיר וואָלטן אַנטלאָפֿן, ווען מ'וואָל
אוינו האָבן אָבגעשאָסן אפילו די גאַנצע פּיס — בלויז אויף
די קני.

איך קאָן נאָך קריכן, אין רוף צו אַ פאַרבייפּאַרנדיקן
וואָגן און מ'נעמט אויז אַרויף. דער גאַנצער וואָגן איז פול
מיט פאַרווונדעטע, דאָ געפינט זיך אויך אַ סאַניטאַר, וואָס
מאַכט אויז תּיפֿף אַ טעטאַנוס*—איינשפּריצונג אין ברוסט.
אין פעלד-לאַזאַרעט אָרדענען מיר זיך אזוי איין, אַז מיר
לייגן איינער נעבן אַנדערן. מ'דערלאַנגט אויז אַ שיטערע זיפּ,
וואָס מיר טרינקען עס אויס גיריק און מיט פאַראַכטונג, ווייל
מיר געדענקען דאָך נאָך די בעסערע צייטן, אָבער מיר זענען
דאָך הויגעריק.

— נו, איצט גייט מען אַהיים, אַלבערט, — טו איך
אָ וואָג.

— הלוואי, — ענטפערט ער, — ווען איך וואָל נאָר וויסן,
וואָס מיט מיר איז.

די שמערצן ווערן שטאַרקער. ווי פּיער ברענען די באַג-
דאָזשן. מיר טרינקען און טרינקען, איין גלאָז וואַסער נאָכן
צווייטן.

* טעטאַנוס — קראַמפּ פון די מוסקלס

— ווי היינט איבערן קני איז מיין שאַס ? — פּרעגט קראַפּ.

— מינדעסטנס צען צענטימעטער, אַלבערט, ענטפער איך. באמת זענען עס אפשר בלויז דריי.

— דאָס האָב איך מיר פאַרגענומען, — זאָגט ער נאָך אַ קירצער וויילע, אויב זיי וועלן מיר אָפּשניידן אַ פּוס, מאַך איך אַ סוף. איך וויל זיך נישט אַרומשלעפּן איבער דער וועלט אַלס קאַליקע.

אַט אזוי ליגן מיר מיט אונזערע געדאַנקען אין וואַרטן

אין אַזונט פירט מען אונז אַוועק צו דער שלאַכטבאַנק. איך דערשרעק זיך און באַקלער געשווינט, וואָס איך האָב צו טאָן; ווייל ס'איז באווסט, אז די דאָקטוירים אין פעלדלאַזא-רעט האַלטן אין איין אַמפּוטירן. ביי דעם גרויסן אויפגענויף איז עס פשוטער ווי קאָמפּליצירטע אָפּעראַציעס. קעמערין קומט מיר אויף די געדאַנקען. איך וועל זיך בשום אופן נישט לאָזן כלאַראַפּאַרמירן, אפילו ווען איך זאָל מוזן אַ פאַר מענטשן לע-כערן די מוחות.

ס'גייט גוט. דער דאָקטאָר שטורכעט אַרום אין דער ווונד, אז ס'ווערט מיר פינצטער אין די אויגן. „מאַכט נישט אזא אַנשטעל“ — זינדלט ער זיך און האַקט הייטער. די אינ-סטרומענטן בליצן ביים העלן שיין, ווי ווילדע חיות, די יסורים זענען אוממענטשלעכע. צוויי קראַנקן-וועכטערס האַלטן מיך פעסט פאַר די הענט, אָבער איך רייס איינע אַרויס און וויל פאַרפאַרן דעם דאָקטאָר דירעקט אין די ברילן אַריין. ער באַ-מערקט עס אָבער און שפּרינגט אָפּ.

— כלאַראַפּאַרמירט אים, דעם יאַט, בריילט ער ווי אַ ווילדע חיה.

איצט ווער איך רויק.

— אנטשולדיקט מיר, הער דאָקטאָר, איך וועל זיין שטיף,
אַבער כלאַפּאַרמירט מיך נישט.

— נו, יאָ, קווענקלט ער זיך און נעמט ווידער אַרויס
זיינע אינסטרומענטן. ס'איז אַ בלאַנדער יונגערמאַן, העכסטנס
פון אַ יאָר דרייסיק, מיט צייכנס פון ווונדן און נמאסדיקע
גאַלדענע בריילן. איך מערק, אַז איצט שיקאַנירט ער מיך שוין
מיט אַ פיוון, ער שטורכעט גלאַט אַווי זיך אין דער ווונד
און קוקט אַריבער צו מיר קרום איבער זיינע גלעזער. איך
ברעך מיט די הענט פון יסורים, אַבער בעסער שטאַרב איך,
איידער ער זאָל דערהערן פון מיר אַ פיפּס.

ער האָט ענדלעך אַרויסגעקריגן אַ שפּליטער און וואַרפט
מיר אים צו. ווי ס'שיינט איז ער צופרידן מיט מיין האַלטן
זיך, ווייל איצט באַגייט ער זיך מיט מיר זייער אַנשטענדיק
און זאָגט:

„מאָרגן פּאַרט מען אַהיים“.

דערנאָך נעמט מען אַריין דעם פּוס אין גיפּס. בעת איך
בין ווידער מיט קראַפּן צוזאַמען, דערצייל איך אים, אַז מאָרגן
קומט וואַרשיינלעך אַהער אַ לאַזאַרעט-צוג.

— מיר מוון זיך דורכרעדן מיטן סאַניטאַר-פעלדפּעבל,
אַז מיר זאָלן בלייבן איינער נעבן צווייטן, אַלבערט.
ס'געלינגט מיר מיט אַ פּאַר פּאַסנדיקע ווערטער איבער-
צוגעבן דעם פעלדפּעבל צוויי פון מיינע ציגאַרן. ער טראָגט
זיי צו צום נאָז און פרעגט:

— האַסט נאָך אַ סך אַזעלכע?

— נאָך אַ היפּש ביסל, — זאָג איך, — און מיין חבר-
איך ווייז אָן אויף קראַפּן — האָט אויך. דאָס וועלן מיר
גערן מאָרגן אייך צוזאַמען דערלאַנגען דורכן פענצטער פון
לאַזאַרעט-צוג.

ער פאַרשטייט, נאַטירלעך, טוט נאָך אַמאָל אַ שמעק און
זאָגט: „געמאַכט“.

ביינאַכט קאָנען מיר אויף קיין וויילע נישט איינשלאָפּן.
אין אונזער זאָל שטאַרבן זיבן מענטשן. איינער זינגט אַ שעה

נאכאנאנד מיפן קול קירכן-לידער, ביז ער הויבט אָן צו
כאַרכלען. א צווייטער איז פריער צוגעקראָכן פון בעט צום
פענצטער. ער ליגט דאָרט, ווי ער זאָל נאָך וועלן צום לעצטן
מאָל ארויסקוקן.

אונזערע טראַגעדיעס שטייען אויפן וואַקואַל. מיר וואַרטן
אויפן צוג. ס'גיסט אַ רעגן, און דער וואַקואַל איז אָן אַ דאָך.
אונזערע דעקס זענען דינע. מיר וואַרטן שוין צוויי שעה.
דער פעלדפעבל גיט אויף אויב אכטונג ווי אַ מוטער.
כאָטש איך פיל זיך זייער שלעכט, הער איך נישט אויף צו
קלערן וועגן אונזער פלאַן. אזוי זיך פלאַחר-יד, באַוווּיזן איך
די פעקלעך און גיב אַ ציגאר אלס אַן אדרויף. דערפאר דעקט
אונז צו דער פעלדפעבל מיט אַ לייוונט.

— מענטש, אַלבערט, — דערמאן איך זיך, — אונזער

קאָז —

— און די קלוב-פאָטעלן, — גיט ער צו. — יא, די
קלוב-פאָטעלן פון רוטן פלוש. ווי פרינצן זענען מיר אין
אָונט אויף זיי געזעסן און זיך פאַרגענומען שפעטער זיי צו
פאַרדינגען אויף שעהן. פאר יעדער שעה אַ פאַפיראַס ס'וואַלט
געווען אַ זאָרגלאָז לעבן אין אפשר גאָר געוואָרן אַ געשעפט.
— אַלבערט, — פאַלט מיר פלוזלונג איין, — אין אינ-
זערע פרעס-זעק.

מיר ווערן אומעטיק. די זאָזיקע זאכן וואַלטן אויב שטאַרק
צונויף געקומען. ווען דער צוג זאָל גיין מיט איין טאָג שפע-
טער, וואַלט אויב קאט זיכער אויפגעזוכט און אַהערגעבראַכט
די גאַנצע אכיליא.

אַ מין שליימויל. מיר האָבן אין מאָגן מעלוזפ, שיטערע
לאַזארעט-שפייזן און אין אונזערע זעק חזיר-בראַטן אלס קאָז-
סערון. מיל זענען אָבער אזוי שוואַך אז מיר קאָנען זיך
פער מכוח זעם נישט אָנפרעגן.

די טראָגעטלעך זענען פיטש-נאָט, בעת דער צוג קומט
ערשט אָן באַגינען. דער פעלדפעבל באַמיט זיך, אז מיר זאָלן
ביידע אַרײַן אין זעלבן וואַגאָן. ס'זענען פאַראַן אַ גאַנצע מאַ-
סע שוועסטערן ביז רויטן-קרייץ. קראַפן פאַקט מען אַרײַן אונטן.
מיך הויבט מען אויף און מ'וויל מיך אַרײַנלייגן אין בעט אי-
בער אים.

— גאָט איז מיט אײך, — רײסט זיך מיר פּלוצלינג
אַרויס פון מויל.

— וואָס איז געשען? — פּרעגט די שוועסטער.
איך וואַרף ווידער אַ בליק אויפן בעט. ס'איז באַצויגן
מיט שנייִוויסן לײוונט, אומגעווייגלעך זויבערע לײוונט, ס'זענען
זיך נאָך אפילו די קנייטשן פון פּרעסן. מיין העמד, פאַרקערט,
איז שוין זעקס וואָכן נישט געוואָשן און שרעקלעך שמוציק.
— איר קאָנט אַלײן נישט אַרײַנקריכן? — פּרעגט די
שוועסטער צעטראַגן.

— דאָס יאָ, — זאָג איך, באַגיסנדיק זיך מיט אַ שווייס, —
אַבער נעמט פריער אַראָפּ דאָס בעטצייג.
— פאַרוואָס עפעס?

עפעס קום אײך זיך אַלײן פאַר ווי אַ הזיר. דאָ זאָל
אײך זיך אַרײַנלייגן? ס'וועט דאָך ווערן — אײך דערזאָג
נישט.

— אַביסל שמוציק? — פּרעגט זי, שמייכלענדיק — ס'מאַכט
נישט אויס. מיר וועלן שפעטער נאָך אַמאָל אויסוואַשן.
— נײַן, דאָס נישט. — זאָג אײך אויפגערעגט. צו דעם
דאָזיקן אויסדרוק פון קולטור בין אײך נישט דערוואַקסן.
— דערפאַר וואָס איר האָט זיך דאָרט געוואַלדערט אין
די גרובנע, קאַנען מיר דאָך לפחות וואַשן פאַר אײך אָן אי-
בעריק מאָל לײלעכער, — גיט זי צו.

אײך קוק זיך צו איר צו, זי זעט אויס ענערגיש, יונג,
פּלאַנק געוואַשן און פײַן, — ווי אַלץ, וואָס דאָ געפינט זיך.
ס'גלויבט זיך נישט, אז דאָס איז נישט נאָר פאַר אַפּיצירן,
און מ'פילט זיך אומהײמלעך, אפילו אַביסל אימוזכער.

די קבה איז אויסערדעם א גוט אָנשיקעניש, זי צווינגט מיך איר אַלץ צו זאָגן. „ס'איז נישט מער — איך האלט זיך איין, זי דאַרף דאָך פאַרשטיין, וואָס איך מיין. — וואָס נאָך, למשל ?

— מכוּח די לייז, — ברייל איך ענדלעך אַרויפ. — זי לאַכט: זיי מוזן אויך אמאָל האָפן גוטע טעג. אויב אזוי איז עס מיר באמת אַלץ איינס. איך קריך אַריין אין בעט און דעק זיך צו. עפעס אַ האנט גראַבלט זיך איבער דער דעקע. ס'איז דער פעלדפּעבל. ער טראָגט זיך אָפּ מיט די ציגאַרן, אין אַ שעה אַרום דערשפירן מיר, אַז מיר פאַרן.

* * *

אינמיטן נאכט כאפ איך זיך אויף. קראפ רירט זיך אויך. דער צוג טראָגט זיך שטיל איבער די שינעס. אַלץ איז מיר נאָך עפעס אומבאַגרייפלעך: אַ בעט, אַ צוג, אַ הייב, איך פליסטער:

„אַלבערט !“

— יאָ —

— צי וויסטו וווּ ס'געפינט זיך דאָ די לאַטרינע ? — מיר שיינט, אַז דאָרט ווייטער, פון דער רעכטער זייט טיר.

— איך וועל גיין אַ קוק טאָן. — ס'איז פינצטער, איך זוך דעם בעט-ראַנד און וויל זיך פאַרזיכטיק אַראָפּגלייטשן, מיין פוס אָפּער גיט זיך אַ דריי, איך פיל, אַז איך לאָז זיך אַראָפּ, דער פאַרגיפּטעוועטער פוס איז אומבאַוועגלעך, און מיט איין קראַך ליג איך אויף דר'ערד. — פאַרפלוכט, — טו איך אַ זאָג. — האַסטו זיך צעהאַקט ? — כּרעגט קראַפּ. — איך מיין, אַז דאָס האַסטו געקאָנט הערן, — ברום איך, — מיין שאַרפן — הינטן אין וואַגאָן עפענט זיך די טיר.

די שוועסטער קומט אריין מיט א ליכט און דערזעט מיך.
 — ער איז אראפגעפאלן פון בעט —
 זי נעמט מיין פולס און מאַשט מיר דעם שטערן.
 — קיין פיבער האָט איר נישט.
 — ניין, — גיב איך צו.
 — צי האָט זיך אייך עפעס געהלומט? — פרעגט זי.
 — יאָ, דוכט זיך, — בין איך משקר.
 איצט הויבט זיך ווידער אָן די פרעגעריי. זי קוקט מיך
 מיט אירע ליכטיקע אויגן, זי איז זויבער און ווונדערבאר,
 און דעריבער קאָן איך איר טצקע נישט זאָגן, וואָס איך וויל.
 ווידער לייגט מען מיך ארויף אויפן. ס'וועט שוין
 ווערן גוט.
 זאָל זי נאָר אוועקגיין, מזו איך תיכף נאָכאמאָל פרווון
 אַראָפּקריכן. ווען זי זאָל זיין אַן אלטע פרוי, וואָלט נאָך גע-
 ווען לייכטער איר צו דערציילן, אָבער זי איז דאָך אזוי יונג,
 העכסטנס פינף און צוואַנציק יאָר. ס'איז אוממעגלעך, איך
 קאָן עס איר בשום אופן נישט זאָגן.
 און אַט קומט מיר אַלבערט צו הילף, ער זשענירט זיך
 נישט, סוף פֿל סוף איז עס אים דאָך לייכטער. ווייל ס'האָנדלעט
 זיך וועגן מיר און נישט וועגן אים. ער רופט די שוועסטער.
 זי דרייט זיך אַום.
 „שוועסטער, ער וויל“.
 אָבער אַלבערט ווייס אויך נישט ווי אַזוי זיך קאָרעקט
 און אָנשטענדיק אויסצודריקן. צווישן זיך אויף די פּאָזיציעס
 זאָגן מיר עס מיט אַן איינאיינציקן וואָרט, אָבער דאָ אין דער
 קעגנזאָרט פון אַזא דאַמע. —
 מיט אמאָל דערמאָנט ער זיך אָן דער שולציט און ער
 ענדיקט לגמרי רויק:
 — ער וויל אַרויסגיין, שוועסטער.
 — אַך, אַזוי, — זאָגט די שוועסטער, — דערצו דאַרף
 ער דאָך נישט אַראָפּקלעטערן מיט זיין פאַרגיפּטעוועטן פּוּס

פון בעט. — וואָס ווילט איר אייגנטלעך ? — ווענדט זי זיך
צו מיר.

פון דערדאָזיקער ווענדונג באַפאַלט מיך אַ טויט-שרעק,
ווייל איך האָב קיין שום אַנונג נישט ווי אַנצורופן פאַכמעניש
דידאָזיקע מעשיות. די שוועסטער קומט מיר צו הילף.
— קליין צי גרויס ?

— סאַראַ שרעקלעכע חרפה ! איך שוויץ ווי אַ מאַלפּע
און זאָג פאַרשעמט :

— נו, יאָ, בלויז אַ קליינס —

נאָך אויך אַ גליק.

איך באַקום אַ פּלאַש. אין עטלעכע שעה אַרום בין איך
שוין נישט קיין בן-יחיד, און אויף מאָרגן זענען מיר שוין
צוגעווינט, און פאַרלאַנגען אָן שום בושע אַלץ, וואָס מיר
דאַרפן.

דער צוג גייט פאַמעלעך. אָפּטמאָך שטעלט ער זיך אָפּ
און די טויטע ווערן טראַנספּאָרטירט. ער בלייבט אָפּט שטיין.
אַלבערט האָט פיבער. מיין צושטאַנד איז אַ בעסערער.
איך האָב, אמת, שמערצן, אָבער שלעכט איז נאָר דאָס, וואָס
אונטערן גיפּס-באַנדאַזש זענען וואַרשיינלעך דאָ לייז. ס'בייסט
מיך שרעקלעך און איך קאָן זיך נישט קראַצן.
בייטאָג דרעמלען מיר ס'רוב. די לאַנדשאַפט טראַגט זיך
שטיל פאַרביי די פענצטער.

אויף דער דריטער נאַכט קומען מיר קיין הערבעסטאַל.
איך הער פון דער שוועסטער, אַז אַלבערטן וועט מען, צוליבן
פיבער, אויף דער צווייטער סטאַציע אַראָפּנעמען.
— ווזהין גייט דער צוג ? — פּרעג איך.

— ביז קיין קעלן.

— אַלבערט, מיר בלייבן צוזאַמען, זאָג איך, וועסט
שוין זען.

בעת די שוועסטער קומט באַלד ווידער אַריין אונטער-
זוכן די קראַנקע. בלאָז איך זיך אָן און ס'בלוט טוט מיר אַ
זעץ אין קאָפּ, ער ווערט רויט און געשוואַלן.

-- צי האָט איר שמערצן ?

— יא, קרעכץ איך, מיט איינמאַל.

זי גיט מיר אַ טערמאַמעטער און גייט ווייטער. איך האָב נישט געדאַרפט זיין ביי קאַטן אויף דער לער, אז איך זאָל זיך נישט קאָנען אַר ענטירן. דידאַזיקע זעלנער-טערמאַמעטערס זענען נישט אויסגערעכנט אויף קיין דערפאַרענע מיליטער-לייט. ס'האַנדלט זיך בלויז וועגן דעם אַרופצויאָגן אין דער הויך דאָס קוועקוילבער, דעמאָלט בלייבט עס אין דינעם רערל און פאַלט שוין נישט אראָפּ.

איך שטעל אַריין דעם טערמאַמעטער אונטערן אַרעם, פונאַונטן קרימלעך, און רייב כסדר מיטן גרויסן פינגער. דער-נאָך שאַקל איך עס אַרויף אין דער הויך. אויף דעם אופן דערגרייכט עס ביז 37,9. ס'איז נאָך אָבער ווייניק. האַלט מען נאָנט נעבן אים פאַרויכטיק אַ שוועבעלע דערגרייכט עס ביז 38,7. אז די שוועטער קומט צוריק, בלאָז איך זיך אָן, אַטעם שווער, קוק זי אָן מיט עטוואָס אויסגעגלאַצטע אויגן, באַוועג זיך אומרויק און פליסטער:

— איך קאָן שוין מער נישט אויסהאַלטן —

זי פאַרשרייבט מיין נאָמען אויף אַ צעטל. איך ווייס גאַנץ גוט, אז אָן אַ זייער וויכטיקער סיבה וועט מען מיר דעם גיפּס פון פּיס נישט אַראָפּנעמען.

צוזאַמען מיט אַלבערטן זעצט מען אינו אַראָפּ פון צוג

*
*

מיר ליגן אין אַ קאַטוילישן שפיטאַל אין איין צימער. ס'איז אַ גרויס גליק, ווייל די קאַטוילישע שפיטעלער זענען באַוויסט מיט זייער גוטער באַהאַנדלונג און גוטן עסן. דער לאַזאַרעט איז איבערפולט מיט די קראַנקע פון אונזער צוג, ס'זענען דאָ אַ סך שווערע פאַלן. אינו וועט מען נאָך היינט נישט אונטערזוכן, ווייל ס'זענען פאַראַן צו ווייניק דאָקטוירים.

איבערן קאָרידאָר פאָרן פסיד פלאַכע וועגעלעך אויף
גומענע רעדער און אויף זיי ליגן אויסגעצויגן קראַנקע זעל-
נער. אַ פאַרשטאַלטענעפּאַזע - צו ליגן אַזוי אויסגעצויגן-ס'איז
גוט נאָר, ווען מ'שלאָפּט.

די נאַכט איז זייער אַן אימרויקע. קיינער קאָן נישט
שלאָפּן. פּאָגנען דרימלען מיר אַביסל איין, איך כאָפּ זיך אויף,
אַז ס'איז שוין גרויסער טאָג, די טיר שטייט אָפּן, און פון
קאָרידאָר הערן זיך שטימען. די אַנדערע כאָפּן זיך אויך אויף.
אייער, וואָס געפינט זיך שוין דאָ אַ פּאָר טעג, דערקלערט
אונז די מעשה:

דאָרט אויבן אויפן קאָרידאָר בעטן די שוועסטער טאָג-
טעגלעך אין דער פרי צו גאָט. זיי רופן עס פרימאָרגן-גע-
בעט. פדי איר זאָלט אויך קריגן אייער חלק, עפענען זיי פא-
נאָדער די טירן.

— זייער פּוונה, פאַרשטייט זיך, איז זייער אַ גוטע, אָבער
אונז טוען זיי די ביינער און די מוחות.

— אַזאָ מין אַבסורד, און גראַד דאָן, ווען מ'שלאָפּט
אַביסל איין.

— דאָ אויבן ליגן די לייכטערע חולאָים, דעריבער דער-
לויבן זיי זיך אַזעלכע עובדות, — עגטפערט ער.

אַלבערט קרעכצט. איך ווער אויפגערגט און שריי

— שטילער דאָרט, אין קאָרידאָר.

אין אַ מינוט אַרום קומט אַריין אַ שוועסטער, אין איר
הייסער און שוואַרצער קליידונג זעט זי אויס ווי אַ שיינער
קאָוע-וואַרעמער.

— מאַכט צו, איך בעט איין, די טיר, שוועסטער, טוט

אימצער אַ זאָג.

— מ'בעט דאָרט צו גאָט, דעריבער איז אָפּן די איר

ענטפערט זי.

— מיר ווילן נאָך אָבער שלאָפּן. —

— בעטן איז בעסער ווי שלאָפּן.

זי שטייט נעבן אונז און שמייכלט אונשוואדיק. „ס'איז
 אויך שוין זיבן א זייגער“.
 אלבערט קרעכצט ווידער.
 — מאכט צו די טיר! — שריי איך מיט פעס.
 זי איז לגמרי פארבליפט, אזא מין זאך, ווייזט אויס,
 איז זי גאָר נישט משיג.
 — מ'בעט דאָך פאַר אייך אויך!
 — אלץ איינס! פאַרמאכט די טיר!
 זי פאַרשווינדט און לאָזט די טיר אָפּן. איך פאַר אַרײַן
 אין אַ ווילדן פעס און זאָג:
 — איך צייל איצט ביז דריי, אויב זיי וועלן פאַר דער
 צייט נישט אויפהערן, וואָרף איך זיי עפעס אין קאָפּ אַרײַן.
 — איך אויך — דערקלערט גאָר איינער.
 איך צייל ביז פינף. דערנאָך כאַפּ איך אַ פֿאַש און
 וואָרף דורך דער טיר אין קאָרידאָר אַרײַן.
 זי ווערט צעהאַקט אויף שטיק-שטיקלעך. דאָס געבעט
 הערט אויף. ס'באווייזן זיך אַ גאַנצע מחנה שוועסטערן און
 זינדלען זיך אָן אויפהער.
 — מאַכט צו די טיר — שרייען מיר.
 זיי טראָגן זיך אַרויס. די קליינע פּויל פּריער איז גלי
 לעצטע.
 „אפיקורסים“ קוויטשעט זי, מאַכט אַבער צו די טיר. מיר
 האָבן מנצח געווען.

צו מיטאָג קומט דער לאַזאַרעט-אינספּעקטאָר און פאַרט
 אויף אונז אָן. ער זאָגט אונז צו פעסטונג און גאָר אזעלכע
 גוטע זאַכן. איצט איז אַ לאַזאַרעט-אינספּעקטאָר, פּוילקט ווי אַן
 אינספּעקטאָר פון פּראָוויאַנט-אַמט, אַ מין פאַרשוין, וואָס האָט
 אַ לאַנגע שווערד און שליפעס — אָבער, אייגנטלעך נישט מער
 ווי אַ באַאַמטער, און דעריבער כאַפּט ער נישט איינמאָל פּויל

א רעקרוט דאָס זייניקע. מיר לאָזן אים דעריבער רעדן. וואָס קאָן דען מיט אונז נאָך פּאָסירן —

— ווער האָט געוואָרפן די פּלאַש ? — פּרעגט ער.
איידער איך באַווייז נאָך זיך צו באַשליסן, צי וואָל איך זיך מודה זיין אָדער נישט, נאָגט אימיצער —
איך !

א מאַן מיט אַ צעקודעלעטער באַרד טוט זיך אַ הויב.
אַלע זענען נייגעריק, צוליב וואָס האָט ער עס געטאָן.
— איר ?

— יאָ, איך. איך בין געוואָרן שטאַרק אויפגערגט דער-
פון, וואָס מ'האַט אונז אויפגעוועקט און האב פאַרלאָרן דאָס באַ-
ווסטזיין, אזוי אז איך האָב נישט געווסט, וואָס איך טו. —
ער רעדט ווי פון אַ בוך.
— ווי הייטט איר ?

— ערזאַץ-רעזערוויסט יאָזעף האַמאַכער.
דער אינספּעקטאָר גייט אַוועק.
אַלע זענען נייגעריק.
— פאַרוואָס האָסטו זיך עפעס געמאָלדן ? דו האָסט עס
דאָך נישט געטאָן.
ער לאַכט.

„ס'מאַכט נישט אויס, איך האָב אַ יאָגד-שיין.“
דאָס פאַרשטייט, נאַטירלעך, יעדערער. ווער ס'האַט אַ
יאָגד-שיין קאָן טאָן, וואָס ער וויל.

— יאָ, — דערציילט ער — איך האָב געהאַט אַ קויל
אין קאָפּ און דעריבער האָט מען מיר אַרויסגעגעבן אַן אטעסט,
אַז צייטנווייז בין איך נישט אינגאַנצן ביים זינען. פון דע-
מאָלט אָן קאָן איך טאָן, וואָס איך וויל. מ'טאָר מיך נישט
צערייצן. מיר וועט דעריבער קיין זאָך נישט געשען. יענער
דאָרט וועט זיך נישט ווייניק ערגערן. און געמאָלדן האָב איך
זיך, ווייל דאָס וואָרפן האָט מיר פאַרשאפט פאַרגעניגן. אויב
זיי וועלן מ'אָרגן ווידער עפענען די טיר, וואָרפן מיר נאָך
אַמאָל פּלעשער.

מיר זענען זייער לוסטיק. מיט יאָזעף האַמאַכער אָן דער
שפיץ קענען מיר איצט אַלץ ריזיקירן.
דערנאָך קומען אָן די שטילע פּלאַנע וועגעלעך און פירן
אונדז אוועק.
די באַנדאַזשן זענען צוגעקלעפט. מיר בריִלן ווי די אַקסן.

ס'ליגן אַכט מאָן אין אונדזער צימער. די געפערלעכסטע
וונד האָט פעטער. אַ שוואַרצער געקרוילטער קאַפּ — אַ ווי-
ער קאַמפּליצירטן לונגען-שאַס. פּראַנץ וועכטער נעבן אים
האַט אַ צעשאַטענעם אָרעם. ער האָט לַכַּתְחִילָה אויסגעזען
נישט שלעכט, אין דער דריטער נאַכט אָבער רופט ער אונז
צו און הייסט אונז קלינגען, אים דוכט זיך, אַז ער בלי-
טיקט.

איך קלינג האַסטיק. די נאַכט-שוועסטער קומט נישט.
אין אָונט האָט זי מיט אונז געהאַט זייער פיל צו טאָן, ווייל
מיר האָבן אַלע באַקומען נייע באַנדאַזשן און דעריבער טאַקע
שטאַרקע שמערצן. איינער האָט געוואָלט אוועקלייגן דעם פּוס
אַזוי, דער צווייטער אַנדערש, אַ דריטער האָט געפּעטן וואָ-
סער, דעם פּערטן האָט זי געמיוט אויפשאַקלען דאָס קישן; —
די דיקע זקנה האָט צום סוף ביז געוואָרטשעט און געטראָס-
קעט מיט די טירן. איצט פאַרשטייט זי זיכער צוליב וואָס
מ'קלינגט, ווייל זי קומט נישט.

מיר וואַרטן. דאָן זאָגט פּראַנץ:

— קלינג נאַכאַמאָל.

איך פּאַלג אים, זי ווייזט זיך נאָך אַלץ נישט. אויף
אונזער גאַנצן פּליגל איז ביינאַכט נאָר איינאיינציקע שוועס-
טער, אפשר איז זי גראָד פאַרנומען אין אַנוערע צימערן.
— צו ווייסטו געוויס, פּראַנץ, אַז דו בלוטיקסט? פרעג
גיך. ווייל אויב נישט וועט מען אונז ווידער געבן אַ גוטע
פּאַרציע.

— איך פיל, אז ס'איז צי קאן קיינער פון איין
נישט מאכן ליכטיק ?

דאָס איז אויך אוממעגלעך. דער עלעקטרי-צינדער איז
ביי דער טיר, און קיינער פון אינו קאן נישט אויפשטיין.
איך האלט דעם גראָבן פינגער אזוי לאַנג אויפן גלעקל, ביז
איך הער אים אויף צו פילן. אפשר האָט די שוועסטער איינ-
געדרימלט. זיי האָבן דאָך מוראדיק פיל אַרבעט און אין משך
פון טאָג שטרענגען זיי זיך אַלע שרעקליך אָן. דערצו דאָס שטענ-
דיקע בעטן צו גאָט.

— צי זאָלן מיר וואַרפן פלעשער ? פרעגט יאָזעף הא-
מאַכער מיטן יאָגד-שיין.

דאָס וועט זי נאָך גיכער נישט דערהערן ווי דאָס קלינגען.
ענדלעך טוט זיך אָן עפן די טיר. די אַלטע באַווייזט
זיך אָן אָנגעדרידלע. דערזענדיק אָבער, וואָס ס'טוט זיך
מיט פראַנגן, הויבט זי זיך אָן שטאַרק צו איילן און שרייט:
— פאַרוואָס האָט קיינער פון אייך מיך נישט גערופן ?
— מיר האָבן דאָך געקלונגען. לויפן קאָנען מיר קיינער
נישט.

ער האָט שטאַרק געבלוטיקט און מען מאַכט אים אַ
פרישן באַנדאַזש. אינדערפרי דערזענען מיר, אז זיין געזיכט
איז געוואָרן שפיציקער און געלער, נעכטן אין אָוונט האָט
ער נאָך אויסגעזען כמעט געזונט. איצט קומט עפּטערס אַ
שוועסטער.

אַפּטמאָל זענען עס אויך געהילף-שוועסטערן פון רויטן
קרייץ. זיי זענען גוטמוטיק, אָבער אַביסל אומגעשיקט. ביים
אויפּבעטן מאַכן זיי אינו אַפּטמאָל שמערצן אין דערשרעקן
זיך דערביי אזוי שטאַרק, אז די שמערצן ווערן דערפון נאָך
גרעסער.

די מנישקעט זענען געשיקטער. זיי ווייסן ווי אזוי צום

קראנקן צוזוגיין, אָבער מיר וואָלטן וועלן, זיי זאָלן זיין אַ
 ביסל פריילעכער. עטלעכע פון זיי האָבן אפילו הומאַר, זיי
 זענען גרויסאַרטיק. ווער וועט נישט טאָן דער שוועסטער ליי-
 בערטינע אַלץ, וואָס זי וועט נאָר בעטן, דערדאָזיקער ווונדער-
 באַרער שוועסטער, וואָס רופט ארויס אַ גוטע שטימונג אין
 גאַנצן פּליגל, ווי נאָר מ'דערזעט זי פונדזייטנס? און אזעלכע
 ווי זי זענען דאָ נאָך עטלעכע. מיר וואָלטן פאַר איר געגאַנג-
 גען אין פייער און אין וואַסער. מ'קאָן זיך באמת נישט באַ-
 קלאָגן. מ'ווערט דאָ פון די מנישקעס באַהאַנדלט פונקט ווי
 ציוויליסטן. קלערט מען, פאַרקערט, מכח דעם גאַרניזאָן-לאַזאַ-
 רעט, כאַפט פשוט אָן אַ שרעק.

פראַנץ וועכטער קומט נישט צוריק צו די פחות. אין
 איין שיינעם טאַג נעמט מען אים צו און מער זעט מען אים
 שוין נישט.

זאָזעף האַמאַכער ווייסט פון סוד.

— אים וועלן מיר שוין מער נישט זען. זיי האָבן אים

אַריינגעלייגט אין מתים-שטיבל.

וואָס פאַר אַ מתים-שטיבל? פּרעגט קראַפ.

— נו, אין שטאַרב-צימער —

— וואָס איז עס אַזוינס?

— דאָס קליינע צימער אין ווינקל פון פליגל. ווער

ס'האַלט שמאַל, יענעם פירט מען אַוועק אַהין. דאָרט שטייען

צוויי בעטן. אומעטום הייסט עס בלויז דאָס שטאַרב-צימער.

— אָבער פאַרוואָס טוען זיי דאָס?

— זיי האָבן דערנאָך ווייניקער אַרבעט. ס'איז אויך אַ

סך באַקוועמער, ווייל דאָס צימער געפינט זיך האַרט נעבן

דער מתים-האַלע. אפשר טוען זיי עס צוליב דעם, אַז קיינער

זאָל נישט שטאַרבן אין די זאַלן. נאַטירלעך, צוליב די אי-

בעריקע. אויסערדעם קאָנען זיי אים בעסער אָפּהיטן, ווען ער

ליגט אַליין.

אָבער ער גופא?

יאָזעף קוועטשט מיט די אַקסלען.

— געוויינלעך האָט ער וועגן דעם קיין אנונג נישט.
 — וויסט דאָס דען יעדערער ?
 — ווער ס'ציגט שוין דאָ אַ לענגערע צייט, וויסט עס,
 באַטירלעך.

נאַכמיטאָג קומט אויף פראַנץ וועכטערס בעט אַ נייער
 פאַציענט. אין אַ פּאָר טעג אַרום נעמט מען אויך אים צו.
 יאָזעף מאַכט אַ פּילאָגנדיקע האַנט-באַוועגונג. מיר זעען אַ סך
 קומען און גיין.

אַפּטמאָל זיצן קרובים ביי די בעטן און וויינען אָדער
 רעדן שטיל און צעטראַגן. אַן אַלטע פרוי וויל גאָר נישט
 אוועקגיין, זי קאָן דאָך דאָ אָבער די גאַנצע נאַכט נישט בלייבן.
 אויפן צווייטן טאָג קומט זי שוין גאַנץ פרי, אָבער נישט גע-
 נוג פרי; ווייל צוקומענדיק צום בעט געשינט זי שוין דאָרט
 אַן אַנדערן. זי מיז שוין אוועקגיין אין דער מתים-האַלע. די
 עפּל, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט, גיט זי שוין אונדז אוועק.
 אויך דעם קליינעם פעטער איז געוואָרן ערגער. זיין פּי-
 בער-טאָויל מאַכט אַ שלעכטן איינדרוק, און אין אייז שיינעם
 טאָג שטייט נעבן זיין בעט דאָס פּלאַכע וועגל.

— ווזהין ? — פרעגט ער.

— אין אָפּעראַציע-זאַל.

מ'הויבט אים אויף. אָבער זי שוועסטער באַגייט אַ פּע-
 לער און נעמט אַראָפּ פון האַק זיין מונדיר, פּדי אים אויך
 אַרויפצולייגן אויפן וועגל, זי זאָל נישט דאַרפן גיין צוויי מאָל.
 פעטער אַריענטירט זיך גלייך און וויל אַראָפּקריכן פון וועגל.
 — איך וויל דאָ בלייבן !

זיי האַלטן אים צו. ער שרייט הייזערדיק מיט זיין צעשאַ-
 טענער לונג :

— איך וויל נישט אין שטאַרב-צימער.

— מיר גייען דאָך אין אָפּעראַציע-זאַל.

— טאָ צו וואָס דאַרפט איר מיין מונדיר ?

נר קאָן מער נישט רעדן. הייזעריק, אויפגערענט, סליס-טערט ער :

— „דאָ בלייבן !“

זיי ענטפערן נישט און פירן אים ארויס. פאר דער טיר פרווט ער זיך אויפצוהויבן. זיין שווארצער געקרוינלעכער קאָפּ ציטערט, די אויגן זענען פול מיט טרערן.

— איך קום צוריק ! איך קום צוריק ! — שרייט ער.

די טיר פארמאכט זיך. מיר זענען אלע אויפגערינגט, אָבער מיר שווייגן. ענדלעך זאָגט יאָזעף :

— נישט איינער האָט עס שוין געזאָגט. קוים איז מען אָבער דאָרט אינעווייניק, האַלט מען שוין נישט אײַס.

איך ווער אָפּערירט און ברעך צוויי טעג נאָכאנאנד. מיי-נע ביינער ווילן זיך נישט צונויפּוואַקסן, זאָגט דעם דאָקטאָרס געקרטאָר. ביי אַ צווייטן זענען זיי שלעכט צוזאַמענגעוואַקסן, און וועלן זיך נאָכאַמאָל צעברעכן. ס'איז אַ שלעכטע זאַך. צווישן די צוגעקומענע געפינען זיך צוויי יונגע זעלנער מיט פּלאַטפּיס. בעת זיין וויזיט באַמערקט זיי דער שעפּדאָקטאָר און בלייבט צופרידן שטיין.

— דאָס וועלן מיר באַזייטיקן. — דערצייילט ער, — מיר מאַכן אַ קליינע אָפּעראַציע און איר וועט האָבן געזונטע פּיס. פאַרצייכנט, שוועסטער.

אַז ער גייט אוועק וואָרנט זיי יאָזעף, וואָס ווייס אַלץ : — לאַזט זיך נישט אָפּערירן ! ס'איז פשוט דעם אַלטנס אַ היכנשאַפּטלעכער עקספּערימענט. ער וועט אייך אָפּערירן די פּלאַטפּיס, פאַקטיש וועט איר זיי נישט האָבן, דערפאַר באַקומט איר אָבער אַנשטאַט זיי לגמרי צעקאַלעטשעטע פּיס און מוזט ס'גאַנצע לעבן גיין אויף שטעקנס.

— וואָס זאָלן מיר דען טאָן ? — פּרעגט איינער.

— זאָגן ניין ! איר זענט אַהערגעקומען היילן אייערע

שאָסן, נישט אייערע פּלאַטפּיס! אויפן שלאַכטפּעלד האָט איר זיי נישט געהאַט? נו, זעט איר דאָך! איצט קענט איר נאָך לויפן, אָבער אַז דער אַלטער וועט אייך נאָר אַ נעם טאָן אונטערן מעסער, ווערט איר אייביקע קאַליקעס. ער דאַרף עקס-פּערימענטירן, פאַר אים איז דעריבער דער קריג אַ גרויסאַר-טיקע צייט, ווי פאַר אַלע דאָקטוירים. קוקט זיך נאָר צו אונטן צו דער סטאַציע; דאָרט קריכן אַרום אַ גאַנצע טויז מענטשן, וואָס ער האָט זיי אָפּערירט. עטלעכע זענען שוין דאָ יאַרנלאַנג פון פּערצנטן און פּופּצנטן יאָר. קיין איינער פון זיי קאָן נישט לויפן בעסער ווי פריער, אַלע טאַקע כּמעט ערגער, ס'רוב מיט גיפּס-פּיס. אַלע האַלב יאָר האַקט ער זיי און ברעכט זיי אויפּסניי די ביינער און יעדעסמאָל דאַרף דאָס קומען דער אמתער דערפאַלג. גיט נאָר גוט אַכטונג, ער טאָר עס נישט טאָן, אויב איר ווילט נישט.

— אַך מענטש, — זאָגט איינער פון די צוויי, צעמאַ-טערט: „בעסער די פּיס איידער דער מוח. צי ווייסטו וואָס דו וועסט כאַפן גייענדיק צוריק צום פּראָגוס? זאָלן זיי מיט מיר מאַכן וואָס זיי ווילן, אַבי מיך אָפּלאָזן אַהיים, בעסער אַ קאַליקע, איידער אַ מת“.

דער צווייטער, אַ יונגער מענטש אַזוי ווי מיר, וויל נישט. אויפן צווייטן טאָג הייסט דער אַלטער ביידע אַראָפּברענגען און רעדט זיי אַזוי לאַנג איין, ביז זיי זענען פאַרט מספּים. וואָס קאָנען זיי דען אַנדערש טאָן. — זיי זענען דאָך נישט מער ווי פּליגן און ער איז אַ וויכטיקע חיה. פאַרגיפּטעוועטע און כּלאָראָפּאַרמירטע ברענגט מען זיי אַריין צוריק.

* *

מיט אַלבערטן איז שלעכט. מינעמט אים אַוועק און מיאַמפּוטירט אים. דער גאַנצער פּוס ביז אינדערהויך ווערט אַראָפּגענומען. איצט רעדט ער כּמעט קיין וואָרט נישט. איין מאָל זאָגט ער, אַז ער וועט זיך דערשיסן, ווי נאָר ער וועט האָבן צוריק זיין רעוואָלוער.

סיקומט אָן אַ נייער טראַנספּאָרט. אין אַנווער צימער
פּאַלן אַריין צוויי פּלינדע. איינער פּון זיי איז אַ גאַנץ ייִנגער
מוזיקער.

די שוועסטער האַלטן קיינמאָל נישט זיך קיין מע-
סער, בעת זיי גיבן אים עסן; ער האָט שוין אַמאָל ביי אים
נער אַרויסגעריסן דאָס מעסער. נישט געקוקט אויף דערדאָזי-
קער פּאַרוזיכטיקייט פּאַסירט אָבער דאָך אַ מעשה.

אין אַוונט בעתן קאָרמענען, רופט מען פּלוצלינג אַוועק
די שוועסטער פּון זיין בעט אין זי שטעלט אַוועק אויף אַ
וויילע דעם טעלער מיטן גאַפּל אויף זיין טיש. ער זוכט דעם
גאַפּל, פּאַקט אים און שטויסט אים מיטן גאַנצן פּח אין האַרצן,
דערנאָך כאַפט ער אַ שוך און האַקט אין הענטל מיט אַלע
קרעפטן. מיר רוכן צו הילף און גאַנצע דריי מאָן נעמען
קוים אָפּ ביי אים דעם גאַפּל. די טעמפע ציין זענען שוין
געזעסן גאַנץ טיף. אַ גאַנצע נאַכט זידלט ער אונז אויפן קול,
און קיינער קאָן נישט איינשלאָפּן. באַגינען באַקומט ער אַ
שרעקלעכע היסטעריע.

ווידער ווערן פּריי בעטן, אַ טאָג נאָך אַ טאָג גייט פּאַר-
ביי אין יסורים און אנגסט, קרעכצן און כאַרכלען. עס העלפט
שוין נישט מער דאָס מתים-שטיבל, ס'איז צו ווייניק פּלאַץ,
דער עולם שטאַרבט אין מיטן נאַכט אויך ביי אונדז אין ציי-
מער. ס'גייט טאַקע שנעלער ווי די שוועסטער באַווייזן זיך
אַרומצוקוקן.

אָבער אין אַיין שיינעם טאָג טוט זיך אַן עפּן די טיר,
ס'פּאַרט אַריין דאָס פּלאַכע וועגל, און בלייך, אויסגעדאַרט
אָבער גלייך, טריומפּירנדיק מיטן צעקודעלטן שוואַרצן גע-
קרויזטן קאַפּ זיצט פעטער אויף דעם טראַגבעטל. די שוועס-
טער ליבערטינע רוקט אים צו מיט אַ שטראַלנדיקער מינע
צו זיין אַלטן פעט. ער איז צוריקגעקומען פּון מתים-שטיבל.
מיר האָבן אים שוין לאַנג געהאַלטן פּאַר געשטאַרבן.

ער קוקט זיך אַרום!

— וואָס זאָגט איר איצט?

און אפילו יאָזעף מוז מודה זיין, אז אַזאַ מין זאָך זעט
ער דאָס ערשטע מאל אין זיין לעבן.

*

ביסלעכווייז געגן עטלעכע פון אינו אויפשטיין. איך
באַקום אויך קוליעס זיך אַרומצושלעפן. אָבער איך באַנוץ
זיי ווייניק; איך קאָן נישט אַריבערטראַגן אַלבערטס פליק,
בעת איך גיי איבערן צימער. עפעס קוקט ער מיר שטענדיק
נאָך מיט משונהדיק ווילדע אויגן. דעריבער גנבע איך זיך
אַפט אַרויס אויפן קאַרידאָר — דאָרט קאָן איך זיך פרייער
באוועגן.

אויפן אונטערשטן שטאַק ליגן בויך- און רוקנביין-שאַסן.
קאַפּ-שאַסן און אַמפּוטרטע אויף ביידע זייטן. רעכטס אין
פליגל-קינבאַקן-שאַסן, גאַז-קראַנקע, נאַז- אויערן- און האַלז-
שאַסן. לינקס אין פליגל-פלינדע און פונגען-שאַסן, בעקן-שאַסן,
געלענק-שאַסן, נירן-שאַסן, געשלעכטס-אַרגאַן- און מאַגן-שאַסן.
דאָ זעט מען ערשט, וווּ אַ מענטש קאָן אַלץ באַקומען אַ
קויל.

צוויי מענטשן שטאַרבן פון ווונד-פאַראַלזין. די הויט
ווערט אַשגרוי, די גלידער פאַראַלזירט, אַמלענגסטן לעבן נאָך
נאָר די אויגן. — ביי אַנדערע פאַרווונדעטע הענגט דאָס צעשאַ-
סענע גליד אויף אַ תליה פריי אין דער לופט; אונטער דער
ווונד ווערט אוועקגעשטעלט אַ בעקן, ווהין ס'רינט אַראָפּ די
מאַטעריע. אַלע צוויי דריי שעה לידיקט מען אויס די פלי.
אַנדערע קראַנקע ליגן אויסגעצויגענע אין גאַנצן פאַרבאַנדא-
זשירט, מיט שווערע אַראָפהענגענדיקע געוויכטער ביים בעט.
איך זע געדערים-ווונדן, וואָס זענען תמיד פול מיט צואת.
דעם דאָקטאָרס סעקרעטאַר ווייזט מיר רענטגען-צייכענונגען פון
לגמרי צעשמעטערטע היפט-ביינער, קני און אַקסלען.

מ'קאָן בשום אופן נישט משיג זיין ווי אזוי האַבן נאָך
זינדאָזיקע צעריסענע לייבער מענטשלעכע פּרצופים, אין וועלכע

ס'פונקציאנירט נאך דזיט לעבן מיט זיין טאגטעגלעכן גאנג
אין דאָס איז דאָך בלויז אן איינצלנער לאזארעט, אן איינ-
צלנע סטאציע-אזעלכע זענען דאָך פאראן הונדערטער טויזנט-
טער אין דייטשלאנד, הונדערטער טויזנטער אין פראנקרייך,
הונדערטער טויזנטער אין רוסלאנד. ווי זינלאָז, ווי ווערטלאָז
איז אלץ, וואָס מענטשן האָבן ווען נישט איז געשריבן, געטאָן,
געקלערט, אויב אזוינס קאָן בכלל פאָרקומען! אלץ איז דער
גרעסטער שקר ופזב, אויב די גאנצע קולטור פון טויזנטער
יאָרן איז נישט געווען פפוח אַפצוהאלטן, נישט צו דערלאָזן,
אַז ס'זאָלן פאָרגאָסן ווערן טייכן אוימשולדיק בלויט, אַז דידאַ-
זיקע תפיסות פון יסורים און ליידן זאָלן עקזיסטירן אין די
הונדערטער טויזנטער. ערשט אין לאזארעט זעט מען, וואָס
ס'איז אזוינס דער קריג.

איך בין יונג, איך בין נישט מער ווי צוואַנציק יאָר
אַלט; אָבער איך קען נישט פון לעבן קיין זאָך, אויסער די
פארצווייפלונג, דעם יאוש, דעם טויט, די אַנגסט און דעם צו-
נויפבונד פון דער סאַמער זינלאָזער, אַבסורדער אויבערפעכ-
לעכקייט מיט אַ תהום פון ליידן. איך זע, אַז פעלקער ווערן
געטריבן איינס קעגן ס'אַנדערע און ממיתן זיך, קעפן זיך
שווייגעדיק, אוימויסנדיק, נאַריש, הכנעהדיק און אומשולדיק! איך
זע, אַז די קליינסטע מוחות אויף דער וועלט האַלטן אין איין
דערפינדן געווער און ווערטער, פדי צו מאַכן דאָס אלץ נאָך
ראַפנירטער, נאָך לאַנגדויערנדיקער. און מיט מיר צוזאַמען
זעען דאָס אַלע מענטשן אין מיינע יאָרן דאָ און דאָרט אויבן,
אויף דער גאַנצער וועלט, מיט מיר לעבט עס איבער מיין גאַנץ
דור. וואָס וועלן טאָן אונזערע טאַטעס, אַז מיר וועלן זיך אין
איין שיינעם טאָג אַלע אַוועקשטעלן און פאָדערן פון זיי אַ
דין וחשבון? וואָס דערוואַרטן זיי פון אונז. ווען ס'וועט קומען
אַ צייט, ווען קיין קריג וועט בכלל מער נישט זיין? יאָרן נאָכ-
אַנאָנד איז אונזער הויפטבאשעפטיקונג געווען ממית, טויטן —
ס'איז געווען אונזער וויכטיקסטער פאַרוף אין לעבן. אונזער

חיסן פון לעבן באגרעניצט זיך אויפן טויט. און וואָס זאָל
דערנאָך געשען? און וואָס זאָל פון אינו ווערן?

*

*

דער עלטסטער אין אונזער צימער איז לעוואנדאווסקי.
ער איז אלט פערציק יאָר און ליגט שוין כמעט צען חדשים
אין שפיטאל מיט אַ שווערן בויך-שאַס. ערשט די לעצטע פּאָר
וואָכן איז ער קוים דערגאנגען דערצו, אַז ער קאָן אַן אייג-
געהויקערטער אַפּיסל אונטערהינקען.

שוין עטלעכע טעג איז ער שרעקלעך אויפגערעגט. זיין
פּרוי, וואָס ווינט ערגעץ אין אַ פּאַרוואָרפּן ווינקל אין פּוילן,
האַט אים געשריבן, אַז איר איז געלונגען אָנצוזאַמלען אַזוי
פיל געלט, אַז זי וועט האָבן פונקט אויף רייזע-הוצאות. פּדי
צו קאָנען מיט אים זיך זען.

זי איז שוין אונטערוועגס און קאָן יעדן טאָג אָנפּאַרן.
לעוואנדאווסקי שמעקט שוין גישט מער דאָס עסן, אפילו באַרשץ
מיט בראָטן-וורשט שענקט ער אַוועק. נאָכדעם ווי ער נעמט
בלויז אַ פּאָר לעפל. גאַנצע טעג לויפט ער אַרום מיטן בריוו
איבערן צימער, יעדער איינער האָט אים שוין אַ מאָל צען גע-
לייענט, די פּאַסט-שטעמפלען זענען שוין הונדערט מאָל קאָנט-
ראָלירט געוואָרן, דער כתב איז פון די פעסט-פלעקן און
פינגער-שפורן שוין כמעט אינגאַנצן אָפּגעמעקט און דאָס, וואָס
ס'מוז קומען קומט: לעוואנדאווסקי קריגט פיבער און מוז זיך
צוריקלייגן אין בעט אַריין.

זיין פּרוי האָט ער שוין גאַנצע צוויי יאָר גישט געווען.
זי האָט פאַר דער צייט געבוירן אַ קינד, וואָס זי ברענגט עס
מיט. לעוואנדאווסקי אינטערעסירט אָבער לגמרי אַן אַנדער
ענין. ער האָט געהאַפּט צו באַקומען אַ דערלויבעניש אַרויסצו-
גיין, ווען זיין אלטע וועט קומען, ווייל ס'איז דאָך קלאָר:
זיך זעען איז אַ גאַנץ שיינע זאַך, אָבער, אַז אַ פּרוי קומט

נאך אזא לאנגער צייט צו איר מאן, וויל מען דאך, אויב
ס'גייט, נאך עפעס אנדערש אויך.

לעוואנדאָוסקי האָט טאָקע שעהן לאַנג מיט אונדז וועגן
דעם גערעדט, וויל דער זעלנער מאַכט נישט פון אזעלכע
זאכן קיין סוד. אין יעדערער פון אונדז געפינט עס פאר גאנץ
נאטירלעך. די פון אונדז, וואָס קאָנען שוין אַרויסגיין, האָבן
אים שוין אפילו אָנגעוויזן אויף אַ פאָר שטיִלע ווינקעלעך און
שטאָט, אויף די פאַרשיידענע אַלייען אין פאַרקן, וווּ זיי וואָלטן
געווען ליגמרי אומגעשטערט, איינער האָט זאָגאַר געוואוסט וועגן
אַ קליין צימערל.

אַבער וואָס טויג עס אים איצט אַלץ, אז ער, לעוואַנ-
דאָוסקי, ליגט און בעט און איז שטאַרק פאַרוואַרגט. ס'גאַנג-
צע לעבן איז אים מער נישט ניהא, אויב ער זאָל איצט דורכ-
לאָזן אזא געלעגנהייט. מיר טרייסטן אים און זאָגן אים צו,
אַז מיר וועלן שוין ווי ס'איז אַרויסוואַרפן דעם גאַנצן עולם.
אויפן צווייטן טאָג נאָכמיטאָג פאַרט אָן זיין פרוי אַ
קליין, דאָר באַשעפעניש מיט צעשראַקענע פלינקע פויגל-אויגן,
אין עפעס אַ מין שוואַרצער מאַנטעלע מיט קרויזן אין בענ-
דער, נישט אנדערש נאָר אַ ירושה פון איר עלטערבאָבן. זי
מורמלט עפעס אין דערשטיִל און בלייבט שטיין אַ פאַרשעמטע
אין טיר. זי דערשרעקט זיך, דערזענדיק פאַר זיך גאַנצע
זעקס מאָנסבילן.

— נו, מאַריאַ, — זאָגט לעוואַנדאָוסקי און ווערט זיך
מיט די ווערטער, קאָנסט רויק אַריינגיין, זיי וועלן דיר גאָר
נישט טאָן.

זי גייט אַרום אין גיט יעדערן פון אונדז די האַנט.
דערנאָך ווייזט זי אונדז דאָס קינד, וואָס האָט פּינו-לפּינו אָנג-
געמאַכט אין די ווינדעלעך. זי האָט ביי זיך אַ גרויסן, מיט
פערל געשטיקטן בייטל, כאַפט אַרויס געשווינדט ריינע וועס
און וויקלט איבער ס'קינד. דערמיט ענדיקט זיך די ערשטע
פאַרלעגנהייט, און ביידע הויבן אָן זיך דורכצושמועסן.
לעוואַנדאָוסקי איז זייער צעטרעָגן, ער קוקט פסדר פון

דער זייט אויף אונז מיט זיינע קיילעבדיקע גלאַץ-אויגן און מיט אַן אומגליקליכער מינע.

די צייט איז גינסטיק, דער דאָקטאָר האָט שוין זיין ווי-זיטאַציע געענדיקט, העכסטנס קאָן נאָך בלוז אַ שוועסטער זיך אַריינכאַפן אויף אַ וויילע אין צימער. איינער גייט דעריבער נאָך אַמאָל אַרויס שפּעקולירן. ער קומט צוריק און שאַקלט מיטן קאַפּ.

— נישטאַ קיין לעבעדיקער הונט. זאָג עט איר שוין, יאָהאַן, איך מאַך צו.

דאָס פּאַרפּאַלק אונטערהאַלט זיך אויף זייער לשון. די פרוי רויטלט זיך און קוקט זיך שעמענדיק אַרום. מיר לאַכן גוטמיטיק און מאַכן קאָמישע באַוועגונגען מיט די הענט, זאָל זיין וואָס טייל זיך! דער טייל זאָל לעמען אַלע פּאַראַורטיילן, זיי זענען געשאפן פאַר אַנדערע צייטן; דאָ ליגט דער סטאַ-ליאַר יאָהאַן לעוואַנדאַווסקי, אַ זעלנער, וואָס האָט זיך דורך קוילן-שאַסן פאַרוואַנדלט אין אַ שרעקלעכע קאַליקע, און אַט איז געקומען זיין פרוי, ווער ווייס ווען ער וועט זי נאָכאַמאָל זען, ער וויל זי האָבן, און זאָל ער זי טאַקע האָבן, פאַרטיק. צוויי מאָן שטעלן זיך פאַר דער טיר, פדי צו דערהיטן די שוועסטערן און פאַרנעמען זיי די צייט, אויב זיי וועלן דאָ צופעליק פאַרבייגיין, אומגעפער אַ פערטל שעה וועלן זיי דאָ צופעליק שטיין אויף דער וואַך.

לעוואַנדאַווסקי קאָן נאָר ליגן אויף אַ זייט, איינער רוקט אים דעריבער אַרויטער נאָך אַ פאַר קישנס הינטערן רוקן. אַלבערטן גיט מען צו האַלטן דאָס קינד; דערנאָך דרייען מיר זיך אַביסל אויס, די שוואַרצע מאַנטילע פאַרשווינדט אונטער דער דעקע, און מיר קלאַפן אויפן קול און מיט פאַרשיידענע וויצן סקאַט-שפיל.

אַלץ גייט גוט. מיר זענען שטאַרק אַריינגעטאָן אין קאָר-טען-שפיל, און פאַרגעסן כמעט אָן לעוואַנדאַווסקי. נאָך אַ קורצער וויילע הויבט דאָס קינד אָן זיך צו רייסן, נישט גע-קוקט אויף דעם, וואָס אַלבערט שאַקלט עס פאַרצווייפלט מיט

אלע פוהות. ס'קנאקט און רוישט דערנאָך אַביסל, און אַז מיר
וואַרפן ווי כלאַזר יד אַ בליק, זעען מיר, אַז ס'קינד האָט שוין
אין מויל דאָס פֿלעש און איז שוין צוריק ביי דער מוטער
אויף די הענט. די זאך איז צוגעגאַנגען פשוטה. מיר פילן זיך
איצט ווי אַ גרויסע משפחה, די פרוי איז געוואָרן זייער מזונ-
טער און לעוואַנדאָוסקי ליגט אַ פאַרשוויצטער און אַ שטראַלנ-
דיקער.

ער פאַקט אויס דעם געשטריקטן בייטל, ס'באַוויזן זיך
אַ פּאָר גוטע וורשטן, לעוואַנדאָוסקי טוט אַ נעם דאָס מעסער
ווי אַ בלומען-בוקעט און צעשניידט דאָס פלייש אויף פענעצער.
מיט אַ גרויסער האַנטבאוועגונג ווייזט ער אָן אויף אונדז —
און די קליינע, אויסגעדארטע פרוי גייט פון איינעם צום אַנ-
דערן און טיילט די וורשט. עפעס זעט זי איצט גאָר אויס
אַ סך שענער. מיר רופן זי מוטער, און זי פרייט זיך און
שאַקלט אונדז אויף די קישנס.

אין עטלעכע וואָכן אַרום מוז איך יעדן פרימאָרגן גיין
אין זאָדער-אינסטיטוט. דאָרט ווערט מיין פוס פעסט צוגעבונדן
און מ'באַוועגט אים הין און צוריק. דער אָרעם איז שוין לאַנג
פאַרהיילט.

פון שלאַכטפּעלד קומען פסדר נייע טראַנספּאָרטן. די באַנ-
דאָשן זענען שוין נישט קיין שטאַפענע, זיי באַשטייען שוין
פון ווייסן קרעפ-פאַפיר. ס'פעלן אויס אויף די פּאָזיציעס פאַר-
באַנד-שטאַפן.

אַלבערטס קני היילט זיך גוט. די חונד איז שוין כמעט
פאַרצויגן. אין עטלעכע וואָכן אַרום וועט מען אים אַריבערשיקן אויף
אַ פּראַטעזן-סטאַציע. ער רעדט נאָך אַלץ זייער ווייניק און איז אַ
סך ערגסטער ווי פריער. אָפטמאָל רייסט ער איבער אין מיטן
די רייד און פאַרקוקט זיך אין איין פונקט. ווען ער זאָל נישט
זיין מיט אונז אַלע צוזאַמען, וואָלט ער שוין לאַנג געמאַכט אַ
סוף. איצט האָט ער שוין דורכגעהאַלטן דאָס סאַמע ערגסטע,
אָפטמאָל קוקט ער זיך שוין צו צום סקאַט-שפּיל.
איך באַקום אַ דערהאַלונגס-אורלוין. מיין מוטער וויר

מיך מער נישט אַפּלאָזן. זי איז זייער שוואַך. אַלץ איז נאָך
ערגער געוואָרן ווי בעת יענעם מאָס.
דערנאָך פאַדערט מיך מיין רעגמענט צוריק און איך
גי ווידער אויפן פּראָנט.
דער אַפּשייד פון מיין פּריינט אַלבערט קראָפּ איז שווער.
אַבער ביים מיַיטער-דינסט געוויינט מען זיך מיט דער צייט
צו אַלעם צו.

XI

מיר ציילן שוין נישט מער די וואָכן. ס'איז געווען ווייניג טער בעת אָנך בין אָנגעקומען, און ביים פאלן פון די גראַט-נאַטן זענען די געפרוירענע ערדשטיקער כמעט אַזוי געפער-לעך ווי די שפּליטער. איצט זענען די בוימער צוריק גריין. אונזער לעבן באַשטייט פון פּראָגט און באַראָקן. מיר האָבן זיך שוין אין אַ געוויסער מאָס דערצו צוגעוווינט, דער קריג איז אַ סיבה פון טויט פונקט ווי אַ ראַק און טובערקולאָז. ווי גריפע און בלוט-שלשוף. די טויטפאלן זענען בלוין עפטער, פאַרשיידנאַרטיקער און גרויזאַמער.

אונזערע געדאַנקען זענען ליים — זיי ווערן געקנעטן דורכן שנוי פון דער צייט — זיי זענען גוט, בעת מ'לאָזט אונז רוען, און טויט, ווען מיר ליגן אין פייער-אַקאַפּעס — פּעלדער אינדרויסן און איבעווייניק.

אַלע זענען אַזוי, נישט נאָר מיר אַליין — דאָס וואָס ס'איז געווען פריער — גילט איצט נישט. און מ'ווייסט עס איצט באמת נישט מער. די אונטערשידן, וועלכע ס'האָבן גע-שאַפן די בילדונג און די דערציונג זענען כמעט פאַרשוונדן. מ'דערקענט זיי שוין גאָרנישט, אַפּטמאָל ברענגען זיי נוצן ביים אויסנוצן אַ סיטואַציע, זיי ברענגען אָבער צייטנווייז אויך שאַדן, אַרויסרופנדיק שטערונגען, וואָס מוזן ערשט באַקעמפט ווערן. ס'מאַכט דעם איינדרוק, ווי מיר זאָלן פריער געווען זיין נישט מער ווי מטבעות פון פאַרשידענע לענדער; מ'האַט זיי צע-

שמאלצן און אלע האָבן איצט אויף זיך ד'מ עלבן אויסגע-
קריצטן שטעמפל. אויב מ'ויל דערקענען דעם אונטערשייד מוז
מען שוין גאנץ גענוי אינטערזוכן דעם מאַטעריאַל. מיר זענען
קודם פֿל זעלנער און ערשט דערנאָך אויף אַ משונהדיקן און
פאַרשעמטן אופן איינצל-מענטשן, יחידים.

ס'איז אַ גרויסע ברידערשאַפט, וואָס אַ פונק פון דער
חברשאַפט אין די פּאָלקסלידער, פון סאָלידאַריטעטס-געפיל ביי
אַרעסטירטע און פון פאַרצווייפלטער קעגנזייטיקער הילף ביי
פאַראורטיילטע צום טויט — פאַראייניקט זי צו אַ שטופע פון
לעבן, וואָס וואַקסט אַרויס אין רעכטן מיטן פון דער געפאַר,
פון דער שפּאַנונג און איינזאַמקייט פון טויט און באַזענעט
אויסצונוצן די געפליבענע שעהן אויף לגמרי נישט קיין פאַ-
טעטישן אופן.

ס'איז העלדיש און באַנאַל, ווען מ'זאָל עס וועלן אָפּ-
שאַצן — אָבער ווער וויל עס דען?

ס'דריקט זיך אויס אין דעם, וואָס בעת ס'ווערט גע-
מאָרדן וועגן אַ פיינטלעכן אָנגריף, כאַפט זיך צו טיאָדען מיט
אַ ווילדען האַסט צו זיין פאַרציע אַרבעט-זופּ, ווייל ער איז
נישט זיכער, אז אין אַ שעה אַרום וועט ער נאָך לעבן. מיר
האָבן שעהנלאַנג וועגן דעם דיסקוטירט, צי איז עס ריכטיק,
אָדער נישט. קאָט איז קעגן דעם, ווייל ער זאָגט, אז מ'מוז
זיך רעכענען מיט אַן עווענטועלן בויך-שאַס, וואָס ביי אַ פולן
מאָגן איז ער תמיד געפערלעכער ווי ביי אַ ליידיקן.

אזעלכע זאכן זענען פאַר אינו פּראָבלעמען, און גאנץ
ערנסטע, און אַנדערש קאָן עס אויך נישט זיין. דאָס לעבן
דאָ, אויפן גרעניץ פון טויט, האָט אַן אומגעהייער פשוטע ליי-
ניע, ס'באַגנונגט זיך מיטן סאַמע גויטיקן, דאָס איבעריקע, אַלץ
צוזאַמען, איז פאַרוונקען אין אַ טיפן שלאָף; דאָס איז אינזער
פרימיטיווקייט, פשוטקייט, אין דעם איז אינזער רעטונג. ווען
מיר זאָלן געווען זיין דיפערענצירטער, וואָלטן מיר שוין לאַנג
אַלע געווען משוגע, צעלאָפּן געוואָרן אָדער געפאלן טויטע.
ס'איז ווי אַן עקספּעדיציע אויף הויכע אייז-בערג; — יעדער

לעבנט-אויסדרוק איז אויסשליסלעך אויסגערעכנט אויף דעם, ווי אזוי צו דערהאלטן די עקזיסטענץ און צווינגט אייך צו האנדלען אזוי און נישט אנדערש. אלץ, וואָס געהערט נישט דערצו, איז אין חרם, ווייל ס'איז אַן אומנוצלעכע קראַפט-פאַרברויכונג. דאָס איז דער איינציקער אופן זיך צו ראַטעווען, און גאַנץ אָפּט זיך איך פאַר זיך גופא ווי פאַר אַ פרעמדן, בעת דער אומפאַרשטענדלעכער אָפּגלאַנץ פון פריערדיקן אונטערשטרייכט אין שטילע שעהן, ווי אַ מאַטער שפּיגל, די קאַנג-טורן טון מיין איצטיקער עקזיסטענץ לגמרי מחוץ מיר; און דעמאָלט ווונדער איך זיך שטאַרק אויף דעם, ווי אזוי דאָס נאָמענלאָזע אַקטיווע, האָס טרופט זיך לעבן, האָט זיך צוגע-פאַסט אפילו צו דערדאָזיקער פאַרם. אלע אנדערע השערות ליגן אין ווינטער-שלאָף, דאָס לעבן איז נישט מער ווי אַ פערמאַנענט לויטערן קעגן דער פאַדראָונג פון טויט, — ס'האָט אונדז פאַרוואַנדלט אין דענקענדיקע חיות, פדי אונדז צו געבן דאָס געווער פון אינסטינקט, — ס'האָט אונדז אָנגעשטאַמפּט מיט טעמפּקייט, פדי מיר זאָלן נישט צעבראַכן ווערן פון דעם גרויל, וואָס וואָלט אונדז אַרומגעכאַפט ביים קלאָרן באַוווּסטזי-ניקן דענקען, — ס'האָט אויפגעוועקט אין אונז דעם חבר-שאַפטס-זין, פדי מיר זאָלן קאַנען אויסמיידן דעם תהום פון איינזאַמקייט — ס'האָט אונז באַשאַנקען מיט דער גלייכגילטיג-קייט פון פראַים, פדי מיר זאָלן, נישט געקוקט אויף דעם אלעם, שפירן יעדן מאַמענט פון פאַזיטיוון און אָנזאַמלען עס אַלס רעזערוו קעגן דעם שטורעם פון הבל-הבלים, פון גאַר-נישט. אַט אזוי פירן מיר אַ געשלאָסענע, האַרטע עקזיסטענץ פון אומגעהייערער אויבערפלעכלעכקייט, און נאָר עפעס אַ מין געשעעניש וואַרפט אַרײַן עטלעכע פונקען. דעמאָלט אָבער רייסט זיך דורך שטורעמדיק אַ פלאַם פון שווערער און מוראדיקער בענקשאַפט.

דאָס זענען די געפערליכע מאַמענטן, וואָס איבערצייגן אונז, אַז די צופאַסונג איז דאָך בלוז אַ קינסטלעכע, אַז זי איז נישט קיין פשוטע רויקייט, נאָר די שאַרפּסטע אָנשפאַונג

צו רייקייט. אויסערלעך אונטערשיידן מיר זיך כמעט נישט אין דער לעבנספאָרם פון האַטנאָטן, אָבער בעת יענע קאָנז שטענ-דיק אַזוי זיין, ווייל זיי זענען אַזוי פּאַקטיש און אַדאַנק דער אָנ-שטרענגונג פון זייערע גייסטיקע קרעפטן קאָנען זיי זיך העכסטנס פּסדר מער אַנטוויקלען, איז עס ביי אונז פּונקט דער היפּוך; אונזערע איבערלעכע קרעפטן ווערן נישט אָנגעשטרענגט אויף אַ ווייטער-נאָר אויף אַ צוריק-אַנטוויקלונג. יענע זענען אַנטשפּאַנט אין זעלבסטפּאַרשטענדלעך, פּאַקטיש אַזוי, מיר זע-נען אומגעהייער אָנגעצויגן און קינסטלעך.

און מיט שרעק שפּירט מען ביינאַכט, זיך אויפ-כאַפּנדיק פון אַ חלום, איבערוועלטיקט און פּאַרכאַפט דורך דער באַצויבערונג פון אַ מחנה געשפּענסטער, ווי שוואַך ס'איז דער אָנהאַלט און די גרענעץ, וואָס טיילט אונז אָפּ פון דער טונקל-קייט. — מיר זענען קליינע פּלאַמען, קנאַפּ וואָס געשיצט דורך שוואַכע ווענט קעגן שטורעם פון דער פּאַרניכטונג און זינלֶאַזי-קייט, אין וועלכן מיר פּלאַקערן און ווערן אָפּטמאַל כּמעט דער-טרונקען. דעמאָלט פּאַרוואַנדלט זיך דאָס ווייטע בריוון פון דער שלאַכט אין אַ מין רינג, וואָס שליסט אונז איין, מיר ווערן איינגעשרומפּן און קוקן מיט אויסגעלאַצטע אויגן אין דער פינצטערער נאַכט אַריין. אונזער טרייסט איז דער שלאַפּאַטעט פון די חברים, און אַזוי וואַרטן מיר אויפן מאָרגן.

* * *

יעדער טאָג און יעדע שעה, יעדער גלאַנאַט און יעדער טויטער גראַבט אונטער דעמדאָזיקן שוואַכן אָנהאַלט, און די יאָרן נוצן אים געשווינט אָפּ. איך זע ווי ערטערווייז איז ער שוין כּמעט אינגאַנצן איינגעבראַכן.

אָט איז די נאַרישע מעשה מיט דעטערינג. ער איז געווען איינער פון די, וואָס האָט זיך תמיד גע-האַלטן פּונדווייטנס, פאַר זיך. זיין אומגליק איז געווען, וואָס ער האָט אין אַ גאַרטן דערזען אַ קאַרשנבוים. מיר זענען גראַד

געקומען פון פראַנט און דערדאָזיקער קארשנבוים איז געשאַט-
נען נאָענט פון דער נייער קוואַרטיר אויף אַ זייטיקן וועגל און
האַט אַרויסגעלויכטן אין דער באַגינען-דעמערונג. ער האָט נישט
געהאַט קיין בלעטער, איז אָבער געווען באַדעקט מיט ווייסע
בלעיכצן.

אין אָונט איז דעטערינג פאַרשוונדן.

דערנאָך איז ער געקומען, און אין האַנט האָט ער גע-
האַלטן אַ פאַר צווייגן מיט קאַרשן-בלעיכקייט. מיר האָבן זיך גע-
וויצלט און אים געפרעגט, צי גייט ער זיך זען מיט אַ פּלה.
ער האָט נישט געענטפערט קיין וואָרט און זיך אַריינגעלייגט
אין בעט. אין מיטן נאַכט האָב איך דערהערט, אַז ער איז
עפעס זייער נישט רויק און קלויבט זיך אויפצושטיין. איך
האַב געשפּירט, אַז ס'איז עפעס נישט גלאַטיק און בין צו אים
צוגעגאַנגען. ער האָט געמאַכט דעם אָנשטער, אַז ס'איז גאר-
נישט און איך האָב אים געזאָגט:

— מאַך זיך נישט נאַריש, דעטערינג.

— ס'פאַלט מיר גאַר נישט איין — איך קאָן נאָר נישט

שלאַפּן —

— צו וואָס האָסטו אַריינגעשלעפט אַהער די קאַרשן-

צווייגן ?

— איך וועל נאָך זיכער דאַרפן ברענגען נאָך קאַרשן-

צווייגן, — ענטפערט ער צעטומלט — אין אַ וויילע אַרום:

— אין דער היים האָמ איך אַ גרויסן פּרוכטגאַרטן מיט

קאַרשן בעת זיי בלעיען זעט עס אויס, ווען מ'קוקט אַראָפּ

פון שייער, פונקט ווי אַ ווייס לייפּעך. איצט איז די רעכטע

צייט.

— אפּשר וועט מען אונדז באַלד געבן אורלויב. ס'קאָן

אויך זיין, מ'זאָל זיך קאָמאַנדירן אַלס לאַנדווירט.

ער שאַקלט מיטן קאָפּ, זיינע געדאַנקען זענען אָבער

נישט קלאָר. אַז דידאָזיקע פּויערים ווערן צעמישט, באַקומען

זייערע פּנימער אַ משונהדיקן אויסדרוק: אַ צונויפמישונג פון

אַ קו און אַ בענקענדיקן גאַט, האַלב משוגע און האַלב

התלהבותדיק. פּדי אים אָפּצורייסן פון זיינע געדאַנקען, פאַר-

לאַנג איך פון אים אַ שטיק ברויט. ער גיט מיר וויפל איך

ווייץ דאָס איז פארדעכטיק, ווייץ ער איז אַ גרויסער קמאָן.
דעריבער באַשליס איך נישט אָפּצולאָזן אים פון אויג. עס פאַ-
סירט גאָר נישט. אין דער פרי איז ער ווי תמיד.

ווי ס'זעט אויס האָט ער באַמערקט, אז איך גיב אויף
אים אַכטונג. אויף איבערמאָרגן האָט ער זיך דאָך אָפּגעטראַגן.
איך זע עס, מאַך זיך אָבער נישט וויסנדיק, פּדי ער זאָל האָבן
מער צייט, אפשר וועט ער זיך טאַקע דורכרייסן. קיין האָלאַנד
האַט זיך שוין אַ גרויסער עולם אַריבערגעשמזגלט.

בעת דער קאָנטראָל באַמערקט מען אָבער, אז ער פעלט.
אין אַ וואָך אַרום דערוויסן מיר זיך, אז ער איז אַריינגעפאַלן
אין די הענט פון די פעלדזשאַנדאַרמען, פון דערדאָזיקער פאַר-
אַכטעטער זעלנער-פּאָליציי. ער האָט זיך אַוועקגעלאָזן אין דער
ריכטונג קיין דייטשלאַנד — גראָר דאָס איז נאַטירלעך געווען
אַן שום אויסזיכט — און פּונקט אזוי נאַריש האט ער טאַקע
אַנגעהויבן די גאַנצע מעשה. יעדער איינער האָט אין אַזאַ דע-
זערטירן געקאָנט זען די נאַטירלעכע סבּה, די שטאַרקע בענע-
קעניש נאָך דער היים אין דעם פּלוצלינגן שגעון. אָבער וואָס
פאַרשטייען די פּאַרשטייער פון קריגס-געריכטן הונדערט קילאָ-
מעטער הינטער די פּאָליציעס? — פון דעטערנינגן האָבן מיר
שוין מער נישט געהערט.

אַבער אויך אויף אַן אַנדער אופן רייסט זיך אַמאָל
אַרויס דאָסדאָזיקע געפערלעכע, גרויליקע — ווי פון אַ צו-
שטאַק אָנגעהייצטן קעסל. דאָ ווייץ איך נאָך בלויו איבערגעבן
דעם סוף, וועלכן בערגער האָט געהאַט.

אונזערע אָקאַפּעס זענען שוין לאַנג צעשאַסן און, מיר
האַבן דעם עלאַסטישן פּראָנט, אזוי, אז אייגנטלעך פירן מיר
שוין מער נישט קיין פּאָליציע-קריג. נאָכדעם, ווי ס'גייט אַהין
און צוריק אַן אָנגריף און אַ קעגן-אָנגריף בלייבט אַ צעריסע-
נע ליניע און ס'הייבט זיך אָן אַ פאַרביטערטער קאַמף פון

אַקאַפּ צו אַקאַפּ. די פּאָדערשטע לייניע איז דורכגעבראַכן, או
אומעטום באַפעסטיקן זיך גרופּן, גרופּן-געסטן, פּון וואָגען אַרויס
סיווערט געקעמפט.

מיר געפינען זיך אין א שוואַגראַפּן, ביי דער זייט זיצן
ענגלענדער, זיי ברעכן דורך די זייטן-לייניע און זענען הינ-
טער אונדז. מיר זענען אַרומגערינגלט. ס'איז שווער זיך אונ-
טערצוגעבן. איבער אונדז טראַגט זיך א נעפּל און א געדיכ-
טער רויך, קיינער וואָלט נישט דערקענט, אז מיר ווילן קאַפּ-
טולירן. אפּשר ווילן מיר עס טאַקע נישט, דאָס ווייסט מען
אַליין נישט אין אַזעלכע מאַמענטן. מיר הערן ווי ס'קומען די
עקספּלאָזיעס פּון די האַנטגראַנאַטן. אונדזערע קוילנ-וואַרפּערס
האַקן אין פּאָדערשטן האַלבקרייז. דאָס קילנ-וואַסער דאַמפט
זיך אויס, געשווינגט שטעלן מיר אַרום די קאַסטנס, יעדער
פּישט אַריין און אויף אזא אופן האַפּן מיר ווידער וואַסער
און קאַנען ווייטער פּייערן. אַבער הינטער אונדז קראַכט עס
אַלץ נענטער און נענטער. אין עטלעכע מינוט אַרום זענען
מיר קאַפּוט.

און אַט ווילדעוועט א צווייטער קוילן-וואַרפּערע אויפן
קירצסטן מהלך. ער שטעקט אין אַקאַפּ געפּן אונדז, בערגער
האַט אים אַרויסגעשלעפּט, און איצט שטורעמט אַ קעגן-אַנגריף
פּון הינטן. מיר קריגן זיך אַרויס און פאַרבינדן זיך מיט די
הינטערשטע רייען.

אז מיר געפינען זיך נאָכדעם אין א פאַרהעלטניסמעסיק
גוטער דעקונג, דערצייילט איינער פּון די עסן-ברענגער, אַז
צוויי הונדערט טריט פּון אונדז ליגט אַ פאַרווונדעטער שפּיר-
הונט.

— ווי? — פרעגט בערגער.

יענער באַשרייבט אים דאָס אַרט. בערגער לאַזט זיך
אָוועק ברענגען דעם הונט אָדער אים דערשיסן. מיט אַ האַלב
יאָר צוריק וואָלט עס אים זיכער נישט אָנגעאָנגען, נאָר ער
וואָלט געווען קליינער. מיר פרוּוון אים אָפּצוהאַלטן. אַבער, אז
ער טוט ס'זייגיקע און גייט דוּקא, קאַנען מיר נישט זאָגן:

„ס'איז א משוגעת זי, און מיר לאָזן אים לויפן. ווייל די דאָזיקע
אַנפאלן פון פראַנט-שגען ווערן געפערלעך, אויב מ'לייגט נישט
אָועק דעם מענטשן תיכף אויף דער ערד און מ'האַלט אים
נישט צו. און בערגער איז אַ מעטער אַכציק די גרויס, דער
שטאַרקסטער מאַן פון דער קאָמפּאַניע.

ער איז פאַקטיש משוגע, ווייל ער מוז אַדורך דורך דער
פייער-וואַנט. — אָבער ס'איז יענער בליק, וועלכער לויכערט
ערגעץ וווּ אויף אינדז אַלע, וואָס האָט אין אים אַ זעץ גע-
טאָן און מאַמענטאַל צעמישט זיינע געדאַנקען. ביי אַנדערע
קומט עס פאַר אויף אַזא אופן, אז זיי הויבן אָן צו ווילדע-
ווען, לויפן אָועק, יאָ, איינער איז געווען אַזעלכער, וואָס האָט
פסדן געפרוווט מיט הענט און פיס און מויל זיך איינצו-
גראַבן אין דר'ערד.

ס'פאַרשטייט זיך, אז אַזעלכע מעשיות ווערן אויך שטאַרק
סימולירט, דאָס סימולירן אָבער איז דאָך שוין אויך אַ געווי-
סער באַווייזן. בערגער, וואס האָט געוואָלט דערזיידיקן דעם
הונט, ווערט אָועקגעלייגט אויפן אָרט דורך אַ בעקן-שאַס, און
איינער פון די, וואָס האָבן עס געטאָן, באַקומט נאָך אפילו
דערביי אַ ביקסן-קויל אין דער ליטקע.

מילער איז טויט. מ'האַט אים אַריינגעשאַסן אַ לויכטקויל
אין מאַגן גאָר פון דער נאָענט, ער האָט נאָך געלעבט אַ האַלבע
שעה ביים פולן פאַרשטאַנד און אין מוראדיקע יסורים. איידער
ער איז געשטאַרבן האָט ער מיר איבערגעגעבן זיין בריוון-
טאַש און אַפּגעשריבן זיינע שטיוול — דיזעלבע, וואָס ער האָט
דעמאָלט געירשנט פון קעמעריכן. איך טראָג זיי, ווייל זיי פאַסן
מיר זייער גוט. נאָך מיר וועט זיי באַקומען טיאדען, איך
האַב עס אים צוגעוואָגט.

מיר האָבן מילערן, אמת, געקאָנט באַגראַבן, אָבער לאַנג
וועט ער נישט בלייבן אומגעשטערט. אונזערע ליניעס ווערן
צוריקגענומען. ס'זענען פאַראַן אויבן צופיל פרישע ענגלישע
און אמעריקאנישע רעגמענטן. ס'איז פאַראַן צופיל פלייש-
קאָנסערוון און ווייצן-מעל. און צופיל נייע האַרמאַטן. צופיל
לופט-שיפן.

מיר אָבער זענען מאַגער און אויסגעהינגערט. אינדזער עסק איז אַזוי שלעכט און ווערט פארביטן מיט אַזויפיל ערוואַך-שפייזן, אַז מיר ווערן אַלע דערפון קראַנק. די פאַבריק-אייגן-טימער אין דייטשלאַנד זענען געוואָרן גבירים — און אינדזערעייסט דער שלשול די געדערים. די לאַטרינען-שטאנגן זענען תמיד געדיכט באַזעצט; — מ'האַט געדאַרפט דעם עולם אין דער היים ווייזן דיִדאַזיקע גרויע, געלע, עלנטע, הכנעה-דיקע פּנימער, דיִדאַזיקע צעקרימטע, איינגעהויקערטע געשטאַלטן, וואָס די קראַמפן קוועטשן ביי זיי אַרויס דאָס בלוט פון בויך, און וואָס העכסטנס שמיכלען זיי נאָך צו מיט פאַרקרימטע, פון יסורים ציטערנדיקע ליפּן:

— ס'האַט גאָר קיין זין נישט אַרויפצוציען זי הויזן — אינדזער אַרטילעריע איז אויסגעשאָסן — זי האָט צו וויי-ניק אַמוניציע — און די רערן זענען אַזוי צעדרייט, אַז זיי שיסן נישט זיכער און די קוילן צעשיטן זיך נאָענט פון אינדז. מיר האָבן צו ווייניק פערד. אינדזערע פרישע מחנות זענען בלוטאַרעמע. אויסגעמאַטערטע יונגלעך, וואָס קאָנען נישט שלעפּן קיין טאַרניסטער, ווייסן אָבער ווי צו שטאַרבן. זיי פאַלן אין די טויזנטער, ווי די פליגן. זיי האָבן נישט קיין אַנונג וועגן קריג, זיי גייען בלוין פאַרויס און לאָזן זיך צע-שיסן, איין איינציקער פליער האָט פון קאַטאַוועס וועגן צע-האַקט פון זיי גאַנצע צוויי קאַמפאַניעס, איידער זיי האָבן זיך עפעס דערווסט מוז דעקונג, ווען זיי זענען נאָר וואָס אַראָפּ פון צוג.

— דייטשלאַנד וועט זיכער באַלד זיין אויסגעליידיקט — זאָגט קאַט.

מיר האָבן נישט קיין שום האַפענונג, ס'זאָל ווען נישט איז קאָנען נעמען אַ סוף. מיר פאַרטראַכטן זיך בכלל נישט אויף אַזוי ווייט. מ'קאָן באַקומען אַ שאָט און בלייבן אויפן אָרט; מ'קאָן פאַרווונדעט ווערן, דעמאָלט איז דער לאַזאַרעט די נאָענטסטע סטאַציע; איז מען נישט אַמפּוטירט, פאַלט מען סוף פל סוף אַריין אין די הענט צו איינעם פון יענע שטאַפּ-

דאָקטוירים, וואָס — טראָגנדיק אין קנאַפּלעך דעם קרייז פאַר
קריגט-פאַרדינסט — זאָגן זיי אייך אזוי :

— וואָס, אַ ביסל אַ קירצערער פּוסז אויפן פּראָנט
דאַרפט איר נישט לויפן, אויב איר האָט נאָר מוט. דער מאַן
איז ק. פ. (* אָפּטראָגן זיך!

קאט דערציילט איינע פון די מעשיות, וואָס האָבן זיך
צעטראַגן איבערן גאַנצן פּראָנט, — פון די וואָגען ביז פּלאַנדר-
יען — מפה דעם שטאַבדאָקטאָר, וואָס לייענט פאַר ביים אונ-
טערזוכן נעמען, אין ווען דער מאַן קומט צו, זאָגט ער, נישט
אויפהויבנדיק אפילו די אויגן: — ק. פ. מיר דאַרפן אין
דרויסן זעלנער.

קומט צו אַ מאַן מיט אַ הילצערנעם פּוס, דער שטאַב-
דאָקטאָר זאָגט ווידער ק. פ. — „און אַט“ — קאט הויבט
אויף זיין שטים, — „זאָגט דער מאַן צו אים“: אַ הילצער-
נעם פּוס האָב איך שוין; אָבער אַז איך וועל איצט אוועק-
גיין און מ'וועט מיר אַראָפּשיסן דעם קאַפּ, וועל איך מיר
לאָזן מאַכן אַ הילצערנעם קאַפּ און וועל ווערן שטאַב-דאָק-
טאָר. — מיר האָבן אַלע שטאַרק הנאה פון דאָזיקן ענטפער.
ס'זענען זיכער פאַראַן גוטע דאָקטוירים, און אפשר טא-
קע נישט ווייניק; אָבער ביי די הונדערטער אונטערזוכונגען
פאַלט יעדער זעלנער אומפאַדינגט אַריין איין מאָל אין די
הענט פון די דאָזיקע העלדן, וואָס באַמיען זיך אויף זייער
ליסטע צו פאַרוואַנדלען וואָס מער א. פ. (* אין ג. פ. (**
אין ק. פ.

ס'קורסירן אַ סך אַזעלכע מעשיות, סרוב זענען זיי נאָך
ביטערער. אָבער נישטגעקוקט דערויף האָבן זיי נישט קיין שום
שייכות מיט קיין בונטן און אויפשטאַנדן; זיי זענען ערלעך
און רופן אָן די זאַכן מיט זייערע אייגענטלעכע נעמען; ווייל

(* ק. פ. קריגט-פאַרווענדבאַר, ד. ה. טויג פאַרן פּראָנט.

(* א. פ. אומפאַרווענדבאַר — טויגן באַרנישט.

(** ג. פ. בענגז פאַרווענדבאַר מיטל.

טיעקזיסטאירט זייער פיל פאלשקייט, אומגערעכטיקייט און גע-
מיינהייט ביים מיל טער-דינסט, איז עס נישט צופיל, וואָס
נישט געקוקט דערויף גייט איין רעגמענט נאָכן צווייטן, איין
אַנגריף נאָכן אַנדערן אין דעם קאַמף, וואָס ווערט פסדר
האַפנונגסלאָזער ביי די אָפערעטנדיקע, צעברעקלטע ליניעס ?
די טאַנקס זענען פון אַ שפּאַס געוואָרן שווערע האַר-
מאַטן. זיי טראָגן זיך, געפאַנצערטע, און אַ לאַנגער רייע און
פאַרקערערן מיט זיך מער ווי עפעס אַנדערש דעם גאַנצן
גרויַל פון קריג.

די האַרמאַטן, וואָס שיקן אונדז אַריבער דאָס פויקן-פיי-
ער, זעען מיר נישט, די אַנגרייפנדיקע ליניעס פון די קעגנער
זענען אַזעלכע מענטשן ווי מיר, — אָבער די דאָזיקע טאַנקס
זענען מאַשינען, זייערע קייטן-בענדער ציען זיך אומענדלעך
ווי דער קריג, זיי זענען די פאַרניכטונג גופא, בעת זיי לאָזן
זיך אַראָפּ אויטאָמאַטיש אין גרובן אַריין און קלעטערן צוריק
אַרויף אין דער הויך, אָן אַן אָפּהאַלט, אַ גאַנצער פּלאַט
פּרילנדיקע, רויך-שפיייענדיקע פאַנצערס, אומפאַרוונדבאַרע שטאָל-
היות, וואָס צעקוועטשן טויטע און פאַרוונדעטע — מיר
שרומפן זיך צונויף פאַר זיי אין אונזער דינער הויט. פאַר
זייער קאָלאָסאַלער קראַפט פאַרוואַנדלען זיך אונזערע אָרעמס
אין שטרויזאַנגען און אונדזערע גראַנאַטן אין שוועבעלעך.
גראַנאַטן, גאַז-דאַמף און טאַנק-פּלאַטן — צערעטן —
צעפרעסן, טויט.

שלשויל, גריפע, טיפּוס — ווערגן, פאַרברענען, טויט.
אָקאַפעס, לאַזאַרעטן, מאַסן-קברים — מער קיין מעגלעכ-
קייטן זענען שוין נישט פאַראַן.

*

בעת אַן אַנגריף פאַלט אונדזער קאַמפּאַניע-פירער בער-
טינק. ער איז געווען איינער פון יענע אויסגעצייכנטע פּראָנט-
אָפּיצירן, וואָס אין יעדער געפערלעכער סיטואַציע זענען זיי

פֿאַרנט. אין משך פון גאַנצע צוויי יאָר איז ער ביי אונדז גע-
ווען, און איז קיין איינמאָל נישט פֿאַרווונדעט געוואָרן, און
ענדלעך האָט דאָך געמוזט עפעס געשען. מיר זיצן אין אַ לאַך
און זענען אַרומגערינגלט. מיטן פולווער-דאַמף טראָגט זיך אַרי-
בער דער געשטאַנק פון אייל אָדער נאַפט. ס'ווערן אַנטדעקט
צוויי מאָן מיט פּלאַמען-וואַרפּערס, איינער טראָגט אויפן רוקן
דעם קאַסטן, דער אַנדערער האַלט אין די הענט די רער,
פון וועלכער ס'שפּריצט דאָס פייער. וויבאַלד זיי וועלן צוקומען
אַזוי נאָנט, אַז זיי וועלן אונדז דערגרייכן, זענען מיר דער-
ליידיקט, ווייל צוריקגיין קאָנען מיר איצט דווקא נישט.

מיר נעמען זיי אונטערן פייער. זיי רוקן זיך אָבער נע-
טער, אונדז ווערט שלעכט. בערטינק ליגט מיט אונדז אין
לאַך. באַמערקנדיק, אַז מיר טרעפן נישט, ווייל ביים שאַרפן
פייער מוזן מיר צופיל קלערן וועגן דעקונג, נעמט ער אַ ביקס,
קריכט אַרויס פון לאַך און צילט, ליגנדיק אָנגעשפּאַרט.

ער שיסט — אין זעלבן מאָמענט טוט אַ קנאַל איבער אים
אַ קויל, ער איז געטראָפן, אָבער ער בלייבט ליגן און צילט
ווייטער — איין מאָל לאָזט ער אָפּ און שטעלט אָן אויפסניי;
ענדלעך קראַכט דער שאַס. בערטינק לאָזט אַראָפּ די ביקס,
זאָגט „גוט“ און קריכט צוריק! דער הינטערשטער פון די צוויי
פּלאַמען-וואַרפּערס איז פֿאַרווונדעט, ער פּאַלט, די רער גליטשט
זיך ביים צווייטן אַרויס, ס'פייער שפּריצט אויף אַלע זייטן,
און דער מאָן ברענט.

בערטינק האָט אַ ברוסט-שאַס. אין אַ וויילע אַרום צע-
שמעטערע אים אַ שפּליטער דעם קינבאַק. דערוועלבער שפּלי-
טער האָט נאָך די קראַנט ביי לעערן אויפצערייסן די היפטן.
לעער קרעכצט און שפּאַרט זיך אָן אויף די אַרעמס, ער גייט
געשווינט אָפּ מיט בלוט, קיינער קאָן אים נישט העלפן. ווי אַ
ליידיק ליפּנדיקע רער ברעכט ער אין אַ פֿאַר מינוט אַרום
צוזאַמען. צו וואָס טויג עס אים איצט, וואָס ער איז אין שולע
געווען אַ גוטער מאַטעמאַטיקער.

די חרשים לויפן ווייטער. דערדאָזיקער זומער פון יאָר 1918 איז דער בלוטיקסטער און דער שווערסטער. די טעג שטייען ווי מלאכים אין גאָלד און בלוי אומבאַרירבאַר איבערן קרייז פון דער פאַרניכטונג. דאָ ווייס יעדער איינער, אַז מיר פאַרלירן דעם קריג. מירעדט נישט וועגן דעם קיין סך, מיר שרעטן אָפּ, נאָך דערדאָזיקער גרויסער אָפּענזיווע וועלן מיר מער נישט קאָנען אָנפאַן, מיר האָבן נישט קיין מענטשן און קיין מוניציע. אָבער דער פעלדצוג גייט ווייטער — דאָס שטאַרבן גייט ווייטער. —

זומער 1918 — קיין מאָל האָט אונדז דאָס לעבן אין זיין נעבעכדיקער געשטאַלט נישט אויסגעזען אַזוי אָנציענדיק ווי איצטער; — די רויטע מאָן-בלומען אויף די לאַנקעס פון אונזער קוואַרטיר, די גלאַטע פליגעלעך אויף די גראָזשטענג-לעך, די וואַרעמע אָוונטן אין די העלפטונקעלע, קילע צימערן, די שוואַרצע סודותפולע בוימער פון בין-השמשות, די שטערן און דאָס פליסן פון וואַסער, די חלומות און דער לאַנגער שלאַף — אָ לעבן, לעבן, לעבן!

זומער 1918. — קיינמאָל האָט מען שווייגנדיק מער נישט אַריבערגעטראַגן ווי אין דעם מאַמענט פון אַוועקגיין צום פראַנט. די ווילדע, אויפגעבלאָזענע ידיעות וועגן וואַפּנשטיף-שטאַנד און שלום האָבן זיך אַ ווייז געטאָן, זיי צעטומלען די מחות און מאַכן דעם אויפברוך שווערער ווי ווען ס'איז!

זומער 1918 — קיינמאָל איז ס'לעבן אויפן פראַנט נישט ביי-טערער אין נישט גרוילפולער ווי בעת די שעהן פון פייער, ווען די בלייכע פנימער ליגן אין שמוץ און די הענט זענען צונויפגעקראַמפט אין איין איינציקן: נישט! נישט! נישט איצט נאָך! נישט איצט נאָך אין לעצטן מאַמענט!

זומער 1918 — ווינט פון האַפּענונג, וואָס טראַגט זיך איבער די פאַרברענטע פעלדער, ווילדער פיבער פון אומגע-דולד, אַנטווישונג, שמערצעכסטער שוידער פון טויט, שוועבן-דיקע פראַגע: פאַרוואָס? פאַרוואָס מאַכט מען נישט קיין סוף? און פאַרוואָס פלאַטערן אויף דידאָזיקע ידיעות וועגן סוף?

ס זענען דאָ פאַרזאָן אַ סך פליער, און זיי זענען אזוי
זיכער, אז זיי לאָזן זיך דאָ אויף יאָגד נאָך איינצלנע מענטשן
זיי נאָך האָזן. אויף איין דייטשן אַער־פלאַן קומען מינדעסטנס
סינף ענגלישע און אמעריקאַנישע. אויף איין הונגעריקן, צע-
מאַטערטן דייטשן זעלנער אין אַקאַפּ קומען פינף קרעפטיקע
פרישע אַנדערע פון קעגנער. אויף איין דייטשן זעלנערברויטל
קומען פופציק פושקעס פלייש-קאָנסערוון דאָרט אויפן. מיר זע-
נען נישט צעקלאַפט, ווייל מיר זענען אַלס זעלנער בעסער און
דערפאַרענער; מיר זענען פראַסט פשוט דערדריקט און צוריק-
געשטויסן דורך דער פילפאַכיקער אויבערמאַכט.

מיר מאַכן דורך עטלעכע וואַכן רעגן — אַ גרויער הימל,
גרויע צעקראַכענע ערד, גרויער טויט. אז מיר פאַרן אַרויס,
נעמט אונז שוין אַדורך די נאַסקייט דורך די מאַנטלען און
מלבושים, — און אזוי בלייבט עס אויך די גאַנצע צייט דאָרט
פאַרנט, מיר ווערן נישט טרוקן. ווער ס'טראַגט נאָך שטייוול,
בינדט זיי צו אויפן מיט זאַמדזעקלעך, פדי דאָס ליים-וואַסער
זאָל אזוי גיך נישט אַריינגלויפן. דאָס געווער ווערט פאַרזשאַ-
ווערט, די מוידירן זענען צעפויילט, אַלץ איז צעקראַכן און
צערונען, אַ טריפנדיקע, פייכטע געדיכטע ערד-מאַסע, מיט גע-
לע קאַלדזשעס געמישט מיט בלוט, ווהין ס'זינקען פאַמעלעך
אַריין טויטע, פאַרווונדעטע און לעבנגעפליבענע.

דער שטורעם ווילדעוועט איבער אונז אוימאויפהערלעך,
דער שפליטער-האַגל רייסט אַרויס פון צענויפגעמישן גרוי און
געל האַרצרייסנדיקע קינדער-געשרייען פון די געטראַפּענע און
אין די נעכט קרעכצט דאָס צעריסענע לעבן אזוי לאַנג ביז
ס'ווערט שטיל.

אונזערע הענט זענען ערד, אונזערע קערפער ליים אין
אונזערע אויגן רעגן-לוזשעס. מיר ווייסן נישט, צי לעבן
מיר נאָך.

דערנאָך רייסט זיך אַריין די היץ, פייכט און שטיקנדיק.
אין אונזערע לעכער, און אין איינעם פון די דאָזיקע שפעטע
זומער-טעג, ביים עסן-ברענגען, פאַלט קאַט אום. מיר זענען

ביידע אַליין; איך פאַרבינד זיין ווונד; דער שינביין איז, ווי
ס'זונט אויס, לגמרי צעשמעטערט. ס'איז אַ קני-שאַס, און קאַט
קרעכצט פאַרצווייפלט:

— איצט נאָך — גראַד איצט נאָך —

איך טרייסט אים:

— ווער ווייס ווי לאַנג דאָס גהינום וועט נאָך דויערן!

דו ביסט ערשט טאַקע געראַטעוועט —

די ווונד הויבט אָן שטאַרק צו בלוטיקן. קאַט קאָן נישט
בלייבן אַליין, אַז איך זאָל פרוּוון גיין ברענגען אַ טראַגבעטל.
איך ווייס אויך נישט וווּ געפינט זיך דאָ נאָנט אַ סאַניטאַרן-
סטאַציע.

קאַט איז נישט זייער שווער, דעריבער נעם איך אים

אויפן רוקן און גיי מיט אים צוריק צום סאַניטאַר-פלאַץ.

צוויי מאָל רוען מיר זיך אָפּ. ער האָט צוליבן טראַנס-

פאַרט שטאַרקע שמערצן. מיר רעדן נישט קיין סך. איך האָב

אויפגעשפּיליעט דעם קראַנג פון מיין בלוזע און אַטעם שטאַרק,

איך שוויץ און מיין פנים איז געשוואַלן פון דער אַנשטרענגונג

ביים טראַגן. נישט געקוקט אויף דעם פּאָדער איך, אַז מיר

זאָלן גיין ווייטער, ווייל דאָס אָרט איז געפערלעך.

— צי גייען מיר ווייטער, קאַט?

— נישטאָ קיין ברירה, פאַיל.

— טאָ לאַמיר גיין.

איך הויב אים אויף, ער שטייט אויפן געזונטן פוט און

האַלט זיך צו אָן אַ בוימ. דערנאָך טו איך אַ נעם פאַרזיכטיק

דעם פאַרווונדעטן פוט, ער טוט זיך אַ רוק, און איך נעם אויך

די קני פון געזונטן פוט אונטערן אָרעם.

אונזער וועג ווערט שווערער. אָפטמאָל פייפט פאַרביי אַ

גראַנאַט. איך גיי אַזוי גיך ווי איך קאָן נאָר, ווייל דאָס בלוט

פון קאַטס ווונד טריפט אויף דער ערד. מיר קאָנען זיך נאָר

שלעכט שיצן פאַר די שאַסן, ווייל איידער מיר נעמען דעקונג,

זענען זיי שוין לאַנג אַריבער.

פּהי איבערצווואַרטן לייגן מיר זיך אַריין אין קליינעם

גרוּבן. איך גיב קאטן טיי פון מיין פעלדפלאַש. מיר רויכטאָרן
א פאפיראַס.

— יאָ, קאט, — זאָג איך טרויעריק, — איצט וועלן
מיר זיך דאָך מוזן פאנאנדערגיין.

ער שווייגט און קוקט מיך אָן.

— צי געדענקסטו נאָך קאט, ווי מיר האָבן רעקווירירט די
גענדו? און ווי דו האָסט מיך אַרויסגענומען פון דער קלעם,
בעת איך בין נאָך געווען אַ קליינער רעקרוט, און בין צום
ערשטן מאָל נאָ ווונדעט געוואָרן? דעמאָלט האָב איך נאָך גע-
וויינט. קאט, ס'איז שוין כמעט גאַנצע דריי יאָר.

ער שאַקלט מיטן קאָפּ.

די אַנגסט צו בלייבן אליין באַפאַלט מיך פּלוצלינג. אויב
קאט וועט ווערן אוועקגעשיקט, האָב איך דאָ נישט מער קיין
איינציקן פריינט.

— קאט, מיר מוזן זיך לכּל הדעות ווידערזען, ווען עס
קומט באמת דער שלום, איידער דו וועסט זיין צוריק.

— צי גלויבסטו, אַז איך וועל מיטן ביין-שאַס ווידער
ווערן ק. פ. ? — פרעגט ער פאַרבײטערט.

— דו וועסט אים גאַנץ רויק אויסהיילן, דאָס געלענק
איז דאָך אין אַרדענונג.

— גיב מיר נאָך אַ פאפיראַס, — זאָגט ער.

— אפשר וועלן מיר שפעטער קאָנען עפעס וואָס אויפ-

טאָן, קאט, איך בין זייער טרויעריק, ס'איז אוממעגלעך, אַז
קאט, — קאט מיין פריינט, קאט מיט די אַראָפּגעלאָזטע אַקסלען
און די דינע, ווייכע וואַנטעס, קאט, וואָס איך קען אים אויף
אַ גאַנץ אַנדער אופן ווי יעדן אַנדערן מענטשן, קאט, מיט
וועלכן איך האָב פאַרבראַכט די דאָזיקע פּאָר יאָר — ס'איז אומ-
מעגלעך, אַז איך זאָל קאטן אפשר מער שוין קיינמאָל נישט
זען.

— גיב מיר דיין אַרעס פון דער היים, קאט, אויף יעדן

פּאַל. און אָט איז מיינער, איך וועל דיר אים אויפשרייבן.

דעם צעטל ווק איך מיר אריין אין בוועם-קעשענע. ווי

איינזאם פיל איך זיך שוין איצט, כאָטש ער זיצט נאָך נעבן
מיר. צי זאָל איך זיך געשווינט אַריינשיסן אין פּוס, פּדי צו
קאָנען מיט אים בלייבן?

קאָט ווערגט זיך פּלוצלינג און ווערט גרין און געל.

— לאָמיר גיין ווייטער — שטאַמלט ער.

— איך שפּרינג אויף, פּדי אים צו העלפּן, איך הויב
אים אויף און לאָז זיך לויפּן, נישט צו האַסטיק, פּדי דער
פּוס זאָל זיך נישט צו שטאַרק וואַרפּן.

אין האַלדו איז מיר טרוקן, אין די אויגן שווינדלט בעת
איך דערגרייך ענדלעך, פאַרביסן און אומברחמנותדיק שפּרינג-
דיק, די סאַניטאַר-סטאַציע.

דאָרט פאַר איך אויף די קני, האָב נאָך אָבער אויף
אזוי פיל קראַפט. אומצופאַלן אויף דער זייט פּון קאָטס גע-
זונטן פּוס. מיינע הענט און פיס ציטערן העפּטיק, איך געפּין
קוים מיין פעלדפּלאַש, פּדי אַ זופּ צו טאָן. די ליפּן ציטערן.
אָבער איך שמייכל — קאָט איז געראַטעוועט.

אין אַ וויילע אַרום אונטערשיידט איך די פאַרשיידענע
שטימען, וואָס קלינגען אין מיינע אויערן.
— דאָס האָסטו זיך געקאָנט פאַרשפּאַרן — זאָגט אַ סא-

ניטאַר.

איך קוק אים אָן ווי אַ משוגענער.

ער ווייזט אָן אויף קאָטן.

— ער איז דאָך טויט.

איך פאַרשטיי אים נישט.

— ער האָט אַ קני-שאַס — זאָג איך.

דער סאַניטאַר בלייבט שטיין.

— דאָס אויך.

איך דריי זיך אויס. מיינע אויגן זענען נאָך אַלץ מוטנע.
דער שווייט באַגיסט מיך איצט אויפּסניי. ער רינט איפּער די
ברעמען. איך וויש זיך אָפּ און קוק זיך צו צו קאָטן. ער
ליגט שטיל. „פאַרהלשט“ זאָג איך געשווינט.
דער סאַניטאַר פּיפט שטיל אונטער.

— דאָס ווייס איך דאָך בעסער. ער איז טויט, איך גיי
די דיר אין געזעט.

איך שאַקל מיטן קאַפּ:

קאַטס הענט זענען האַרעם, איך נעם אים פאַר די אַקס-
לען, פדי אים אַפצורייבן מיט טיי. און אַט פיל איך ווי מיינע
פינגער ווערן נאַס. אַז איך נעם זיי אַפער פון הינטער זיין
קאַפּ, זענען זיי פאַרבלוטיקט. דער סאַניטאַר פייפט ווידער דורך
די ציין — „זעסטו“ —

קאַט האַט אונטערוועגס—איך האָב עס נישט באַמערקט —
געכאַפט אין קאַפּ אַ שפּליטער. נאָר אַ קליינע לאַך איז פאַ-
ראַן, ס'האַט געמוזט זיין אַ גאַנץ קליינער, פאַרבלאָנדזשעטער
שפּליטער. ס'איז אַבער געווען גענוג. קאַט איז טויט
פאַמעלעך שטיי איך אויף

— ווילסטו מיטנעמען זיין לוינ-ביכל און זיינע זאַכן?
פרעגט מיך דער יעפרייטער. איך שאַקל צו, און ער דער-
לאַנגט עס מיר. דער סאַניטאַר איז נתפעל: „איר זענט דאָך
נישט קיין קרובים?“

ניין, מיר זענען נישט קיין קרובים. ניין, מיר זענען
נישט קיין קרובים.

— צי זאָל איך גיין? צי האָב איך נאָך פיס? איך הויב
אויף די אויגן, איך לאַז זיי אַרומגיין און דריי זיך מיט זיי,
אין אַ קרייז, אַ קרייז, ביז איך הער אויף. ס'איז אַלץ ווי
תמיד. נאָר דער לאַנדשטורמאַן סטאַניסלאַוו קאַטשינסקי איז
געשטאַרבן.

דערנאָך ווייס איך שוין מער גאַרנישט.

זא

ס'איז האַרבעט. פֿון אַלטן עולם זענען געבליבן גאנץ
ווייניק. איך בין דאָ דער לעצטער פון די זיבן מאָן אין אונז-
זער קלאַס.

יעדער איינער רעדט וועגן שלום און וואָפּנשטיילשטאַנד.
אלע וואַרטן. אויב ס'קומט ווידער אָן אנטוישונג, ברעכן זיי
צוזאַמען, די האָפּענונגען זענען צו שטאַרק, מ'קאָן זיי מער
נישט אָפּשאַפּן, אז זיי זאָלן נישט עקספּלאָדירן. אויב נישט דער
שלום, קומט די רעוואָלוציע.

איך האָב פּערצן טאָג רו, ווייל איך האָב זיך אָנגעזופּט
מיט אַ ביסל גאַז. איך זיך דעם גאַנצן טאָג אין אַ קליין
גערטל אויף דער זון. דער וואָפּנשטיילשטאַנד קומט באַלד,
איצט גלויב איך עס שוין אויך. דאָן פאָרן מיר אַהיים.

דאָ שטעלן זיך אָפּ מיינע געדאַנקען און רירן זיך נישט
פון אָרט. מיט אַן אומגעהויערער קראַפט איבערוועלטיקן און
פאַרכאַפּן מיך בלויז געפילן, עמאַציעס. ס'איז לעבנס-גיריקייט,
ס'איז היים-בענקעניש, ס'איז דאָס בלוט, ס'איז די שפרות פון
רעטונג. ס'זענען אָבער נישט קיין צילן. ווען מיר זאָלן גע-
ווען אַהיימגיין אין יאָר 1916, וואָלטן מיר מיטן פּוח פון
אינווערע איבערלעבענישן זיפּער אויפּגעהויבן אַ שטורם. קו-
מענדיק צוריק איצט, זענען מיר פאַרמאַטערט, צעבראַכן, אויס-
געברענט, באַדנלאָז און אָן שום האָפּענונג, מיר שטעלן זיך
נישט מער צוריק אויף די פיס.

ויחזקט און דור, וועלכער האָט, וואָס אָן אמת, פאַרבראַכט דאָ
 זיינע יאָרן געמיינזאַם מיט אונז, וואָס האָט אָבער געהאַט אַ
 בעט אין אַ באַרוף און גייט איצט צוריק אויף זיינע אַלטע
 פּאַזיציעס, ווי ער וועט דעם קריג פאַרגעסן, — און הינטער
 אונז וואָסט אַ דור, וואָס איז ענליך צו אונז, ווי מיר זענען
 פריער געווען, אָבער ער וועט אונז זיין פּרעמד און אַפּרוקן
 אָן אַ זייט. מיר זענען איבעריק פאַר זיך גופא, מיר וועלן
 וואָסן. טייל וועלן זיך צופאַסן, אַנדערע זיך אונטערזעבן,
 אָבער אַ סך וועלן בלייבן אומבאַהאַלפּן; — די יאָרן וועלן צערי-
 נען — און סוף פּל סוף גייען מיר צו גרונט.

אָבער אפשר איז גאָר דאָס אַלץ, וואָס איך קלער, נישט
 מער ווי שווערמוט, מעלאַנכאָליע און צעשראַקנקייט, וואָס וועלן
 אַוועקפליען ווי שטויב, ווי נאָר איך וועל זיך ווידער געפינען
 אונטער די טאָפּאַלעס און זיך צוהערן צום רוישן פון זייערע
 בלעטער. ס'קאָן נישט זיין, אַז ס'זאָל האָבן לגמרי פאַרשוונדן
 געוואָרן דאָס ווייכע, וואָס האָט געמאַכט אומרויק אונזער בלוט,
 דאָס אומזיכערע, שרעקנדיקע, קומענדיקע, די טויזנטער בילדער
 פון דער צוקונפט, די מעלאָדיע פון טרוימען און ביכער,
 ס'רוישן און די אַנגע פון פרויען, ס'קאָן נישט זיין, אַז ס'איז
 אַלץ אונטערגעגאַנגען אין פויקן-פייער, פאַרצווייפּלונג און זעל-
 גער-באַרדעלן.

די בוימער דאָ לויכטן פילפאַרביק און גאָלדקאָלירט, די
 יאַגדעס רויטלעך זיך אויפן גרינעם גראָז, די שאַסייען ציען
 זיך הייס אויפן האָריוואָנט, אין די קאַנטינעס רוישן ווי בינ-
 שטאַקן מיט ידיעות וועגן שלום.
 איך שטיי אויף.

איך בין זייער רויק. זאָלן קומען די חדשים אין יאָרן,
 מער וועלן זיי ביי מיר נישט אָפּנעמען, זיי קאָנען ביי מיר
 מער נישט אָפּנעמען. איך בין אזוי איינזאַם און אָן שום
 אויסזיכטן, אַז איך קאָן אויף זיי וואַרטן אָן דער מינדיסטער
 שרעק. דאָס לעבן, וואָס האָט מיך אַדורכגעטראָגן דורך די דאָ-

ויקע יאָרן, איז נאָך אין מיינע הענט און מיינע אויגן. צי
האָב איך עס באַהערשט, דאָס ווייס איך נישט. אָבער פל-זמן
ס'איז דאָ, וועט עס זיך זוכן זיין וועג, צי וועט זאָסדאָזיקע.
וואָס זאָגט אין מיר „איך“ עס וועלן אָדער נישט.

* * *

ער איז געפאלן אין אָקטאָבער 1918, אין אַ טאָג, וואָס
איז געווען אזוי רויק און שטיל אויפן גאַנצן פראַנט, אז דער
אַרמיי-באַריכט האָט זיך נאָר באַגרעניצט אויפן איינציקן זאָך,
אויפן מערב — נישטאָ קיין גייעס.
ער איז געפאלן אויפן פנים און געלעגן פונקט ווי אַ
שלאָפעדיקער אויף דער ערד. בעת מ'האָט אים איבערגעדרייט,
האָט מען געזען, אז ער האָט זיך זיכער פאַנג נישט געמאַ-
טערט; — זיין פנים האָט געהאַט אזא רויקן אויסדרוק.
ווי ער זאָל כמעט זיין צופרידן מיט דעם, וואָס ס'איז אזוי
געשען.